תלונות

דער ים רוישט

דערצעהלונגען און סקיצען

תלוש

דער ים רוישט

דערצעהלונגען און סקיצען

מיינע עלטערען
שלמה און חיה מוסעלעוויטש
געווידמעט.

פארלאג „קולטור"
ניו יארק, 1921.

אינהאַלט פּאַרצייכנים:

ערשטע אָפּטיילונג

זייט

דער ים רוישט — — —

Copyright 1921
by Farlag "Culture"
New York

וועראנדיג אנגעשטעקט מיט איהר געלעכטער. האָט זי נאָך שטאַרקער זיך צולאכט און געזומען פארוואַרפען מיך מיט די וויסע דופטיגע בלומען וואָס זי האָט הויפענווייז אראפגעריסען פון די בוימער.

— אָט נא דיר, נא דיר!

דאָס בלוט האָט מיר א שטראָם געטאָן אין קאָפּ, און איך האָב זיך געווארפען צו איהר, אָבער זי האָט מיך פלינק אָפּגעשטויסען און איז אוועקגעלאָפען איבער די אלעע, א שטארקע און א רייצענדע, אינגאנצען באשפריצט מיט די גאָלדענע פלעקען פון דער זון.

— נו, און מיט וואָס האָט זיך דאָס געענדיגט? — האָט גע־פרעגט סענדערפּ בליצענדיג מיט די אויגען.

— מיט גאָרנישט. ביז איצט קען איך ניט פארשטעהן, וואָס מיט איהר איז דאן געווען. און איך בין נאָכדעם ווי א שיכור'ער ארומגענגען א גאנצען טאָג...

— גאָר אזוי! — האָבען די טאטשעטשניקעס זיך צולאכט. עס געהען פארבי צוויי גימנאזיסטינס מיט זייער לעהרערין. ארומגענומען שפּאַצירען זיי ביידע ביים וואסער און זינגען. און הינטער זיי געהט לאנגזאם מיט זיין זוהן דער שבת'ניק אבראם, א בריטפּליציגער ערד ארבייטער פון דער וואָלגא מיט א גרויסער טונקעל־בלאָנדער בארד און נאָאיווע קינדישע בלויע אויגען. דער שלאָנקער דוד פארטשעפּעט דעם יונג מיט א שפּאס. יענער לאַכט גוטמוטיג, דראָהט איהם מיט'ן פינגער און ענטפערט אין א געבראָכענעם העברעאיש:

— וואַרט נאָר, וועסט שוין כאפּען פון מיר.

אָט איז פארבייגעריטען אן ארבער אויף א וויסען דארפּ־סיגען קעמעל. די מאַסע קוקט איהם נאָך, און די אינגלאך לויפען נאָך מיט פרייד געשרייען:

— יאָלא, יאָלא! (שנעלער).

די זון זינקט ארפּ אלץ נידעריגער... זי האָט געפארבט דעם הימעל און דעם ים אין א בליך־ראָזען קאָליר, און וויט הינטער'ן האפען, אויפ'ן בארג אין דעם ארבישען טייל פון דער אלטער שטאָדט האָט זי אין גאָלד באצירט די קלוינע פענ־

אט די קליינע ארטעל פון טאטשעטשניקעם האָט שטענדיג זיך געהאלטען אן א זייט פון די אנדערע ארבייטער און האָט זעהר ניט גערן אריינגענומען ווען זיי זיער נרופע. איצט האָבען די טאטשעטשניקעם געשפאסט, געלאכט און האָבען ווי אונגערן פארטשעפעט די מיידלעך, וואָס האָבען פֿאַרווייז שפּאַציירט פאר זיי, ווי אויף אן אויסשטעלונג.

— זעהט, קינדער, ווער עס געהט! האָט געשמייכעלט דער העסליכער סענדער, אָנווייזענדיג מיט דער האנט אויף א שלאנקע ארבייטערין, וואָס האָט שפּאַציירט מיט א שווארץ־וואָנציגען ווען פון גליל. זי איז געווען זאפטיג, ווי א רייפער פרוכט אואן האָט געטראָגען א בלויע בלוזע מיט א בריייטען אויסשניט אויף דער הויכער אָפּגעברענטער ברוסט. — זעה נאָר, ווי געזונט איז דאָס געוואָרען!

דער ווען בּאגריסט די טאטשעטשניקעם פריינדליך מיט דער האנט און מורמעלט עפּעס דער מיידעל. זי לאכט שעמעוודיג און קוקט בגנבה אין זיין שהען געזיכט. ניט אָפּטרעטענדיג פון זיי, געהען נאָך, ווי שאָטענס צוויי אראבער — קריסטען אין רייכע שוואַרצע אבאיעס (אראבישע פּלעדען) און רויטע פעסקעס. זיי קוקען אויף דאָס מיידעל מיט זשעדנע בליקען, און עס דוכט זיך אוים, אז אָט־אָט וועלען זיי אויף אלעמנעם אויגען דער'הרג'נען דעם בחור און אויף ווילדע פערד אוועקרייטען מיט איהר אין דער ווייטער מדבר.

— פֿאר־א־יאָהרען, אָנהויב פריהלינג, — הויבט אָן חיים, נאָכקוקענדיג דער ארבייטערין, האָב איך צוזאמען מיט איהר געארבייט אין א מאנדעל גארטען, הינטער דער קאָלאָניע, מיר האָבען אויפגעאקערט די ערד ארום די בוימער. און די בוימער זיינען געשטאנען אין וויסער בליהונג ווי כלות, און האָבען צוגאָסען ווייט ארום כוואליעם דופט. אייגמאל אין דער פריה זיינען מיר געבליבען אליין אין גארטען. פלוצלונג האָט זי אָפּגעוואָרפען א זייט איהר אייזען, און ליידענשאפטליך אויסבויגענדיג איהר יונגען בויגזאמען קערפער, האָט זי זיך צוגאָסען אין א הילכיגען געלעכטער.

— וואָס איז מיט דיר, דבורה? — האָב איך געפרעגט,

אָננענומען פּאַר א הייליגען און האָט צו איהם ארויסגעטראָגען איהר קינד, וואָס האָט געהאלטען ביים שטאַרבען פון א בים פון א שלאנג.

— א הייליגער וואַנדערער,—האָט זי געווויינט— אלאה אליין האָט דיך אהער געשיקט. דו ווערסט רעטען מיין קינד.—ער האָט זי געטרייסט און דערצעהלט, אז ער גיהט אין מעקא קניהען פאר דעם נרויסען נביא. א שלאנקע מיידעלע מיט א דינעם טונקעלען העלזעל האָט איהם געבראכט א קרוג מיט קאלטען וואסער און האָט זיך באהאלטען אין שאטען פון א פייגענבוים. און ווען ער איז אַוועק וווייטער, האָט די אָרימע פרוי מיט דעם שטארבענדען קינד איהם נאָכגעקוקט, מיינענדיג, אז ער איז א הייליגער...

— מיין גאָט, ווי אומעטיג דאָרט אין וואלד איז געווען, — האָט דניאל זיך דערמאָנט.

— נוט, אין אַוועק ווערען מיר גיהן צו די אשערוווסקים, — האָט פאָרגעשלאָגען סענדער. דאָרט ווערט מסתמא היינט זיין פרעהליך. דאָרט ווערט זיין געזעלשאפט, טענץ, דאן ווערט מען זיך זעצען אין א קרייז, און ווער עס איז ווערט דערצעהלען א מעשה'לע, ווי אלעמאל שבת אַוועק.

— מיט פארגעניגען, — האָט דניאל צוגעשטימט. — מיר ווילט זיך אזוי שטארק זהען מענשען...

אביסעל שפעטער זיינען די פריינד אַוועק אין א רעסטאָראן עסען. דער ברעג איז געוואָרען ווייסטער. די זון איז שוין פארגאנגען. מיט אמאל זיינען די וואלקענס געוואָרען טונקעל אָנגע'ברוגז'ט. פון צפון איז אָנגעקומען די פינסטערניש, און נאָר אין מעריב האָט נאָך געברענט א גאלדענער פאס פון דער אַוועגטרויט. דער ים האָט זיך אָנגעטאָן אין דעם טרויער פון די אַוועגדינע שאָטענס. און אין דעם איטאליעניישן קאפע האָט די מוזיק א קלאפ געטאָן עפעס פרעהליכעס אויף א אבשיד. די פאר'שיכור'טע טענער האָבען געשאלט אין דער טונקעל וועראנדער לופט, ווי בחורים, באַרוישטע פון ליבע און וויין, אויף אן אַוועגט, אין דער צייט, ווען מען שניידט די ווייגטרויבען...

סטער פון די מעטשעטען און די שלאנקע מינארעטען, פון וועל־כע עס דערטראגט זיך דאס טרויערינע זינגען פון די מועזינען, וואס רופען די גלויביגע צו טאן תפילה.

פון א שטילען נעסעל האט זיך באוויזען א הויכער, שלאנ־קער יונגערמאן פון א יאהר דריי און צוואנציג, אהן א היטעל, מיט געדיכטע טונקעל־ברוינע האר און א גוטען אפענעם פנים. דערזעהן די פארשידענארטיגע באלעבטע מאסע, האט דער בחור מיט פרייד נעשמייכעלט און האט געמומען זוכען מיט די אויגען באקאנטע אין אלע זייטען. פלוצלונג האט ער באמערקט די מאטשעטשניקעם און איז צוגענגען צו זיי.

סענדער האט זיך אויפנעשטעלט איהם אנטקענען.

— שלום, דניאל!

די פריינט האבען זיך פעסט נעדריקט די הענט. און דניאל האט נעמומען דערצעהלען וויי ער איז א נאנצען טאג נענאנגען פון דער וווייטער וואלד קאלאניע, וואס ליגט ביים גרענעץ פון גליל. דער וועג איז געווען א וווייטער, און איהם האט זי געוואלט נאך פאר אוועק זיין אין שטאט. ער איז דורכגענאנגען דאס קלייניע נעסעל פון דער קאלאניע, פארביי דעם בית עולם און אונטערן וואלד, האט ער זיך א לאז געטאן איבער די וויסטע פעלדער, וואס זיינען פאר־וואקסען מיט ווילדען שטעכיגען גראז, רויטען מאן און פעלד־בלומען. אויפ'ן האריצען איז געווען לייכט און פרעהליך. אויף די בערג פון יהודה האט זיך אויפגעהויבען די זון, צויסענדיג א ים מיט ליכט. ער איז נענאנגען און געזונגען דאס באצויבערענדע ליד פון מ א נ ע, „די פריהלינגס זון", אין וועלכען דער פאעט האט אויסגעגאסען אזוי פיל בענקשאפט נאך דער היימאט, דער הייליגער ערד. און אין דער וווייט האט דער עווקאליפטען וואלד גערוישט מיט זיינע שפיצען, ווי ער וואלט איהם נעשיקט זיין לעצטען גרוס. אויפ'ן וועג האט ער באנעגענט יונגע, שהנע ארבערינס, און זיי האבען איהם ליב צוגעשמיי־כעלט, וווייזענדיג זייערע וויסע צייהן און געקלונגען מיט די מטבעות אין די האר. אין איין קרימען דערפעל, וואס איז ג־וען ארומגערינגעלט מיט קאקטוסען, האט אן ארימע פרוי איהם

איהם געבראכט א גלאז מוטנעם טיי. און אין די טונקעלע שויבען האט בייז געקלאפט דער רעגען, און עם האט זיך געהערט ווי דער ים רוישט טרויעריג. און דאס אלץ האט דאן אויסגעוויזען רניאל'ן ווי א שווערער, פיינליכער חלום...

אין עטליכע טעג ארום, באקענענדיג זיך נעהענטער מיט דר איינוואוינער פון דעם גאסט־הויז, האט רניאל זיך דערפיהלט היימיש אין דער נייער אומגעבונג. ער האט זיך דערוואוסט, אז מאלקאוו איז אין דער היים געווען א מילנער, האט געוואוינט אין דאדף און גוט געלעבט מיט די פויערים, וואס פלעגען אפילו קומען צו איהם נאך עצות. אבער אט האבען זיך אנגעהויבען די פאמען. מען איז אויף איהם אויך אנגעפאלען, מען האט צורמאגען און צורויבט זיין הויז, און זיין פרוי האט מען געפייניגט אויף א שרעקליכען אופן. פון דאן אן איז זי קראנק, האט מורא צו בלייבען אליין אין הויז, און ביינאכט קרעכצט זי און ווארפט זיך, ווי א פויגעל מיט אונטערגעשלאגענע פליגלען...

רניאל האט זיך ארומגעוואשען, איבערגעטאן און געעזעצט צום טיש עסען מיט די טאטשעטשניקעס. אנטקעגען זיי איז געזעסען ביים טיש דער שהנער אלטער רב משה, וואס האט ביי מאלקאוו'ן פארנומען א קליין צימערעל. ער האט דא דערלעבט זיינע טעג שטיל און רוהיג, אויפ'ן חשבון פון די קינדער, וואס האבען געשיקט געלט פון אמעריקא. דער אלטער האט ליב געהאט יונגווארג, האט גערן צוגעהערט זייערע דיספוטען, וויצען און לידער, און אמאל האט ער ארויסגעהאלפען וועמען עס איז פון די ארבייטסלאזע. די באזוכער פון טראסטיר זיינען זעהר צוגעוועהנט געווארען צו איהם, און וען דער אלטער האט זיך ניט גוט געפיהלט, פלעגען אלע פרעגען:

— וואס איז, רב משה איז ווידער קראנק?

מיט רניאל'ן איז דער אלטער געוואָרען באזונדערס פריינדליך. אין די ווינטערדיגע טעג, וען עס האט גערעגענט אהן אויפהער, און דער ים האט געברומט מיט צארן, פארגיסענדיג די ברעגען, פלעגען זיי זיצען ביי א גלאז טיי און פיהרען אן אינטימען שמועס. מיט א פארבארגענער בענקשאפט האט רב משה דער־

2.

דער בעל הבית פון הכסניה, דער דיקער, גוטמוטיגער מאל־
קאָוו, מיט דער רייכער נאָלדענער בּאָרד האָט באגריסט דניאל'ן
זעהר פרוידנליך.

— שלום, שלום, — האָט ער געזאָגט, אויסשטרעקענדיג צו
איהם צוויי פינגער — ווידער ביי מיר. אין סענדער'ס צימער
שטעהט א לעדיגע בעט. דאָרט וועסטו קענען שלאָפען.

— גוט, — האָט דניאל אויפגעשטימט.

ער האָט ליב געהאט דאָס אָרימע גאסטהויז און טראָקטיר.
דאָ זיינען אלעמאל געווען א סך יונגע לייט, און צווישען זיי האָ־
בען זיך געפונען אינטערעסאנטע בחורים. מיט צוויי יאָהר צוריק
האָט מען איהם אהער אריינגעפיהרט פון שיף. עס איז געווען
ווינטער. א שטורעם איז געווען אויפ'ן ים, און דער דאמפפער האָט
אלץ ניט געקענט לאָנדען די פאסאזשירען. ענדליך איז דער ווינט
שטיל געוואָרען, און אייניגע יונגע טרוימער האָט זיך איינגעגעבען
ארָאפצוקומען אויפ'ן ברעג און ארויפצוטרעטען אויף דאָס הייליגע
לאנד וועגען וועלכען זיי האָבען אזוי פיל געטרוימט... אויסגע־
מאטערט פון דער לאָנגער רייזע אויפ'ן ים, איז ער מיט וואָ־
קעליגע טריט נאָכגענאנגען מאלקאָוו'ען, וואָס האָט איהם גע־
רופען צו זיך, צוזאָגענדיג איהם צימערען, וואָס זיינען ריין ווי גאָלד,
און גוטע עסען. אריינגעקומען איז ער אָבער אין אן אלטע פינ־
סטערע געבוידע מיט פאַרוויכערטע, שמוציגע וועגט, מיט א פאר־
שטיקטער לופט, אין וועלכער עס איז געווען שווער צו אטע־
מען. א הויכער, שהנער אלטער מיט א ביבלישען געזיכט, אין
א לאנגער שוואַרצער קאפאָטע און א יארמולקע, איז לאנגזאם
אויפגעשטאנען פון טיש און האָט איהם אויסגעשטרעקט די צי־
טערענדע האנד. אויפ'ן שוועל פון א דערבייאיגען צימער האָט
זיך באוויזען א קרענקליכע אידענע מיט גרויסע צושראָקענע אוי־
גען. אונטערשפאַרענדיג מיט דער לינקער האנט די באק, און מיט
דער רעכטער האלטענדיג די לינקע ביים עלענבויגען, האָט זי גע־
שטאַרט עפעס אויף איין פונקט אויף דער קעגענאיבערדיגער וואנט.
נאָכדעם איז אריינגעקומען א זעהר בלייכע דיקע מיידעל און האָט

פע זקנים. איז דען אזוי ביי אנדערע, וועו זיי טרינקען אויס? וואס פאר א ברייטקייט, שוואונג! דער וויין שטראמט טייכענ־ וויז. ארום קלינגען די פלעשער, באקאלען, די פרעהליכע טענער פון לידער. און אויף אונז טוט דאך וועה א קוק צו טאן. וואלט כאטש אימיצער זיך צוטאנצט!

— וואס איז דא צו רעדען! — זיפצט יאנקעל טרויעריג.

— מיר זיינען קינדער פו זא טויטען פאלק. ניט אומזיסט שטעהט ערגעץ געשריבען: „ניט פרעה זיך, ישראל". — אליין ווינקט ער צו זיין שכן: „וואוט נאר, באלד וועט ער אנהויבען. און סענדער הויבט אן. פלוצלונג גיט ער א זעץ מיט'ן פויסט אין טיש, אז דאס נעשיר שפרינגט אונטער, און א געשריי:

— מאלקאוו, א טוץ פלעשער ווין!

דער ארטעל כאפט אונטער מיט פרייד:

— הורא, סענדער!

און די בילינע טעלער און גלעזער פליהען אויף דער ערד און צוברעכען זיך אויף שטיק־שטיקלאך. אויסגעבראכען גענוג נע־ שיר, לאזט זיך סענדער ארויין אין א חסיד'ישען טאנץ, זעצט זיך קאמיש אראפ און פיהרט מיט די הענט. און די טאטשעשטי־ קעם שטעהען ארום און פלעסקען צו.

איצט האבען יאנקעל און חיים ווידער געוואלט אנ'שיכור'ען סענדער'ן, אבער דניאל האט ניט דערלאזען.

— מען דארף מעהר ניט טרינקען, — האט ער געזאגט, איז אויפגעשטאנען פון טיש און מיטגערופען סענדער'ען.

אביסעל שפעטער איז דניאל ארויסגענאנגען, קלייבענדיג זיך נעהן צו די אשעראווסקי'ס. סענדער האט זיך צוגעלעגט אויף עטליכע מינוט, איז אבער באלד פעסט אייננעשלאפען.

3.

די שוועסטער אשעראווסקי, קינדער פון א קאלאניסט אין גליל, וואס האט געשטאמט פון רוסלאנד, האבען געוואוינט אין אן אלטען אראבישען הויז, אויפ'ן ברעג ים. די עלטערע, לאה, האט זיך נערעכענט פאר אייניע פון די בעסטע ארבייטערינען אין

צעהלט וועגען זיינע קינדער, וואָס געהען אויף פאַלשע וועגען און פארגעסען אָן גאָט...

— רייזע! — האָט סענדער א געשריי געטאָן צו מאַלקאָוו'ס טאָכטער, — גיב שנעלער עסען און עטליכע פלאַשען וויין.

דאָס בליכע מיידעל האָט געענטפערט פון קיך.

— מיר'ן וואַרטען אביסעל, דער קארטאָפעל איז נאָך ניט פארטיג.

אויפ'ן שוועל פון דערבייאיגען צימער האָט זיך באַוויזען מאַלקאָוו'ס פרוי אין איהר שטענדיגער פאָזע מיט'ן שטאַרען בליק. מאַלקאָוו האָט די טאטשעטשניקעס געגעבען וויין, און זיי האָבען געמומען טרינקען.

— איך טרעט ווידער אַריין אין אייער ארטעל, בחורים, — האָט דניאל נעזאָגט. — איך האָב אייך דאָך נאָר פארלאָזען אויף א צייט.

— נו, וואָס פאר רייד! — האָט סענדער אונטערגעכאפט. — אָט לאָמיר בעסער אויסטרינקען.

ביז עס איז אָנגעקומען דאָס עסען פון קארטאָפעל און גע־האקטען פלייש, זיינען שוין די יונגען געווען אביסעל שיכור'לעך.

דער כיטרער יאנקעל האָט א וואונק געטאָן חיים'ען, און סענ־דער'ס גלאָז איז ווידער אָנגעפילט געוואָרען מיט וויין.

— פארוואָס טרינקסטו ניט? — האָט איהם געפרענט דער שלאָנקער דור. — טרינק!

וועז סענדער פלעגט זיך אָנטרינקען, פלעגט ער אָנהויבען טומלען. די טאטשעטשניקעס פלעגען זיין צופרידען מיט אזא געלעגנהייט און האָבען שוין געוואוסט, ווי אויפצורייצען איהם. פלעגט טרעפען, די גאנצע ארטעל זיצט ביים טיש. דער טיש איז פול מיט געטראנקען. ווי נאָר מען באמערקט, אז סענדער איז שיכור'לעך, נעהמט יאנקעל, ווי גארניט מיינענדיג, פארפיהרען א געשפרעך וועגען דעם ווי די רוסען הוליען.

— וועז די בורלאקעס אויף דער וואלגא צוהוליען זיך! — הויבט ער אָן.

און חיים רייצט נאָך מעהר:

— דער טייוועל וויים, וואָס דאָס איז! מיר זיצען, ווי שלאַ־

צעהלען, צי אין חדרה זיינען פּאראן א סך נייע ארבייטער. קיינער איז ניט קראנק געוואָרען אויף גאלען פּיבער?

— דער שמיד איז געשטאָרבען. איהר געדענקט איהם מסתמה: אזא הויבער, שווארצאויגיגער, אלע האָבען איהם ליב געהאט. אין צוויי טעג איז ער פּאַרבּרענט געוואָרען. עס איז אזוי שווער געווען צוצוזעהן, ווי די אלטע מוטער האָט איהם באווויינט.

— און ער איז געשטאָרבען? דאָס איז שרעקליך. אזא יונגער און שטאַרקער.

מען האָט א ווייל געשווינגען.

— וואָס פאר א גוטער מענש דאָס איז געווען! — האָט לאה ווידער אָנגענהויבען רעדען וועגען דעם, — אן אמת'ער אידעאליסט. די טיר פון זיין קליינער כאטקע איז שטענדיג געווען אָפּען. ווער עס האָט געוואָלט איז געקומען עסען, שלאָפען. פּאר אלעמען איז אויפ'ן טיש געווען ברויט.

פון דער גאס האָבען זיך פלוצלונג דערהערט שטימען. די טאטשעטשניקעס מיט דער מאגערער לעהרערין זיינען אָנגעקומען. די לעהרערין איז געווען אן אנעמישע פערזאָן פון א יאָהר דריי־סיג מיט אן אייגנעפאלענער ברוסט און א געלבליכען געזיכט, שטענדיג אן אונצופרידענע און בייזע. אין רוסלאנד האָט זי באַזוכט עפעס העכערע קורסען, שפעטער אָבער האָט זי געוואָרפען די ווייסענשאפט און איז אוועקגעפאָהרען אין פאלעסטינא אין דער האָפענונג דאָ חתונה צו האָבען. איהרע טרויעמען זיינען אָבער ניט פאַרווירקליכט געוואָרען, און זי האָט געמוזט פיהרען אן אָרים לעבען אָהן האָפענונגען און פריידען.

אין קליינעם הויז איז געוואָרען פרעהליך. דער שלאנקער דוד האָט געשפאסט מיט נחמה'ן, און חיים האָט געגומען אויינרעדען לאה'ן זיך ווידער צו נעהמען פאר ניצליכער ארבייט.

— נו, צו וואָס דאַרפסטו האָבען די ביכלאך? זיי וועלען דאָך אינגאנצען אויסזויגען דיין בלוט. וואַרף אלץ און קום אין גליל אקערען די ערד. נאָט מיינער, מיט אזא געזונטער מיידעל קען מען דאָך א לעבען אָפּלעבען זינגענדיג.

— טשעפע זיך אָפּ! — האָט לאה זיך געבייזערט. — וואָס ביזטו צוגעשטאנען!

יהודה. זי האָט זיך אויסגעצייכענט מיט א גרויסער פיזישער קראפט און פלינקייט אין ארבייט. פון איהר גאנצער גרויסער בויגיגער פיגור און אפגעברענטען געזיכט מיט שוואַרצע אויגען, ווי פלוימען, האָט געוועהט דער דופט פון גראָז אין דער סטעפּ. קוקענדיג אויף איהר האָט זיך פארגעשטעלט א זומערדיגער טאָג אין פעלד, וואו די שניטער מיט קאַרנבלומען אין די האָר ציהען לאנגזאם אן איינטאָניג ליד, זאמלענדיג די תבואה. איצט האָט זי שוין לאנג געהאט פארוואַרפען די פעלד ארבייטען און האָט געדינט אין אן אפטייק. אין די אָוועטען האָט זי געלעהרענט און געטרוימט וועגען אוועקפאָהרען אין דער שווייץ שטודירען. די אינגערע, נחמה, א יאָהר זעכצעהן אלט מיט א דיקען שוואַרצען צאָפּ און ליבע חן־גריבעלעך אויף די פולע ראָזע באקען, האָט זיך פארפערטיגט צו ווערען א לעהרערין אין קינדערגארטען. זי האָט אויסגעזעהן נאָך כמעט ווי א נאָאיוו קינד. א זארגלאָזע, האָט זי אלעמאל א סך געלאכט, און אלעמען איז געווען לייכט און אנגענעהם צו הערען איהר פרעהליכע פלוידעריי און זעהן ווי עס שמייכלען די גריבעלעך אויף איהרע פרישע באקען.

דניאל האָט א קלאפּ געטאָן אין טיר.

— ארויין! — האָט ער דערהערט לאה'ס באקאנטע ברוסטשטים.

דניאל איז אריינגעקומען. די מיידלעך זיינען געזעסען ביים אוונט־עסען. אויפ'ן טיש האָט געברענט א קעראָסין לאָמפּ מיט א פּאָפּירענעם אבאזשור, באלויכטענדיג אלץ מיט א ווייכען בלייכען ליכט.

— זעה! האָט א געשריי געטאָן נחמה און האָט פאר פרייד געפאטשט מיט די הענט, — וואו זייט איהר פארפאלען געוואָרען אזוי לאנג?

— אין וואלד געלעבט, — האָט דניאל געענטפערט, דריקענדיג די הענט די שוועסטער און דערפרעהט פון נחמה'ס צערטליכער באגריסונג. — איך האָב אבער געגומען בענקען נאָך אייך, בין איך געקומען.

— נו, געווים נאָך אונז, — האָט לאה געלאכט. — איהר ווילט טוי? איך וועל אייך אָנגיסען און איהר וועט מיר דערֿ

דאָס, הערר כאינים, — האָט זי געשמייכעלט, — לאָזט מיך איבער אליין מיט א פרוי, וואָס האָט צוהען מאָס רייד, און אליין נעהט ער זיך רוהיג אוועק. ווי קען מען אזוי? — זי האָט דאָס ארויסגע־זאָגט מיט אן אשכנזי'שער אויסשפראך, פלאָנטערענדיג ווערטער און אויסדרוקען, און איהרע רייד זיינען צוליב דעם נעווען אזוי קאָמיש און ליב. און די אביסעל ניט רעגעלמעסיגע געזיכטס־ציגען און די גרויסע גרויע אויגען, ווי ביי עגיפטישע פרויען, האָבען אָנגענומען אזא ליכטיגען אויסדרוק, אז זי איז אין יענער מי־נוט געווען שהען.

— ער איז אלעמאָל אזא, — האָט באמערקט לאה, און צו־נעהענדיג צו איהר האָט זי צוגענעבען: — איך שטעל אייך פאָר די לעהרערין צילין און אונזערע בחורים טאָטשעטשניקעס.

— פרעהט מיך זעהר, — האָט אָרא נעלאכט, דריקענדיג זיי די הענט.

פלוצלונג האָט זי נעווארפען א פארוואונדערטען בליק אויף דניאל'ן, האָט לייכט א ציטער נעטאָן און האָט, צוגעהענדיג צו איהם געזאָגט אין א נידעריגען טאָן:

— איך קען דאָך אייך. לערנער האָט מיר וועגען אייך א סך דערצעהלט. איך האָב אין קאָאירא געזעהן ביי איהם אייער בילד.

— איהר קענט מיין פרייַנד לערנער? — האָט זיך דניאל נע־וואונדערט, — וואָס מאכט ער איצט?

אָבער זי האָט כמעט ניט געהערט זיין פראגע און האָט ווי־טער נערעדט שטיל, קוקענדיג אויף איהם מיט לויכטענדע אויגען:

— זייט איהר דאָס דניאל? ווי זאָנדערבאר! אמת, לערנער האָט מיר געזאָגט, אז איהר זייט אין פאלעסטינא, אָבער ער האָט ניט געוואוסט נענוי וואו. און פלוצלונג זעה איך אייך דאָ.

זי האָט בליק נעשמייכעלט, וועלענדיג באהאלטען די אונאוי־שפרעכליכע פרייד פון דער אונערוואַרטעטער באגעגעניש. אזוי ווי אין א חלום. אָט איז דער יונגערמאן, וועמעס געשטאלט זי האָט אזוי אָפט געזעהן אין איהרע מיידעלשע טרוימען, וועו זי איז נעזעסען אליין ביים פענסטער דאָרט, אין לאנד פון די ספינקסען. און ער איז ווירקליך שהען, ווי לערנער פלעגט דערצעהלען. שלאנק.

שטיל איז אריינגעקומען דער באוואוסטער שרייבער בנימין כאינים. ערצויגען אין דער ישיבה, א טיפיש קינד פון דעם ענגען תחום, מיט א שמאלער איינגעפאלענער ברוסט האָט ער פונדעסטוועגען נעהאט א פול, בריט געזיכט, וואָס האָט דערמאָנט אין א קלוינשטעדטעלדיגען קרעמער. דערפאר אָבער האָבען זיינע קלאָרע קינדערשע אויגען געשטראהלט מיט א מערק־ווירדיגען בלויליכען ליכט, ווי רובינען, און עס האָט אויסגעווי־זען, ווי אין זיי וואָלט געווען אזוי פיל געהאָרכזאמען ווייזען טרויער און גייסטיגער שעהנקייט.

א געוועזענער אנארכיסט און שטארקער נענגער פון ציוניזם, איז ער עפעס צופעליג אריינגעפאלען אין פאלעסטינא און האָט אנגעהויבען היים פרעדיגען, אז דאָס אידישע פאלק דארף ווידער אויפלעבען אויף זיין אייגענער ערד. און איצט האָט כאינים רע־דאגירט אן ארבייטער זשורנאל, „די מאָרגענרויט", וואָס א היי־פעל אידעאליסטען האָבען ארויסגענעבען.

— שלום, מיינע הערען, — האָט כאינים זיך נענריסט, — איך בין אהער נעגאנגען מיט אָרא'ן. אָבער אויפ'ן וועג האָט מען זיי פארהאלטען. זי וועט מסתמא באלד קומען.

— זי וועט דאָ באלד זיין! — האָט נחמה זיך דערפרעהט. — אָט דאָס איז פיין.

אָרא, א ספרדישע, איז, ווי מען האָט נערעדט, געווען א זעהר באגאבטע אקטריסע. זי איז ניט לאנג צוריק געקומען פון ענגיפ־טען. דער יפו'ר דראמאטישער קרייז, „די אידישע ביהנע", האָט זי איינגעלאדען צו שפילען אין יעקב גאָרדינ'ס „יתומה".

כאינים איז צוגענאנגען צו נחמה'ן.

— נעכטען אוועגט, שטיפערין, בין איך ווי א בעטלער גע־שטאנען אונטער דיין פענסטער, — האָט ער געזאָגט, — געקלאפט, געקלאפט, און קיינער האָט ניט געענטפערט. איך בין אזוי מיט אן אראפגעלאָזענעם קאָפ אוועקגענאנגען.

— ליבער כאינים, — האָט דאָס מיידל געלאכט, — איך האָב נאָר ניט געהערט. מיר האָבען זיך געלעגט פריה שלאָפען. מען האָט אָנגעקלאפט אין טיר, און אָרא איז אריינגעקומען.

— וואָס פאר אן אונערטרעגליכער קאוואליער איהר זייט

וואָס האָט אויף איהר געמאכט א שווערען איינדרוק. נאָך איהר מיינונג האָט דער אויטאָר אלץ געמאָלען אין צו טונקעלע פארבען, צווינגענדיג זיין העלד נאָר צו ווינען און פיהלען זיך, ווי א פאר־לאָרענער.

— אָבער אייער העלד איז בלייך. דאָס איז אן אמת'ער גלות־מענש—האָט זי ג'טענה'עט.—קיין איין שטאַרקער פארלאנג. פארוואָס האָט איהר אונז ניט דערצעהלט וועגען אונזערע שומרים, וואָס קענען אזוי שעהן לעבען און שטארבען פאר זייער אייגענער ערד.

— דאָס איז ניט אזוי, — האָט כאינים פארענטפערט. דער דיספוט האָט איהם שוין גענומען דערעסען. — לאָמיר מעהר וועגען דעם ניט רעדען.

— ניין, איך ווי̈ל וויסען אייער מיינונג וועגען אונזער נייעם לעבען, — איז באשטאָנען די לעהרערין, וועראנדיג בייזלעך.

דערווייל זיינען דניאל מיט אָרא'ן ארוים אופי'ן גאניק און האָבען זיך געזעצט אויף די שטיינערנע טרעפלאָך. ארום איז גע־וועהן זעהר פינסטער. פון ים האָט געבלאָזען א פייכטער ווינט. וועגען עפעס גענהיימניספולעם האָבען נערוישט די וועלען. מינו־טענווייז האָבען זיך פון חושך דערטראָגען שטימען און א קלינגען פון גלעקלאָך. דאָס האָט מסתמא א קאראוואָן געצויגען ערגעץ־וואו מיט'ן ברעג. אָרא האָט גענומען דערצעהלען וועגען לערנער'ן, וועמען דניאל האָט באגעגנט מיט עטליכע יאָהר צוריק אין דער שווייץ. לאנג האָבען זיי גערעדט, דניאל האָט שווייגענדיג צוגעהערט, וואָס אָרא האָט איהם דערצעהלט וועגען דעם אונרוהיגען פרייגד, א דאנק וועלבען ער איז איצט אין פאלעסטינא. און עס האָט זיך איהם פארגעשטעלט, ווי ער גענהט איינמאל אין הערבסט אַיבער די גאסען פון א שטאָט אין דער שווייץ. דער שארפער ווינט רייסט אראפ די פארטריקענטע בלעטער פון די קאשטאנען בוימער, וואָס וואקסען ביי די טראָטוארען. די זון טונקט זיך אין די וואָלקענס. אָט בא־לויכט זי אלץ מיט א גאלדיגען העלען שיין, און די בלעטער, ווי אויפגעלעבטע און לאבענדע, לויפען שטיפעריש אוועק פון ווינט; און אָט ווערט דער הימעל אָנגע'ברוגז'ט, און ארום ווערט קאלט און אונהיימליך. ער פיהלט א דריקענדע איינזאמקייט. באלד

בריט־פלייציג, גוטע געזיכטסציגע, האָט געריכטע און געקרויזטע האָר, און די בלויליכע אויגען שמייכלען שטיל.

— אָט האָט איהר באגעגנט א באקאנטן, — האָט כאינים געזאָגט, — מיר וועלען פיין פארברענגען דעם אוונט.

— איך האָב שוין געהערט, ווי פרעהליך איהר פארברענגט די שבת'דיגע אוונטען, — האָט געענטפערט אָרא. — איהר הוליעט אָפט ביז אין דער פריה.

עס האָבען זיך דערהערט פרעהליכע שטימען. עס זיינען אריינגעקומען בחורים און מיידלעך. איינע האָט געהאט זומער־שפרינקלעך אויפ'ן געזיכט, פייער־רויטע האָר און א ווייסען, שלאנקען האלז. אן אנדערע איז געווען א תימנ'ער, א טונקעלע, דארע און גראציעזע, ווי אן אראבערין, אין א לאנגען בלויען קלייד מיט א ראזען גארטעל.

עס האָבען זיך דערהערט די טענער פון א גיטאר, און מען האָט געמומען זינגען. מען האָט ארויסגעטראָגען פון צימער דעם טיש, צושטעלט די שטולען ביי די וועגט און געמומען טאָנצען. אָפט האָט געקלונגען נחמה'ס הילכיגער געלעכטער. מען האָט זי אָפט גערופען טאָנצען, און דאָס האָט זי אויפגערעגט, און איהר געזיכט האָט געלויכטען פון גליק. און לאה האָט אומגעלומפערט זיך גערעהט מיט חיים'ען, צוקלאפענדיג שטאַרק מיט איהרע גרויסע מענערשע פיס. די תימנ'ער האָט געטאַנצט מיט דוד'ן. האלטענדיג איהם פאר דער האנד, האָט זי געשוואומען, גראציעז אָנבויגענדיג איהר טונקעל קאָפ מיט דעם פארקלערטען אויסדרוק אויף איהר ליבען פנים. די גרויסע זילבערנע אוירינגען אין די קלייגע אויערען האָבען זיך געטרייסעלט און געגלאנצט ווי לויכטענדע שטיינדלאך.

אָט האָט דוד וואויל־יונגעריש א טופ געטאָן מיט'ן פוס, ארומגענומען דאָס מיידעל, און זיי האָבען זיך אוועקגעטאַרנען. די תימנ'ער איז ווי פאר'שיכור'ט געווארען און האָט ליידענשאפטליך פארמאכט די אויגען.

אן א זייט ביים פענסטער זיינען געזעסען כאינים מיט דער לעהרערין און האָבען געפירט א שטילען דיספוט. זי האָט ניט לאַנג איבערגעלעזען זיין ערצעהלונג פון פאלעסטינער לעבען,

שטערטעל אין דעם וואלגא געגענד. אין הויז איז נוט און וואַרים, אין דרויסען פאלט א שניי. דער וואלד ביים טייכעל שטעהט ווי פאר־כישופ'ט אין א זילבערנעם טרוים. און ער מיט דעם אלטען רבי'ן זיצט איבער'ן חומש. אויף דער בריי־טער קאנאפע זיצט די מוטער. זי שטריקט א זאק, און מיט פרייד און שטאלץ הערט זי צו, ווי איהר אינגעל לערענט גאט'ס וואַרט.

„איז רבקה ארוים מיט'ן קרוג אויפ'ן אקסעל", — מורמעלט דער רבי, און וואונדערליכע לענענדעם טראַגען אוועק דעם אינגעל ווייט־ווייט איבער ימים אין לאנד פון ישראל. ער זעהט, ווי דאָס מיידעל איז צוגעקומען צום קוואל, האָט אָנגעפילט איהר קרוג און איז ארויפגעקומען. אנטקעגען איהר לויפט אברהם'ס קנעכט און זאָגט:

— לאָז מיר טרינקען פון דיין קרוג.

און רבקה ענטפערט:

— טרינק, מיין האר, און דיינע קעמלען וועל איך אויך אָנ־טרינקען.

און אָט איז יצחק ארויס אוועגט־צייט אין פעלד, האָט אויפ־געהויבען זיינע אויגען און דערזעהן: קעמלען גענהען. און רבקה האָט אויפגעהויבען איהרע אויגען און דערזעהן יצחק'ן. זי איז אראפ פון קעמעל און האָט געפרעגט ביים קנעכט: „ווער איז דער מענש, וואָס געהט אונז אנטקעגען:" און דער קנעכט האָט געענטפערט: „דאָס איז מיין האר". און רבקה האָט זיך פאר־שהמט, האָט גענומען א צודעק און זיך פארדעקט...

— — — — — — — — — — — — — —

און דער אונבאקאנטער יונגערמאן אין לעזע־צימער האָט אלץ נערעדט... דניאל האָט מיט איהם פארפיהרט א שמועס. אויפ'ן וועג האָט ער זיך דערוואוסט, אז לערנער קומט פון פאלעסטינא און וועט באלד ווידער פאָהרען אהין. ער האָט געוונגען דניאל'ן נייע אידישע לידער. באלד האָט ער פארלאָזען די שווייץ און איז אוועקגעפאָהרען ארבייטען אין פאלעסטינא.

פלוצלונג האָט אימיצער א געשריי נעטאָן אין צימער:

— אָרא, איך לאד אייך איין אויף א קאדריל!

קומען אָן רעגענדיגע טעג און לאַנגע פינסטערע נעכט. דער רע־
גען וועט אומעטיג און מאַנאָטאָן קלאפען אין פענסטער פון זיין קלי־
נעם צימערל, און קעהן איז ניטאָ וואוהין. שוין לאַנג האָט איהם דער־
עסען דאָס לעבען פון דער אַרטיגער קאָלאָניע פון פאָליטישע אימיג־
ראַנטען, מיט זייערע אונענדליכע פּארטיי קריגעריין און רכילות און
אזוי געהט ער אום א נאַנצען טאָג און געפינט זיך קיין אָרט ניט.
און לעבען ווילט זיך אזוי. עס ווערט טונקעל און מיט רויטען
גאָלד ברענט אין מערב א פּאַס פון האַסטיגען זון אונטערגאַנג.
אין גרויסען קאפע הויז ביים וואסער נעהמט שפּילען דער אָר־
קעסטער און אזוי פול מיט צארטקייט זיינען די טענער פון
וויאָלאָנטשעל, ווי זי וואָלט זיך געמאטערט פון ליבע, פון
מענשליכער ליידענשאפט... ער האָט זיך אָנגעלעהנט אָן א בוים
און געהאָרכט. און ארום זיצען ביי טישלעך שעהנע פרויען, און
אזוי פיל ליידענשאפט איז צוגאָסען אין זייערע פוילע באַוועגונגען
און רופענדע בליקען...

א טרויעריגער און מידער נעהט ער אַהיים. אויפ'ן וועג רע־
כענט ער אַריינצוגעהן אין די רוסישע ביבליאָטעק, אפשר זיינען
אָנגעקומען נייע רוסישע זשורנאַלען. איצט איז דאָרט געווים קיי־
נער ניטאָ און ער וועט קענען רוהיג לעזען. אָבער פון דאָרטען
דערטראַגט זיך א געשפּרעך פון עטליכע מענשען, ווייזט אוים, אז
מען רעדט ווידער וועגען עפעס א פּראָגראַם, — קלעהרט ער מיט
צאַרדרום, אריינקומענדיג.

מיט אַן אָפענעם אידישען בוך אין האַנט זיצט אַן אונבא־
קאַנטער יונגערמאַן און באַווייזט עפעס און ארגומענטירט מיט
אַנדערע יונגע לייט, וואָס האָבען איהם ארומגערינגעלט. ער
בליצט מיט די אויגען און רעדט וועגען א נייעם פרייען לעבען
פון אידישען פאָלק אין פאַלעסטינא, וועגען שטילע, בליהענדע קאָ־
לאָניען, נעזונטע ערד־ארבייטער, שולען, וואו מען לערענט אויף
דער שפּראַך פון די נביאים. און עפעס אייגענס, וואָס איז נאָר
צייטוויליג פארגעסען געוואָרען, ערוואכט ווידער אין דניאל'ס
נשמה, ווי א וואונדערליכע מעשה'לע שטעלט זיך איהם פלוצלונג
פאָר דאָס לאַנד פון זיינע ליכטיגע קינדערשע טרוימען. ער איז
ווידער א אינגעל. אָוועגט; שטיל און פרידליך איז אין קליינעם

און ווינטען איז זי געוואקסען ווי א בוימעל אין פעלד. וועז זי איז געוואָרען זעקס יאָהר אלט, האָט זי שוין געפאשעט צוויי ציגען אוז האָט גאנצע טעג זיך געוואלגערט אין דופטיגען גראז. אין די לאנגע ווינטער אוועקטען, וועז דער ווינט האָט געבלאָזען אין נארטען ארום הויז, איז זי געזעסען ביי דער שפין מאשין, הערענדיג די מעשיות פון דער אלטער שפאניאלער אם. יענע האָט דערצהלט וועגען ריזיגע שלאנגען, וואָם רעדען א מענשליכע שפראך, וועגען בלויע פויגלען, וואָם פליהען יעדען פריהמאָרגען צום כסא הכבוד, צו זינגען שירה צו גאָט...

צו פערצעהן יאָהר איז זי שוין געווען א גרוים מיידעל, אן אָפגעברענטע און א ווילדע, ווי א גאזעל.

איינמאָל זומער אין צייט פון שניט האָט זיך צו זיי פארדונגען אויף ארבייט א יונגער שהנער גריך. ער האָט געהאט שווארצע אויגען, און איז אלעמאָל געווען פרעהליך. זיי פלעגען ביידע גהן אין פעלד. ער האָט געשניטען, און זי איז איהם נאָכגענאנגען און געקליבען די זאנגען.

— דו, אָרא, ביזט א ים נימף, — פלעגט דער גריך איהר זאָגען, — דיך האָט אויפ'ן אינזעל ארויסגעווארפען א בלויע כוואלויע.

און שפעטער האָט מען איהם געפונען אין פעלד א טויטען, — האָט טרויעריג געענדיגט אָרא. — עס איז געווען א שטורעם. ער איז געלעגען אויף דער ערד לעבען אן אלטען פלוימען־בוים, וואָם דער שטורעם האָט אויסגעריסען מיט'ן ווארצעל.

אָרא איז אנשוויגען געווארען. הערענדיג זי רעדען, האָט כאָיניס זיך דערמאָנט אן די טעג פון זיין אייגענער טונקעלער קינדהייט. אין דער עראינערונג איז אויפגעשטאנען א שמאָל, שמוציג גענעל אין א שטעדטעל אין אידישען תחום. זיי וואויגען אין א קעלער פון א מויער, אין פינסטערען ווינקעל שטעהט דער קראנקער פאָטער אייגנעוויקעלט אין א טלית, און דאוונט, זיפצענדיג און הוסטענדיג פון צייט צו צייט. אין אנגאדער ווינקעל, אויסגעצערט פון נויט און זאָרגען, האָט די מוטער זיך אָנגעבויגען אויבער'ן ווינעל פון הונגעריגען קינד און זינגט אהם וועגען א ווייסען ציגעלע, וואָם איז געפאָהרען האנדלען מיט ראָזשינקעס און

— אנאנדערש מאל, א דאנק, — האט ארא געענטפערט און איז אויפגעשטאנען.

אביסעל שפעטער האט מען אריינגעטראגען צוריק דעם טיש און מען האט זיך געזעצט. נחמה האט געבראכט קארטען. מען האט נענומען שפילען אין „נארען". כאינים איז עטליכע מאל נעבליבען דער נאר. אלע האבען הארציג נעלאכט, און ער האט מיט א טרויעריגען אויסדרוק אויפ'ן געזיכט געזיפצט:

— אי, עס גיהט מיר ניט היינט.

דניאל האט געקוקט אויף כאינים'ן און געטראכט:

— ווי איינפאך און ליבליך עס איז אט דער טיפער שרייבער מיט דער קראנקער נשמה און טרויעריגען לעבען. איהם האט זיך דערמאנט, ווי זיי האבען זיך באקאנט אויפ'ן דריטען טאג נאך דניאל'ס אנקומען אין הייליגען לאנד. מען איז געזעסען און געשפרט, ווי א לעהרער האט דערצעהלט וועגען זיין לעבען אין א קליינער קאלאניע אין די בערג פון אפריק. דניאל האט דערקאנט דעם שרייבער נאך א פאטאגראפיע, וואס איז געווען געדרוקט אין א רוסיש־אידישען זשורנאל צוזאמען מיט אן איבערזעצונג פון זיין בעסטען ראמאן „אין הערבסט". שפעטער איז דניאל צוגענאנגען צו כאינים'ן און האט אינפאך געזאגט:

— עס פרעהט מיך אזוי אייך צו דריקען די האנט.

כאינים האט געשמייכעלט, איהם געדריקט די האנט און געבעטען זיצען. ער האט איהם געגעבען טהעע, געפרעגט פון וואנען ער קומט, ווי אלט ער איז און וואס ער רעבענט צו טאן. דניאל האט איהם גערן דערצעהלט וועגען זיינע פלענער. דער שרייבער האט פריינדליך איהם געקוקט אין די אויגען און אלע געזאגט:

— אזוי, אזוי, זעהר גוט.

ווען דער שפיל אין „נארען" האט דערעפנען, האט ארא נעגומען אין דער הויך דערמאנען די טעג פון איהר קינדהייט. אלע האבען געשוויגען. זי האט גערעדט מיט באגייסטערונג, לויכטענדיג מיט עפעס א גרויסער אינערליכער פרייד. זי איז געבארען געווארען אין ירושלים, אין א זעהר ארימער פאמיליע. ווען זי איז נאך געווען זעהר קליין, האט מען זי אפגענפיהרט צו איהר עלטערען ברודער, א קאלאניסט אויפ'ן אינזעל ציפערן. דארט אונטער דער זון

צירען. זי איז ארוים אויפ'ן באלקאָן, נאָר אָנשטאָט איהר נע־ווהנליכען ענטפער, האָט זי טרויעריג געזאגט:

— איך האָב באקומען א דעפעש. מיין מוטער איז נע־פעהרליך קראנק און ווי! מיך זעהן. מיט דעם ערשטען דאמפער מוז איך אָפּפאָהרען אהיים.

אין צוויי טעג ארום האָט זי דניאל באגליט. עס איז נע־ווען א רעגענדיגער טאָג. ביים האָפען זיינען זיי געשטאַנען אין א טומעלדיגער מענג און געווארט אויף א שיפעל, וואס דארף זיי אָפּפיהרען צום דאמפער. ענדליך האָט דער הויכער שיפער, אן ארַאבער אין א רויטען לייבל, גערופען די אפפאָהרענדע. דניאל האָט אויפגעציטערט ווי אין א פיבער.

— זיי געזונט, מיין ליבער, פארגעס מיך ניט, — האָט דינה געזאָגט, און איהרע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט טרעהרען. ער האָט זי ארומגענומען און א קוש געטאָן צום לעצטען מאל. ער האָט פלוצלונג דערפיהלט א שארפע בענקשאפט נאָך די גליק־ליכע טעג פון זיין שטילער ליבע, וואָס זיינען אפשר אויף אייביג פארשוואנדען. נער איז געווארען זיין לעבען, און קאלט איז איהם געווארען, ווי אין א הערבסטיגען נאָרטען, וואו דער ווינט רייסט אראָפ טויטע בלומען און בלעטער.

— זיי געזונט. אויף ווידערזעהן, — האָט געמורמלט דניאל און איז ווי אין חלום איהר נאכגענאנגען צום שיפעל. איבער דעם וויסטען שטורמיגען ים האָט זיך צום דריטען מאל דערהערט דער טרויעריגער פייף פון דעם דאמפער, און ער איז פארשוואנדען אין נעבעל.

איצט האָט דניאל אנגעצונדען א לאָמפ און גענומען ווידער לעזען דינה'ס לעצטען בריף. די כלה האָט איהם געשריבען, אז שוין צעהן טעג, ווי זי איז אין דער היים, און דער מוטער איז בעסער. די דאָקטוירים האָפען, אז זי וועט אינגאנצען גענוגט ווערען. נעכטען אָוונט האָט זי אלץ דערצעהלט דער מוטער וע־גען איהר ליבע. די מוטער האָט זי ארומגענומען, און ביידע האָ־בען געווויינט פאר פרייד. אלע קרובים און פרייגד וויסען שוין אז זי איז א כלה און ריידען נאָר וועגען דעם. און דער פריהלינג גהט. מען האָט שוין אירויסגענומען די ווינטערדיגע פענסטער. די לאבע־

מאנדלען און וועט דעם קינד ברענגען א סך גוטע זאכען. ער איז שוין א גרויסער אינגעל. ער שטעהט אין מיטען צימער, וויס ניט וואס צו טאָן אוֹן וואוהין צו גיהן. אין חדר איז אומעטיג. דער רבי איז בייז און בעט יעדען טאָג שכר לימוד. און דער פאָטער זיפצט אלץ און קרעכצט:

— אך, פאָטער אין הימעל, גאָט מיינער!

אין צימער איז שטיל געווארען. ווי א ליכטיגער, גוטער מלאך וואָלט פלוצלונג דורכגעפלויגען און באריהרט מיט זיינע אטלאסנע פליגלען די הערצער פון די צוהערער, און זיי וואָלטען א קלעהר געטאָן וועגען טויט, וועגען דער לעבן פון לעבען און וואָלטען באדויערט עפעס, וואָס איז גוט, ליב, וואָס איז פארגאנגען און וועט שוין קיינמאָל ניט צוריקקומען...

אימיצער האָט גענומען זינגען פון ביאליק'ן: „נעהם מיך אונטער'ן פליגעל..." דאָס איז געווען כאינים'עס באליבטע ליד, און די וועטער וואו דער פּאָעט פרעגט, וואו זיין יוגענד איז, פלעגט איהם ביז וועהטאָג צוזאמענדריקען זיין הארץ. אויך זיין אייגענע יוגענד איז פארוועלקט געווארען אין די שטיקענדע וועגט פון דער ישיבה, אין קליינעם שטעטעל. נאָך איידער זי האָט זיך צוליהט, האָט זי שוין פארוועלקט אָהן זון און בלומען, אָהן פרויען צערטליכקייט. אין אומעט און בענקשאפט האָט זי געלעבט מיט נדבות און האָט ווי א פארוואונדעטער פויגעל זיך געשלאָגען אין די נעגעל פון נויט. און אזוי פריהצייטיג זיינען צובראָכען געווארען איהרע פליגלען, די בריטע וויייסע פליגלען, באשפריצט מיט הייליגע ריינע טרעהרען. „מיין נשמה ווערט פארצערט אין פלאָם", — האָט כאינים טרויעריג געזונגען, און זיין שטים האָט געציטערט פון פארשטיקטע טרעהרען.

אביסעל שפעטער איז דניאל אליין געקומען מיט'ן ברעג אהיים.

— —

ער האָט ניט געקענט איינשלאָפען. ער האָט געקלערט ווען זיין כלה דינה. וואָס איז איצט אין רוסלאנד. זי איז אוועק געפאהרען פלוצלונג. איין ווינטערדיגען זוניגען טאָג איז ער געקומען צו איהר הויז און האָט ווי געווהנליך זי גערופען שפּא-

ציון" און „הפועל הצעיר", און אין די רעסטאָראַנען און גאַסט־הייזער איז שוין געווען טומעלדיג. יעדערער האָט געוואָלט באַווייזען, אז נאָר זיין פּאַרטיי איז געריכט און וועט האָבען ער־פּאָלג אין דער ארבייט. און קוקענדיג אויף די אויפגערעגטע יונגע פּנים'ער, האָט אויסגעזוכט, אז אימיצער רייצט דאָס זיי אן איינעם אויף דעם אַנדערען, און אליין באהאלט ער זיך, מאַכט גרימאַסען און לאכט...

בנימין כאַינים האָט נעמאכט ביי זיך דעם ערשטען סדר אָון איינגעלאדען זיינע בעסטע פרייַנט און א צוויי־דריי באקאַנטע. לאה, אָרא און נחמה האָבען פון אין דער פריה אָן געקאָכט און צוגעקליבען דעם צימער. כאַינים איז דעם גאנצען טאָג געזעסען בייַם ים און האָט געלעזען דאָסטאָיעווסקי'ן, ביז וועמען ער האָט אָפט געשעפט שטימונג פאר זיינע שוועריגקייטן ערצעהלונגען. די מיידלעך האָבען איהם שטרענג פארבאָטען צו קומען אהיים אייַדער עס וועט פינסטער ווערען. די זון האָט זיך אראפגעלאָזען אלץ נידעריגער, און די אָווענטיגע קיהלקייט איז שוין אָנגעקומען. כאַינים שטעהט אויף און נעהמט אומגעהן בייַם ברעג.

— יע, יע, — קלערט ער. זיין לעבען פארגעהט אָהן פרייד. באלד וועלען אלע קומען צום סדר. אין זיין אומעטיגען צימער וועט זיין פרעהליך, וועט היילכען נחמה'ס געלעכטער, ווי גלעקלעך קלינגען. זי וועט שטיפען מיט איהם, ווי א קינד אָון איהם וועט אזוי פארדריסען, פארוואס ער איז ניט קיין איינפאכער געזונטער בחור, וואָס לעבט זארגלאָז, ניט קלערענדיג וועגען שווערע, אָנגעוועהטאָגטע פראגען. דער אָווענט וועט אווועקגעהן, און ער עט ווידער בלייבען אליין מיט זיין בענקשאפט. דאָס באאוסטוויין, אז ער איז ניט שעהן, שרעקענדיג, אז ער האָט א פּנים פון א נאַרישען קרעמער, וועט איהם ווידער מאטערען ביז טרערען. דאן וועט זיך ציהען א לאנגע, שלאָפלאָזע נאכט, פאר איהם וועלען אויפשטעהן רופענדע פרויען־געשטאלטען, אָון זיין קערפּער, געמאטערט פון לייַדענשאפט וועט זיך אָנצינדען ווי אין פייער.

— אָ, גאָט, ווי שווער דאס איז אלץ, — קלערט כאַינים,

דיגע זון שטראהלען און דער פרעהליכער רויש פון צונעהענדען שניי רייסען זיך אריין. אלץ לעבט אפ און יובעלט ארום. זאל ער ניט בענקען. באלד קומט פאר זיי אן אומאויסשפרעכליך גליק, דאם לעבען צוזאמען אין דער שטילער קאלאניע, אויף דער הייליגער ערד.

אין דער פריה האט זיך נע'חלומ'ט דניאל'ן, אז ער איז ווידער אין די שווייצער בערג און שליטעלט זיך. דער פראסט קנאקט, און דער שניי און זונען־שטראהלען בלענדט די אויגען. שנעל אראפלאזענדיג זיך פון א הויכען בארג, פיהלט ער א שטורמיגע פרייד. און ביי די זייטען לויפען פארביי און לאבען גוגנע בוימלעך, נעקליידט אין ווייסען.

4.

שוין צוויי וואכען, ווי דניאל ארבייט אין דעם ארטעל פון טאטשעטשניקעם אין א נייעם שטעדטעל. ארום קאכט, פון אין דער פריה ביז זונען אונטערגאנג קלאפען הונדערטער מענשען מיט די האמערען די שטיינער, גראבען רינעם, שלעפען קלעצער און זינגען לידער אויף אלערליי שפראכען. אט ארבייטען, זינגעדיג אומעטיגע מאטיוון, תימנ'ער מויערער אין העל רויטע פעסקעם, פון אונטער וועלכע עם טריסלען זיך לאנגע שוואַרצע פאות. אביסל וויייטער, זיינען בחורים אין רוסישע בלוזעם. זיי בויען א גאס, לויפען אום מיט די טאטשקעם אנגעפילטע מיט זאמד און ציהען די „דובינושקאַ", אזוי ווי די בורלאקעם אויף דער וואלגא.

אין אוועגט, נאך דער ארבייט, פלעגט דניאל אמאל ארויסגעהן צום ים. אמאל פלעגט ער אריינגעהן אין ארבייטער קלוב, טרינקען דאָרט טיי, אביסל שמועסען מיט חברים, און דאן גענהן שלאפען. אַרא'ן האט ער ניט באגענעט און האט וועניג וועגען איהר געקלערט. אזוי האבען זיך געצויגען די טעג.

עס איז געקומען פסח. ערב יום־טוב זיינען אין שטאדט אנגעקומען א סך מענשען פון אלע עקען לאנד. עס האבען געדארפט פארקומען צוואמענפאהרען פון צוויי פארטייען — „פועלי

מאהלער הרי מיט א לאנגען געזיכט און זומער שפרינקלעך און ארויסגעסטארטשטע אויגען. א פּארטרעטיסט, וואס האט געענדיגט די ירושלים'ער קונסט שוהל „בצלאל", איז הרי נעוועך בארימט מיט זיין גרויסען זכרון און האט ליב געהאט צו ציטירען רוסישע און אידישע שרייבער.

— איהר זייט אויך דאָ, אָרא? — האט ער זיך דערפרעהט, — אך, וואס פאר א טיפישע קעפעל פון א ספרדישער מיידעל. איך מוז אייך מאהלען, — און ער האט געענומען פארווארפען זי מיט קאמפלימענטען.

— נו, נענוג, — האט אָרא געלאכט, — אין ירושלים זיינען פאראן ספרד'קים שעהנערע פון מיר.

— ניין, אין אייך איז פאראן עפעס אוממגעווענליכעס, ביבלישעס, — האט דער מאהלער ניט נאכגעגעבען, דערהענדיג זיך אַרום איהר.

שטיל און שעמעווריג איז אריינגעקומען א מיטעל־יאהריגע פרוי אין טרויער, די אלמנה פון א זשורנאליסט, וואס האט צוזאמען מיט כאינים'ען ארויסגעגעבען א מאנאטליכען זשורנאל, זי האט געלעבט זעהר אָרים. איהר מאן האט זי געהאלטען פאר א גרויסען שרייבער, און האט נאָר וועך עס איז פאר איהר דערמאנט זיין נאמען, פלעגט באלד די פרוי מיט טרעהרען אויפצען אנהויבען דערצעהלען א לאנגע געשיכטע, ווי איהר מאן פלעגט שאפען זיינע אומשטערבליכע ווערק, וואס די אידישע ליטעראטור האט נאך ניט אפגעשאצט.

כאינים האט זי אוועקגעזעצט ביים טיש. זי האט מיעד אראפגעלאזט די הענט אויף די קניע און האט אנגענומען א פאזע פון א טרויסטלאזער אלמנה. דער לעצטער איז געקומען דניאל. אָרא האט איהם מיט פרייד באגעגענט, און ניט ארויסלאזענדיג זיין האנט, האט זי מיט א צערטליכער פארוואורף געזאגט:

— וואס פאר א שלעכטער איהר זייט! וואו זייט איהר דאס אזוי לאנג פארפאלען געווארען? און איך האב אייך געזוכט.

— ער איז אלע מאל אזוי! פארשוויגדט פלוצלונג און

נעהענדיג אהיים. זיין ציטער האָט ער נאר ניט דערקענט. אין מיטען איז נעשטאַנען א גרויסער טיש, באדעקט מיט א ריינעם ווייסען טישטוך. אויפ'ן טיש שטעהען נעשיר, פלעשלעך און א פארפאַרענע וואזע מיט נעלער שמעקענדיגער אקאציע.

— אי, אי, — האָט כאינים נעשמייכעלט, זיך נעזעצט ביים אָפענעם פענסטער און נעמומען זינגען מיט א נמרא ניגון. די טיר האָט זיך פלוצלונג געעפענט, און אָרא איז אריינגעקומען, א פרעהליכע, אָנגעטאָן אין א רויטער בלוזע, מיט א דינער גאָלדענער קייטע אויפ'ן האלז.

— שלום, הער כאינים, — האָט זי געזאגט, אָפּגעשטעלט זיך און טיף פארנייגט. — געפעהלט אייך איצט אייער ציטער? וויפיל איך האָב דאָס נעמוזט ארוממלויפען, איידער איך האָב געקראָגען די וואזע מיט דער אקאציע. טע... זאָגט נאָר קיינעם ניט אוים, דער טישטוך האָב איך שטילערהייט צוגענומען ביי דער מאמען. איך וועל שוין האָבען פון איהר, וועז זי וועט זיך דערוויסען. און דער סדר וועט ביי אונז זיין א נרויסארטיגער. אָבער פארוואס זייט איהר אזוי טרויעריג, אזוי פארקלערט? — האָט גע'טענה'עט כאינים.

אין די שולען האָט מען שוין נעהאלטען ביים סוף דאוונען. די גערופענע נעסט האָבען נענומען צונויפקלייבען זיך. אָט זיי־נען נעקומען לאה און נחמה אין זייערע ווייסע שבת'דיגע קליידער מיט די בלויע בענדלעך אין די נעדיכטע שווארצע האָר. נחמה איז באלד צוגענאנגען צו אָרא'ן, און ביידע ארומגענומען זיינען אומנאנגען איבער'ן ציטער. און לאה האָט אָנגעטאָן א פארטוך און איז אוועק אין קיך העלפען דער בעל הבית'טע. דאן זיינען נעקומען די מאטשעטשניקעס, מענדעל, דוד און יעקעל, זָואָס האָט לכבוד יום טוב זיך אויסגעפוצט אין זיין בלויער בלוזע און אָפּגעפוצט די גרויסע סאלדאטען־שטיוועל.

— אן אמת'ער קאצאפ, — האָט איהם פריינדליך באגריסט כאינים. זיי זיינען געווען אלטע פריינט. נעקומען אויף איין שיף, זיך געוואלנערט אונטען, דאן געשלעפט די גרויסע זעק מיט זייער באגאזש, און שפעטער שוין אין ארץ ישראל צוזאמען געארבייט אין א ווייננאָרטען. זינגענדיג עפעס איז אריינגעקומען דער

עפעס א קאמפּלימענט. זי האָט זיך צולאכט און האָט אין שפּאס איהם א קלאפּ געטאָן מיט דער סערוועטקע איבער'ן האנט.

בייס סוף עסען זיינען די מענער געווען שיכור. וועלענדיג אלעמען אריבערשרייען, האָט דער מאהלער מיט א הייזעריגער שטימע געזומען באווייזען דניאל'ן, אז אין מאהלעריי און סקולפּטור וועלען נאָך די אידען ווייזען וואס זיי קענען.

— אנטאָקאָלסקי און לעווימאן זיינען נאָך גאר ניט, — האָט ער געשריען, אויסשטעלענדיג אויף דניאל'ן זיינע גרויסע אויגען און אָנכאפּעדיג איהם בייס קנעפּל פון פידזשאק, — ביי אונז וועלען זיך נאָך באווייזען אזלכע געניאלע קינסטלער, וואס וועלען ערשטוינען די וועלט מיט זייערע וואונדערליכע ווערק. און דאָס אלץ וועט זיך אָנהויבען דאָ אין פאלעסטינא, אין אייגענעם לאנד. עס וועלען קומען נייע פּאָעטען, און זייערע לידער וועלען זיין דופּטיגער און פארבענרייכער פון שיר השירים. נייע נביאים וועלען אויפשטעהן מיט פייעריגע ווערטער פון אמת אויף די ליפּען. זיי וועלען ווידער דערמאָנען דער וועלט אָן דער פארבריידערונג פון פעלקער, אָן דער שעהנקייט און גרויסקייט פון דעם אייניציגען גאָט. יע, דאָס וועלען זיין נביאים ווי ישעיהו און ירמיהו. א נס וועט געשעהן מיט אונזער פאלק. מיר וועלען ווידער אויפלעבען און ווערען יונג און שעהן ווי אמאל. דאָס אלטע פאלק, וואָס האָט געגעבען דער וועלט א גאָט וועט אויפשיינען, ווי די מאָרגען־רויט אין פריהלינג, און וועט ברענגען דער גאנצער מענשהייט ליכט און פרייד. וואָרט, דו שמייכעלסט... און איך זאָג דיר, אז א גרויסער נס וועט געשעהן. האָסטו אין חדר געלערענט די נביאים? וועניג, זאָגסטו? איז הער! ... גאָט האָט אוועקגעשטעלט יחזקאל'ן אין מיטען א פעלד, וואס איז געווען באדעקט מיט ביינער. די ביינער האָבען זיך באדעקט מיט פלייש, און פון פיר זייטען האָט גאָט אין זיי אריינגעבלאָזען א גייסט, און זיי האָבען אויפגעלעבט. און זיי זיינען געוואָרען א גרויסע מחנה. און גאָט האָט געזאגט צו יחיזקאל'ן: „אָט די ביינער באדייטען דאָס הויז ישראל, זיי זאגען: אונזערע ביינער זיינען פארטריקענט געוואָרען, און אונזער האָפענונג פארלאָרען געוואָרען, און אָפּגעזונדערט איז אונזער טייל. איז זאג

געה זוך איהם, — האָט באאמעאַרקט נחמה, שמייכלענדיג מיט איהרע ליבע חן־גריבעלעך.

מען האָט נענומען זעצען זיך צום טיש. כאינים האָט נעפרעגט, ווער פון די מיידלעך ווילּ זיין די מלכה פון סדר.

— זאָל אַרא זיין די מלכה! — האָט דער מאהלער א גערייי נעטאָן.

אלע האָבען אונטערגעכאפט: אַרא, אַרא! עס איז פרעהליך געווארען. אפילו אויף דער אלמנה'ס געזיכט האָט זיך באוויזען א שמייכעל.

— זעץ דיך אוועק, מלכה מיינע, לעבען מיר, — האָט כאיניס געזאגט פייערליך, וועגדענדיג זיך צו אַרא'ן.

דער סדר האָט זיך אָנגעהויבען. נאָך דער ערשטער ברכה האָבען אלע אויסגעטרונקען זייערע כוסות. דאן האָט מען אראָפגענומען פון שיסעל אן איי, א ביין און געבראָטענע פלייש, און מען האָט אויפגעהויבען א כוס מיט די ווערטער: „אָט איז דאָס ברויט פון די ליידענדע, דאָס ברויט, וואס אונזערע אבות האָבען געגעסען אין לאנד מצרים".

די מיידלעך האָבען שווייגענדיג צוגעהערט, ווי די מענער זאָגען די הגדה. אַרא האָט בגנבה געקוקט אויף דניאלּ'ן, און ווען זייערע בליקען האָבען זיך באגעגענט, האָבען איהרע אויגען געלויכטען מיט א מערקווירדיגען ליכט. די אלמנה האָט שטיל געזיפצט, דערמאָנענדיג, מסתמא, איהר מאן און די סדרים אין אייגענעם הויז. נחמה, די איננסטע פון אלעמען, איז אויפגעשטאנען און האָט געפרעגט די פיר קשיות.

אביסעל שפעטער האָט מען געמומען געבען עסען. די מיידלעך זיינען געלאָפען אין קיך העלפען דער ווירטין. נאָכ'ן פיש און עטליכע באקאלען נוטען וויין איז דער מאהלער, ניט קענענדיג טרינקען, שוין גענוגען שיכור. ער האָט אויך גערעדט, האָט גמאכט מיט די הענט, געווארפען ארום זיך דאָס געשיר און פארזיכערט די מיידלעך, אז אזעלכע קניידלעך האָט ער אפילו ביי זיין אייגענער מוטער ניט געגעסען. אַרא איז נעווען אנטציקט. דער שעמעריגער דוד האָט, קוקענדיג אויף איהר, ניט אויסגעהאלטען און האָט מיט א פלאָנטערענדער צונג געזאגט איהר

נאָכ'ן עסען האָט מען נענומען זיך דרעהען אין קאָראָהאָד. די אלמנה איז נעזעסען אין ווינקעל, און ווי א שאָטען פון אומ־ענדליכען טרויער האָט זי ווי נעזאָגט: „טאנצט, טאנצט, אזוי לאנג ווי איהר זייט יונג. באלד וועט קומען אלטקייט, און צו־זאמען מיט איהר קראנקהייטען און אויפזאמקייט. דער טויט וועט אָהן דערבארעמונג צונעהמען ביי אייך אייערע ליבע און נאָחענטע און אייער לעבען וועט ווערען פוסטער ווי א קבר. א, נאָט!"

— הו! הא! — האָבען די בחורים געטופעט מיט די פיס צום טאקט פון קאָראָהאָד־מאָטיוו. כאינים איז שנעל מיר נע־ווארען און איז נעפאלען אויפ'ן סאָפע שווער אָטעמענדיג. איהם איז נעווארען ניט גוט, און ער האָט דערפיהלט דאָס אָנקומען פון דעם אָנפאל פון נערוועזיטעט. איהם האָט אויסגעוויזען, אז ווען ער וועט צורייסען אויף זיך דאָס העמד, וועט איהם לייכטער ווערען. אלץ האָט זיך נענומען דרעהען אין א נעבעל, די שטי־מען האָבען זיך ווי פון דער ווייט דערטראָגען, און ארום זיינען נעשפרונגען מאָדנע שאָטענס. פלוצלונג האָט כאינים א נעשריי געטאָן און איז נעפאלען אויפ'ן דיל ווי א דער'הרג'עטער.

אביסעל שפעטער איז ער ווידער נעלענען אויפ'ן סאָפע. און קוקענדיג אויף אלעמען מיט בלאָנשענדע אויגען, האָט ער זיך באקלאָגט מיט א מידער שטימע. ער קען אזוי לענגער ניט לעבען. עס ווילט זיך איהם כאָטש איין טראָפען גליק. וואָס איז איהם דער ליטעראריישער רוהם? א בעטלער, א קאליקע, וואָס איז נעליבט פון א פרוי, איז דאָך גליקליכער פון איהם. ער איז אָבער אייגזאם. דאָס האַרץ ווערט איהם צוריסען פאר וועהטאָג.

— ליבער, ליבער כאינים, — האָט נחמה נעמורמלט, — מיר ליבען דאָך אייך אלע. און דער מאָהלער, שטעהענדיג אין מיטען צימער מיט'ן באקאל אין האַנט, האָט זיך נעבעטען מיט א שיכור'ער שטים:

— נעהט פון איהם אוועק. דאָס קרעכצט א קראנקע אידי־שע נשמה, וואָס איז נאָך פון קינדהייט פארוואונדעט געווארען פון נרויזאמען לעבען. גיט איהם ווייז, זאָל ער טרינקען. „ניט ווייז צו דעם אומגליקליכען און טרויעריגען, זאָל ער טרינקען און

דיין נביא'יש וואָרט צו זיי: אזוי זאָגט יהוה, איך וועל עפענען אייערע קברים, מיין פאָלק, און וועל אייך אַרויסבערענגען פון די קברים און אייך אַרייַנפיהרען אין לאַנד פון ישראל". — איצט פאַרשטעהסטו? — האָט פאַרטגעזעצט דער קינסטלער מיט פאַטאָם. אזוי וועט זיין מיט אונז. מיר וועלען אַרויסקומען פון די קברים, און גאָט וועט אַרייַנבלאָזען אין אונז א נייַ לעבען, און רייך וועט זיך צובליהען אונזער פרייד און אויסערגעוועהנליך שענהן וועט זיין אונזער נייער פריהלינג..

דער מאלער האָט מיט אמאל זיך מיד אַראָפגעלאָזען אויף א שטול און האָט שטיל צוגעגעבען:

— ניט דאָס זאָג איך. דער טייוועל וויים מיר. כ'האָב שרעקליך ליב צו לייגען. אלץ, ברודער, איז נאַרישקייטען, לאָמיר בעסער אויסטרינקען, דניאל. אין דיר איז פאַראַן עפעס גוטס, בריטס, ווי די רוסישע סטעפ, באַדעקט מיט בלומען. מען זאָגט, דו ביזט געבאָרען געוואָרען ביי דער וואָלגא. און אפשר גאָר ניט קיין איד אויך? ניט עהנליך עפעס צו אונזערינג. ס'ארא פליצעס, און דער פנים איז אזוי גוט... נו, גיב מיר נאָך וויין. נאָר ניט קיין זיסען. פון איהם וועלט ניט גוט.

און ביים אנדערען עק טיש האָט כאינים געזונגען הויך און טרויעריג, צונויפדריקענדיג דעם קאָפ מיט די הענט. דאָס איז געווען א ליד פון טרויער, פיין און זיפצען, פון לאַנגע דורות אין גלות, פון לאַנגע שוואַרצע נעכט אין ישיבות און אַרימע שולען.

נחמה איז געשטאַנען לעבען כאינים'ען און זעהענדיג טרערען אין זיינע אויגען, האָט זי געבעטען.

— מען דארף דאָס ניט זינגען, מען דארף ניט...

אימיצער פון די מאַנסביליען האָט דערמאָנט, אז עס איז צייט צו עפענען די טירען פאר אליהו הנביא. אלע זיינען אויפגעשטאַנען. מען האָט געעפענט די טירען. כאינים האָט אויפגעהויבען א באקאל און געזאָגט „שפוך חמתך". דערנאָך האָבען די מיידלאַך געערדט, אז זיי האָבען געהערט דעם שאָרך פון די וויסע אטלאסנע פליגעל פון נביא און אייניגע מינוטען זיינען זיי געווען פאַרטראַכט און שטיל.

5.

אויפ'ן דריטען טאָג פֿסח האָט זיך געעפֿענט דער צוזאַמענ־פֿאָהר פון „פּועלי ציון" און „הפּועל הצעיר". דניאל האָט ניט געהערט צו קיין פֿארטיי. אָבער וועלענדיג טרעפֿען חברים פון די ווייטע קאָלאָניעס פֿלעגט ער באזוכען אלע פֿארזאמלונגען.

צום סוף פון צוזאַמענפֿאָהר איז דניאל איינמאָל ארויס פון א האָלב פינסטערען, פֿארשטיקטען צימער פון א שמוציגען גאַסט־הויז, וואו די יוגענט איז הייזעריג געוואָרען דיסקוטירענדיג און ארויסשרייענדיג שהנע פֿראַזען וועגען סאָציאָליזם, דעם אידישען פֿאָלק און דעם אָלוועלטליכען פֿראָלעטאַריאט. אויפ'ן גאַס האָט ער ערלייכטערט אָפּגאָטעמט און איז לאַנגזאַם א פֿארטראכטער אוועק מיט א שטילען געסעל. אין די אויערען איז נאָך געווען דער טומעל פון די רעדנער. באזונדערס אומערטרעגליך איז געווען דאָס פּיסטשען פון א ניט שהנער מיידעל אין בריליען מיט אונטער־געשאָרענע האָר, איינע פון די אָנגעזעהענסטע מיטגלידער פון דער פֿארטיי „פּועלי ציון".

— גאָט מיינער, וואָס פֿאר אַן אומאַנגענעמע פֿערזאָן, — האָט דניאל געקלערט.

פֿלוצלונג האָט ער באמערקט אראָן. זי איז געגאַנגען איהם אַנטקעגען מיט א בוך און א העפֿט אין האַנט.

— אָט זעה איך אייך ווידער, — האָט זי געזאָגט מיט א שוואַכען שמייכעל.

זי האָט אויסגעזוכט מיד און אויסגעמאַטערט. אונטער די אויגען זיינען געווען בלויע רינגען, ווי זי וואָלט געווען קראַנק און געליטען פון שלאָפלאָזיגקייט.

— פון וואַנען קומט איהר? — האָט דניאל געפֿרעגט.

— געווען אויף א רעפֿעטיציע. אלץ געהט שלעכט. איך קען נאָך ניט מיין ראָל, און די פֿארשטעלונג דארף שוין באלד זיין. שוואר איז פֿאר מיר די שפּראַך, און איך קען ניט פֿארשטעהן גוט חאשע'ן. איך קען דאָך ניט רוסלאַנד. מיט איין וואָרט, עס וועט זיין א פּאָלשטענדיגער דורכפֿאל.

— און איך האָב געהערט פֿארקעהרט, אז איהר שפּילט

פֿאַרגעסן זיין אָרימקייט און ניט געדענקען מעהר זיין וועה", — האָט געזאָגט די קלוגע מוטער פון קעניג לימאל. מיר לעבען אין טרויער און בענקשאפט. און וואָס איז דאָס לעבען? — האָט ער אָנגעהויבען פילאָזאָפירען — רויך, שטויב, א ווינט אין פעלד, וואָס וויגט די גראָזען, און מעהר נאָר ניט. איהר, מיינע ליבע, געהט אַוועק און לאָזט מיר זיך הארציג דורכרויידען מיט איהם. דאָס איז א מערקווירדיגער מענש.

דער מאהלער האָט זיך אראָפּגעלאָזען אויפ'ן דיל ביי כאינים'ן צוקאָפּענס און האָט ווידער געגומען רעדען וועגען דער נישטיגקייט פון מענשליכען לעבען, ציטירענדיג אָהן אויפהער קהלת און אנדערע ספרים. באלד האָט מען געגומען זיך פאנאנדערגעהן. דניאל איז געבליבען מיט כאינים'ען, מוראַהאָבענדיג צו לאָזען איהם אליין. ער איז ארויסגעגאנגען אויף דער טעראסע. עס איז געווען א לבנה־נאכט. פון דערווייטען האָט זיך געזעהן דער ים אין א וואונדערליכען זילבער־שיין. ער האָט נעזעהן ווי זייער גאנצע קאָמפּאניע איז געגאנגען צום נייעם שטעדטעל, און האָט נאָך לאנג געהערט נחמה'ס געלעכטער און די שטים פון דעם מאלער, וואָס האָט געבעטען אלעמען צו זיך צו הוליען ביז אין דער פריה. ענדליך איז אליז שטיל נעווארען. דניאל האָט זיך אָנגעשפּאַרט אין א שטיינערנער קאלאנע און זיך פארטראכט. דא איז ער פאר־אי־יאָהרען געזעסען מיט דינה'ן. דאָס איז געווען נאָך אן אָווענט ביי כאינים'ען. אויך דאן האָט די לבנה געשיינט. דאָס מיידעל איז אינגאנצען געווען אין ווייסען, האָט גערעדט מיט א וויכער שטים, האָט איהם געצערטעלט, און אזוי אומשולדיג זיינען געווען איהרע שעהנע סאמעטענע אויגען...

פלוצלונג האָט זיך דערהערט א שווערער לאנגער קרעכץ. דניאל האָט געאיילט צוריק אין צימער. כאינים'ס אָפענע אויגען האָבען געוואנדערט ווי ביי א גייסטיג־קראנקען.

— איך ווילּ טרינקען, — האָט ער געזאָגט. באלד איז ער ווידער אנשלאָפען געווארען. דורכ'ן פענסטער האָט אריינגעשיינט די לבנה.

ליך צו א כענעזישען אפגאט. און אונטער דעם דרויסענדיגען דאך רויבערען קאליאן עטליכע בערואינער אין ברוינע אבאיעם. איינעם פון זיי קען דניאל. דאס איז א באוואוסטער רויבער, דער אטאמאן פון דער גאנצער באנדע פון איבער דעם ירדן. אט איז ער אויפגעשטאנען, א שלאנקער און דינער, האט זיך לאנג־זאם ארומגעקוקט מיט זיינע גרויסע טרויעריגע אויגען, און צו־דריקענדיג די הענט צום הארצען, — א צייכען פון זענענען זיך מיט'ן בעל הבית, — געהט ער רוהיג אוועק. און אט געהט דער הויקערדיגער אראבער, א בארוועסער, אננעטאן נאר אין א לאנ־גען לייוענטענעם העמד. דאס איז א היגער „אבומאסאריי", — א גרויסער עושר, דער באזיצער פון רייכע אפעלסינען גערטנער. ער איז א מיטגליד פון א הייליגער מוסולמאנישער חברה. אויף לויות איז ער אלע מאל דער ערשטער. דניאל זהט איהם אפט אין פראצעסיעם. ער געהט פאראוים און זינגט טרויעריגע תפלות...

פלוצלונג דערהערט דניאל באקאנטע שטימען. כאינים קומט צו מיט אר'ן. פון וואנען געהען זיי, קלערט ער, וואו זיינען זיי געווען? אפשר זיינען זיי געזעסען ביים ים, און ער האט זיך פאר איהר באקלאגט אויף זיין איינזאמקייט, און זי האט איהם געטרייסט? איבעריגענס, ניט זיין זאך, וואו זיי זיינען ge־וועז. מען דארף בעסער געהן שלאפען. מארגען אין דער פריה דארף מען דאך אוועקגעהן.

ביינאכט האט זיך דניאל אפט אויפגעכאפט. ער האט אלץ מורא געהאט צו פארשלאפען. אפט האט ער אננעצונדען דעם לאמפ און געקוקט אויפ'ן זייגער. ענדליך האט אננעהויבען צו טאגען. אויפ'ן הויף האט געקרעהעט א האן. דניאל האט זיך אננעטאן און איז ארוים אין גאס. עס איז געווען קאלט. אין הימעל האבען זיך אויסגעלאשען די שטערען. ער האט אויפ־געציטערט, א קוק געטאן צום מזרח און האט זיך דערמאנט א וואונדערליכען חלום, וואס ער האט געזעהן די נאכט. ער איז געווען אויף דער וואלגא, אין זיין אייגענעם שטעדטעל. עס איז געווען פריהלינג און אלץ האט געבליהט. ער איז געלעגען אויפ'ן גראז אין וואלד און האט געקלערט, ווי גוט דאס איז צו זיין

אויסגעצייכענט. אפילו כאינים זאגט, אז איהר האָט א גרויסען טאלאנט. ער איז דאָך גאנץ קארג אויף לויב־געזאנגען.

אָראַ׳ס געזיכט האָט אביסעל אויפגעשיינט.

— נאר אזוי! און מיר האָט ער וועגען דעם קיין ווארט ניט געזאגט, — האָט זי זיך געוואונדערט. קומט אָבער צום ספּעקטאקעל דניאל. איך וועל זעהן צו שפּילען גוט. מיט מיר טרעפט אָפּט, אז פּלוצלונג לאָזען זיך אראָפּ די הענט, און אַיך הער אויף צו גלויבען אין מיינע קרעפטען. אָבער איך דערף נאָר ארויסגעהן אויף דער ביהנע, און מיין הארץ ווערט גלייך מוטיג.

זיי זיינען געשטאנען ביים טירעל פון אן אראבער הויף. פון א פענסטער האָט אויף זיי געקוקט א יונגע מוטער מיט א זויג־קינד אויף די הענט. פון ערגעץ האָט זיך צו זיי דערטראָגען א טרויעריגער מאָטיוו פון אן אראבער, וואס פאר־קויפט קאלטע געטראנקען.

— מאָרגען גלייך אין דער פריה געה איך מיט א קאָמפּאניע אוועק אויף א שפּאציר, — האָט דניאל געזאגט.

— וואוהין?

— אין יריחו און צום ים המלח.

— און מיידלעך געהען אויך מיט אייך?

— ניט איינע וועט מסתמא נעהן.

— נאָט מיינער, ווי וואָלט אַיך אויך געוואלט נעהן! — איז אָרא טרויעריג געווארען. — אָבער צוליב דער רעפּעטיציע וועל איך מוזען בלייבען אין דער שמוציגער שטאָדט. נו, אויפ׳ס ווי־דערזעהן. זייט אויף דער פארשטעלונג.

— איך וועל אַייך אביסעל באגלייטען, — האָט דניאל פאר־געשלאָגען.

— קומט!

אין אָוועגט איז דניאל געשטאנען ביים אָפּענעם פענסטער פון זיין צימער. ער האָט זיך געפיהלט ניט זעהר גוט. אנטקעגען מאלקאוו׳ס גאסט־הויז איז געווען אן ארימע אראבישע קאפע. ביים שוועל, מיט די פּיס אונטער זיך, זיצט דער שטענדיג שלע־פּעריגער דיקער בעל הבית אין זיין האלב־זיידענעם כאלאט, עהנ־

— נו, קאָזאק, זיך נוט אויסגעשלאָפען ?

זי שטויסט איהם אָפּ. נעהמט ארויס פון קעשענע א קליינעם רעוואָלווער און דראָהעט איהם אין שפּאס :

— אוועק, איך וועל דיך דערשיסען !

— אזוי ! — לאכט דער בחור, — אָט דאָס איז אַ מיידעל ! אן א זייט, ניט וועלענדיג מען זאל זי באמערקען, האלט זיך די מאָנערע נייטערין, וואָס הוסט אין פויסט. די חברים האָבען זי געוואלט אפּרעדען פון באטייליגען זיך אין דיזען שווערען שפּאציר, אָבער איהר וויל זיך אזוי זיין אין א פּרעליכער קאָמפּאניע, אויף דער פריי. שווער דאָך צו זיצען א נאנץ לעבען איינגעבויגען מיט דער נאָנדעל אין האנט איבער פּרעמדע קליידער...

די קאָמפּאניע ריהרט זיך צום מארש, נעהט פּארבי אן אלטע טערקישע געפענגנים מיט א הויכען פינסטערען טורעם און אין באלד אויפ'ן בריטען סולטאנער וועג, וואס פיהרט צו ירושלים. אין מזרח, איבער די בערג פון יהודה, נעהט אויף די מארגענרויט. דורך די דורכזיכטיגע ראָזע וואלקענדלאך רויטלען זיך אין הימעל וואונדערליכע טולפּאנען און ברענען, ווי זיי וואלטען אָננגענצונדען נעווארען פון די אומזיכטבארע פייערדיגע פיילען פון דער זון...

און דער וועג ווערט בים לעכווייז באלעבט. פון די דער־בייאיגע דערפער אייליען צום מארש מיט קערב אויף די קעפּ פעלאשקעס. עס ציהען זיך קעמלען און עס קלינגט דאָס הירזשען פון יונגע אייזלען, אָננעטריבען פון אראבער אינגלעך. און וויטער אויף די בריטע פעלדער זעהען זיך די אָננעבויגענע פיגורען פון אראבערינס, וואס ריסען אוים ווילדע גראזען, מאָן, געל־וויסע רומאשקעס. דאָ, אין פעלד זיינען זייערע טונקעלע נעזיכטער מיט דער בלויער טאטאירונג אינגאנצען אָפּען, און מיט נייגעריגקייט באטראכטען זיי די פארבייגעהער און באגריסען זיי מיט הויפענס בלומען.

אין עטליכע שעה ארום קומט די קאמפּאניע אן אין א קליין אראביש שטעדטעל און נעהט אריין אין א אידישען גאסט־הויף.

מיט אייגענע נאָך לאנגע וואכדער־יאָהרען. אָט געהט צו איהם צו זיין שוועסטער. זי איז אין א העלען קלייד מיט רויטע בלומען אין די האָר, און זי איז אזוי אויסגעוואקסען און שעהן. קום אהיים, זאָגט זי, די מוטער ווארט אויף דיר. דו וועסט דאָך מאָרגען אין דער פריה ווידער פון אונז אוועקגעהן. — אין דער פריה האָט די זון געשיינט, ווען ער האָט זיך געזעצט אויפ'ן דאַמפער. ביים האפען שטעהען א סך מיידלעך אין בונטע קאָסטיומען. — ברודער, ווי גליקליך דו ביזט! פאָהרסט אין ירושלים, — זאָגט די שוועסטער. — ער פאָהרט צו דער כותל מערבי, — מורמעלט די מוטער. — ער וועט דאָרט בעטען פאר אונז...

אויף דעם גאסט־הויף, וואו די קאָמפאניע דארף זיך צונויפקלייבען, איז נאָך קיינער ניטאָ. דניאל זעצט זיך אויף א ביינקעל, פארמאכט די אויגען, און איהם חלומ'ט זיך: ער איז אליין אין א טויטער שטאָדט, וואס איז איינגעהילט אין אייבינער פינסטערניש. די הייזער ארום זיינען ליידיג, אומזיכטבארע שאָטענס באוואוינען זיי. אלץ איז שטיל. נאָר דער ים רוישט, רוישט...

דניאל כאפט זיך אויף, שטימען הערען זיך. דאָס קומט צו דער מאהלער הרבי מיט א מיידל.

— ביזט אליין?

— ווי דו זעהסט, — ענטפערט דניאל, — אונזערע בחורים האָבען זיך פארשפעטיגט.

— אָבער אָט קומען זיי אָן. עס קומט דער עלטערער קאפלאן. מען דערצעהלט וועגען איהם, אז ער האָט פארלאָזען א פאמיליע, האָט געווארפען א רייך לעבען און איז אוועק אין פאלעסטינא ארבייטען פון טאָג. ער איז קליין, מאָגער, טראגט א באָרד, וואָס איז ערטערווייז שוין גרוי, אָבער פון זיין גאַנצער קלייניער פיגור וועהעט עפעס א נאָכגיבינקייט און פרידליכקייט. — די אנדערע קומען אָן פרעהליכע מיט זעקלאָך אויף די אקסלען און שטעקענס אין די הענט. א הויכע ארבייטערין, וואס מען רופט „קאזאק" פאר איהר קראפט, אוילט אלעמען צו: „שוין צייט! באלד געהט אויף די זון" און א בריט־פליציגער בחור כאָפט זי ארום ביי דער טאליע און פרעגט:

איהם א קוש געטאָן, און די פרייַנד האָבען געגומען געהן. זיי זיינען פארבייגעגאנגען אן אלטען גריכישען קלויסטער מיט א מעשענעם קופּעל, וואָס האָט העל געשיינט אויף דער זון. דאָן זיינען זיי פארבייגעגאנגען אן אומעטיגען אראבישען בית עולם, צווישען די קברים האָט זיך געזעהן אן איינזאמע פיגור אין שווארץ, וואס איז ווי פארגליווערט געלעגען איבער א שטיין.

— די קאָמפאניע איז שוין מסתמא ווייט אוועק. — האָט געזאגט דניאל, ווען זיי זיינען ארויס אויפ'ן סולטאַנער וועג.

— זאָלען זיי גיהן, — האָט געזאגט דער מאהלער, באטראכטענדיג די וויסטע געגענד ארום, — זאלבאנאנד איז עפּעס בעסער צו נעהן.

אין דער ווייט האָבען זיך געוויזען צווייי רייטער אויף ווייסע פערד. דאָס זיינען געווען בעדואינער אין בריייטע אבאיעס און רויטע שטיוועל. זייערע קעפּ זיינען געווען באדעקט מיט העלע טיכלאך מיט דיקע שווארצע שנורען אויבען.

באנגענעגנדיג זיך, האָבען זיי זיך באגריסט, און אַיינער פון די רייטער האָט געפרעגט:

— ווער זייט איהר און וואוהין גיהט איהר?

— מיר זיינען אידען, — האָט געענטפערט דער מאהלער, וואָס האָט פריי נערעדט אראביש, — און מיר גיהען אין ירושלים.

— אָ, יענע שטאָדט ליגט ווייט הינטער די בערג, — האָט דער בעדואין א שמייכעל געטאָן, באוווייזענדיג זיינע שיהנע ווייסע צייהן, — גיהט אין פרידען. — און זיי זיינען זיך פאנאנדערגענאנגען.

— אָט וואָס מיט מיר איז נעווען מיט א יאָהר צוריק, — האָט אָננגעהויבען דניאל, ווען די רייטער זיינען אפּגעפאהרען, — עפּעס א קאָלאָניסט האָט מיך אנגערופען צו פיהרען שטיינער פאר'ן אלטען שאָסעי. אין דער פריה האָט דער בעל הבית אייניגעשפאנט זיינע צוויי פערד, און מיר זיינען אוועקגעפאהרען. לעבען נאסט־הויף איז געלעגען א גרויסער הויפען קליינע שטיינדלאך. מען האָט די שטיינער געדארפט צו־פיהרען צו די ערטער, וואס האָבען געדארפט פארריכט ווערען. איך האָב זיך א גאנצען טאָג אפּגעמאטערט מיט די קראנקע פערד. נאָך דער ארבייט

דער בעל־הבית, וואס שטאמט פון פוילען, מיט לאנגע פאות, ווערט אויפגעלעבט, דערזעהענדיג די נעסט.

— חיה, שעטל ניכער דעם סאמאוואר!

מען בייסט צו און מען באשלוסט אפצורוהען און נעהן וויי־טער, ווען די בייטאגיגע היץ וועט אריבערגעהן. ביים טיש רעדט מען וועגען די לעצטע ארבייטער צוזאמענפאהרען. דאן נעהט מען איבער צו די פאלקס־פארווילונגען, וואס וועלען נעמאכט ווערליך פסח־צייט אין איינער פון די קאלאניען פון יהודה.

דניאל איז אריין אין א זייטינען ציממער און האט זיך צונע־לייגט. אין ווינקעל ביים פענסטער אויף א קליינעם טישעל איז נעשטאנען אן ארימער ארון קודש. דניאל האט צוגעמאכט די אויגען און נעגנומען איינשלעפערען, פיהלענדיג אן אננעגעהמע מידקייט אין גאנצען קערפער. און ווען ער האט זיך אויפגע־כאפט, איז שוין קיינער אין הויז ניט נעווען. די קאמפאניע איז נאר וואס אוועק. אויפ'ן הויף ביים ברונעם אויף א שטיין איז נעזעסען דער מאהלער און האט זיך נעשפילט מיט דעם בעל הבית'ס איינעל.

— עס מאכט ניט אויס, מיר וועלען זיי דעריאגען, — האט נעענטפערט דער מאהלער. — ס'ארא וואונדערליכע שטילקייט. הער זיך נאר איין! און ווי נעפעהלט דיר אט דער בחור? קוק נאר אויף זיין ליבען פנים, — דער מאהלער האט אננעגנומען מיט ביידע הענט דעם איינעל'ס קאפ און איהם אומגעדרעהט צו דניאל'ען. אויגען ווי ביי א ווילדען אדלער. און וועט ער אויס־וואקסען, וועט ער עפענען א קרעמעל און האנדלען מיט הערינג אדער גאר מיט אלטע הויזען. און דאס זיינען דאס די אור־אייניק־לאך פון די באריהמטע מכבים, — האט דער מאהלער אפנע־זיפצט.

— פון וואנען ווייסטו? — האט דניאל געפרעגט, — אפשר וועט פון דעם איינעל אויסוואקסען א גוטער ערד־ארבייטער, וואס האט ליב די ערד?

— וואס פאר אן ערד־ארבייטער! קוק נאר אן זיין פאטער — האט דער מאהלער א מאך געטאן מיט דער האנט.

דניאל האט נענעבען דעם איינעל א מעטאלענע מטבע, האט

דניאל איז אנשוויגען געווארען.

— יע, מיט די אראבער וועלען מיר נאך האבען א סך צו טאן, איידער מיר וועלען זיי אביסעל ציוויליזירען, — האט באמערקט דער מאהלער.

די חברים קומען צו צו א קליין דערפעל. אנטקעגען זיי לויפען עטליכע נאקעטע קינדער מיט שהנע אויגעלאך און בעטען נדבות. ביים ברונעם זיינען פאראן עטליכע מיידלאך און פרויען. אייניגע פון זיי האבען אנגעפילט די קרוגען, און לאנגזאם און גראציעז געהען זיי מיט'ן שטעג צום דערפעל. און וויטער אין פעלד שלעפט זיך אן ארימער פעלאך. אין זיין אוראלטע סאכע איז אייננעשפאנט אן אלטער קעמעל. די גאנצע צייט ציהט ער א טרויעריגען ניגון און ארום אן ארום שוויגען די שטיינערנע בערג פון יהודה.

אין צווויי שעה ארום לייגען זיך די חברים שלאפען אין שאטען פון די בוימער ביי דער אלטער אראבער קרעטשמע. פאר־ביי האבען זיך געצויגען צו ירושלים רוסישע פילגרימען. דניאל האט זיך פריינדליך געגריסט מיט די קריסטליכע דאוונער און זיי האבען געענטפערט:

— גאט זאל דיך באשיצען, טייערער!

די זון פארגעהט. און ווידער א ווייסטער וועג, שטיינערנע בערג. ווידער זעהט זיך אן ארים דערפעל מיט א קליינער וויי־סער מעטשעט איבער וועלכער עס שטעהט אן אייזאמע פאלמע. שטיל און טרויעריג איז ארום. עס דאכט זיך, ווי די בערג וואל־טען געהלומ'ט וועגען דער גוטער פארגאנגענער צייט, וועז איבער זייערע שפיצען האבען זיך אויף די וויילדע פערד געטראגען די מעכטיגע קריגער פון יהודה, פארפאלגענדיג די פלישתים. עס דוכט זיך, ווי די בערג וואלטען געבענקט נאך די דערפלאך פון יהודה, וואו עס איז אמאל געווען פרעהלאך, און וואו די טונקעל־הויטיגע טעכטער פון ישראל האבען מיט נעזאנג גע־טאנצט אין קאראהאד ביים זון אונטערגאנג.

אין ירושלים זיינען די חברים אנגעקומען אין אוועגט. זיי זיינען אוועק אין פאלקס הויז. ביים אריינגאנג זיינען געשטא־

האָב איך באַשלאָסען צו זאגען דעם בעל הבית, אז איך קען מעהר ניט. ער האָט אויף דעם גאר ניט נעענטפערט און נאָר געגעבען אן עצה:

— בלייב דאָ נעכטיגען. מאָרגען איז אַן אראבישער יום־טוב, און פון אלע דערפער קומען אהער אָן מענשען. וועט מען דיך טרעפען אין וואלד, וועט מען דיך צושלאָגען.

איך האָב געוועהנליך ניט געפאלגט. דער בעל הבית האָט מיר געגעבען דריי בישליקס. איך האָב נענומען א דין, בויגיג צווייגעל און בין געגאנגען צוריק אין קאלאָניע. עס איז שוין געווען טונקעל. באלד בין איך געווען אין וואלד. איך גיע אזוי פארטיפט אין טרויעריגע געדאנקען וועגען לאנג פארגאנגענע צייטען. פלוצלונג הער איך: דין־דין. און דאָ איז שוין געוואָרען פינסטער. איך האָב איבערוועלטיגט מיין שרעק און בין מיט פעסטע טריט געגאנגען אנטקעגען דעם גלעקעל. אין א פאָר מינוט ארום האָבען זיך פון הינטער די בוימער באוויזען צוויי אראבער, איינער אויף א פערד און אן עלטערער אויף א קליינעם אייזעל. זיי האָבען זיך אפגעשטעלט און געבעטען ביי מיר פאפיראסען.

— איך רויכער ניט, איך האָב ניט קיין פאפיראסען, — האָב איך געענטפערט.

דער יונגער האָט מיט א שרעקליכער גרימאסע מיר א שמיץ געטאָן מיט'ן בייטש איבער'ן רוקען. איך האָב א געשריי גע־טאָן פאר גרויס וועהטאָג און האָב אָנגעכאפט דעם פערד פאר'ן צוים. דאָ האָט דער אלטער זיך א לאָז געטאָן אויף מיר. וועז איך בין געקומען צו זיך, זיינען זיי שוין געווען ווייט. וועז איך בין אָנגעקומען אין קאלאָניע, בין איך אראפ אין וויין קעלער. אין דער פינסטער און שמוץ זיינען דאָרט געלעגען תמיני'ער. איך האָב זיי דערצעהלט די געשיכטע און געוויזען די בלויע צייכענס. א דארע פרוי אין שמאטעס האָט זיך צוואוויינט און האָט גענו־מען דערצעהלען:

— אָט די גזלנים האָבען דאָך מיין מאן דער'הרג'עט און מיך איבערגעלאָזען אליין מיט קליינע קינדער. און ער איז נעווען אזוי יונג.

דאקטאר א דראהענדען בריף, פאדערענדיג פון איהם עטליכע הונדערט פראנק. דער דאקטאר האט זיך איבערגעשראקען. ער האט צונויפגערופען די פארטרעטער פון ארבייטער פארטייען און זיי געזאגט: „זעהט, וואס פאר א רויבער און עקספראפריאטאר־דען עס האבען זיך באוויזען צווישען דער אידישער יוגענד". מען האט באשלאסען צו כאפען דעם אנארכיסט און איהם איבערגעבען צום רוסישען קאנסול. מען האט דאס באאויפטראגט צו טאן דרייען. באוואפענט מיט רעוואלווערען און שטעקענס, ווי אויף א שלאכט מיט ווילדע בעדואינער, האבען זיי זיך אין אוועגט באהאלטען הינטער בוימער, און ווען דער שמש איז ארויסגעקומען פון פאלקס־הויז, זיינען זיי אויף איהם אנגעפאלען, איהם שטארק צושלאגען און א געבונדענעם אפגעפיהרט אין קאנסולאט. דא האט מען איהם צוהן טעג אפגעהאלטען פארשפארט. דאן האט מען איהם אפגעפיהרט אין יפו און ארויפגעזעצט אויף א רוסישען דאמפער. אין עטליכע שעה ארום איז געקומען צולויפען א שיפער אין אידישען רעסטאראן און האט דערצעהלט, אז דער יונגער „יהודי" אויפ'ן דאמפער האט זיך אויפגעהאנגען. זאל מען צוגעהמען זיין קערפער.

— איך האב איהם געקענט, — האט טרויעריג געענדיגט דער אפגעריסענער ארבייטער. — איך האב געזוהן זיין קערפער. ער איז געווען שרעקליך. דער קאפ איז געווארען בלוי צובלאזען, די אויגען זיינען געווען גרויסע, גלעזערנע. די רויהע צונג האט זיך ארויסגערוקט, און א פיינליכער אויסדרוק פון אומערטרעגלי־כען וועהטאג איז געלעגען אויפ'ן געזיכט...

דניאל האט אויפגעציטערט. אין דעם אנדערען עק צימער האט דער מאהלער דעקלאמירט פון שיר השירים. דניאל האט צוגעמאכט די אויגען. ער האט געקלערט וועגען דעם טויטען שמש, און א קעלט איז איהם אריבער איבער'ן לייב. ער איז איינגעשלאפען, און א שווערער קאשמאר האט איהם געגומען דריקען. א מיאוס'ע אלטע מיט פינסטערע לעבער אנשטאט אויגען, מיט א נאקעטען שארבען האט זיך מיט איהר גאנצען העס־ליכען, ביינערדיגען קערפער ארויפגעלייגט איהם אויפ'ן ברוסט

נען צווייי הויכע טאָפּאָלען, ווי זיי וואָלטען וועמען געהיט. די גאנצע קאָמפּאניע איז שוין דאָרט געווען. אין דעם גרויסען גראמען צימער האָט מען נערעדט אָהן אויפהער. מען איז נעזעסען אין קלייניע גרופּען און געפּלוידערט וועגען אלץ אין דער וועלט. מען האָט געטרונקען טיי, געשפּילט אין „דאמקעס" און שאך, געדרעהט זיך ארום די מיידלאך.

נאָכ'ן טיי האָט זיך דניאל אויסגעצויגען אויף א באנק. דער מאהלער, נאָך ניט קיין אפּגערוהטער, האָט זיך שוין ארומ־נערינגעלט מיט בחורים און מיידלעך און האָט זיי נענומען דע־קלאמירען ליבע לידער פון טשערניכאָווסקי און אויסצוגען פון שיר השירים. ער איז נעווען גוט אויפגעלייגט, און זיינע גרויסע, ארויסשטארצענדע אויגען האָבען געלויכטען מיט פרייד. „ביזט שעהן, מיין פריינדין, ביזט שעהן, דיינע אויגען זיינען טויבען־אויגען", — האָט זיין שטים זיך געהער.

לעבען דניאל'ען איז געוועסען דער עלטערער קאָפּלאן מיט עפּעס אן אפּגערוסענעם ארבייטער. ער האָט דערצעהלט וועגען דעם געוועזענעם שמש פון פּאָלקס־הויז, וואָס איז ניט לאנג צוריק באגאנגען זעלבסטמאָרד. די טרויעריגע געשיכטע האָט שוין דניאל געוואוסט. א יונגער ארבייטער, אן אנארכיסט נאָך זיינע איבערצייגונגען, איז געווען אין רוסלאנד פּאראורטיילט אויף אייביגע קאטאָרגע. אויפ'ן וועג אין סיביר איז איהם געלונגען צו אנטלויפען, און ער איז געקומען אין פּאָלעסטינא, וואו עס האָט געוואוינט זיין ברודער, א וועכטער. די ברידער האָבען עפּעס ניט געקענט שטימען און זיינען זיך צוגאנגען. דער שמש איז איבערגעגאנגען פון קאָלאָניע אין קאָלאָניע, האָט אָפט געהונגערט און איז ענדליך קראנק געווארען. אפּזייענדיג צוויי מאָנאָטען אין דעם יפו'ער האָספּיטאל, איז ער פון דאָרטען ארויסגעקומען א שוואכער. ער איז אין ירושלים געווארען דער שמש פון פּאָלקס־הויז פאר פערציג פראנק א מאָנאָט.

ער האָט געלעבט אייגזאם און האָט זעלטען מיט וועמען זיך באפרייndעט, כאָטש אין קלוב זיינען אלעמאל געווען יונגע־לייט. ער איז ווידער קראנק געווארען, אָבער אין שפּיטאל האָט מען איהם ניט צוגענומען. דאן האָט ער אָנגעשריבען צום

לע אשיים. אזוי זעה איך זיי. אָט געהערן זיי ארום אין זייערע לאנגע ווייסע קלייַדער, אין דעם שטילען ליכט פון שטאַרבענדען טאָג און קלערען וועגען גאָט. דערנאָך איז אהער געקומען יוחנן. ס'ארא צייטען עס זיינען דאן געווען, און וואס פאר א מעכטיגע מענשען עס האָבען דאן געלעבט אויף דער ערד. ווייסט, איך קלער אמאָל, גאנץ ארץ ישראל דארף מען ארומצוימען מיט א גרויסער וואנט, און זאָל דאָס לאנד אויביג בלייבען, פארלאָזען און ווילד, ווי א אור־אלטער בית־עולם, פארוואקסען מיט גראָז און בלומען. אזוי אָבער וועלען זיך אנלויפען אהער זשערנע געשעפטסלייט, וועלען בויען פאַבריקען, הויבע שווארצע קוי־מענס וועלען זיך ציהען אין הימעל אריין, מען וועט דורכפיהרען אייזענבאהנען, און דאן וועט אויף אייביג פארשווינדען גאָט'ס בענקענדער גייסט, וואס שוועבט אויף דער הייליגער ערד. דאָס לאנד אָבער דארף בלייבען א טרייסט פאר דער גלויבענדער מענש־הייט.

דניאל האָט נאר נישט געענטפערט. דער מאלער האָט איהם נישט איין מאָל ארויסגעזאגט אזעלכע געדאנקען, נאָר ער פלעגט מיט איהם ניט איינשטימען. ס'האָט זיך באוויזען א ברוינע ביידעל, פון דאָרט האָט ארויסגעקוקט אן אראבער מיט בליש־טשענדע אויגען. די קאָמפאניע לעבט אויף. אביסעל שפעטער געהען זיי שוין צום ירדן, וואָס זילבערט זיך פון ווייטער, ווי א העלער פאַס אויף דער זון.

— ניט אמת, דניאל, האָט דער מאלער אנגעהויבען, — אָט דאָס טויטע וואסער דערמאָנט א פאר'כישופ'טע פרינצעסין. זי לינט אונטער א גרויסען גלאנציגען סאמעט, וואס איז באצירט מיט בלויע בלומען און פורפור אוואָרען און איהר וואונדערליכער שלאַף איז פול מיט שעהנע חלומות.

דניאל האָט פארטראכט געקוקט אין הימעל און נארניט ge־ענטפערט. איהם האָט זיך אויסגעוויזען, אז הויך, הויך אין דעם בלויען רוים זינגט א פארבאָרגענע לערך.

אָפגערוהט, האָט די קאָמפאניע געמומען געהן צורוק. דער מאלער איז אוועק מיט א מיידעל און דניאל איז נאָכגענאנגען אליין פון הינטען. די זון האָט זיך געזעצט. דניאל האָט אויס־

און ארומגעכאפט זיין האלז און זיך איינגעגעסען מיט איהרע שארפע נעגעל.

דניאל האָט זיך אויפגעכאפט. עס איז געווען האלבע נאכט. די ארבייטער זיינען געשלאָפען אויף די בענק און אויפ'ן דיל. דניאל האָט טרויעריג געקוקט אויף זיי און געקלערט, אז שווער איז דאָס לעבען פון אָט די בחורים און מיידלאך. א סך פון זיי האָבען אוועקגעווארפען א פארזיכערט לעבען אין רוסלאנד און געקומען אהער מאטערען זיך און הונגערען.

דאָס מיידעל „קאָזאק" האָט זיך אויפגעכאפט און א געשריי געטאָן:

— קינדער, שטעהט אויף! שוין צייט צו גיהן!

אביסעל שפעטער איז די קאָמפאניע אוועק אויפ'ן וועג צו יריחו. הינטער אלעמען זיינען געגאנגען דניאל מיט'ן מאהלער. די אלטע שטאָדט איז געשלאָפען. פון די טונקעלע, געהיימנים־פולע געסלאך האָבען זיך געזוהן די איינוואמע פיגורען פון די וועכטער — אראבער איינגעהילט אין אבאיעס.

אין דער פריה איז די קאָמפאניע אָנגעקומען אין יריחו. מען האָט אפגערוהט אין א אידישען גאסט־הויז, און וועו עס איז געווארען קיהלער, איז מען אוועק דורך דעם מדבר צום ים המלח.

עס איז געווען שווער צו שפאנען איבער'ן הייסען זאמד פון מדבר וואס, האָט זיך געצויגען אהן א סוף. קלייגע שטיינדעלעך האָבען געפינקעלט אויף דער זון ווי אלמאזען. פון די בערג פון אונטער'ן ירדן האָט געבלאָזען א טרוקענער ווינט און דער דורשט האָט געמאטערט. די קאָמפאניע איז געגאנגען פאמעלאך, פאנאנ־דערגעווארפען. דניאל פלעגט זיך אומקוקען אויף צורים. דאָרט איז געלעגען דאָס אריבע דערפעל יריחו. נעבען די עטליכע לייי־מענע כאטעכעס און א צעהנדליג שווארצע ביידלאך האָבען זיך געבלאנקעט האלב נאקעטע פאסטוכער און עס האָבען זיך געפי־טערט ציגען און שעפעלאך.

— איך קוק אלץ אויף יריחו — האָט געזאגט דניאל צום מאלער, — סאר'א אריבע.

— יאָ, האָט זיך ווי אויפגעכאפט פון זיינע געדאנקען דער מאלער. אין דער מדבר האָבען געלעבט די וואונדערבארע שטע־

האָט זיך געפונען אן אלטער רוסישער מאנאסטיר אונטער אַ גרויסען פעלז. אריבעגעהענדיג א קליין בריקעל איבער א פלי־סיגען טייכעל, זיינען זיי איבער א שמאָלען, געדרעהטען שטעג צו־געקומען צום מאָנאסטיר א הויכער, דארער מאָנאך אין א שוואר־צען מאנטל איז זיי געקומען אנטקעגען.

— פון וואנען? — האָט ער געפרעגט מיט א פריינדליכען שמייכעל.

— נעגאנגען צום ירדן. נעהען איצט צוריק אין ירושלים. — האָט דער מאהלער געענטפערט.

— בעטען גאָט?

— ניין, — האָט דניאל געענטפערט. — מיר זיינען אידי־שע ארבייטער און וואוינען אין פאלעסטינא שוין לאנג.

— איהר זייט ווילקאָמען, — האָט דער מאָנאך געזאָגט. — מיר זיינען אלע קינדער פון אַיין גאָט.

ביים אריינגאנג איז געזעסען דער גרויער איהומען און האָט זיך געווארימט אויף דער זון. די פריינט זיינען אריינגעקומען אין א גרויסען, קיהלען ציימער מיט א שטיינערנעם דיל און האָבען זיך געזעצט ביי א לאנגען טיש. דער מאָנאך האָט געבראכט א ברויט, אָליוון און אביסל בראנפען אין א ראזען גראפין.

— בייסט צו, — האָט דער איהומען געזאגט פריינדליך, — איהר האָט נאָך דריי שעה גאנג ביז ירושלים.

זיי האָבען אביסל גערעדט, דערמאָנט רוסלאנד, דאן האָט דער איהומען ארויסגענומען א דיק, אלט בוך און האָט געבעטען דניאל'ן און דעם מאלער אנצואווייזען אדרעסען פון גוטע מענשען, וואָס וואלטען פון רוסלאנד געקענט צושיקען דעם מאנאסטיר געלט.

— מיר לעבזן אין גרויסער אָרימקייט, — האָט דער אלטער אָפגעזופצט. — אפשר וועט עמיצער העלפען די הייליגע ברידער...

וועז די פריינט האָבען שפעטער פארלאָזען דעם מאָנאסטיר, איז דער הויכער מאָנאך געלעגען אויפ'ן גראָז ביים קבר פון א הייליגען, און, בענקענדיג נאָך די ענדלאָזע סטעפעס פון וווייטען רוסלאנד, האָט ער מיט א טרויעריגער שטים געזונגען: דאָליגא, מאָיא דאָליגאשקא...

* * *

געטרונקען דעם לעצטען זופ וואסער פון זיין פלעשעל, האָט נע־
נומען געהן שנעלער, וועלענדיג דעריאָנגען די קאָמפאניע, נאָר ער
האָט מיט אמאָל דערפיהלט א שטארקע מידקייט און האָט אָננע־
הויבען געהן לאנגזאמער.

— אך, א טרונק, — טראכט ער, און כאפט זיך ווידער
פאר דער פלאש, נאָר עס איז א טראָפען וואסער ניטאָ.

— הרר׳, וואָרט אויף מיר! — רופט ער דעם מאלער, נאָר
קיינער ענטפערט נישט. די קאָמפאניע איז שוין אוועק ווייט
פאָראויס. דער טונקעלער בין השמשות ווערט נעדיכטער און
מאָדנע שטיל איז אין דער מדבר. אָט, וואקסט איינזאם א וויל־
דער שטעכעדיגער דאָרן. דניאל לאָזט זיך אראפ אויף דער ערד
און פארמאכט פון מידקייט די אויגען. אין מויל איז איהם
טרוקען און עס ווילט זיך אזוי טרינקען. ער דערמאָנט זיך, ער
האָט ערגעץ געלעזען, אז די, וואָס שטרבען פון דורשט, זעהען
אין די לעצטע מינוטען וואונדערבארע אָאזיסען. זיי חלום׳ען
פון פליסענדע וואסערען, פון א שטיל ווינטל, אין די שאטענס
פון גרינע בוימער, און פון גרויסע, פולפארביגע צארטע בלומען
באדעקטע מיט טוי.

דניאל איז אויפגעשטאנען און האָט זיך אוועקגעשלעפט
ווייטער. פון ירוחן האבען געפינקעלט צוויי־דריי פייערלאָך, ער
איז געגאנגען זיי אנטקעגען, נאָר אביסל שפעטער האָט ער זיך
ווידער דערזעהן בייס דאָרן און ער האָט זיך ווידער אראפגעלאָזט
אויף דער ערד. מיט אמאָל האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אז אונ־
טער׳ן דאָרן רוישט א וואסערל, און זיין פנים איז באלויכטען
געווארען מיט גליק.

— וואסער, וואסער!

אין א האלבער שעה ארום האָבען די ארבייטער און צוויי
מיידלאָך, וואָס האָבען זיך אומגעקערט פון ירדן, ארומגעריג־
געלט דניאל׳ן.

אין דער פריה, וען די קאָמפאניע איז געגאנגען צוריק אין
ירושלים, זיינען דניאל און דער מאהלער ווידער אפגעשטאנען פון
די אנדערע און האָבען זיך אראפגעלאָזען אין א טאָל. דאָרט

יונגער ראובן, וואָס האָט יעדעס יאָהר באַקומען א פּרייז פאר רייטען. ער איז באריהמט אפילו צווישען די בעדואינער, וועלכע האָבען ניט איינמאָל מיט אנטציקונג צוגעקוקט, ווי ער טראגט זיך ווי א ווינט אויף זיין דינפיסיגען פערד און ווארפט און כאפט די לאנגע, פארשפּיצטע פּיקע. לעבען איהם דרעהען זיך שוין אנדערע רייטער, עטליכע שומרים, צוויי קאָלאָניסטען און איין אראבער.

די מאַסע האָט זיך פאנאנדערגערוקט אויף בּיידע זייטען. די אויגען ביי ראובן'ען האָבען זיך צוברענט, ווי ביי א ווילדען יונגען אָדלער, און זיין פערד האָט מיט אונגעדולד געקלאפט מיט די קאָפיטעס אָן דער ערד.

— ווייז וואָס דו קענסט אויך איצט, — האָבען ראובן'ען צוגעשריען בחורים און מיידלאַך, אנטציקטע פון זיין בראווקייט און שהנקייט.

די פערד האָבען זיך אויסגעשטעלט אין א רייה. אן אלטער קאָלאָניסט האָט אויסגעשאָסען, און די פערד האָבען זיך א לאָז נעמאָן ווי א ווינד. אויף א מינוט זיינען די פערד פארשוואונדען אין דעם וואָלקען שטויב, און דאָן האָבען אלע מיט אנטציקטע בליקען דערזעהן ראובן'ען פאָראויס, און נאָך איהם דעם אראבער... אין עטליכע מינוט איז ראובן, ווי אלע מאָל, צוריקגעקומען א זיגער. אלע האָבען איהם ארומגערינגעלט אָון גראטולירט, און ער, מיט זיין גוטען, אָפּגעברענטען געזיכט, האָט געשמייכעלט און אלץ געגלעט זיין מידען פערד.

ווען די זון האָט גענומען פארגעהן, איז זיך דאָס פאָלק בים־לאכווייז צופאָהרען, און די קאָלאָניע האָט צוריק אָנגענומען איהר פרידליכען אויסזעהן, און די ווייסע הייזלעך מיט די בוימער אונטער די פענסטער זיינען געשטאנען פארקלעהרטע אין דער טונקעלבלויער נאכט.

6.

עס איז נעווען אין מיטען פריהלינג. די קאקטוסען, מאנדעלבוימער, אקאציען, גראנאטען, ווייַנטרויבען און טייטעל־בוימער

אויפֿן וועג צוריק אין ירושלים איז דניאל אריין אין א קאָ־
לאָניע וואו עס האָט געדארפט פּאָרקומען א פּאָלקס יום־טוב.
דער מאָלער האָט זיך אומגעקערט אין יפֿו. דניאל איז אין קאָ־
לאָניע אָנגעקומען אין דער פֿריה. אָלץ האָט שוין געהאט א יום־
טוב'דיגען אויסזען. ד קלייניע, שעהנע געסלעך מיט די ווייסע
הייזלעך זיינען געווען פֿול מיט קאָלאָניסטען אין שבת'דיגע קלײ־
דער. באָקאָנטע באָגריסען אייניער דעם אַנדערען מיט „שלום" און
צוקושען זיך.

דער פּעסט האָט זיך אָנגעהויבען נאָכמיטאָג. פֿון דער שול
איבער דער הויפּט גאַס איז א גרויסע מענגע געגאַנגען מיט מו־
זיק און ווייס־בלויע פּאָהנען.

ביי די זייטען האָבען געריטען די אידישע שומרים אין ווייסע
בּרייטע אבאָיעס. ווייטער ביי די הייזער, אין א שאָטען פון בוי־
מער, זיינען געשטאַנען אַראַבער און אַראַבערינס און האָבען צונע־
קוקט די „פאַנטאַזיע". זיי האָבען אויסגעדריקט זייער פּרייד און
אַנטציקונג מיט הויכע אויסגעשרייען און באַוועגונגען מיט די
הענט.

אָט האָט זיך די מאַסע אָפּגעשטעלט ביי דעם הויז פון ועד.
אויפֿן באַלקאָן, וואָס איז געווען באַצירט מיט קלייניע פּאָהנען
און ווייסע בלומען, באַווייזט זיך א הויכער אלטער מיט א לאַנגער
נרויער באָרד דער עולם נעהמט איהם אויף מיט פּרייד־געשרייען.
מיט א ציטערענדער, אָבער נאָך שטאַרקער שטים רעדט דער אל־
מער וועגען וואוקס פון דער קאָלאָניע און דער פּאַרווירקלעכונג
פון די טרוימען פון די אייביגע וואַנדערער. נאָך איהם רעדט
א יונגער אַרבייטער. די יונגע לייט אפֿלאָדירען, און די מיידלאָך
באַווארפען איהם מיט בלומען. ענדליך קומט אַרויס דער הויכער,
בריט־פּלייציגער דירעקטאָר פון דער יפֿו'ער גימנאַזיע, מיט א
שווארצער געקרייזעלטער באָרד און ברענענדיגע אויגען. זיין
נאַנצע פיגור דערמאָנט אן אלטען אידישען קרינער פון די צייטען
פון די מכבים. ער רעדט מיט א הילכיגער שטים, און זיין באַגרי־
סונגס־רעדע פּליסט ווי די וועלען פון א גרויסען, טיפען טייך...

די מאַסע גיהט צום גרויסען, בּרייטען פּלאַץ, וואו עס פּלע־
גען פּאָרקומען די לויפען אויף פערד. דאָ רייט שוין אַרום דער

זיי וועלען דאָ אָפרוהען, אָנזאַמלען קרעפטען און אָנהויבען א נייַ לעבען.

— לאָמיר זיך זעצען — האָט געזאָגט אַרא, ניט פארשטעהענדיג פארוואָס ער האָט עפעס פלוצלונג אָנגעהויבען רעדען וועגען פאלעסטינא און די אָרימע ברידער.

זי האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א נידעריגען בערגעל.

— איהר זייט אָבער זעהר א הייסער ציוניסט — האָט זי געזאָגט — און איך וואָלט געוואָלט גאָר פאָהרען אין אייראָפּא און וועלט א באוואוסטע אקטריסע. מיר וויל זיך רייכטום און רוהם. איך געדענק, ווי איך האָב אין קאירא צום לעצטען מאָל געשפּילט „סאפהא". דער עולם האָט מיר ווילד אפּלאָדירט. נאָכדעם בין איך עטליכע טעג געווען אין א וואונדערליכען חלום און אומגענאַנגען ווי אין א נעבעל.

דניאל האָט געשוויגען און וועגען עפעס געקלערט. עס איז געווארען פינסטער. זיי האָבען זיך אויפגעהויבען און זיינען גענאַנגען צוריק. דער ברעג איז געווען לעער. נאָר דער אָרימער אַראַבער האָט נאָך אלץ נעצויגען זיין טרויעריג ליד. אביסעל שפעטער זיינען זיי נעשטאַנען אין א שטילען נעסטל ביי א קליינעם הויז, וואו אַראַס עלטערען האָבען געוואוינט.

— האָט ניט מורא פאר מיין מוטער — האָט אַרא זיך צוגעלאַכט. זי זעהט נאָר אוים בייז, אָבער זי האָט א גוט האַרץ. איך וויים ניט פארוואס זי האלט אלע לאַנג־האָריגע פאר אפּיקורסים. איך האָב איהר געזאָגט, אז איהר דאוועט דריי מאָל א טאָג, ווי א גוטער איד. קומט אריין!

אין הויז איז געווען לויכטיג. עס האָט געשמעקט מיט טרוקענעם גראז און מיט אלערליי געווירצען, פון וועלכען די אלטע האָט נעמאכט פארשידענע רפואות. מיט די פיס אונטער זיך איז די אלטע געזעסען אויפ'ן דיל און שאָקלענדיג זיך לאַנגזאם, גערויכערט שמעקענדיגען קאליאן, פארזונקען אין רינגען פון בלויען רויך. אַרא איז מיט דניאל'ן אריין אין אן אנדער צימער און האָט פארמאכט הינטער זיך די טיר. דער צימער איז געווען גרעסער. דאָ, אויף די נידריגע בריטע פענסטער, האָבען אין ליימענע טעפּ געבליהט „פארגעס מיך ניט" און מארגאריטקעס. פון די

האבען געבליהט, און די פעלדער האבען זיך באדעקט מיט נייע בלומען. די טעג זיינען געווען הייסע, די נעכט ווייכע, סאמע־טענע, מיט ריינע, אויסגעשטערנטע הימלען — נעכט פול מיט צארטקייט און ליבע. נאנצע טעג ביים ים האט ניט אויפגעהערט דאס רוישען פון די קינדער, וואס האבען זיך געשפילט אין די וואריעמע בלויע וועלען. און פארנאכט, איינגעהילט אין בלויען בין השמשות פלעגען זיך דא באדען מיידלאך אין בונטע קאסטיומען. זיי פלעגען שטיפען, ווי נימפען, אוועקשווימען ווייט, באשפריצען זיך מיט פערל כוואליעס, וואס פלעגען ווייך און בגנבה לאשטשען זייערע יונגע לייבער, ליגען זיך אויפ'ן רוקען און רופען די פריינ־דינען מיט הילביגע אויסגעשרייען פון פרייד.

איצט פלעגט דניאל זיך זהען מיט אראָ'ן יעדען טאג. געוועהנ־ליך פלעגען זיין אין אוועגט שפאציערן ביים ים.

אין איטאליענישען קאפע שפילט די מוזיק. ביים ברעג זיצט אן ארימער אראבער און ציהט אן אוועגט־ליד אהן ווערטער, וואס איז פונקט אזוי טרויעריג ווי זיינע פעלזיגע בערג און וויסטע סטעפעס.

דניאל געהט מיט'ן ברעג. אט קומט אן אראָ מיט איהר אלטער מוטער. דערזעהענדיג דניאל'ן, זאגט זי דער אלטער:

— נעה, מוטער! איך וועל מיט איהם שפאצירן. דיין זון איז דאָך שוין פארגאנגען.

דניאל מיט אראָ'ן זיינען אוועק ווייט פון קאפע. דער ברעג איז דא באשטאנען פון בערגלאך און איז געווען באדעקט מיט פיל־פארביגע שטיינדלאך. פון צייט צו צייט האט דאס שטילע ווינטל דערטראָגען די ווייכע קלאנגען פון מוזיק, און דער ים האט טרויעריג גערוישט, ווי ער וואלט געזונגען אן אבשידם־ליד דעם פארגעהענדען טאג.

— עס וועט ארויבער א צעהנדליג יאהרען, — האט דניאל ג־נומען אין דער הויך ארויסזאגען זיינע געדאנקען — און פון אונ־זער נאנצען וויסטען לאנד וועט אפשר ווערען איין בליהענדער גארטען. ארום וועט רוישען דאס רייכע, בונטע לעבען, און פון אלע עקען וועלט וועלען אהער אנקומען אונזערע ארימע ברידער.

— ניט אמת, — האָט זי שטיל א זאָג געטאָן, — לערנער איז אויך אָט דעם בילד זעהר שעהן?

זי איז אָפּגענאַנגען אין א זייט, האָט זיך פּאַרקלערט, און אַן אונפּאַרשטענדלעכע גרויסע פּרייד האָט באַלויכטען איהר נשמה.

— ווי שעהן דאָס לעבען איז, — האָט זי געזאָגט, ווידער צוגעהענדיג צו דניאלען.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אין א פּאָר טעג איז אָנגעקומען דער אָוועגט פון ספּעקטאַקל.

דער קרייז „די אידישע ביהנע" האָט אַרַאָן רעקלאַמירט נאָך לאַנג פּאַר דעם. מען האָט וועגען איהר דערצעהלט וואונדער. ביי די פּענסטער פון דעם הויז, וואו מען פלעגט יעדען אוועגט רעפּעטירען, זיינען אלע מאל געשטאַנען א סך יונגווארג. אין די האָטעלען און גרויסע געשעפּטען זיינען געווען אויסגעקלעפּט גרויסע רויטע אפישען, וואָס האָבען אָנגעזאָגט, אז מען וועט באלד אויפּפיהרען „חאשע די יתומה" מיט דער באַטייליגונג פון אַראַן.

אין אוועגט פון דער פּאַרשטעלונג איז ביי דער מיידעלשער שול, וואו דער ספּעקטאַקל האָט געדארפּט געגעבען ווערען, געשטאַנען א גרויסער עולם. א סך זיינען געקומען פון אַנדערע קאָלאָניען. עס זיינען דאָ פּאַרגעקומען קאָמישע סצענען.

— אוי, איהר וועט מיך דערשטיקען, — האָט געשריען עפּעם א דיקע פּרוי אָנגעטאָן אין זיידענס. — איך־וויל נעהמען א בילעט פּאר דריי „בישלויקעס", און זיי שטיקען מיך.

— מען דארף שטעהן אין לויניע, — האָט באַמערקט אן אַרבייטער, וואָס איז ניט געווען ראַזירט. — וואָס שטופּט איהר זיך?

— ער וויזט שוין אויך אָן, — האָט זיך די פּרוי באַליידיגט און געווארפען אויף איהם א פּארניכטענדען בליק. — איך רעד ניט מיט אייך.

— ס'ארא וויכטיגע פּריצ'טע, — איז דער ארבייטער אין כעס געוואָרען.

ארום האָט מען געלאכט. אן א זייט איז געשטאַנען דניאל. ער איז בייטאָג נעווען ביי אַראַן. זי האָט איצט געוואונדערט אלעין. א שטראהלענדע האָט זי איהם באוויזען שעהנע קארעלען, רויטע

טונקעלע ראמען אויף די וועגט האבען געקוקט פנים'ער פון אלטע ספרדישע חכמים.

שטעהענדיג פאר'ן שפיגעל און פארריכטענדיג די האר, האט ארא געוועדט מיט א שמייכעל:

— מיין מוטער קלערט מסתמא, וואם פאר א שלעכטע מיידעל זי האט דאם: נאר וואם געקומען צופאהרען, און האט זיך שוין אפגעזוכט א בחור. איך וועל אייך וועג עם איז דערצעהלען, ווי מיין ליבער עלטערער ברודער'ל האט געוואלט איבערגעוואלט מיך חתונה מאכען מיט איין אלטען פרענק, וואם האט שוין געהאט איין געזעצליכע ווייב. ער איז געווען רייך און האט מיך געוואלט קויפען. ביי אונז איז אזוי ווי ביי די אראבער. אין רוסלאנד, זאגט מען, איז ניט אזוי. דארט זיינען די פרויען פריי. אין קאירא האב איך געהאט א באקאנטען רוסישען סטודענט, איוואן סטעפאנאוויטש. וואם שמייכעלט איהר, איך רעד אפשר קאמיש ארוים דעם נאמען? אט דער איוואן האט מיר זעהר פיל דערצעהלט וועגען רוסישע מיידלאך־רעוואלוציאנערינס, ווי זיי ליידען אין די געפענגניסען און זיי שטארבען אין דער ווייטער, קאלטער סיביר. א, סיניאר, איך וואלט אזוי ניט געקענט ליידען — ביי ארא'ן האבען א גלאנץ געטאן טרעהרען אין די אויגען. דערנאך האט זי געגעבען דניאל'ן אן אלבאם מיט אנזיכטס קארטען און פאטאגראפישע בילדער.

— דא וועט איהר געפינען לערנער'ן אויך, — האט זי געזאגט, אנשפארענדיג זיך אין זיין שטול.

דניאל האט גענומען בלעטערען דעם אלבאם. ארא האט שטיל אייגנעאטעמט דעם דופט פון זיינע הער, איהרע אויגען האבען זיך ווי ניט ווילענדיג האלב צוגעמאכט, און פלוצלונג האט זי דערפיהלט אן אונווידערשטערליכען פארלאנג צוצודריקען זיין קאפ צו איהר ברוסט...

דורכ'ן אפענעם פענסטער האט א וועה געטאן א ווינטעל, וועהענדיג לייכט די געלע גארדינען און די בלומען אין די טעפלאך. ארא האט זיך אויפגעכאפט, האט לייכט א ציטער געטאן און האט לאנגזאם א פיהר געטאן מיט דער האנט איבער'ן שטערען.

האָט זיך אין דעם אויסגעצייכענט די ארבייטער יונענר. זיי האָבען געטופעט מיט די פיס און הויך געשריען: „בראווא, ארא, בים! בים!" ביז אָרא האָט זיך ניט באוויזען ווידער מיט א שמייכעל אויף דער ביהנע.

אלע זיינען געווען באצוויבערט פון איהר שפּילען. ארום כאינים'ען זיינען געשטאנען אלע לעהרער און דער קינסטלער הרר, און אלע האָבען אין איין קול ערקלעהרט, אז מען מוז אָרא'ן פארהאלטען אין פאלעסטינא.

— מיר טאָרען ניט דערלאָזען, אז זי זאל זיך אומקעהרען אין מצרים און שפּילען דאָרט אויף א שפּראך פון גלות, — האָט אויפגערעגט גע'טענה'ט דער לעהרער גור אריה, אן אומגעלומפערטער מאן מיט א ראָבען געזיכט און א לאָנגען נאָז. — זי איז דאָך א גרויסער טאלאנט און קען מיט דער ציים ווערען דער שטאלץ פון דער אידישער ביהנע.

דניאל מיט נחמה'ן זיינען אריינגעלאָפען הינטער די קולים. א דערשראָקענע, א פארלאָרענע האָט אָרא מיט א שולדיגען שמייכעל זיי געפרעגט, צי דער ערשטער אקט איז אריבער גוט. זי האָט, דאכט זיך, צומישט די ווערטער.

— איהר זייט באצויבערענר, — האָט געמורמעלט נחמה, קורשענדיג זי.

— אלעמען איז זעהר געפעלען, — האָט דניאל געזאָגט. — איהר זייט אן אמת'ע אקטריסע.

צו אָרא'ן איז צוגעקומען דער לעהרער פון גימנאזיום, א שרייבער מיט פארטראכטע אויגען.

— ערלויבט מיר אייך צו דריקען די האנד, — האָט ער אָנגעהויבען מיט א העפליכער פארנייגונג. — איהר האָט אונז אלע־מען פארשאפט גרויס פארגעניגען. מיר האָבען זיך דערמאָנט אָן אוקראינא, באדעקט מיט די גרינע קארשען געטנער.

אָרא האָט פארשעהמט אראפגעלאזען די אויגען. עמיצער פון די ארטיסטען האָט זי געהופען זיך צוגרייטען צום צווייטען אקט.

— אָבער איך האָף אייך נאָך צו זעהן היינט נאָכ'ן ספעק־טאקעל, — האָט געזאָגט דער שרייבער.

סטענגעס, א בלוי קליידעל און א ווייסע בלוזע, אויסגעגייהט מיט בלימעלאך. און איהרע צעפּ וועלען זיין שוועדע, שווארצע און לאננע ביז די קניה. נאר די שיכלאך זיינען ניט זעהר גוט. מען האט בשום אופן ניט געקענט קריגען קיין בעסערע.

— זעהט נאר, — האט אראַ געלאכט, — איהר וועט זיך נאך אין מיר פארליבען.

— אראַ! — האט דניאל ארויסגעמורמעלט.

— גיט אייער האנט, — האט די מיידעל ווייטער גערעדט, ערנסט וועדענדיג פלוצלונג, — און ווינשט מיר ערפאלג. זעצט זיך נעהענטער צו דער ביהנע, אז איך זאל אייך קענען זעהן. איך בין אזוי אויפגערעגט.

אראַ האט אויף איהם געקוקט מיט אונאויסשפרעכליכער צערטקייט און טרויער.

— איך גלויב אוועק, — האט דניאל געזאגט.

— אדיע, מיין איננעל,—האט אראַ'ס שטים א ציטער געטאן. אט האט מען די שול העל באלויכטען. אראַ האט זיך באַוויזען. מען האט זי ארומגערינגעלט און געגומען אפלאדירען. זי האט געזאגט צו די באקאנטע מיט א ליבליכען שמייכעל:

— נאך פריה, מיינע פריינט, איהר וועט מיך נאך אויספייפען. אט האט מען דערהערט א קלינגען. מען האט אויסגעלאשען דאס ליכט און צוועפענט דעם פארהאנג. אראַ האט זיך באַוויזען אין א בונטען קאסטום פון א קליין־רוסישער מיידעל, און דער עולם איז געווען אנטציקט. אלע האבען מיט אינטערעס נאכגעקוקט, ווי זי באַוואונדערט די שעהנע מעבעל פון דעם רייכען אנקעל, ביי וועמען איהר ארימער פאטער וויל זי אפגעבען פאר א דינסט.

— ס'אראַ שעהנהייט זי איז, די אראַ, אן אמת'ע כאכלושקע, — האט געמורמעלט נחמה, וואס איז געשטאנען לעבען דניאל'ן. אבער ער האט ניט געהערט און האט אויפמערקזאם נאכגעקוקט אראַ'ן, וועלכע האט איהם באמערקט און מיט דאנקבארקייט צוגעשמייכעלט. ער האט געענטפערט, צושאקלענדיג מיט'ן קאפ, און זיין הארץ האט גענומען שטארקער קלאפען פאר פרייד.

נאכ'ן ערשטען אקט האט מען לאנג אפלאדירט, באזונדערס

מיד. דער מאהלער האָט זיך אראָפגעלאָזען אויפ'ן דיל צו איהרע פיס, און האלטענדיג אין האַנט א גלאָז וויין, האָט ער נענומען ריידען וועגען דער צוקונפט פון דער אידישער ביהנע אין פאר־לעסטינא.

— אין ירושלים וועלען מיר מאכען א גרויסען שהנעם טעאטער, — האָט ער נעזאגט, קוקענדיג אַרא'ן גלייך אין די אויגען. — אונזער רעגירונג וועט ארגאניזירען פרייע פארשטע־לונגען פאר'ן פאלק, ווי אין אלטערטום.

דער לעהרער גור אריה האָט איהם אפט אונטערבראכען, און זיך אָנבויגענדיג צו אַרא'ן האָט ער מיט א זיסער שטים געפרעגט, צי זי ווייל ניט טיי. יעדעם מאל האָט דאָס מיידעל מיט באַמערקבאַרער אומצופרידענהייט געענטפערט:

— ניין, א דאנק, לאָזט מיך לינגען.

אַרא'ן איז ער נעווען אומאנגענעם. איינמאל איז זי נע־זעסען אין א קאָמפאניע פון לעהרער אויפ'ן ברעג. דניאל איז פארבייגענאנגען.

— וואוהין נעהט איהר דאָס אליין? — האָט זי געפרעגט.— וואַרט אויף מיר.

— איך ווייל אוועקגעהן וויייט, — האָט דניאל געענטפערט.

— וועל איך אויף אייך וואַרטען דאָ, — האָט נעזאגט אַרא. די לעהרער האָבען געשוויגען.

— איך פארשטעה אייך ניט, אַרא, ווי אזוי קען אייך אַין־טערעסירען אזא טיפ, — האָט אָנגעהויבען גור אריה, ווען דניאל איז שוין נעווען ווייט. — איך האָב איהם שוין עטליכע מאל נעזאהן א העסליך־שיכור'ען. ער איז געגאנגען אָהן א היטעל, א בארפוסער ביים ברעג און האָט געזונגען אין רוסיש אומאנ־שטענדיגע לידער. אן אמת'ער באסיאק. און בכלל האָב איך וועגען איהם נעהערט ניט שעהנע זאכען. האָט אָפגענארט עפעס א מיידעל... און צו וואָס קומען אזעלכע אהער צופאַהרען? שאדען נאָר אנדערע.

אַראס'ס נעזיכט איז פלוצלונג געווארען פינסטער און בייז.

— איהר רעדט רכילות, — האָט זי נעזאגט מיט כעס. — פארקיירט, איך קען איהם פאר א זעהר גוטען מענשען.

צווישען דריטען און פערטען אקט איז צו איהר הינטער די קולִיסען געקומען כאינים. זייענדיג קאַרג אויף לויב, האָט ער מיט צערטלִיכקייט געזאָגט:

— גוט, גוט... נאָר די סצענע מיט דעם שוועסטער־קינד איז דורכגעפיהרט געוואָרען אביסעל בלייך. און דער פעטער שפילט שלעכט. די דיקציע ביי אייך איז אויסגעצייכענט. גוט, זעהר גוט. ווילט איהר נאָכ'ן ספּעקטאקעל נעהן צו מיר? מיר וועלען פייערען אייער ערפאָלג.

— אויסגעצייכענט! — האָט אָרא צוגעשטימט. — רופט אויך דניאל'ן, לאה'ן און נחמה'ן.

דעם סוף פון פערטען אקט, וועו חאשע די יתומה פאר'סס'ט זיך און שטאַרבט אין שרעקליכע ליידען, האָט אָרא דורכגעפיהרט מיט קראַפט און אויפריכטינקייט. אין זאל האָט מען נעהערט דאָס כליפען פון פרויען. אָט האָט אָרא צום לעצטען מאל קאָנווואולסיוו זיך א וואַרף געטאָן, די הענד זיינען מאכטלאָז אראָפּגעפאלען און זי איז געפאלען טויט. א ציטער איז דורך דורך דניאל'ס לייב, און ער האָט שטאַרק געדריקט די האנד פון נחמה'ן, וואָס האָט אויך נעציטערט און שטיל געווויינט.

דער פאָרהאנג האָט זיך אראָפּגעלאָזען, און דער עולם האָט שטאַרק אפּלאָדירט:

— בראַוואָ, אָרא! בראַוואָ, אָרא!

זי איז אַרויסגעקומע זא בלייכע, א מידע, מיט א שוואכען שמייכעל און האָט דניאל'ן אויסגעוויזען זעהר שעהן.

— בראַוואָ, אָרא! בראַוואָ, אָרא! — האָט ער געשריען, קלאַפענדיג מיט די הענט.

ביים ארויסנאַנג האָט געוואַרט אויף אָרא'ן די יוגענט. דניאל, כאינים און אָרא זיינען געשטאַנען אָן א זייט. דער פאָרזיצענדער פון קרייז האָט איינגלאדען אלע ארטיסטען צו זיך.

מען האָט אפּגעלעגט דעם באזוך ביים פאָרזיצענדען אויף מאָרגען, און אלע אין א פרעהליכער קאָמפּאניע זיינען אוועק צו באינים'ען. דא האָט מען זיך איינגעאָרדענט הויפיש, לאה האָט פארקאכט טהעע, עמיצער האָט געקראָגען עטליכע פלעשלאך ווויין. אָרא האָט געבעטען ערלויבניש זיך צוצולעגען. זי איז געווען

ברודער האָט געארבייט. ער פלעגט יעדען אָוונט קומען צו אונז און ברענגען זיסע זאכען, און איך האָב פאר איהם מורא געהאט און פלעג אנטלויפען פון הויז צו שכנים. דער ברודער פלעגט מיך שלאָגען. ענדליך האָב איך שוין מעהר ניט געקענט אריבערטראָגען און האָב באשלאָסען זיך אריינצווארפען אין טייך. איינמאל קום איך אין דער פריה אין קראָם מיט פארווויינטע אויגען. די עלטערע מייסטערין רחל פרעגט מיך צערטליך, ווער עס האָט מיך באליידיגט. איך האָב זיך צוואוויינט און האָב דערצעהלט, ווי דער ברודער מאטערט מיך און ווי מיך מיט געוואלט חתונה מאכען מיט אן אלטען מאן. די מייסטערין איז געווען אויפגעבראכט. זי האָט מיך דערנעהענטערט צו זיך און האָט מיך מיטגענומען צו די רעפעטיציעס פון דעם אידישען דראמאטישען קרייז. דאָרט האָב איך זיך אויסגעלערנט אידיש און האָב זיך באפרייונדעט מיט אן אראטאָרין, אנא. דאָס איז געווען א קליין, וואויל מיידעל מיט א ליבען פנים'ל, א בארמהערציגע שוועסטער אין שפיטאָל. איהר פאָטער האָט געהאלטען א רעסטאָראן, וואו די יוגענט פון רוסלאנד פלעגט זיך צוזאמענקומען. איך פלעג אויך אָפט אהין נעהן און האָב דאָרט געהאט גוטע באקענטע. איינער פון זיי האָט מיך אויסגעלערנט לעזען און שרייבען אידיש. איינמאל האָט דער קרייז זיך געקליבען אויפפיהרען א קליינעם וואָדעוויל און עס האָט געפעהלט אימיצער פאר א קליינער פרויען־ראלא.

— אפשר וועט אונזער טונקעל־הויטיגע ספרד'יקע שפילען די רא'ל, — האָט געזאָגט דער פאָרזיצענדער דער שווינדזוכטינער ראפאפאָרט מיט די בלויע אויגען.

— וואָס רעדט איהר! זי קאָן דאָך קיין אידיש ניט רעידען.

— האָבען אלע געמומען שרייען. און איך בין געזעסען אָן א ווייט.

— נייין, איך רעד אויף זשארגאָן, — האָב איך געזאגט, און בין אינגאנצען רויט געוואָרען. — איהר ווילט, וועל איך אייך ווייזען, ווי אונזער רחל שפילט.

אלע האָבען מיך ארומגערינגעלט און רחל האָט צוגענעבען מיט נעלעכטער:

— אָ, ארא קאָן נאָכמאכען ווי אן אמת'ע קליינע מאלפע. נעכטען, צום ביישפיעל, האָט זי אין קראָם פאָרגעשטעלט ווי די

— א גוטער! — האָט גור אריה ווידערהאָלט סארקאסטיש.
פון דאן אָן האָט אָרא איהם אומעטום אויסגעמידען.
דניאל איז געשטאַנען ביים פענסטער, האָט איינגעאָטעמט די פרישע דופטיגע לופט, און א טרויער האָט איהם אַרומגענומען. ער האָט געפיהלט ווי עפעס גרויסעס און פינסטערעס נעהמט ארום זיין נשמה און פארטונקעלט די שטילע געשטאַלט פון זיין כלה. וועז דינה וואָלט איצט געקומען, וואָלט ער באלד מיט איהר אוועק און וואָלט אָנגעהויבען דאָס לעבען, וועגען וועלכען זיי האָבען אזוי אפט געטרוימט, זיצענדיג אין די ווינטער אָוונטען אין איהר באקוועמען צימער.
— עס איז זעהר אומעטיג, — האָט אָרא זיך א טרייסעל נעטאָן און זיך אויפגעהויבען פון סאפא. ניט מיר א גלאָז ווין. און איהר, דניאל, קומט אהער, לאָמיר אויסטרינקען צוזאמען. וואס זייט איהר געבליבען שטעהן ביים פענסטער? מען דארף ניט זיין טרויעריג. זאל דאָס אומגליק אָדער גליק קומען מיט אמאל, ווי א שטורם־ווינט, און אלץ אראפקעהרען. ניט אמת, ליבער כאינעס? דאָס שווערסטע איז דאָך ניט צו זינקען אין שמוץ, ווי איהר דריקט זיך אויס. לאָמיר אלע אויסטרינקען פאר דער יונעמט! אך, פארוואס קענען מיר ניט לעבען שעהן? גיסט אָן די גלעזער! גור אריה, וואָס קוקט איהר אזוי אויף מיר? אוך, וואס פאר א מאַדנער יונג איהר זייט דאָס!
— גליקליך וועט זיין יענער מאן, וועמען אָרא וועט ליבען! — האָט דער מאהלער א געשריי געטאָן. — זי איז באציובערענד!
מען האָט אויסגעטרונקען און כאינים האָט געבעטען אראָן דערצעהלען, ווי אזוי זי איז געקומען אויף דער ביהנע.
— מיט פארגעניגען, — האָט דאָס מיידל אויינגעשטימט, און אלע האָבען זיך צוזעצט און האָבען זיך צוגעגרייט צו הערען.
— איך בין אלט געווען פערצעהן יאָהר, — האָט אָרא אָנגעהויבען, קוקענדיג אויף דניאלן, — וועז איך האָב געוואוינט ביי מיין עלטערען ברודער אין קאירא. דאָרט האָב איך נעדינט אין א הוט־קראָם, ווי א שיק מיידל. אין יענער צייט האָט זיך שוין צו מיר געשדכנ׳ט אן אלטער רייכער מאן, ביי וועמען מיין

און זיך צואווייגט און געגומען בעטען: — לאָז מיך צורוה. איך האָב געפונען א גוטע שטעל און קאָן דיר איצט העלפען יעדען מאָנאַט.

דער ברודער האָט א צומישטער געבעטען מיך עסען מיט איהם אוועגט־ברויט. ביים טיש האָט ער מיט גוטען מיר געגומען איינרייידען און דערצעהלען, וואָס פאר א רייכטום מיך ערוואַרט מיט דעם אלטען. איך וועל טראָגען זייד און סאָמעט און בריליאַנטען. און ער וועט באָקומען א גוטע שטעל, און אלע וועלען זיין גליקליך.

— הער מיך אויס, איך בין דאָך אליין א פרוי,—האָט זים צוגעלייגט די שוועגערין,—ער איז נאָך א גאנץ שטאַרקער, דער אלטער.

— קיינמאָל ניט! איהר הערט? קיינמאָל ניט! — און איך האָב זיך ווידער צעווייגט.

דער ברודער האָט מיך א שטיקעל צייט געלאָזען צורוה, דערווייל האָט דער קרייז באשלאָסען צו שטעלען גאַרדינ'ס „שחיטה", און מען האָט מיר געגעבען די הויפט ראָל פון אסתר'קען. רחל האָט זיך צוקריגט מיט ראָפאָפאָרטען און איז ארויסגעטראָטען פון קרייז. איך האָב זיך אלץ געשראָקען: און טאָמער וועל איך נאָר דורכפאלען? אָט וועט דאָס רחל טריאומפירען!

וועו איך בין ארוים אויף דער ביהנע, האָבען מיר די קני געציטערט. איך האָב געמיינט, אז באלד וועל איך פאלען אין חלשות. אָבער איך האָב זיך באלד באהערשט, פארזיכערענדיג זיך, אז איך בין ווירקליך אסתר'קע, די טאָכטער פון דעם אָרימען רב, האָב ליב דעם שמעווודיגען שמואל יאָסלען, און מען מאכט מיר מיט געוואלד חתונה מיט דעם רייכען סוחר. איך האָב נעהאט א נרויסען ערפאָלג. די סצענע צום סוף פון פערטען אקט, וועו דער מאן קומט אהיים א שיכור'ער און אסתר'קע ווערט משוגע און הרג'עט איהם, האָב איך דורכגעפיהרט, ווי מען האָט נעזאָגט, מיט פיל טעמפּעראמענט. ראָפאָפאָרט איז געווען ערשטוינט. אזא גלענצענדע אויספיהרונג האָט ער פון מיר ניט ערוואַרט. ער האָט מיר געקושט די האַנט און האָט נעווייגט פאר פרייד און גליק. אָבער דאָ האָט פאָסירט א סקאַנדאָל. מיין ברודער איז אריינגעדרונגען הינטער די קוליסען.

בעל הבית'טע רעדט ענגליש, און אלע האבען זיך געקייקעלט פאר געלעכטער.

— נו, ווייז נאר, ווי אזוי רחל שפילט די אלטע — האט געזאגט ראפאפארט און האט מיך פאר דער האנט ארויסגעפיהרט אין מיטען צימער.

— א גוטען טאג אייך, שרה לאה, — האב איך איבערגעביטען די שטים און צוגעגעבען דעם פנים א צנועה'דיגען אויסזעהן פון א פראסטער רשעות'ניצע און אנגעהויבען א לאנגען דיאלאג פון עפעס א דראמא פון גארדין.

— אויסגעצייכענט! — האט ראפאפארט געפאטשט מיט די רענט, — איך האב גארניט געוואוסט, וואס פאר א טאלאנט אין אייך ליעגט. מיר מוזען אומבאדינגט מאכען פון איהר אן אקטריסע. און איצט וועלען מיר איהר געבען א ראל אין וואדעוויל.

— אבער מיין ברודער טאר וועגען דעם ניט וויסען,—האב איך מיט שרעק געמורמעלט א גליקליכע,—ער וועט מיך דער'הרג'ענען.

ראפאפארט איז געווען א באלעזענער און האט גוט געוואוסט די ביהנע. ער האט ערנסט גענומען לערנען מיט מיר און רחל האט מיך פיינט באקומען אוים אייפערזוכט. יעצט, האט זי געזאגט, אז איך בין בלויז א מאלפע און ענדליך האב איך פארלארען מיין פלאץ.

דאן האט מיין ברודער אנגעהויבען צושטעהן איך זאל חתונה האבען מיט דעם אלטען פרענק.

— —איך קאן דיך ניט אויסהאלטען! — האט ער געשריען.

— געה זיך וואוהין דו ווילסט.

און איך בין אוועק צו אנא'ן. ראפאפארט האט מיר געפונען א שטעל אויף דער צענטראלער טעלעפאן סטאנציע. מיט'ן ערשטען פארדינסט בין איך געקומען צוריק צום ברודער. דאס איז געווען אין אוועגט. די שוועגערין איז געזעסען און האט געטרונקען קאווע. דער ברודער איז בייז ארומגענאנגען איבער'ן צימער. באמערקענדיג מיך, האט ער גיפטיג ארויסגעשטאמעלט:

— אהא, געקומען צוריק!

— איך האב דיר נעבראכט געלד, — האב איך אנגעהויבען

שלאָס. איך האָב זיך נעזעהן אין גרויסע שפּיגלען, ראָם איז געווען באַצויבערענד. דאָן בין איך ארויס פון שלאָס און בין געבליבען שטעהן אויפֿן ברעג ים. דאָם וואָסער איז נעווען בלוי, בלוי, און פון ווייטען האָבען זיך נעזעהן א סך שיפֿלאך מיט פּאַרוסען. אָט איז צונעשוואומען א שיפֿעל, און א שעהנער בחור, וואָס איז אין איהר נעזעסען, האָט מיך נענומען מיט זיך, און די וועלען האָבען אונז אוועקגעטראָגען ווייט—ווייט צו די ווייסע וואנדערענדע וואָלקענס. פּארוואָס פּארשווינדען חלומות?—זי איז אנשוויגען געוואָרען און האָט שטיל באריהרט די סטרונעס פון דער מאנדאָלין.

אָרא האָט אויסגעוויזען דניאל'ן אזא שוואכע און שטילע, ווי א קליין מיידעלע.

— איהר וועט דאָ איצט מסתמא בליבען לאנג? — האָט דניאל געפרעגט. — איהר וועט ווידער שפּילען?

— דער קרייז וויל שטעלען א גרויסען ספּעקטאקל אין ירושלים, און זיי בעטען מיך בליבען.

— יע, יע, זיי לויבען אייך זעהר, און זיי וועלען אייך איצט העלפּען, נעבען אייך די נעלעגענהייט צו לערנען זיך און איהר וועט ווערען א באריהמטע אקטריסע ווי איהר ווילט דאָם אליין.

— איך וויל פאָהרען אין איראָפּא. איך האָף מיט דער צייט צו קאָנען שפּילען אויף פּראָנצויזיש, — האָט נעזאָגט אָרא, קוקענדיג ערנעץ אין דער ווייט. — און איהר, דניאל, ווילט בליבען דאָ?

— נעווים איך וויל ווערען א קאָלאָניסט, ווען אקערען און זעען. אָט וועט קומען דינה, וועלען מיר ביידע אָנהויבען א שטילען ארבייטזאמען לעבען.

— איהר האָט זעהר ליב אייער כלה? — האָט אָרא פּלוצלונג געפרעגט.

דניאל האָט גאָרניט געענטפערט, קלערענדיג, וואָס זיצט ער דאָ אָט לעבען דער מיידעל, וואָס הויבט אָן צו באַהערשען זיין האַרץ. ער איז פּלוצלונג אויפגעשטאַנען, האָט זיך שווייגענדיג געזוגענט און איז אַוועק, אליין ניט וויסענדיג וואוהין. ער איז ענדליך אריין אין א קאָפע אין עק שטאָט. דניאל האָט באשטעלט קאַווע.

— וואו איז זי, די אויסגעלאסענע? — האָט ער געשריען — ווי לאַנג איך וועל לעבן, וועל איך ניט דערלאָזן, אז מיין שוועסטער זאָל טאנצן אין מעאטער, ווי א גאסען־פרוי.

איך בין בלייך געווארען און האָב געמומען ווייטען. דעם ברודער האָט מען ארויסגעפיהרט פון טעאטער. ער האָט אלץ געשריען, אז ער וויל ניט האָבען קיין אויסגעלאסענע שוועסטער און וועט זי בעסער דער'הרג'ענען. אזוי האָט זיך געענדיגט מיין ערשטער דעביוט.

ארא איז אנשוויגען געווארען. עס האָט שוין גענומען טאָגען. מען האָט גענומען פאָנאנדערגעהן זיך. ארט האָט זיך מיט אלעמען געזעגענט און האָט געבעטען דניאל'ן באגלייטען זי אהיים. זי האָט איהם גענומען אונטערן ארעם און האָט שטיל געזאגט:

— איך בין אזוי מיד.

זיי זיינען שווייגענדיג געגאנגען איבער די שטילע געסלאך. דער ים האָט גערוישט, און די שטערען זיינען ווי העלע ראקעטען געפאלען פון היממל. ביים ארייננאנג אין איהר הויז האָט דניאל א קוש געטאָן איהר האנט.

— קומט אריין מאָרגען, — האָט דאָס מיידעל געבעטען און האָט שטיל געעפענט די טיר.

— א גוטע נאכט.

— א גוטע נאכט, מיין אינגעל, — האָט זי געענטפערט.

— —

אויף מאָרגען איז דניאל געקומען צו ארא'ן. זי איז געווען אליין אין הויז. די לאָדענס זיינען געווען כמעט פארמאכט, און אין הויז איז געווען קיהל. דאָס מיידעל, אין א ווייסען לאנגען קאפאָט, זיצט אויף דער סאָפא און קלייבט שטיל פאנאנדער די סטרונעס פון דער מאנדאלין. זי האָט אוועקגעזעצט דניאל'ן לעבען זיך און האָט געזאגט:

— איך בין היינט אזוי מיד, כמעט גארנישט געשלאפען.... זי האָט זיך פארטראכט. דאן האָט זי שטיל פארטגעזעצט:

— איך האָב געזהן א מערקווירדיג שעהנעם חלום. הערט, דניאל, און קוקט אויף מיר. אנגעטאָן אין ראָזען, דורכזיכטיגען שטאף בין איך געגאנגען איבער'ן מארמאָר פארקעט פון אן אלטען

„מיט'ן וואלדיגען וועג, מיט'ן פעלדיגען וועג"...

אין דער פריה איז אָרא געקומען צו דניאל'ן. ער האָט איצט געוואוינט לעבען נייעם דאָרף, אין א קליינעם צימער ביי אן אלטען תימנ'ער. זי איז צוגעקומען צום אָפענעם פענסטיר.

— גוט מאָרגען. וואָס טוט איהר?

— קומט אריין, קומט אריין!

באטראכטענדיג דאָס צימערל, האָט זי געמורמלט:

— אזוי באקוועם, אזוי גוט.

פלוצלונג האָט זי אויפ'ן טיש באמערקט א פאטאָגראפיש בילד פון דניאל'ן מיט דינה'ן. איהר געזיכט איז אויף א וויל פינסטער געוואָרען. זי האָט געפרעגט:

— מעג איך זעהן?

דניאל האָט איהר נעגעבען דאָס בילד.

— און אויב איך וועל אייך הייסען צוריסען דאָס בילד, וועט איהר דאָס טאָן? — האָט אָרא געפרעגט, קוקענדיג אויף איהם מיט עפעס אן ארויסרופענדען בליק

— צו וואָס, אָרא, — האָט דניאל געבעטען און געזומען קושען אִיהרע הענט, פיהלענדיג, ווי זיין הארץ געהט אויס פאר וועהטאָג.

אין עטליכע שעה ארום האָט ער זי באגליט...

שטעהענדיג ביים האָפען לעבען כאינים'ען און נחמה'ן, האָט ער זיך דערמאָנט זיין זעגענען זיך מיט דינה'ן, און די ריהרענד בעטענדע וועדטער פון דער מיידל:

— אדיע, מיין ליבער, פארגעס מיך ניט.

און איהם האָט וועה געטאָן, און איהם איז געווען שווער.

אויף מאָרגען האָט זיך דניאל וויידער געשטעלט צו דער ארבייט. טעג זיינען פאר איהם פארגאנגען אונבאמערקט. אין די אָווענטען האָט ער געלערנט די אידישע שפראך, האָט א סך געלעזען. אמאל פלעגט ער אריינקומען אין מאלקאָוו'ס רעסטאָראן. פלעגט דאָרט אויסטרינקען עטליכע גלעזער ווין מיט סענדער'ן און שמועסען מיט רב משה'ן.

דאָס זיינען געווען גוטע טעג.

איינמאל אין אווענט, געהענדיג פון דער ארבייט, האָט דניאל באגעגענט דינה'ס נעווועזענע בעל־הבית'טע. די פרוי האָט איהם

ער האָט געקלערט, אז ער וועט פארלאָזען די שטאָדט און זיך באזעצען אין דער נאָהענטסטער קאָלאָניע, ביז דינה וועט קומען. אין אוועגט האָט ער טרויעריג געוואנדערט אונטער די פענסטער פון דעם הויז, וואו אלע אנטייל נעהמער פון דעם ספּעקטאקל האָבען זיך פארזאמלט. ער האָט געזעהן אָרא'ן. זי האָט געשיינט מיט יענער גייסטיגער שעהנקייט, וואָס האָט צו איהר געצויגען מיט אזא קראפט.

— צו וואָס שטעה איך דאָ? — האָט דניאל געקלערט, און דאָס הארץ האָט איהם געקלעמט פאר בענקשאפט.

7.

אין מאי איז אָרא אויף א קורצער צייט אָפּגענאָהרען אין קאירא. זי האָט צוגעזאָגט דעם דראמאטישען קרייז באלד זיך אומקעהרען און דאן שוין בלייבען אין פאלעסטינא. דעם אוועגט פאר'ן אָפּפאָהרען איז זי געווען ביי די שוועסטער אשערוואסקים. עס זיינען געקומען דניאל און כאינים, און אלע צוזאמען זיינען דאן אוועק שפּאצירען. די לבנה האָט געשיינט. א צויבער וועג האָט זיך געזיבערט אויפ'ן ים. פאָראויס זיינען געגאנגען דניאל, לאה און נחמה און האָבען אין כאָר געזונגען א ליבעם־ליד:

„דער טרויעריגער אוועגט, דער קריגערישער וויגט!"

פון הינטען זיינען געגאנגען כאינים מיט אָרא'ן, און דער שרייבער האָט געפרעגט, פארוואס זי איז נעכטען אוועגט ניט געקומען צו איהם. ער וואלט מיט איהר עפעס געלייענט פון שעקספּיער... ער האָט אויף איהר געווארט און איז לאנג געשטאנען בייס פענסטער, ארויסקוקענדיג צו זעהן. אויב זי קומט ניט.

— איך האָב שפּאצירט מיט דניאל'ן, — האָט געענטפערט אָרא. — וען איך וואלט אָבער געוואוסט, אז איהר וואָרט אויף מיר, וואלטען מיר ביידע צו אייך געקומען.

— יע, יע, — האָט כאינים אָפּגעזיפצט און איז אנשוויגען געוואָרען.

אין פאָראויס האָט מען געזונגען, און נחמה'ס קול האָט הויך און קלאָר געקלונגען:

— נאָר! — האָט סענדער האָפענונגסלאָז א מאַך געטאָן מיט דער האַנט.

זיי האָבען ווידער געטרונקען.

— נעכטען, — האָט פֿלוצלונג סענדער אָנגעהויבען מיט א געהיימניספולען טאָן, — האָבען די חברה געריידט וועגען דיר. חיים האָט נעזאָגט, אז דו האָסט כלומרשט שוין אוועקגעוואָרפען דינה'ן און ווילסט חתונה האָבען מיט אַרא'ן.

דניאל איז אינגאַנצען רויט נעוואָרען.

— מאָלע וואָס מען פֿלוידערט, — האָט ער נעזאָגט. — מען קען דאָך אָלע מיילער ניט פּארמאַכען.

פֿלוצלונג האָט אימיצער פון הינטען ארויפגעלעגט די האַנט אויף דניאל'ס אקסל און דניאל האָט דערהערט די שטים פון זיין פרייַנד קליאטשקאָ, מיט וועלכען ער האָט א לאַנגע צייט געלעבט צוזאַמען אין רוסלאַנד.

— פון וואַנען? — האָט דניאל זיך דערפרעהט.

— פון גליל. זוך דיך ארום פון אין דער פריה אָן.

קליאטשקאָ, א שלאַנקער בחור, מיט זעהר לעבעדיגע שווארצע אויגען, איז נעווען אָנגעטאָן ווי א שומר, הינטער'ן בריטען בלויען גורט האָט ביי איהם געשטעקט א לאַנגער שטאָהלענער קינזשאל מיט א באַנולטען הענטעל. דעם קינזשאל האָט ער אָפּגענומען ביי אן אראבער אין א געשלעג. און ער האָט אלעמאל שטאָלצירט מיט זיין העלדענטאט. ער האָט זיך געוועצט און האָט באשטעלט א האלבען ליטער קאָניאק.

— ווי עס פרעהט מיך. דניאל, צו זעהן דיך. לאָמיר דערמאָהנען די פאַרגאַנגענע צייט און אויסטרינקען. ער, שוין לאַנג ניט געטרונקען מיט דיר. אָפּט געקלערט וועגען דיר אין גליל: אָט וועט דניאל וואָלט דאָס דאָ געווען מיט מיר! אומעטיג, כאָטש נעהם און הענג זיך אויף. גוטע בחורים געווען דאָרט, אָבער ניט פון אונזערע. האָבען אויף זיך ארויפגעצויגען אזא ערנסטקייט אין פאראורטיילען אלץ. דאָס איז ניט שעהן, און דאָס פּאסט ניט. אויסטרינקען טאָר מען ניט, נאָכלויפען א שעהנע אראבערין איז א שאנד. וואָס קען מען טאָן, וועו אין דער גאַנצער קאָלאָניע זיינען פּאראן נאָר דריי מיידלאך, און מען קען אויף זיי ניט קוקען.

אפגעשטעלט און געפרענט, וואם די כלה שרייבט איהם. דאן האט זי געגומען ביזן פארוואורפען איהם זיין פארראטה. זי האט געהערט, אז די אקטריסע איז געוואָרען זיין געליבטע. אלע אין שטאדט רעדען וועגען דעם. און ער דארף זיך שעהמען. דינה איז אזא וואויע, אידישע מיידעל. זאל ער גאר ניט מיינען, אז זי וויים פון גאר ניט. מען האט איהר שוין אלץ געשריבען.

— אבער אייך וואם געהט דאם אלץ אן? — האט דניאל געפרענט, בלייך וועריג.

— מיר? — האט די פרוי געפרענט, און איהר פנים איז אין גאנצען רויט געוואָרען.

דניאל איז אוועקגענאנגען, ציטערענדיג ווי אין א פיבער פאר כעם. ער איז אוועק עסען צו מאלקאוו'ן, ווי געוועהנליך זיינען דאָרט געזען א סך ארבייטער. אויפ'ן שוועל פון א דערבייאינען צימער איז געשטאנען די קראנקע בעל־הבית'טע, און איהר טאכטער איז אומגעלאפען, באדינענדיג די געסט, און האט געענטפערט מיט געלעכטער אויף די שפאסען פון די בחורים, וואם האבען זי יעדע ווייל צוגערופען:

— העי, פעטינקע! גיב נאך א טעלער זופ!

דניאל האט זיך געזעצט מיט סענדער'ן ביי א קליינעם טישעל ביי דער זייט און האט באשטעלט ווין. ער האט זיך ניט גוט געפיהלט, און איהם האט זיך געוואלט פארגעסען זיך. דער גערשפרעך מיט דינה'ס בעל הבית'טע האט אנגעוואָרפען אויף איהם א שווערע שטימונג.

— זי איז דאך אבער טיילוויז גערעכט — האט ער געקלערט. — איך האנדעל ניט גוט.

— דערעסען צו ארבייטען, — האט סענדער גערעדט, אויסטרינקענדיג דאם צווייטע גלאז ווין. די לעצטע צייט איז ער געוואָרען זעהר טרויעריג. — אט שוין דעם זעקסטען טאג מאטערען מיר זיך מיט דער גאם. הלואי ענדיגען מיר דאם צום קומענדיגען שבת.

— און מיר וועלען גאר ניט פארדינען — האט דניאל צוגעלענט. — ווי מיינסטו, וועט אויסקומען צו דריי פראנק אויף יעדערען א טאג?

לעך וועגען פאלעסטינא. עך, ניטא וואס צו רעדען! דאס לעבען געהט אוועק...

אין רעסטאראן איז אריינגעקומען אן ארימע, דארע פרוי מיט א פארווינטען פנים. עס איז מיט אמאל געוואקרען אזוי אויגענבליק־ליך שטיל, ווי דער טרויער וואלט אהער אריינגעקומען, און אלע האבען געגומען רעדען אין דער שטיל, און די פרוי איז צוגענאנגען צו מאלקאוו'ן און האט געפרעגט:

— וואו איז מיין זוהן?

און ניט באקומענדיג קיין ענטפער, האט זי זיך צוואווינט. דאס איז געווען די מוטער פון דעם ניט לאנג אין גליל דער'הרג־עטען שומר. איהר זוהן, א געזונטער, לעבענסלוסטיגער בחור, האט ,אוועקפאהרענדיג אין פאלעסטינא, איהר געזאגט, אז מען וועט איהם דארטען געבען ערד און ער וועט אנהויבען א נייעם לעבען פון אן ערד־ארבייטער. דאן וועט ער זי אריבערנעהמען, און אלע וועלען לעבען גליקליך צוזאמען. די ערשטע מאנאטען פלענט זי פון איהם קריגען האפנונגספולע בריף. דאן איז ער אנשוויינען גע־ווארען, און די מוטער האט געקלערט: מסתמא איז איהר זוהנדעל שטארק פארנומען, און דעריבער שרייבט ער ניט. עס איז דאך פארען אזוי פיל ארבייט, און ער איז אליין. וועו וועט זי צו איהם פאהרען? און פלוצלונג באקומט זי פון פרעמדע מענשען א קורצע נאכריכט, אז איהר זוהן איז געפאלען ווי א העלד, פארטיידיגענדיג אונזער לאנד.

זי האט ניט געגלויבט. ער איז דאך געפאהרען אנהויבען א נייי לעבען, — פלענט זי זאגען. זי האט אויספארקויפט אלץ, וואס זי האט געהאט, און איז אוועק אין פאלעסטינא. איצטער געהט זי, א משוגע'נע איבער די רעסטאראנען און פרעגט ביי אלע־מען, וואו איהר זוהן איז. „ער איז דאך געפאהרען אנהויבען א נייי לעבען", — זאגט זי אלץ.

דניאל האט געבעטען דאס מיידעל, זי זאל דער פרוי געבען עפעס עסען.

— איך האב מיין מוטער געזאגט דיזעלביגי זאך, וועו איך בין געפאהרען אין פאלעסטינא — האט סענדער אפגעזופצט. — האב צוגעזאגט צו שרייבען אפט, און שרייב איינמאל א יאהר.

איינע איז מיט פֿרישטשעס, א צווייטע איז דיק, ווי א מאַסקווער סוחר'טע, מיט קליינע אויגעלעך, און די דריטע איז א לעהרערין. אויפ'ן אויסזעהן איז זי צו דערליידן, אָבער זי איז משוגע גע ווָארען אויפ'ן פּוּנקט ציוניזם. וועגען וואָס דו זאָלסט ניט אָנהויבען צו רעדען מיט איהר, וועט זי באַלד ארויפקומען אויף דאָס איהריגע: סאָציאַליזם, דער אידישער פּראָלעטאַריאַט, מארקס, לאַסאַל און דער טייוועל ווייס ווָאס נאָך. אַלע קלוגע בחורים זיינען, נאַטירלִיך, אין איהר פּאַרליבט איבער די אויערען. און איך, ברודער, האָב פּאָרגעצויגען א טונקעל־הויטיגע פּעלאַשקע. זייערע אויגען זיינען גרויסע, שוואַרצע, און נעהען אום ווי פּרינצעסינס.

— נו, און דו האָסט געהאַט ערפאָלג? — האָט דניאל נעפֿרעגט לאַכענדיג.

— דעם אמת נערעדט, ניט אַלעמאָל, — האָט קליאטשקע געזאָגט, בליצענדיג מיט די אויגען. — זיי זיינען שעלמען, און וואָלטען אַליין נערן א שטיף געטאָן, נאָר זיי האָבען מורא פאר די מענער און קרובים. טרינק, דער קאָניאַק איז גוט. און געדענקסטו אונזער לעבען אין אָדעס? מיטינגען, דעבאַטען, שבתים אויפ'ן שול־הויף. און קענסט, דעם רב'ס טאָכטער, געדענקסטו נאָך? אָט איז דאָס געווען א שעהנהייט! פּאַרוואָס קומען ניט אַזעלכע צופֿעהרען אהער, צו פּאַרזיסען אונזער שווער לעבען אין די ווייטע פּאַרוואָרפענע קאָלאָניען.

און דעם בעל הבית פון אונזער אָדעסער קוואַרטיר האָסטו נים פֿאַרגעסען? א שעהנער מענש געווען. כאָטש אן אלטער, אָבער די נשמה איז געווען ביי איהם א יונגע און א גוטע. ווי ער פלעגט דאָס אונז שבת טראַקטירען מיט פיש! ער פלעגט זאָגען: „עסט, קינדער!" און אַליין, א הויכער, בריימפֿליציגער, מיט א לאַנגער באַזילבערטער באָרד — אן אמת'ער פּאַטריאַרך אברהם.

נו, לאָמיר זיין נעזונט! טרינק, סענדער! דאָס איז שוין, דאָכט מיר, דאָס דריטע גלאָז. א וואונדערליכער געטראַנק! יע, ווער ווייס, צי עס לעבט נאָך זיין קראַנקע הויקערדינג טאָכטער מיט די פּאַרבענקטע אויגען. די אריימע פלעגט איהרע טעג פּאַרברענגען נאָר ביים פענסטער. געדענקסטו, זי פלעגט אלעמאָל בעטען ביכ־

— אבער איך ווייל פאהרען אין פאלעסטינא, — איז דניאל באשטאנען אויף זיינם.

— אהא, איהר זייט א ציוניסט, — האט דער קאמיטעט פארשטעהער זיך צולאכט. — איך ראט אייך ניט, יונגער מאן, אומצוברענגען אייער לעבען. דאס איז א ווילד און ווייסט לאנד, באפעלקערט פון רויבערישע שבטים. דארט געהט אום דער גאלער פיבער, מאלאריא. איבערלעגט אייך גוט.

אבער דניאל האט באשלאסען ניט אנדערש נאר פאהרען אין פאלעסטינא, און האט געפוילט ביים קאמיטעט, מען זאל איהם ארויפרעכענען א גרויסע סומע פון דעם פריזיי פאר'ן בילעט. דעם אוועגט פאר זיין אפפאהרען זיינען אנגעקומען די רומענישע עמיגראנטען. דער וועכטער פון קאמיטעט, א קליינער הויקעריגער מענשל אויף דינע פיסלעך, איז מיט דניאל'ן אוועק צום וואקזאל זיי באגעגענען. אט איז צו דער פלאטפארם מיט רויש צוגעקומען א לאנגער צוג. פון די וואגאנען זיינען ארויסגעקומען אלטע לייט, פרויען, בחורים, מיידלעך, קינדער. עס איז געווארען א טומעל, א געדרענג: געשרייען, זיפצען און געוויין פון זויגקינדער. און דער הויקער האט מיט זיין דינעם קול'כל געשריען:

— אלע אהער אהער אין דריטען קלאס!

דניאל האט דאן מיט וועהטאג און בענקשאפט געקוקט אויף אט די אָרימע, פארשטויסענע מאסע קינדער פון זיין פאלק און האט געקלערט:

— זיי אלעמען טרייבט שנאה און אונגליק פון זייערע אלטע וואוין־ערטער. וועלען זיי אבער דארט געפינען א בעסערען לעבען?

ער האט די אימיגראנטען געהאלפען איבערשלעפען זייער באגאש, האט בארוהיגט די וויינענדיגע קינדער און איז צוזאמען מיט זיי אוועק אין א גרויסען באראק, וואו זיי האבען זיך פארנאנדער געלייגט אויף דער נאכט. און דאן, ליגענדיג אויף די נאסע, האט ער די בחורים דערצעהלט וועגען פאלעסטינא און האט זיי צוגערעדט צו פאהרען אהין און זיך פארנעהמען מיט ערד־ארבייט.

אין דער פריה איז צו דניאל'ן צוגעגאנגען אן איינגעבוירענער

דניאל איז אהיים געאנגען אליין. אויפ'ן וועג האט ער באגעגנט א לויה. ער האט זיך אנגעשפארט אן א פארקאן, און א שרעק פאר'ן טויט האט איהם ארומגענומען. עטליכע מינוט האט ער נעקוקט, ווי די לויה האט זיך נעצויגען. מען האט געפיהרט א תימנ'ער ארבייטער. פאראויס זיינען געאנגען חברה קדישא, באלויכטענדיג מיט פאנארען דעם וועג צום בית עולם, און הינטען האבען געקלאגט עפעם באַרוויסע פרויען, און קינדער האבען געוויינט.

אין דער היים האט זיך דניאל געלייגט, אבער איינשלאפען האט ער ניט געקענט. ווי אין א פיבער האט ער זיך געווארפען אין בעט און האט אלץ ניט געקענט גוט אוועקליינען די פיס. ער האט אנגעצונדען א לעמפעל, האט געפרואווט לעזען, נאר ווי א סטאיע שווארצע פויגלען פלעגען אנפליהען אונרוהיגע געדאנקען. אלץ נעהט עפעם ביי איהם ניט גלאט. אט איז ער שוין צוויי יאהר אין פאלעסטינא, און וואס האט ער אויפגעטאן? די חברים, וואס זיינען מיט איהם אין אייז צייט נעקומען, האבען שוין לאנג ערד. אדער זיי ארבייטען און לערנען זיך ביי אלטע קאלאניסטען. איצט. וועו דינה וועט זיך דירוויסען וועגען ארא'ן, וועט זי אוועקגעהן פון איהם, און ווידער בלייבט ער אליין. מען קען דאך ניט ארבייטען א גאנץ לעבען פאר עטליכע מטבעות א טאג. ער וועט אוועקגעהן אין גליל און וועט ווערען א שומר. אויב זיין לעבען וועט זיין ניט געלונגען, וועט אפשר זיין טויט ברענגען נוצען. א העלדישער טויט קען א סך זאכען פארגיטיגען. און דניאל'ן האט זיך דערמאנט א געשפרעך מיט אן אלטען רומענישען אידען, וואס האט אויף דער עלטער עמיגרירט מיט זיין פאמיליע אין ארגענטינא. דאס איז געווען אין א שטאדט אין שווייץ, וואו עס האט זיך געפונען אייניר פון די אידישע עמיגראציאנס קאמיטעטען. ניט האבענדיג גענוג געלט צו קומען אין יפו, האט זיך דניאל געוועדעט צו יענעם קאמיטעט נאך הילף.

— פאהרט אין ארגענטינא, וועלען מיר אייך העלפין, — האט געענטפערט דער פארשטעהער פון קאמיטעט, א דייטשער איד. די טעג וועלען אהער קומען פון רומעניען עמיגראנטען, און איהר וועט מיט זיי קענען אפפאהרען אין ארגענטינא.

מאָנט אָן דעם אלטען׳ס ווערטער: „איהר, יונגע, זייט אַונזער נאנצע האָפנונג". און וואָס האָט ער אויפגעטאָן?

ענדליך איז דניאל אנשלאָפען געוואָרען. ער האָט זיך דערזעהן אין חלום, אין א פינסטערער נאַכט, אין א ווייסטען וואָקזאל. פּאַרביי איהם ציהען זיך צוגען מיט אידישע וואַנדערער. זיי שטרעקען אויס זייערע הענט און בעטען רעטונג. נאָר ער איז אליין און האָט ניט קיין כחות צו העלפען, און זיין הארץ געהט אויס פאר וועהטאָג.

8.

שבת אין דער פריה איז אָרא געקומען צוריק פון קאירא. צוזאמין מיט איהר איז געקומען צו פאָהרען איהרע א פרייַנדין אסתר, וואָס האָט זיך געקליבען צו עקזאמענירען זיך אין יפו אויף לעהרערין פון קינדערגארטען. דאָס איז געווען א יונג מיידעל מיט קעצישע אויגען, א בויגיגען, בלענדען וויַסען קערפער, א דינער האלז און פראכטפאָלע רויטע האָר. אָרא איז לאַנג געווען מיט איהר באפרייַנדעט, און איצט האָבען זיך די מיידלאך באַזעצט צוזאמען.

אָרא איז אוועק צו דניאל'ן. די לאָדענס פון זיין קליינעם צימערל זייַנען געווען צוגעמאכט. דניאל האָט זיך געפיהלט ניט גוט, און ער איז פון אין דער פּריה געלעגען אין א האלב־דרעמעל. די בעל־הבית'טע האָט איהם געבראכט א גלאָז מוטנעם טיי און איז אוועק, איבערלאָזענדיג די טיר האלב אָפען. אָרא איז שטיל אַריין אין צימער, האָט זיך צוגעזעצט אויפ'ן ראנד פון בעט און האָט צערטליך אריבערגעפיהרט מיט דער האַנד איבער זייַנע האָר. דניאל האָט א ציטער געטאָן, געעפענט די אויגען און געקלערט, אז דאָס שלאָפט ער נאָך אלץ און זעהט אָרא'ן אין חלום.

— דאָס בין איך, מיין איינגעל, דיך פּרעהט, ניט אמת?

— אָרא, — האָט דניאל געמורמעלט, גליקליך זיך צולאכט און האָט מיט'ן נאנצען קערפער זיך א ציה געטאָן צו איהר. זי האָט איהם א קוש געטאָן אין שטערן.

גרויער אלטער, עהנליך צו א בוים, וואס האָט א סך נעליטען פון שטורעמס, און האָט געפרענט:

— דאָס פאָהרסטו, זוהן מיינער, אין פאלעסטינא?

— איך, זיידע, — האָט דניאל פריינדליך געענטפערט.

— אָט וואָרט אביסעל. איך וועל אָפדאוונען, וועל איך זיך מיט דיר דורכשמועסען. זאָל דיר נאָט געבען געזונט. אין פאלעסטינא פאָהרט ער.

דער אלטער איז אָפגענאנגען אין א פינסטערען ווינקעל, האָט זיך ארומגעוויקעלט אין א טלית און האָט געמומען דאוונען. דניאל האָט זיך נעזעצט אויף א קאסטען בייס וואָרימען אויוועז וואָרטען, ביז דער אלטער וועט ענדיגען.

ארום אַיז נאָך געווען פינסטער. דאָ און דאָרט האָבען נאָך דערברענט די קעראָסינענע לעמפלאָך. א בלייכער פריהמאָרגען האָט מיט טונקעלע אויגען אריינגעקוקט אין די קלייניע פענסטער פון דעם באראק. עס האָט זיך געהערט א געוויין פון אויפגעשטאַנענע קינדער און די רייד פון די עלטערע. אָט האָט דער אלטער צונויפגעלענט דעם טלית און איז צוגענאנגען צום אויוועז.

— איך בין דיר מקנא, זוהן מיינער, — האָט ער אָנגעהויבען, — א גאנץ לעבען האָב איך געחלומ'ט צו דערלעבען מיינע לעצטע יאָהרען אין הייליגען לאנד, און איצט אויף דער עלטער טרייבט מען מיך ערגעץ אין ארגענטינא. וועז דו וועסט זיין אַין ירושלַים און וועסט קומען צום כותל מערבי, דערמאָן זיך דאָרטען אָן מיר. קוש די שטיינער און צינד אָן א ליכטעל פאר מיין נשמה. איך בין שוין אלט, און גאָט וויים, וויפיל איך וועל נאָך לעבען. און דיר זאָל גאָט געבען גליק. איהר, יונגע, זייט אונזער גאנצע האָפנונג. אפשר וועט דיר אויף דער עלטער ניט אויסקומען צו וואלגערען זיך אין פרעמדע לענדער.

— איך, זיידע, וועל אָפגעבען מיין לעבען פאר דאָס הייליגע לאנד, — האָט גענאָגט דניאל, גערירט פון דעם אלטען'ס רייד.

אין עטליכע שעה ארום האָבען זיי זיך צושיידט. די עמיגראנטען פארטיי איז אָפגעפאָהרען וויטער. און איצט, וואַרפענדיג זיך אין בעט פון די אונרוהיגע גערענקען, האָט זיך דניאל דער-

ארומנענומען אָרא'ן און האָט זי א קוש נעטאָן אין די אויגען. אַון דאָס איז געווען שטאַרקער פון אלע ווערטער.

— אמת, מיר ווילען אוועקפאָהרען, אוועקפאָהרען! — האָט זי ווידערהאָלט און צוגעדריקט די ליפּען צו זיין געזיכט.

דאן האָט זי, גליקליך לאכענדיג, נענומען דערצעהלען, ווי דער דראַמאַטישער קרייז אין קאירא און באזונדערס ראַפאַפּאָרט, האָבען זי געבעטען, זי זאָל בלייבען כאָטש נאָך אויף עטליכע טעג. אָבער זי האָט אלעמען דערצעהלט, אז זי האָט זיך פארליבט אין פאלעס־טינא אין א שהנעם איינגעל און מוז באלד צוריקקומען. ענדליך האָט מען איהר געמאכט אן אבשידם אָוועגט, אויף ווילכען עם איז געווען זעהר פרעהלאָך, און אין דער פריה האָט מען זי באגלייט מיט בלומען, און ראַפאַפּאָרט האָט זיך אלץ באקלאָגט:

— אך, אָרא, פארוואָס פארלאָזט איהר אונז?

אוועקגעהענדיג האָט אָרא אביסעל א קלער געטאָן און גע־זאָגט:

— און געקומען אהער בין איך מיט אסתר'ן, מיינער א גוטער פריינדין, וואָס וועט וואָהנען צוזאמען מיט מיר. זי איז פון רוסלאַנד און א זעהר אינטערעסאנטע. וועסט זעהן.

אין אבענד איז דניאל ארויס צום ים. אויפ'ן ברעג, ווי נע־ווהנליך שבתים, האָבען א סך מענשען שפאַציירט און מיט זייער ריידען און לאַכען אָנגעפילט די לופט ארום. ער איז נע־זעסען מיט די טאטשעטשניקעס און האָט אלץ געקוקט צום געסעל, פון וואנען אָרא האָט געקענט ארויסקומען. אָט האָט זיך שוין אָנגעצונדען דער ערשטער שטערן. די מוזיק אין קאפע איז אנשווינען געווארען, און דער ברעג איז בילאַכווייז געווארען לעער. דניאל נעהט לאנזאם צו אָרא'ן. בייס אָפענעם פענסטער פון איהר צימערל שטעלט ער זיך אפ און פרעגט ביי אסתר'ן: וואו איז אָרא?

— קומט אַריין, — ענטפערט דאָס מיידעל, — אָרא וועט מסתמא באלד קומען.

א האלב אויסגעטאָנענע, ליגט אסתר אויפ'ן סאָפא און לעזט. איהרע שהנע דינע הענד זיינען נאקעט ביז איבער די עלענבוי־

— אָרא, — האָט ער ווידערהאָלט און האָט צוגעצויגען די מיידעל צו זיך.

זי האָט ארומגענומען מיט די הענד זיין האַלז, און קושענדיג איהם, האָט זי לײדנשאפטלײך גערעדט:

— איך האָב זיך היינט אומגעקערט פון קאירא און האָב גלײך געאײלט צו דיר. איך בין איצט אזוי גליקלײך. און מיר וועלען אוועקפאָהרען אין אנאנדער לאנד. איך וועל דאָרט שפילען, און אונזער לעבען וועט ווערען שענהן, ווי א מעשה'לע און דיין כלה וועסטו איבערלאָזען. אָבער, ניין, איך וועל איצט וועגען איהר ניט ריידען. די מינוטען לעבען מיר נאָך פאר זיך. נו, זאָג מיר איצט א סך צערטליכע ווערטער, וואָס ווארימען לאנג, לאנג דאָס האַרץ. ביזט אלע מאל אזא שווייגענדיגער?

זי האָט איהם ווידער א קוש געטאָן אין שטערן.

— אין די לעצטע טעג האָט זיך מיר געלעבט שלעכט. מיך פרעהט, וואָס דו ביזט געקומען צוריק. איצט וועט ווידער זיין גוט, — האָט דניאל גערעדט. — געווען אונאנגענעהמליכקייטען אין ארטעל צוליב ארבייט. און דינה'ס בעל הבית'טע האָט מיך איינמאל אפגעשטעלט און געמומען מאכען פאָרוואורפען: אלע ריידען וועגען אוכז אין שטאָדט. איז געווען שווער.

— מיין ליבער, מיר וועלען פון דאנען אוועקפאָהרען, — האָט אָרא ווידער אָנגעהויבען. — דו קענסט דאָך טאָן עפעס אנדערש אין א נייעם לאנד, איך וועל דא זיין א קורצע צייט, די לעהרער האָבען מיר צוגעזאָגט צו קריגען מיר א סטיפענדיום. דאן פאָהר איך אין אייראָפא.

— ניין, אָרא, פון פאלעסטינא וועל איך אין ערגעץ ניט אוועקפאָהרען, ווי שווער מיר זאל ניט זיין — האָט דניאל געזאָגט פארטראכט.

— אָבער פארוואָס, אינגעל מיינער? — האָט אָרא זיך נע־ווענדערט — יונגע לייט פארלאָזען דאך דאָס אָרימע לאנד. קען מען דא לעבען גוט?! ארום איז אזוי פיל אָרימקייט, שמוץ און ווילדקייט.

אָבער דניאל האָט איהר נאָר ניט געענטפערט. ער האָט פעסט

— און איך בין געוועסען אליין ביים ים, — האָט געענטפערט דניאל.

פלוצלונג האָט כאינים פארגעשלאָגען:

— זאָל אונז אָרא שפּילען עפעס הארציגעס. כאָטש דעם טרויעריגען ניגון וואָס די אַראַבער־בעטלער זינגען ביי די טויערען פון שטאָדט. אָט די מעלאָדיע קלינגט נאָך אלץ אין מיינע אויערען. איך גלאָז אמאָל צום טויער זי הערען. באַזונדערס גוט זינגט א יונגער בעטלער, א קאליקע און א בלינדער. ער האָט א ווייבען, שהנעם רייגעם טענאָר.

אָרא האָט באריהרט די סטרונעס און געזונגען:

— אָ, הייליגער אלאָ!

— בעסער א אידיש ליד, — האָט גור אריה אונטערבראָכען.

— מיר האָבען אלץ ליב פרעמדע מאָטיוון.

— שווייגט, וואָס פאר אן אונערטרעגליכער מענש איהר זיינט — איז אָרא אין כעס געוואָרען און האָט ווייטער געזונגען.

— אָ, הייליגער אלאָ!

וועו זי האָט געענדיגט, האָט גור אריה מיט א קרומען שמייכעל געזאָגט:

— אומזיסט זייט איהר, פיל געאכטעטע אָרא, ביין געוואָרען אויף מיר. מיר דארפען אויסוואַרצלען אין אונז דעם קנעכטישען גייסט. מיר האָבען אזא שוואכקייט צו אלץ, וואָס איז פרעמד. אונזערע ארבייטער דאָ זינגען רוסישע און זשארגאָנישע לידער, אזוי ווי אונזער אייגענע שהנע שפּראך וואָלט נאר ניט עקזיסטירט. ניין, דאס דארף מען איינמאָל פאר אלע מאָל אָפּשטעלען. און בכלל, וועל איך אייך זאָגען, האָבען מיר דאָס זיטען ביי אונזער יונגוואָרג! איך קען דאָ איין בחור. געהט ארום מיט עפעס א מיידעל. פרעג איך ביי איהם: ווער איז זי? מיינע אן אייגענע שוועסטער. וואהנען זיי צוזאמען אין איין צימער. איצט שטעלט זיך פאָר, זי שוועננערט. עס ווייזט זיך ארויס, אז זי איז א גלויבטע, ניט קיין שוועסטער.

— אָבער זיי האָבען דאָ קיין שלעכטס ניט געטאָן, — האָט שטיל באמערקט כאינים.

— ווי! — איז גור אריה געוואָרען אן אנגעצונדענער און

נענם, און דער ברייטער אויסשניט פון דער נאכט־העמד עפענט א בלענדע ווייסע ברוסט. דאָס מיידעל שטעהט אויף און ווארפט ארויף אויף זיך א ווייסען דורכזיכטיגען שאל.

— זעצט זיך — זאָגט זי האלב פארמאכענדיג די קעצישע אויגען מיט די לאַנגע טונקעלע וויעם, — אָדער האָט מיר דער־צעהלט וועגען אייך, און איך מוז איצט לערנען און לערנען. ס'אָדער אומעטַם. אנטשולדיגט, אַיך וועל זיך ווידער צולענען.

זי האָט גראציעז פאַרוואָרפען די הענד איבער'ן קאָפּ, האָט פאַרריכט די האָר און האָט זיך געלענט. אביסעל שפעטער איז דניאל ארויף אויפ'ן דאך, האָט צושפרייט א טעפּיך און זיך געלענט. דער אָוונט איז געווען וואַרים, בלוי און ליב. ניט וויט אויפ'ן זאמר, האָט זיך נעהערט דאָס רעדען פון גרויסע און פרייד־אויסגעשרייען פון קינדער. דניאל האָט פלוצלונג דערהערט די שטים פון אָדא'ן און דעם געלעכטער פון נחמה'ן. אָדא איז געווען ביי כאינים'ן און האָט איצט געפּיהרט צו זיך א קאָמפּאניע: נור אריה'ן, הרר'ן אוו אנדערע.

די קאָמפּאניע איז צונעקומען צום שטיבעל, און אָדא האָט גע־זאָגט:

— נעהמט ארויף אויפ'ן דאך. אַיך מיט דער פרוינדין וועלען באלד קומען.

— א, זאלען שוין מיינע אויגען זי שנעלער דערזעהן! — האָט דער מאלער אויסגערופען.

— באלד, באלד, — האָט אָדא געלאכט — ניכער, אסתר! — האָט זי א נעשריי געטאָן אין פענסטער. אונזער קינסטלער נעהט אוים פון אונגעדולד דיך צו זעהן.

— א, נעטליכע, קום ענדליך ארויס! — האָט הרדי זיך געקרימט, און דרעהענדיג זיך ארום נחמה'ן, האָט ער נענומען זינגען א רוסיש ליד.

אביסעל שפעטער האָט די קאָמפּאניע זיך צוזעצט אויפ'ן דאך. אָדא האָט געבראכט א מאנדאלין. זי האָט זיך געזעצט לעבען דניאל'ן און האָט שטיל נעפרעגט, פארוואָס ער איז ניט געקומען צו כאינים'ן. זי האָט דאָרט אויף איהם געוואַרט און איז דאריבער געזעסען אזוי לאנג.

גור אריה האָט זיך ניט בארוהינט און האָט באנייט זיין פרי־
הערדיגען געשפּרעך. ער האָט ניט באמערקט, ווי ער האָט בים־
לעכווייז אלעמען דערעסען. איצט האָט ער דיסקוטירט מיט
לאה'ן, וואָס האָט ניט געוואוסט, וואָס איהם צו ענטפערען און
האָט געקוקט אויף איהם צומישט מיט איהרע אויגען, טונקעלע
ווי פלוימען, קלערענדיג:

— מיט אזא וואָלט איך ניט חתונה געהאט. קיינמאָל ניט!

און ער האָט גערעדט:

— דאָס אידישע פאָלק האָט אלעמאָל שטאָלצירט מיט דער
רייגקייט פון זיינע זיטען. דאָס אידישע מיידעל האָט ביז דער
חתונה געליבט איהר חתן פלאָנאָטיש, און איהר נשמה אויז געבלי־
בען ריין, ווי די פליגעל פון א מעווע, ווי דער אומבאריהרטער
שניי. און וואָס זעהען מיר איצט? שמוץ און זנות. ניין, דאָ
אין פאלעסטינא, אין דעם הייליגען לאנד פון אונזער רוהמרייכער
פארגאנגענהייט און אונזער גרויסער צוקונפט דארפען מיר לע־
בען, ווי עס האָבען געלעבט אונזערע אורעלטערען און אונזערע
חכמים.

גור אריה'ס קול האָט אויפגערעגט דניאל'ן. אָט פלוידערט
ער דאָ וועגען דער רייגקייט פון זיטען, און אליין גנב'עט ער
זיך אין די פינסטערע נעבט אין די אראבישע שאנדהייזער אריין
און קויפט א פרוי פאר א בישליק. איין קאלטען רעגענדיגען
אָוונט איז דניאל געגאנגען איבער'ן ברעג, טולענדיג זיך אין א
פעלערינע. די גרויסע מוטנע וועלען האָבען געברויזט, צוטרא־
גענדיג ווייט ארום א טרויעריגע מעלאָדיע. עס האָט זיך ניט
געוואָלט געהן אהיים. פלוצלונג האָט ער באמערקט, ווי פון אן
אראבישען געסעל האָט זיך באוויזען עפעס א באקאנטע פיגור און
האָט זיך געלאָזט געהן גלייך צו די שאנדהייזער, וואס האָבען זיך
געטולייעט איינס צום אנדערען אויף א בערגעל, ווי א גרופע שוואר־
צע קרעציגע זקנות מיט נאקעטע וואונדען. דניאל איז נאָכגענאג־
גען דער פיגור און האָט דערקענט גור אריה'ן. אָט האָט גור אריה
זיך אויפגעהויבען אויפ'ן בערגעל, האָט זיך ווי א גנב ארומגעקוקט
אין אלע זייטען אָון איז פארשוואונדען אין א טיר, איבער וועלכער

האָט געזומען סאָפּען, ווי א מידער פערד, — אָהן א חופּה! דאָס איז דאָך זנות!

— מיין באָצויבערענדער גור אריה. — האָט זיך אָפּגערופּען דער מאַלער, וואָס האָט זיך די גאַנצע צייט געדרעהט ארום אסתר'ן. — מיט אייערע ליפּען רעדט די ווייזהייט אַליין. איך שטים מיט אייך פּאָלשטענדיג איין. און דעם בחור, וועגען וועלכען איהר דערצעהלט, דארף מען אינמיטען שטאָדט הינריכטען אויף דעם ערגסטען אופן. זאָל די יונגווארג זעהן, ווי מען באָגעהט זיך מיט די אונטרייע צום גלויבען פון אונזערע אבות. און דערווייל ראָט איך אָפּצושטעלען דעם געשפּרעך.

— איהר אַלץ מיט אייערע וויצען! — האָט זיך גור אריה באַליידיגט. — ניט אַלע מאָל זיינען זיי אם פּלאַץ.

אָבער דער מאַלער האָט שוין ווידער נערעדט מיט אסתר'ן. זי האָט געוואָלט איהם געפּעלען. זי האָט זיך געבויגען מיט איהר גאנצען קערפּער אין האָט אַלע ווייל צוגעמאכט איהר קעצישע אויגען מיט די לאנגע טונקעלע וויעם.

— ווער איז דער גור אריה? — האָט זי שטיל געפרעגט.

— אן עזעל בצורת מענש, — האָט דער מאַלער שטיל געענטפערט, — און איהר שלאנקע מיידעל, דערמאָנט מיר א פּילפּארביגע נימף אין בלויען ים. קומט צו מיר, און איך וועל אייך מאָלען אויפ'ן פּאָן פון מאנדעלבוימער, וועו זיי בליהען. א יונג מיידעל, שלאנק ווי א ביימעל, מיט רויטע האָר, אין וועלכע די ערשטע זון שטראהלען שפּילען ווי כמאראגדען, באשפּריצט מיט טוי, וואנדערט אום אין א מאנדעל גאָרטען. דאָס וועט ארויסקומען גלענצענד.

— און איהרה האָט אייער אייגענע אטעליע? — האָט אסתר געפרעגט.

— אָ, יע, אָבער צייטווייליג וואוין איך אין א קליינעם צימער. און אין ירושלים האָב איך אַלץ, — האָט דער מאַלער געזאָגט א ליגען. — א רייכע אטעליע אין אן אלטען אראבישען הויז. ארום איז אן אייביג גרינערגאָרטען מיט א וואונדערליכען פּאָטאן אין דער געשטאַלט פון א יונגער מוטער, וואָס האַלט א קינד אויף די הענט. מיינע בעסטע ארבייטען געפינען זיך אין ירושלים.

איז נעווען א בלאָנדער יונגערמאן פון א יאָהר דרייסיג, פון נידערינגען וואוקס, מיט א גאנץ סימפאטישען געזיכט און טרויעריגע נרויע אויגען. ער האָט שוין לאנג געוואוינט אין פאלעסטינא, און קיינער פון די חברים האָט ניט געוואוסט, פון וואנען ער שטאמט. אלעמאל א שטילער, פלעגט ער ווערן ברוגז, ווען מען פלעגט איהם נעהמען פאנאנדערפרעגען וועגען זיין פארגאנגענהייט. פאלעסטינא איז ער עטליכע מאל אַרומגענאנגען צופוס, ווי א בעטלער, ערנעהרענדיג זיך פון די נדבות פון גאסטפריינדליכע אראבער און בעדואינער. אָון לאנג אויף אירן אָרט האָט ער ניט געוהטה. איהם האָט אלץ ערגעץ וואו געצויגען, און ער איז געגאנגען אָהן א ציל. דער שטילער צארטער ווינט פלעגט רופען, דער ליבער צארטער פריינד פון אומרוהיגע, בענקענדע נשמות... ער האָט געשריבען פאעמען, ווייסע פערזען, בעזינגענדיג די ווילדע שעהנקייט פון די ווייסטע בערג און טאלען. ער האָט געשריבען פארבענרייך אויף דער קאנדענסירטער ביבליישער שפראך, וואַרפענדיג זונליכט אויף יעדער שורה. כאינים האָט איהם ניט איינמאל געראטען צו באארבייטען די פאעמען טעכניש און זיי אַרויסגעבען. אבער ער האָט וועגען דעם ניט געוואלט הערען.

— אייערע זשורנאלען זיינען שמוציגע גריבער, — האָט ער געזאגט, — און די מעהרסטע שרייבער וואלט בעסער געפאסט צו האנדלען מיט הערינג.

ער האָט געהאסט די שטעדט און האָט זיך אין זיי געפיהלט, ווי אין א געפענגנים. מילר און צערטליך מיט חיות, איז ער מיט מענשען אפטמאל געווען חוצפה'דיג און האָט זיי אָפען אויסגעמידען, ווי זיי וואלטען מיט זייער אנווועזנהייט באשמוצט זיין נשמה. ערשט מיט עטליכע שעה צוריק איז דווירין געקומען אין שטאדט. ער איז נעווען ביי כאינים'ען, און אימיצער האָט איהם נעשיקט אהער. דער שטילער בליווער אָווענט מיט דעם ריינעם באשטערענדען הימעל און דער גערויש פון ים האָבען אנגעווועהט אן אומעט אויף זיין נשמה.

— דעם אייבינען וואנדערער און דעם זינגער פון די מדבריות פון יהודה מיין גרוס, — האָט איהם עמפאנגען דער מאלער, —

עס האָט זיך געשאקעלט פון ווינט און געסקריפּעט א טונקעלע לאַנטערן מיט רויט־גרינע שייבלעך.

— איהם איז שווער אָהן א פרוי, — האָט דניאל באַשלאָסען און איז אוועק און האָט וועגען דעם פארגעסען. איצט אָבער האָט זיך איהם געוואָלט זאָגען גור אריה'ן דעם גאנצען אמת אין געזיכט און דאן אראפווארפען פון דאך, ווי אן אלטע שמאטע.

— זעהט, ווי ער האָט זיך דאָס צופֿלוידערט, — האָט ער זיך ניט איינגעהאלטען, אויפציטערענדיג פאר כעס.

— זאָל ער רעדען, — האָט שטיל געזאגט אָרא און האָט אנגעריהרט די סטרונע פון דער מאַנדאָלין. א צערטליכער קלאַנג האָט זיך דערהערט און איז אפגעשטאָרבען.

ענדליך איז גור אריה אנשוויגען געווארען, אָננעהמענדיג דעם אויסזעהן פון א ניט פארשטאַנענעם מארטירער פאר זיין פאָלק. ער האָט זיך געלעגט אויפ'ן רוקען און האָט נענומען קוקען אויפ'ן הימל, און די קאָמפאניע איז געווארען אויפגעלעבט. מען האָט געלאכט און געשפאסט. דער מאלער, וועלענדיג א גלאנץ טאָן פאר אסתר'ן, האָט זיך געוויצעלט, דעקלאמירט און האָט אלעמען נעמאכט צום לאכען מיט זיינע חכמות, באזונדערס געלונגען זיינען איהם סצענען פון שלום־עליכם.

— ערנסט, הערר, געהט אויף דער ביהנע, — האָט אָרא געראטען, — איהר זייט א גוטער קאָמיקער.

— צו וואָס, מיין פריינד, איך שפיל אזוי אויך א גאנץ לעבען און זעהר אומגעלונגען, — האָט דער מאלער אָפּגעזיפצעט.

— איהר טראכט אוים בייז אויף זיך אליין.

— צום באדויערן, מיין טונקעל הויטיגע פון בליהענדיגען ווינגארטען, איז דאָס אמת.

פלוצלונג האָט זיך פון אונטען דערטראָגען א הייזעריגער מענער קול: „כאינים, ביזט דאָ?"

— ער איז דא, — האָט מיט פרייד געענטפערט נחמה. — קומט ארויף. מיינע העררען, דווייריין איז געקומען מיט זיין פידעל. אָט וועט דאָס זיין אינטערעסאנט.

דווייריין האָט דערווייל לאנגזאם זיך אויפגעהויבען אויף די שמאָלע טרעפּ, האלטענדיג זיין פידעל אוינטער'ן ארעם. דאָס

א כאפ געטאָן, און דניאל מיט כאינים'ען האָבען זיך א ווארף גע טאָן אראפ איבער די טרעפ.

רוד האָט בלויז צייט געהאט צו דערצעהלען, אז סענדער האָט זיך צושניטען דעם האלז מיט א קיך־מעסער.

— אָך, נאָט! — האָט כאינים געזיפצט, אייגענדיג מיט דניאל'ן אין רעסטאָראן.

מאלקאָוו, א פארלאָרענער און א בלייכער, מיט צושראקענע אויגען, האָט זיי באגעגענט ביים אריינגאנג.

— א דאנק גאָט — האָט ער געזאגט, — דער דאָקטאָר זאָגט, אז די וואונד איז ניט געפעהרליך. אזא אומגליק. אלע זיצען ביים אָוונד־עסען, מען לאכט, און פלוצלונג כאפט ער א מעסער און... אָך, איך קען ניט זעהן קיין בלוט, איך קען ניט, — האָט מאלקאָוו א ציטער געטאָן.

אין א קליינעם צימער, לעבען סענדער'ס בעט, זיינען גע־ווען די טאטשעטשניקעס מיט טרויעריגע שולדיגע פנים'ער. זיי האָבען ביים עסען געשפאסט איבער איהם און האָבען איהם ווי־דער געוואלט אָנ'שיכור'ען, און פלוצלונג אזא סוף! באזונדערס שלעכט האָט זיך געפיהלט חיים, וואס פלעגט שטענדיג דער ער־שטער רייצען סענדער'ן. דער דאָקטאָר האָט איבערגעבונדען די וואונד, האָט ווידער אלעמען בארוהיגט און איז אוועק. און סענדער איז געלעגען מיט פארמאכטע אויגען און האָט גע־קרעכצעט.

— איך קען מעהר ניט. וואס איז מיין לעבען? וועמען בין איך נויטיג? איך האָב אין קיין זאך קיין ערפאלג ניט. ווי מען זינגט אין דעם ליד, איך בין געבאָרען געוואָרען אָהן מזל. אין רוסלאנד איז מיר געוען שלעכט. איך האָב געמיינט, אז אין פא־לעסטינא לעבען בחורים צוואמען, און אלע זיינען גלייך. ארויס־געקומען איז נאָך ערגער. אייגער בין איך דאָ, און קיינעם האָב איך ניט.

סענדער האָט זיך פלוצלונג צוואוויינט.

— ווייז ניט, טייערער, — האָט דניאל איהם געגומען טרייסטען.

אָרא, שטעלט זיך אויף און פארנייגט זיך טיף פאר איהם. אָט איז א מענש, וואס שפּייט אויף רוהם, וועמעס נייסט האָט זיך נאָך ניט צונויפגענאסען מיט דער נישטיגער מאסע.

— שווייג, שווייג, הרר׳, — האָט דווירין איינפאך געזאגט, און מיט אן אנשטרענגונג אלעמען צו זעהן האָט ער זיך געזעצט אויפ׳ן דיל מיט די פּיס אונטער זיך.

מען האָט ארומגערינגעלט דווירין׳ן און געגומען איהם אויספרעגען, פון וואנען ער קומט, און פארוואס מען האָט איהם אזוי לאנג ניט געזעהן.

— איך בין שוין געווארען אומרוהיג וועגען דיר, — האָט כאינים געזאגט.

און נחמה איז צוגעשטאנען:

— ליבער, שפּילט אונז עפּעס. איך ווילּ, איך בעט אייך זעהר.

די אנדערע האָבען אויך געבעטען. דווירין האָט ניט געוואָלט. ענדליך אָבער האָט ער איינגעשטימט. ער האָט געבראכט אין אָרדנונג דאָס פידעל און האָט אויפגעשפּילט א ווינ־ליד, אין בערגעבענדיג דאָס פייפען און ווינען פון דעם ווינטערדיגען שטורם, די טרויעריגע מעלאָדיע פון א מוטער, וואס האָט זיך אָנ־געבויגען איבער איהר קינד׳ס ווינעל. דאָס ליד האָט דווירין ליב געהאט און האָט עס געשיפּלט מיט געפיהל, כאָטש ניט ריכטיג און זעהר טרויעריג. דאָס פידעל פלעגט ביי איהם פלוצלונג אָנ־הויבען ווינען, וואו די מוטער פארווינט דאָס קינד. אָט איז אפ־געשטאָרבען דער לעצטער קלאנג. דווירין האָט אראפגעלאָזט דעם שמיטשיק און איז א מינוט געשטאנען מיט אן אראפגעלאָזע־נעם קאָפּ, עהנליך צו א נאסען מוזיקאנט אין זיינע צוריסענע קלייד׳ער.

— בראווא! — האָט נחמה אויסגערופען. — שפּילט נאָך עפּעס.

פלוצלונג איז צום הויז צונעלאָפען דער טאטשעטשניק דוד.

— דניאל, קומט שנעל! מיט סענדער׳ן איז שלעכט.

— וואס איז? וואס איז געשעהן? — האָבען אלע זיך

גליק. עס האָט אויסגעזיוועט, ווי אַן אומבאקאַנטער וואָלט פּאר איהר אנטפּלעקט די גרויסע געהיימנים פון לִיבע, און זי האָט געזאָגט וואונדערלִיבע חלומות אָהן א סוף...

איצט פּלעגט דניאל יעדען פּריהמאָרגען צוקומען צו איהר הויז, פּלעגט זיך שטעלען פּאר איהר פענסטער און רופען:

— אָרא, אסתר, שטעהט אויף! די זון איז שוין לאנג אויפגענאנגען. שנעלער זיך באָדען. — און האלב שלאָפענדיגע פּלעגען די מיידלאך צוריק ענטפּערען: „באלד, באלד, לִיבער!"

דאן פּלעגען זיי אַרויסגעהן אין גאס אין לִייכטע ווייסע כאַלאטען, מיט טופּלעם אויף די פּיס, מיט האָנטיכער אויף די אקסלען.

ביים ים פּלעגען די מיידלאך אראָפּוואַרפען די כאלאטען און זיך שפּילען ווי קינדער. אסתר פּלעגט זיך א נאקעטע לעגען אויס'ן זאמד, שעהן פּאַרוואַרפענדיג די הענט הינטער'ן קאָפּ, און פּלעגט זשמורען די אויגען אָנטקעגען דער זון, וואָס האָט געשפּילט מיט סמאַראַגד און גאלד אין איהרע שעהנע רויטע האָר.

— דו אומפּאַרשעהמטע, — האָט אָרא געלאכט, — דניאל איז דאָך דאָ.

— נו איז וואס! — האָט אסתר געענטפערט זיך ציהענדיג, — ער מעג קוקען אויף מיר, וויפּיל ער וויל, א נאקעטע בין איך א סך שעהנער, איידער אין די נאַרישע קליידלעך.

זיי האָבען זיך אריינגעוואַרפען אין וואסער און זיינען אוועק געשוואומען וויט, יאָגענדיג זיך איינע נאָך דער אנדערער. וען דניאל פּלעגט אָנכאפּען אָרא'ן, פּלעגט ער זי הויך אויפהויבען אויף די הענט, און זיינע לִיפּען פּלעגען באריהרען איהר ברוסט, און זי, א גליקליכע, פּלעגט פּאַרוואַרפען דעם קאָפּ און לאכען אָנטקעגען דעם הימעל, דער זון און די לייכטע מארגענפערעלדיגע וואלקענדלעך.

די אָוועָנטען פּלעגען דניאל און אָרא פּארברענגען אויפ'ן דאך פון הויז. אסתר מיט'ן מאלער פּלעגען אוועקגעהן צום ים. געוועהנליך פּלעגט אָרא שפּילען אויפ'ן מאנדאָלין און זינגען רוסישע פּאָלקס-לִידער, וואס דניאל האָט זי אויסגעלערנט. און

וועז סענדער האָט זיך בארוהיגט, האָט דניאל קלענער געמאכט דעם פייער, און אלע זיינען ארוים פון צימער.

— איך וועל בלייבן לעבן איהם די גאנצע נאכט, — האָט חיים געזאגט. — איהר מעגט גיין.

דניאל האָט זיך אומגעקעהרט צו אַרא'ן. די קאמפאניע איז זיך שוין צוגאנגען, און דאָס מיידעל איז געזעסען אויפ'ן פענסטער אין א לאנגען ווייסען כאלאט מיט אראפגעלאָזענע צעפ. אסתר איז אוועקגענאנגען מיט עם מאלער.

— איך האָב געוואוסט, מיין אינגעל, אז דו וועסט קומען צוריק, — האָט אַרא אָנגעהויבען און האָט מיט ביידע הענט ארומגענומען זיין קאָפ און האָט איהם א קוש געטאָן אין שטערן. דאן האָט זי איהם מיט צערטליכקייטען ארויפגעפיהרט אויפ'ן דאך, און זיי האָבען זיך דאָרט געלייגט אויפ'ן בריטען טעפיך.

— אך, אַרא, ווי פיינליך דאָס לעבען איז, — האָט דניאל נערעדט, לאסטשענדיג זיך צו איהר, — אנדערש מענשען וועלטן פון דעם שיקזאל אזוי באלויידיגט. אָט נעם סענדער'ן. ער האָט זיך איצט אזוי באקלאָגט. א נשמה האָט ער א גוטע און קען אהן פרייונדשאפט ניט לעבען, און קיין פרייונד זיינען ניטאָ, האָט ער באשלאָסען צו שטאַרבען. צום גליק איז די וואונד ניט געפעהרליך.

— מיין ליבער, אייגענער אינגעל, — האָט דאָס מיידעל נעענטפערט. — נעם מיך ארום פעסט, פעסט. איך האָב אזוי לאנג געווארט אויף דיר.

פון די לייכטע באריהרונגען פון איהר יונגען וואריעמען קערפער האָט דניאל האלב פארלאָרען דאָס באוואוסטזיין. ער האָט געוואלט אויפשטעהן, אוועקגעהן, האָט אָבער ניט געהאט קיין כח. אן אומאויסשפרעכליך זיס געפיהל האָט געשמידט אלע זיינע גלידער, און דאָס הארץ איז אויסגעגאנגען. און דער מיידעל'ס שטים האָט געקלונגען ווי אין חלום...

פון יענער נאכט זיינען פאר אַרא'ן אָנגעקומען טעג פון ליבע און שעהנקייט. זי האָט אויפגעבליהט און איז שעהנער געווארען. איהר געזיכט איז געווען באלויכטען מיט א שטילען

און האָט לאנג ארויסגעקוקט צו דער גאס, ניט זעהענדיג פֿאר זיך גאר נישט.

זיצענדיג אויפֿן דאך, פֿלעגט כאינים אמאל זאגן:

— וועז איהר, אָרא, וועט ווערען א באריהמטע אקטריסע, רייך, ארומגערינגעלט מיט רוהם און מיט ליבהאָבער, וועט איהר ניט איינמאל דערמאָנען אָט די שטילע גוטע אוועגדען אויפֿן דאך פון דעם ארימען הויז.

— און מיין איינציג מיט די געקרייזעלטע האָר, — האָט אָרא צוגעגעבען, גלעטענדיג דניאלן.

איין אוועגט איז געקומען גור אריה. ער האָט דערצעהלט אָרא'ן, אז די ירושלימ'ער יוגענט בעט דעם יפו'ער דראמאטישען קרייז צו געבען פאר דעם ארבייטער פאנד א ספעקטאקל, מיט אָרא'ס אנטייל, פארשטעהט זיך. דער קרייז האָט איינגעשטימט און פאהרט באלד אין ירושלים. ער איז דאָס געקומען מיטטיילען די אנגענעהמע נייעס דער פיל געעהרטער אָרא'ן.

— א דאנק, — האָט דאָס מיידעל גזאגט קאלט, — איך ווייס שוין. און איצט זעצט זיך און שווייגט. איך ווייל זינגען א רוסיש ליד. — זי האָט געטומען זינגען, אקאמפאנירענדיג זיך אויף דער מאנדאלין. גור אריה איז אוועקגענאנגען: ווייזט אוים, זיך באליידיגט.

אָרא האָט געטומען דערצעהלען וועגען איהר שוועסטער, וואָס וואוינט אין ירושלים. זי איז א שווארצאויגיג און אזא פרייגדליכע און לעבענסלוסטיגע. איהר מאן איז א קוטשער, אַ יונגער, שלאנקער, אפגעברענט פון דער זון, אן אמתער אראבער, זינגט שטענדיג. זיי האָבען דריי קינדער און לעבען שרעקליך אָרים, און די שוועסטער באקלאָגט זיך קיינמאל ניט.

וועז דניאל האָט זיך גזעזעגענט, איז שוין געווען שפעט. אינגאנצען אין ווייסען, איז דאָס מיידעל נעשטאנען אויפֿן דאך און האָט ווי א פאר'כשופ'טע געמורמעלט:

— א גוטע נאכט, ליבער!

ער פלעגט לייגען זיין קאָפּ אויף איהר שוים און אָפּט קלערען: ווי גוט וואלט דאָס געווען אזוי צו שטאַרבען.

פון דינה'ן האָט ער שוין לאַנג קיין בריף ניט געהאט און האָט אליין איהר אויפגעהערט צו שרייבען.

אמאל פלעגט ער זי זעהן אין חלום. זי פלעגט שטיל ווייגען, קוקען אויף איהם מיט געבעט און זאָגען, אז דאָס האַרץ טוט איהר וועה. נאָך אזעלכע חלומות פלעגט דניאל ארומגעהן אַ טרויעריגער און ניט געפינען זיך קיין אָרט. א שטילער, אן אייגעקערימטער פלעגט אמאל כאינים קומען צו אַרא'ן. די לעצטע צייט האָט ער נאָך מעהר זיך פארטיפט אין זיך און אין זיין אייביגען טרויער.

— אך, מיינע קינדערלעך, זייט איהר דאָס א וואויל פאָר, — און אין זיינע שרעקעדיגע באוואגונגען און אין שטילען טרויעריגען קול האָט מען געזעהן, וואס פאר א טיפער און שווערער קאמף קומט פאר אין זיין נשמה. ער האָט ליב געהאט דניאל'ן און האָט געוואוסט, אז צוליב אָט דעם יונגען מאן וועט אָרא שוין קיינמאל מעהר ניט צוגעהן צו איהם נאָהענט. און די צוויי געפיהלען האָבען אין איהם געקעמפט און געמאטערט איהם. אָרא איז צו איהם געווען זעהר ליבליך און האָט אָפּט זעהר אויפמערקזאם אויסגעהערט זיינע רייד וועגען די נייע אידישע פאָעטען און אויסלענדישע דראמאטורגען, וועגען וועלכע זי האָט נאָך גאָר ניט געהערט.

איינמאל איז כאינים געווען אליין מיט אַרא'ן אין איהר צימער. זי איז געלעגען אויף דער סאפא. ער איז אונענטשלאָסען צו איהר צוגעגאנגען און האָט געזומען שטיל גלעטען איהר קאָפּ. דער מיידעל'ס געזיכט האָט זיך פארענדערט, או זי האָט שטיל געזאָגט:

— מען דארף ניט אזוי, כאינים. בעסער לאָמיר בלייבען פריינט. איהר זייט א זעהר ליבער מענש, און איך פיהל צו אייך די טיפסטע אכטונג. אָבער מען דארף ניט אזוי...

און ציטערענדיג פון פארבאָרגענעם וועהטאָג און שאנד, האָט ער זיך נאָך מעהר אייגעהויקערט, איז צוגעגאנגען צום פענסטער

נייעם דאַרף אָן איז איצט ארומגענאנגען אין א בריימער אבאיע מיט א ווייסען טיכעל אויפ'ן קאָפּ, ארומגעבונדען מיט א שוואַרצען שנור.

— זעה נאָר, ווי מען האָט זיך דאָס צוהולעט! — האָט ער אויסגעשריען, דערזעהענדיג די פּלעשער אויפ'ן טיש. — ניט אומזיסט האָט מיך אהער געצויגען.

— זעץ זיך צו אונז, — האָט חיים געזאָגט. — ווייַן וועט זיין געגוג.

חיים איז געווען גוט געשטימט, און ער האָט געוואָלט לעבען מיט אַלעמען בשלום. ער האָט געמאכט שלום מיט דניאל'ן.

— זיי מוחל, ברודער, איך האָב דיך עפּעס באַליידיגט פּאר נאָר ניט.

דניאל האָט איהם אויסגעשטרעקט די האַנט.

— איך טשעפּע קיינמאָל קיינעם ניט, אָבער מען דארף מיך אויך ניט אָנריהרען.

מען האָט זיך געזעצט צום טיש. מען האָט אויך אייננגעלאַדען רבי משה'ן אויסטרינקען א גלאָז ווייַן.

— איך קוק אויף אייך, קינדער, — האָט רבי משה אָננגעהויבען מיט א רוהיגען, שטילען קול. — איך קלער ווי די צייטען בייטען זיך דאָס. איך בין אויך אמאָל געווען יונג און האָב ליב געהאַט צו זיין פרעהליך. דאָס איז ניט קיין זינד. פרייד איז נאָט'ס געשאַנק. וואר עס טראָגט אין הארצען א ריינע פרייד און ליבע צו מענשען, דער באזיצט א וואונדערליכען אוצר. איך געדענק, מיר האָבען געלעבט אין א קליינעם שטעדטעל, ארומגעדינגעלט מיט אוראלטע וועלדער. געלעבט שטיל, אוינפאַך, אָהן שווערע זאָרגען. ניט געווען ביי אונז קיין גרויסע מויערען, קיין פאַבריקען. מיין פאָטער, א ליכטיגער גן עדן זאל ער האָבען, האָט געהאַלטען א קרעמעל אויפ'ן מארק פונקט אנטקעגען א גרויסען דעמב, צו וועלכען די פויערים פלעגען צובינדען זייערע פערד אין א יריד. אָט דער דעמב איז מיר געבליבען אין זכרון, און אויך קלער אָפט: ציי לעבט ער נאָך?... האָט איהם א שטורעם ניט דערשלאָגען? איז מיין פאָטער געווען א קרעמער. און איך

9.

אין עטליכע טעג ארום איז דער דראמאטישער קרייז אפּ־
געפאהרען אין ירושלים. אָרא האָט צוגעזאגט דניאל'ן, אז זי
וועט זיך אומקאהרען באלד נאָכ'ן ספּעקטאקל. אָבער עס איז
אוועק שבת און זונטאָג און זי איז נאָך אלץ ניט געווען. מאָנטאָג
אָוועט האָט דניאל געווארט אויף דעם קליינעם וואָקזאל אויפ'ן
ירושלים'ער צוג. ענדליך איז ער אָנגעקומען. פון די וואָגאָנען
זיינען ארויס עטליכע טערקישע אָפיצערען, צוויי פרויען, א דא־
רער הויכער אַיד און א יונג סירוש מיידל אין אויסגענייטען
קלייד.

— זי איז מסתמא אויף עטליכע טעג געבליבען ביי איהר
שוועסטער, — קלערט דניאל און געהט לאנגזאם צו מאלקאָוו'ען.
די טאטשעטשניקעס האָבען געענדיגט זייער ארבייט אין נייעם
דאָרף און האָבען אויפ'ן צווייטען טאָג געזאלט געהן אין קאָלא־
ניע היטען די ווייסגערטנער. מען האָט דאָ דעריבער נעמאכט
א וועטשערע מיט פיש, פּלייש און גוטע ווייסען, ווי נאָר עס איז
געווארען טונקעל, האָט מאלקאָוו אָנגעצונדען דעם גרויסען לאָמפּ,
און אין רעסטאָראן איז געווארען ליכטיג און פרעהליך. סַענ־
דער איז דניאל'ן אנטקעגען געקומען מיט אויסגעשפּרייטע
ארעמס:

— אָט וועלען מיר דאָס היינט הוליען! — האָט ער גע־
זאָגט, און אויף זיין גאנצען העסליכען פּנים האָט זיך צוגאָסען א
גוטער קינדערשער שמייכעל.

— נאָר קיין נאָרישקייטען ניט מיט מעסערס, סענדער, נע־
דענק!

— שווייג! — האָט סענדער איהם געלענט די האנט אויפ'ן
מויל. — איך שעהם זיך דאָס צו דערמאָהנען. איך וויים ניט,
וואָס מיט מיר איז דאן געווען. נאָר ווי א היסטעריש מיידל.

— נו, גוט, גוט, איך וועל ניט רעדען, — האָט דניאל אייני־
געשטימט.

עס איז געקומען קליאטשקא אין אן אראבער קאָסטיום מיט
א קינזשאל אין בלויען גורט. ער איז געווארען א וועכטער אין

— קומט אריין — האָט ער דערהערט אסתר׳ס קול. זי איז נעזעסען ביים טיש און געלייענט.

— אך, דאָס זייט איהר! — האָט זי געזאָגט, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ און צומאכענדיג אויף איהר שטייגער די אויגען.

— אָרא איז נאָך ניט געקומען? — האָט דניאל געפרעגט.

— ניין, וואָס זעהט איהר אַוים אזוי מאָדנע? איהר האָט פיבער? איהר זייט קראַנק?

דניאל האָט זיך געזעצט.

— איך בין געזונט — האָט ער שטיל געזאָגט, דערפיהלענדיג פלוצלונג א מידקייט. אסתר איז צוגענאנגען צו איהם.

— איהר ווילט, וועל איך אייך איבערלעזען אן אויסצוג פון מאנע׳ס „פריהלינגס זון״? — זי האָט זיך געזעצט לעבען איהם און האָט געטומען לעזען זינגענדיג, האָבענדיג פארגענומגען פון יערען פערז, דאן האָט זי פארמאכט די אויגען און געזאָגט, ציהענדיג די ווערטער:

— גאָט, וויפיל טרעהרען און בענקשאפט נאָך דער אייגענער ערד!

— הויבט אָן נאָך אמאל — האָט דניאל געבעטען — דאָס איז מיין באליבטע פּאָעמא.

זי האָט נאָך אמאל איבערגעלעזען און דאן איז זי ווי א פאר׳כשופּ׳טע געזעסען, וועדערהאלענדיג דעם לעצטען פערז: „א, וען מיר וואלטען ביידע ווידער אויפגעלעבט...״ פלוצלונג האָט זי אָנגענומען דניאל׳ן פאר דער האנט:

— איהר האָט עפּעם פאר מיר מורא. אָבער איך בין דאָך נאָר ניט אזא שרעקליכע.

— וועו קומט אָרא? — האָט ער פלוצלונג געפרעגט.

— א, יע, אָרא — האָט אסתר געערדט פארטראכט — איך האָב פון איהר באקומען א בריף. זי האָט אין ירושלים געהאט א גרויסען ערפאלג. זי וועט בריינגען א סך בלומען און א גרויסען שאנק פון א פראפעסאר פון דער קונסט שול „בצלאל״. נאכ׳ן ספּעקטאקל האָט מען איהר געמאכט א באנקעט, אויף וועלכען די אלטע לעהרער האָבען ביז טאָג געהוליעט ווי אינגלעך.

בין געזעסען אין בית מדרש און געלערנט. מיט מיר זיינען דאָרט געווען נאָך עטליכע יונגע לייט.

אין א ווינטערדיגען אוונט פלעגען מיר זיך זעצען אַרום אויוון, באקען קאַרטאָפּעל, טרינקען טיי, און אזא ליכטיגע, רייניע פרייד פלעגט אונז אַרומנעמען, אזוי לויטער פלעגט ווערען אויפ'ן האַרצען, אז מיר פלעגען נעהמען זינגען און דאַנקען גאָט פאַר דאָס לעבען, וואָס ער האָט אונז געשאַנקען. יע, צייטען בייטען זיך...

— לחיים, זיידע, — האָבען אויסגערופען די טאַטשעטשניקעס, אויפהויבענדיג די גלעזער ווייַן — לחיים, רב משה! — נו, קינדער, לחיים, זייט גוטע אידען.

דער אלטער האָט געמאַכט א ברכה און אויסגעטרונקען א גאַנצע גלאָז. ער איז נאָך אביסל געזעסען, דאַן האָט ער זיך געזעגענט און איז אוועק צו זיך. די טאַטשעטשניקעס האָבען באשלאָסען ניט אָנצוּשכור'ען זיך דאָס מאָל. אויף דניאל'ס פאַרשלאָג האָבען זיי געגומען דערצעהלען פון זייַער לעבען.

ווען זיי זיינען זיך צוגאַנגען אהיים, איז שוין געווען נאָך האַלבע נאַכט. דניאל האָט צוגעפיהרט קליאטשקאָ'ן ביז צום נייעם דאָרף. דער שטאַרקער אלטער ווייַן, ווי וועניג זיי האָבען גיט געטרונקען, האָט שטאַרק געווירקט אויף זיי. ביידע זיינען געווען אויפגערעגט, האָבען גערעדט הויך, און קליאטשקאָ האָט געשריען, כאַפענדיג זיך פאר'ן קינזשאל.

— ווארט, ברודער, וועסט נאָך פון מיר הערען. אין הערבסט קום איך צוריק אין גליל, און דאַן וועט זיך פארשפרייטען דער רוהם וועגען דעם שומר קליאטשקאָ. איך וועל קויפען א גוטען פערד, א נייע אבאיע, און רויטע שטיוועל. און דאן וועל איך ווייזען די אראבער, ווי אָנצופאַלען אויף אידישע שומרים.

— ביזט א בראַווער יונג! — האָט דניאל איהם געפאטשט איבער'ן פלייצע, — ביזט א בראַווער יונג!

אויפ'ן וועג צוריק האָט דניאל א קלער געטאָן, אפשר איז שוין אַרא געקומען צוריק, און ער איז אוועק צו איהר הויז. אין פענסטער איז געווען ליכטיג. ער האָט אָנגעקלאפט.

געהן. כאינס האָט נעארבייט איבער א נייעם ראמאן און איז כמעט ניט ארויסגעגאנגען פון זיין גרויסען ליידיגען צימער. נאנצע טעג איז ער געזעסען אייננעבויגען איבער'ן טיש און האָט נעשריבען, פארטראכטענדיג זיך און זינגענדיג שטיל א נמרא־ניגון. אמאל פלעגט זיך איהם פלוצלונג פארשטעלען אראָס נע־שטאלט. דאן פלעגט ער נעהמען שפרייזען איבער'ן צימער, דער־פיהלענדיג א פלוצלונגען שארפען וועהטאג. לאה און נחמה זיי־נען אויף זומער אוועקגעפאהרען אין גליל. פון דער היים האָבען זיי נעהאט א טרויעריגע נאכריכט. א פערד איז נעפאלען, די ערנטע איז שלעכט, און דער פאָטער איז אלץ ניט געזונט. די מיידלעך האָבען אביסעל נעוויינט און האָבען באשלאָסען באלד אפפאָהרען אהיים.

דער מאלער הערי איז אוועקגעפאהרען אין ירושלים. איי־נער פון די לעהרער פון „בצלאל" איז קראנק נעוואָרען, און מען האָט הערי'ן נעבעטען, ער זאל איהם דערווייל פארבייטען. מיט אסתר'ן זיינען ביי איהם, וויזט אוים, נעוואָרען פריינדליכע בא־ציהונגען. אין די שמועסען מיט איהר האָט ער אוועקגעוואָרפען זיין אנגענאָמען־נעהויבענעם טאָן און איז נעוואָרען אויפריכטיג, איינפאך און שטיל. ער האָט ביי איהר געבעטען רוהיגע צערט־ליכקייט, אפט פלעגט ער פאר איהר אין דער הויך טרויטען וועג נען א ליכטיגען, רוהיגען לעבען מיט א געליבטער פרוי ערגעץ אין א פארוואָרפענער קאלאָניע, וויט פון די טומעלדיגע שטעדט. ער האָט מיט איהר גערעדט וועגען זיינע ארבייטער, וואס שטעלען איהם ניט צופריידען, וועגען נייע וועגען אין קונסט, אויף וועל־כע ער וויל נעהן און קען ניט... אבער אסתר איז נאָכ'ן עקזאמען אוועקגעפאהרען צוריק אין מצרים און האָט זיך מיט איהם געזע־נענט אין א קורצען קאלטען בריף.

מאלקאָוו'ס רעסטאָראן איז אויך נעוואָרען אביסעל לעדיג. דאָ זיינען אינגאנצען נעווען עטליכע מענשען. אייניר פון זיי א יונגערמאן, א מעלאנכאָליקער מיט טרויטערישע אויגען און א זעהר בלייכען שעהנעם נעזיכט, האָט נעשפילט אויף א פלייט. אין די אוועגדען פלעגט איצט אין רעסטאָראן זיין אומעטיג און טונקעל, פלענען זיך פון דעם מעלאנכאָליקער'ס צימערעל דער־

— א גוטע נאכט, — האָט געזאָגט דניאל אויפשטעהענדיג.
— גאָט, ווי אומעטיג — האָט אסתר געמורמלט, נאָכ־קוקענדיג איהם אָן אראפלאָזענדיג מאכטלאָז די הענט אויף די קני.

10.

דניאל איז ארומגענאנגען אָהן ארבייט. די גאנצע ארטעל האָט אין דער קאָלאָניע געהיט די ווייניגערטנער. ער וואָלט אויך געקענט לייכט געפינען א שומר־שטעל, נאָר ער האָט ניט געוואלט אוועקגעהן פון שטאָדט. איצט האָט ער געלעבט מיט אָרא'ן אין דער נייער קאָלאָניע. ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס גור אריה האָט ניט אויפגעהערט צו ווארפען שמוץ אויף דניאל'ן, און אויף די רייד פון די לעהרער און דעם פארזיצענדען פון דעם דראמאטישען קרייז, האָט אָרא אָפען געלעבט מיט דניאל'ן. און דניאל'ן האָט אויסגעוויזען, אז ער איז ווידער רוהיג. אָרא איז געווען אזא שטילע, צערטליכע און ליבע. אָפט אין די אוועגדען פלעגט ער איהר פאָרלעזען האמסון'ען. און וואס פאר אן עקסטאז זי איז אריינגעקומען פון דעם ראָמאָן „וויקטאָריא", זי האָט געהערט מיט אן איינגעהאלטענעם אָטעם, און איהרע מצרים־אויגען האָבען גע־לויכטען ווי שטערן.

— ליבער, זאָג נאָך אמאָל, וואס איז ליבע, — האָט זי געבעטען — דאָס פאר'שיכור'ט, ווי אלטער, דופטיגער וויין.

און דניאל האָט איהר ווידער פארגעלעזען די שעהנע שטעלען פון „וויקטאָריא". און ווי אזא האָט דאָס געווויינט ביי וויק־טאָריא'ס לעצטען בריף, איהר געבעט פאר'ן טויט!

— אזוי ליבען נאָר אויסערוועהלטע — האָט זי געזאגט, און טרעהרען זיינען גערונען איבער איהרע באקען.

צוויי־דריי אָוונטען א וואך פלעגט אָרא אוועקגעהן אויף רעפעטיציעס. איצט האָט דער קרייז „די אידישע ביהנע" זיך נעקליבען צו שטעלען פינסקי'ס „יענקל שמיד". אין די אָוונ־טען, וען אָרא פלעגט אוועקגעהן, פלעגט דניאל בענקען און זיך ניט קענען געפינען קיין אָרט. ער האָט ניט געהאט וואוהין צו

איהם שרעקליך געמאטערט. אָבער וואו קען ער זי געפינען? זי עסט אפשר מיטאָג ביי די אייגענע?

אין א שטילען נעסעל לעבען נאסט־הויז שטעהט אָרא'ס פאָטער. דאָס איז א ליבליכער אלטער מיט א גרויליכער באָרד און נעדיכטע ברעמען, פון אונטער וועלכע עס קוקען ארויס פֿאר־טרויטע אויגען. ער טראָגט אלע מאָל א יארמולקע און איז אָנגעטאָן אין א האלב־זיידענעם געשטרייפטען אראבישען כאלאט.

— שלום, זיידע, וואס מאכט איהר? — פרעגט דניאל — ארא איז דאָ ניט געווען.

—ברוך יהוה יום יום — ענטפערט דער אלטער — מיין טאָכטער איז שוין לאנג ניט געווען מיטאָג עסען. אפשר איז זי אין דער היים מיט דער אָלטער.

דניאל געהט לאנג ארום איבער די גאסען און אנטשלוסט זיך ניט אריינצוגעהן. די אלטע תּאָט איהם ניט ליב. ביי צופעליגע באגעגנישען וואַרפט זי אויף איהם אומפריינדליכע בליקען און מורמעלט עפעס בייז, ווי זי וואלט איהם פארשווערען. ענדליך איז ער דאָך אריינגענאגען, אבער אָרא איז דאָרט ניט געווען. — זי איז אווק, אווק! — האָט בייז געענטפערט די אלטע, זיצענדיג אויף דער סאפע און רויכערענדיג דעם דופטיגען קאליאן.

דניאל איז געקומען אהיים, וועו עס האָט גענומען ווערען טונקעל'. אָרא, א בארוועסע, איז א ווייסען כיטאָן, איז אומגענאגען איבער'ן צימער און געשטודירט איהר ראָל. דניאל איז צוגענאגען און האָט איינפאך געזאגט:

— פארגיב מיר, אָרא. דאָס וועט מעהר ניט פארקומען. איך האָב גאָר ניט געוואלט טרינקען, איך האָב אזוי נארישׂ זיך באריהמט. נו, געגנג בייז זיין.

זי האָט געמאכט א מארטירער פּנים און האָט נארניט ענטפערט. זי האָט איהם שוין לאנג מוחל געווען און האָט אומגעוואלדיג געוואַרט אויף איהם, קלערענדיג וואו ער קען דאָס זיין. אָבער ווי נאָר דניאל איז געקומען מיט אן ענטשולדיגונג, האָט זיך איהר פארוואלט איהם אביסעל מאטערען.

טראָגען צארטע, רופענדע קלאנגען פון רעפלעקסיווע מעלאדיען, וואס פלעגען ארויסרופען ניט פרעהליכע געדאנקען ביי דעם אלטען רב משה'ן און ביי מאלקאוו'ן...

און קליאטשקא איז געווען א שומר אין דער נייער קאָלאָניע. ער האָט שוין געכאפט עטליכע גנבים און איז געווארען באריהמט. וועלן אָרא פלעגט אוועקגעהן אויף די רעפעטיציעס, פלעגט ער אריינקומען צו דניאל'ן און די פריינד פלעגען אויסטרינקען א פלעשל קאָניאק. דאָס איז באלד געווארען א נויטווענדיגקייט ביי זיי. אין אָנהויב איז אָרא געווען צופרידען צו זעהן דניאל'ן א פרעהליכען און אומענדליך-גוטען.

— מיין אינגל האָט אביסל אויסגעטרונקען, — פלעגט זי זאָגען, אפגעבענדיג זיך זיינע שטורמיגע צערטליכקייטען און אן אומענדליך-גליקליכע — אָבער ניט אזוי אָפט, מיין טייערער! מאָרגען וועט דאָך דאָס קעפל וועה טאָן. — איין מאל איז אָרא געקומען שפעט און האָט דניאל'ן ניט געפונען. זי האָט זיך איבערגעטאָן, געזעצט זיך אויפ'ן נאניק און געמומען ווארטען, ווידערהאלענדיג אין זכרון איהר דיאלאג פון „יענקל שמיד". באלד האָבען קליאטשקא און נאָך אן ארבייטער צוגעפיהרט דניאל'ן. ער איז געווען שכור, האָט קוים זיך נעהאלטען אויף די פיס און האָט געמורמלט עפעס ענטשולדיגונגען פאר אָרא'ן. זי האָט אויפגעציטערט ווי אין פיבער. אין א שארפען טאָן האָט זי געבעטען די נעסט אוועקגעהן, האָט אליין מיט ציטערדיגע הענט אויסגעטאָן דניאל'ן און געלעגט שלאָפען. אויף מאָרגען איז ביי זיי געווען דער ערשטער שטומער קריג. אָרא האָט זיך אויפגעכאפט מיט א בייזען, פינסטערען געזיכט, האָט זיך שנעל אנגעטאָן און איז אוועק, ניט זאָגענדיג קיין וואָרט.

דניאל האָט זיך אנגעטאָן און איז ארוים אין גאס. עס איז געווען א היסער נאָכמיטאָג. אומעטום זיינען די לאָדענס געווען צוגעמאכט. אויפ'ן גאס איז כמעט קיינער ניט געווען, נאָר לעבען דעם גימנאזיום אין קליינעם גארטענדעל האָבען מארשירט די קליינווארג מיט שטעקלעך אויף די פלייצעס; איינס-צווויי, איינס-צווויי... דניאל האָט זיך אויסגעבאָדען אין ים און איז אוועק זוכען אָרא'ן. זי איז אוועק א בייזע, און דאָס האָט

אט האט מען צו מאלקאוו׳ס רעסטאראן געבראכט אין א פוהר צוויי קראנקע פרויען, א מוטער מיט א טאכטער. שוין דעם זעק־סטען טאג לײדען זיי פון א שווערער מאלאריא. זיי האבען גע־דינט אין וואלד ביי א רייכען קאלאניסט, די מוטער האט געקאכט, און די טאכטער איז געווען א דינסט. דער קאלנאיסט האט גע־וואלט פון זיי פטור ווערען, האט ער געדונגען א פוהר און געהייסען זיי פיהרען אין יפו׳ער שפיטאל. דער קוטשער איז געקומען צו מאלקאוו׳ן, האפענדיג, אז ער וועט די קראנקע קאנען איבערלאזען ביי אים, ווײל אין שפיטאל איז שוין ניט געווען קיין ארט. דער קוטשער האט געבעטען מאלקאוו׳ן זיי אריינצנעמען, האט זיך גע־שווארען אז דער דאקטאר האט פארזיכערט, אז באלד וועט זיין ארט אין שפיטאל. רב משה האט געשאקעלט מיט׳ן קאפ: מען קאן זיי אזוי ניט איבערלאזען. מאלקאוו האט געזיפצט: וואס זאל מען טאן? און האט זיי אריינגענומען.

אויפ׳ן צווייטען טאג האט מען פון חדרה געבראכט דעם שוסטער שמואל׳יק. ער איז פלוצלונג משוגע געווארען. דניאל האט איהם גוט געקענט. ער ליגט אויף א באנק אין אווינקעל פון שפיטאל קארידאר. לעבען איהם זיצען צוויי ארבייטער מיט מידע, פארשלאפענע פנים׳ער. אייגער פון זיי, מיט מעלאנכאלישע אויגען, איז אליין ניט לאנג ארוים פון משוגעים־הויז.

— שלום, שמואל׳יק! דערקענסט מיך?

דער משוגענער האט זיך א וואהרף געטאן אויף איהם מיט זיין בריט־פליציגען שטארקען קערפער, האט א בליק געטאן מיט די אויגען און אויסגעשריען:

— גיב אהער אן ערלויבנים דורכצופאהרען!

— גוואלדעווע ניט! — איז אין כעם געווארען דער ארבייטער מיט די מעלאנכאלישע אויגען. און דער צווייטער האט דערצעהלט, אז נאך נעכטען אין דער פריה איז שמואל׳יק געזעסען ביי דער ארבייט און געזונגען לידער. נאכמיטאג האט ער פלוצלונג וויל אויסגעשריען: גיב אהער אן ערלויבנים דורכצופאהרען! האט איבערגעקערט דעם וואגשטאט, האט צואווארפען די קאפולען און אינסטרומענטען און האט געגומען לויפען איבער׳ן וואלד, בהר־

— נו, לאָז מיר דיך אַ קוש טאָן, — האָט דניאל ווידער אָננעהויבען צערטלעך — נו, זיי ניט בייז!

— געה אוועק — האָט זי איהם געגענטפערט מיט כעס, אָפּשטויסענדיג איהם — וואָלסט נאָר נעכטען אַ קוק נעטאָן אויף זיך. האָסט אויסגעזעהן העסלעך, דער פּנים צוקרימט, ווי ביי א משוגענעם. א, פארוואס טרינקסטו? — האָט זי פלוצלונג אויסגעשריען אין א טראגישען טאָן, זעהענדיג זיך, ווייזט אוים, אויף דער ביהנע, און איהרע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען.

— הער אויף, אָרא, — האָט דניאל געזאגט און געוואלט אוועקגעהן. אָבער זי האָט זיך א וואַרף געטאָן נאָך איהם און האָט איהם געגומען וואהנזיניג קושען די ליפּען, דעם האלז, דעם שטערען....

— איך קען ניט, איך קען ניט, — האָט זי פארשטיקט געמורמלט — דו האָסט דאָך מיך פארמאטערט, אינגעל מיינער, טייערער!

זיי זיינען א גאנצען אוועגט אָפּגעזעסען אין דער היים, ער האָט איהר דערצעהלט א סך וועגען זיך, וועגען זיין טרויעריגער קינדהייט, זיינע וואָגלענישען און שטענדיגער נויט. וויפיל נעכט ער האָט אינגעלווייז פארבראכט אין שמוציגע פינסטערע לעכער מיט גנבים און וואגאבונדען, וואָס האָבען איהם באטרונקען מיט בראנפען, פאר'סם'ענדיג דעם אינגעל'ס נשמה און קערפער. דאָס איז געווען א שווערער חלום, וואָס האָט זיך געצויגען עטליכע יאָהר, ביז ער האָט זיך ענדליך אומגעקערט אהיים.

— אָרימער מיינער, — האָט אָרא געווויינט, קושענדיג איהם. און ווידער האָבען זיי געגומען לעבען שטיל און גליקליך.

די טעג זיינען געווען היימע. פון די קאָלאָניעם ארום האָט מען יעדען טאָג געבראכט קראנקע ארבייטער. וויי א בייזער שטורם וויינט האָט זיך דער פיבער געטראָגען איבער'ן לאנד. אין קליינעם שפיטאָל אין יפו איז שוין לאנג ניט געווען קיין אָרט, און די קראנקע מענער און פרויען מיט גאלע, אויסגעצעהרטע פּנים'ער האָט מען לאנג גאלאָזען ליגען אין שמוציגע גאסט־הייזער, אָהן קיין הילף.

חלום. דינה׳ס ברודער האָט געוואוינט אין א גרויסן הויז אויפ׳ן ברעג ים. ארום איז געווען א גאָרטען מיט פּאָלמען און בונטע דופטיגע בלומען.

ענדליך האָט זיך דניאל באפרייט פון שמואל׳יקען. עס איז געווען טונקל. ער איז אוועק איבער די באָקאָנטע ערטער, ווי איבער א בית עולם, וואו עס זיינען באגראבען זיינע בעסטע האָפנונגען און טרוימען. אָט איז דאָס גרויסע הויז מיט׳ן גאָרטען, וואו דינה׳ס ברודער האָט געוואוינט. צו איהם פּיהרט א שמאָל שטעגעל, פארוואקסען פון ביידע זייטען מיט גראָז און בלומען. די פענסטער פון הויז זיינען אָפען, און פיאַנאָ קלאַנגען דערטראָגען זיך פון דאָרטען. אין גאָרטען שפּילען קינדער. הינטער׳ן פּאָנטאַן, אין שאָטען פון די אקאציעס, געפינט זיך א באַנק. דאָ האָט איהם דאָס מיידל ווידער דערצעהלט וועגען איהר ליבע, און איהם דוכט זיך, אז איהר שטילער שאָטען שוועבט דאָ אום. ער געהט אריין אין הויז. א יונגע פרוי באגעגענט איהם, פרעגט וועמען ער זוכט. דער סטודענט, וואָס האָט דאָ געוואוינט, איז שוין אַרויסגעפאָהרען. דניאל געהט צוריק, לאָזט ער זיך אראָפּ מיט דעמזעלבען שטעגעל צום ים. אָט איז דער פעלז, וואו זיי זיינען געזעסען. ער זעהט אוים ווי א לעגענדארישע חיה מיט א שארפען שפּיץ.

אין דער היים האָבען דניאל׳ן ערוואַרט אומאנגענעמלעכקייטען. ער האָט געפונען אָרא׳ן א פארווייניטע. זי האָט אויסגעזעהן אויסגעמאַטערט, און איהר געזיכט האָט געהאַט א טרוקענעם און פינסטערען אויסדרוק. זי האָט איהם באַגעגענט קאַלט, און ווי זיין קומען וואָלט זי נאָרניט געפרעהט.

— וואָס איז מיט דיר, אָרא? — האָט דניאל געפרענט, באמיהענדיג זיך צו שמייכלען.

זי האָט געקוקט אויף איהם מיט א לאַנגען מאַרטירער־בליק און האָט זיך צוואוויינט.

— וואָס איז, אָרא? וואָס וויינסטו?

— דו נארסט מיך — האָט זי אָנגעהויבען. — דו האַסט מיט דינה׳ן א קינד, און מיר האָסטו גארניט געזאָגט. דאָס איז

מענדיג ווי א חיה. מען האָט איהם קוים געכאפט. איצט ווייסען זיי ניט, וואָס מיט איהם צו טאָן. געלד האָבען זיי ניט, און זיי דארפען געהן צוריק צו דער ארבייט. זאָלען שוין די היגע חברים זאָרגען וועגען דעם.

מען האָט שמואל'יקען אריינגעזעצט דערווייל אין א שטאָל, לעבען טויטען צימער, און דניאל איז צוועקגעלאָפען צו א באקאנטען זשורנאליסט, און זיי זיינען ביידע מיט א ליסט געגאנגען אויבער די הייזער קלייבען נדבות, צווקצופיהרען שמואל'יקען אין בירוט אין א סאנאטאָריום. די אונערוואַרטעטע רייזע קיין בירוט האָט זעהר דעפרעסט דניאל'ן.

איצט וועט ער באזוכען אלע די פלעצער, וואו ער איז ארומגעגאנגען מיט דינה'ן אין יענער שטאָדט, און ווידער וועלען שטילע ליכטיגע טרוימען באלויכטען זיין נשמה.

אָבא האָט איהם אָפגערעדט פון פאָהרען.

— איך וויל נישט, איך האָב מורא, ער וועט דיך נאָך הרג'ענען. זאָל אן אנדערער פאָהרען.

ענדליך האָט זי איינגעשטימט.

— נאָר זיי פאָרזיכטיג. — האָט זי איהם געקושט ביים געזעגענען.

ביינאכט איז דניאל געלעגען מיט שמואל'יקען אויפ'ן דעק פון שיף און האָט ניט געקענט איינשלאָפען. ער האָט זיך דערמאָנט, ווי מיט א יאָהר צוריק איז ער געפאָהרען אין בירוט מיט דינה'ן. ווי דאָן, איז איצט געווען א שטילע, וואַרימע נאכט. זיי זיינען נעזעסען אויפ'ן דעק, און זי האָט דערצעהלט, ווי אין דער יוגענד פלעגט זי זיך אָפט קריגען מיט'ן ברודער. ער פלעגט באליידיגען איהרע פרייגדינען און דאָס האָט זי דערצאָרנט. אין דער פריה האָט זיי אין בירוט באגעגענט דינה'ס ברודער, א שווינדזוכטיגער יונגערמאָן. ער האָט א קוק געטאָן אויף דניאל'ס שלאָנקע, שטארקע פיגור, האָט טרויעריג א שמייכעל געטאָן און איהם געגעבען די האנט. און די שוועסטער האָט ער לאָנג געקושט ווי ער וואָלט זי שוין לאָנג, לאָנג ניט געזעהן.

די עטליכע טעג אין בירוט זיינען אוועק ווי א שעהנער

ליבער איז אוועקגעפאהרען ווייט, וויס און וועט שוין ניט אזוי גיך קומען צוריק. ווי וועל איך איצט לעבען אליין? נו, זיי ניט בייז, איך גלויב דיר.

אין אוועגט איז געקומען כאינים. מען האט ארויסגעטראגען דעם טיש אויפ'ן גאס און געטרונקען טיי ביי לבנה ליכט. עס איז צוגעקומען דער לעהרער פון גימנאזיע און דער ראמאניסט קארטשעווסקי, וואס האט געוואוינט בשכנות. דאס איז געווען נאך א יונגער מענש, פעסט געבויט, מיט א גראבליכען, אביסעל הייזעריגען קול, און אן אומאנגענעמען שמייכעל אויף די גראבע זינליכע ליפען. ער איז ניט לאנג געקומען אין פאלעסטינא און האט זיך זעהר פאראינטערעסירט מיט ארא'ן. אין די אוועגטען האט ער אפט שפאציירט פארביי איהר הויז, מורמלענדיג א לידעל און וועז ארא פלעגט ארויסקוקען פון פענסטער, פלעגט ער זיך אפשטעלען און רעדען וועגען דעם און יענעם. דניאל'ן האט ער ווי גארניט באמערקט.

— אן אמת'ע אידיליע — האט געזאגט קארטשעווסקי — וואס פאר א ווייכער זיבעריגער אוועגט! מען קאן אין דער חיים ניט אייגזיצען.

עס האט זיך באוויזען קליאטשקא אין אן אבאיע מיט א ביקס אויפ'ן רוקען.

— שלום! איהר רוהט זיך אפ?

— זעץ זיך צו — האט דניאל געזאגט.

— ניין, ברודער! ביי דער גימנאזיע געהט אום עפעס אן ארבעט. עפעס זוכט ער. ער וועט ניט גוט אפשנייידען. — און עפענענדיג זיין אבאיע, האט קליאטשקא געוויזען זיין לאנגען שטאלענעם קינושאל מיט דעם גראווירטען הענטעל.

— —איהר מעגט שלאפען רוהיג — האט ער געזאגט, אוועקגעהענדיג — איך וועל שוין היטען אייער גוטס.

כאינים האט גערעדט וועגען דעם קומענדען ספעקטאקעל, וועגען אידישע דראמאטורגען. די טעג איז צו איהם געקומען עפעס אן ארבייטער און האט איהם פייערליך איבערגעגעבען א

אומעהרלִיך. — זי האָט מיט די הענט פארשטעלט דאָס געזיכט און האָט זיך הויך צעווײנט, ווי א געשלאָגענע און באלײדיגטע מיידעלע.

— דאָס איז ניט אמת, אָרא — האָט דניאל ארויסגערעדט מיט א געפאלענעם שטים—ווער האָט דאָס דיר געזאָגט? מסתמא גור אריה. און דו הערסט זיך צו זיינע רכילות, באלײדיגסט מיך און מאטערסט זיך אליין אומזיסט. נו, הער אויף ווײנען. לאָמיר זיך דורכרײדען רוהיג.

— זיי רעדען וועגען דיר שלעכט — האָט געזאָגט אָרא, ציטערנדיג מיט די אקסלען. — יערען טאָג עפעס נײעס. באזונדערס פון זינט מיר זיינען צוזאמען. ווי א ווארים נאָגען זיי מיין הארץ. דו ווערסט מיך באדעקען מיט שאנד און אוועקווארפען, זאָגען זיי. וואָס זאָל איך טאָן? ווייטער אַזוי איז דאָך אוממענליך.

— איך וועל מאָרגען אוועקגעהן אין קאָלאָניע — האָט דניאל געזאָגט אנטשלאָסען — דאָס איז אוממעגליך.

אָרא האָט אויפגעהערט ווײנען.

— איז דאָס ניט אמת? — האָט זי געפרעגט, קוקענדיג אויף איהם מיט פארווײנטע אויגען.

— און דו פרעגסט נאָך? — האָט דניאל טרויעריג געשמײכלט.

פלוצלונג האָט זי זיך א ווארף געטאָן צו זיינע פיס און, אָנכאפענדיג זיינע קני, האָט זי געמומען רײדען לײדענשאפטליך:

— מיין אינגעל! דו ביזט בעסער פון זיי. לאָמיר אוועקנעהן אין קאָלאָניע, צי וואוהין דו ווילסט. מיר ווילען לעבען אין א קלײנעם ווינקעל ביי די ווײנגערטנער. אין די אוועגטען ווילען מיר ביים פייער הערען די פארביגע נאאיוע מעשה'לאך פון די אראבער, דאן ווילען מיר צוזאמען זאמלען די ווײנטרויבען. נו, גיב מיר דיינע ליפען און אויגען און זאָג, וואָס האָסטו געטאָן אין בײרוט. באזארגט דעם משוגע'נעם, געזהן באקאנטע? און איך האָב נעכטען א גאנצע נאכט ניט געשלאָפען, אלץ געקלערט וועגען דיר. מיר האָט אלץ אויסגעוויזען, אז מיין

נעקוקט אויפ'ן שטאַרבענדען און איז ווידער אַוועק, א רוהיגע און טרויעריגע, אינגאנצען אין ווייסען, ווי א שטיל־ער מלאך.

און די נאכט האָט זיך נעצויגען פיינליך לאנג. דער איננע־ר האָט אלץ נעוווינט, און דער תימנ'ער האָט געקרעכצט. אין דער פריה האָבען די ארבייטער אויף א טראָג־בעטל ארויסגעטראָגען ליפשיץ'ס לייכע אין טויטען־צימער. דניאל איז נאָכנעגאנגען און האָט שטיל נעווויינט. אויפ'ן הויף זיינען נעווען ארבייטער און חברה קדישא. מען האָט דעם טויטען נעוואשען. די ארבייטער זיינען נעשטאנען אין גרופען און האָבען שטיל נערעדט. אויף אן אלליוען בוים ביים אויסגעטריקענטען ברונעם האָט הילביג נע־צוויטשערט א קליין פויגעלע, שפרינגענדיג פון צווייגעל צו צוויי־נעל. עס איז נעקומען כאינים. ער איז אריין אין טויטען־צימער און אין א פאָר מינוט ארום האָט מען דערהערט זיין פארשטיקטען געווויין. באלד איז ארויס די פראָצעסיע צום בית־עלמין. עפעס אן ארימע פרוי מיט צופאטעלטע האָר און אויסדרוק פון שווערען אומגליק אויפ'ן אויסגעצערטען פנים איז געלאָפען פאָראויס, נע־בראָכען די הענט און האָט הויך געקלאָגט:

— גאָט, עפען פאָר איהם די הייליגע טויערען פון הימעל.

ביי דער זייט האָט זיך געשלעפט א שוואכער זקן, האָט געקלאפט מיט א פושקע און אויסגערופען מיט א ציטערדיגען קול:

— צדקה תציל ממות! צדקה תציל ממות!

פון די נעסלאך זיינען ארויסגעלאָפען ארבאָער אינגלאך, האָ־בען געוואָרפען אין די פראָצעסיע מיט שטיינער, געפייפט און גע־שריען: יהוד! יהוד!

די ארבייטער האָבען זיי פאנאנדערגעיאָגט, נאָר ווי א מחנה שווארצע פויגעל פליגען זיי ווידער אנלויפען און מען פלעגט ווידער הערען די שימפ־וועדטער יהוד, יהוד!

און דער ים האָט געבליענדעט אין דער זון, און מיט פרייד געשרייען האָבען די מעווען געקרייזט אין דעם ליכט פון דעם גאלדיגען מארגען. אויפ'ן בית־עולם האָט מען דעם מת אריינגע־טראָגען אי זשטיבעל. עטליכע מענשען האָבען געגראָבען דעם קבר. מען האָט געבראכט דעם טויטען, איהם אראָפגעלאָזען אין

גרויסען מאנוסקריפט. דאָס איז נעווען א שרעקליכע טראגעדיע אין זעקס אקטען.

— איך האָב ניט געקענט לעזען — האָט כאינים נעזאָגט שטיל. — ער דארף מאָרגען קומען נאָך אן ענטפער, וואָס וועל איך איהם זאָגען? דאָס בעסטע פאר איהם וואָלט געווען ארבייטען דעך ערך. ער זעהט אויס צו זיין א שטארקער יונג. ער וועט זיך זיכער באַלד־יידיגען, וועט איך וועל איהם זאָגען דעם אמת.

זיי זיינען נאָך געזעסען ביי א שעה, שטיל רעדענדיג. דאָן האָבען דניאל מיט אַראָן באגליט כאינים'ען אהיים. אויף מאָרגען האָט מען געבראכט פון קאָלאָניע לִיפשיץ'ן, דניאל'ס חבר. ער האָט געהיט די ווייך־גערטנער ביי א שיד־וועג, און ביינאכט האָט עפעס אן אַראָבער אין איהם געשאָסען. די וואונד איז ניט געווען קיין געפערליכע, נאָר איידער ער איז געקומען אין שטאָט, האָט ער פאַרלאָרען א סך בלוט, און זיין צושטאנד איז געווען ערנסט.

דניאל איז אוועקגעלאָפען אין שפיטאָל. די בלייבע שוועסטער מיט רוהיגע באַווגונגען האָט איהם אריינגעפיהרט. לִיפשיץ, אן אויסגעצערטער, מיט אן אויסגעמאטערטען שמייכעל אויפ'ן בלוי־געוואָרענעם פנים איז געלעגען אין האַלב פארגעסענהייט און האָט שטיל געקרעכצט. דניאל איז שווייגענדיג געשטאַנען ביי זיין בעט און האָט געפיהלט א שארפען וויטאָג. ארום האָבען זיך געהערט קרעכצען. א גימנאזיסט, אינגאנצען באדעקט מיט וואונדען, האָט געווויינט. א שווער קראנקער תימנ'ער האָט מתפלל געווען, בא־לויכטענדיג מיט זיין גלויבען די לעצטע טעג פון זיין לעבען. און אין דעם בריייט אָפענעם פענסטער האָט אריינגעלאָכט די זון, שפי־לענדיג מיט שטראהלען אויפ'ן סופיט און אויף די וועגט. פון ים האָט זיך געטראָגען א לייכט, צארט ווינטעל, און עס האָט זיך געהערט דאָס שטיפען פון די בלויע וועלען ביי דעם זילבעריגען זאמדיגען ברעג.

ביינאכט האָט דניאל ניט אָפּגעטראָטען פון דעם קראנקען'ס בעט. עטליכע מאל איז געקומען די שוועסטער, האָט שווייגענדיג

טונקעל. ער איז אוועק אין נאָהענטסטען בית המדרש, איז אָבער געבליבען שטעהן ביים טיר און האָט לאַנג זיך ניט אַנטשלאָסען אַרײַנצוגעהן. דאָ זיינען געשטאַנען נאָך אַנדערע יונגע לײַט, וואָס האָבען זיך אויך עפּעס געשעהמט אײַנער פאַר'ן אַנדערען אַרײַנצוגעהן. ענדלעך איז אָבער דניאל אַריין אין בית־המדרש. דער גרויער חזן האָט מיט א געבראָכענער, אָבער האַרציגער שטימע, געזונגען „אל תשלחנו לעת זקנה".

דניאל האָט זיך געשטעלט לעבען רב משה'ן. דער אלטער האָט איהם אָנגעווויזען אין מחזר, וואָס איז געלעגען פאר איהם. דניאל האָט געזומען זאָגען, צוערשט שטיל, נאכדעם אלץ מיט א פעסטערער שטים, אויפ'ן האַרצען איז געוואָרען לייכטער, און לייכטיגע ריינע טרערען זיינען איהם געקומען אין די אויגען.

אין א שעה צוויי אַרום איז ער געגאַנגען אהיים א פרעהליכער, קלערענדיג, ווי אַרא וועט דאָס זיין צופרידען, וועז ער וועט איהר דערצעהלען, ווי ער האָט געדאַוונט דעם נאָנצען אוועגט. זי איז דאָך אזוי רעליגיעז

אָבער פּאַרוואָס איז נאָך פינסטער אין זייער צימער? שלאָפט זי שוין? פלוצלונג כאַפּט איהם אַרום עפּעס א זאָנדערבאַרער, אומפאַרשטענדליכער טרויער. ער געהט שטיל אַריין אין הויז. אין פאָרהויז ביים פענסטער, אין א טיפען שטול, זיצט פאר א ליכט די קראַנקע בעל־הבית'טע און זאָגט תהילים.

— אַרא איז אין דער היים? — פרעגט דניאל.

— ניין, — ענטפערט די פרוי. — עפּעס א אינגעל האָט געבראַכט א צעטעל.

— אזוי, — מורמלט דניאל און די פּים ברעכען זיך איהם, און דאָס האַרץ דריקט עפּעס א שוואַר פאַרגעפיהל. ער געהט אַריין אין צימער, צינדט אָן דעם לאָמפּ. אָט איז א קורץ צעטעלע אויפ'ז טיש. א נערוועזע האַנדשריפט, שוואַר פאַנאַנדערצוקלייבען זיך. ענדלעך האָט ער איבערגעלייענט: „דניאל, איך נעה אוועק פון דיר אויף אייביג. מיך רופט אַנאַנדער לעבען אין אַנאַנדער לאַנד. מיט דיר קאָן איך מעהר ניט לעבען. אדיע, און רוף מיך ניט. אַרא".

— וואוהין פאָהרט זי, אין וואָס פאַר א לאַנד, — קלערט

גרוב און געגומען פֿארשיטען. אַן אַלטער האָט געזאָגט קריש. טרויעריג איז מען אַרומגענאַנגען און געלעזען די אויפשריפטען אויף די מצבות, און באַלד איז מען זיך צוגאַנגען אהיים.

11.

ערב יום כפּור.

עס רוקט זיך אָן אן אומעטיגער בין השמשות. דער ברעג פון ים איז ווייסט און מעלאַנכאָליש רוישען די כוואַליעס. עס לויפען און עס יאָגען אַנגעברויגזטע וואָלקענס פון צפון קיין מערב, וואו אונטער דעם רויטען זון פארגאנג דוכט זיך דער כסא הכבוד מיט די זעקס־פליגעלדיגע מלאכים ביי דער זייט. אין די אידישע גאַסען זיינען שוין לאנג פארמאכט די קראָמען און מענער, און פרויען מיט ערנסטע פנים'ער איילען אין שוהל אריין.

אין דעם אָרימען שטיבעל, וואו עס וואוינען דניאל מיט אָרא'ן איז זעהר שטיל. אָרא איז פון אין־דער־פריה אַוועק א בייזע און האָט זיך נאָך ניט אומגעקעהרט. דניאל, א דערשלאָגענער, געהט אום איבער'ן צימער און וואַרט אויף איהר. הינטער דעם ווענטעל דאַווענט די קראנקע בעל הבית'טע. זי האָט אָנגעצונדען א גרויס ליכט און דער פלאם ציטערט מיט א העלען פלעק אויף דעם דונ־קעלען סופיט. די פרוי קרעכצט און מען הערט די ווערטער פון געבעט, וואָס ווערען איבערגעריסען מיט א טרוקענעם הוסט. דניאל שטעלט זיך אפּ ביים פענסטער און קוקט אין גאם אריין. אן אל־טער איד, וואָס פיהרט אן אינגעל פאר'ן האנט, אַיילט אין בית־המדרש און דניאל דערמאָנט זיך, ווי אין די קינדער יאָהרען פלעגט זיין פאָטער מיט איהם פאָהרען אויף כפּור אין א גרויסער שטאָדט. דאָרטען זיינען געווען א סך אידען און אין דער שעה־נער, גרויסער שוהל האָבען העל געברענט ליכט אין לייכטער. דער חזן פלעגט וואונדערבאר זינגען און אלע זיינען געווען אָנגעטאָן אין ווייסע, לאנגע קיטלען און זיי האָבען אויסגעזעהן ווי מתים, וואָס פילען אָן די אלטע חורבות אין די פינסטערע ווינטערדיגע נעכט.

דניאל איז ארוים פון שטוב. ארום איז געווען שטיל און

לאנגען טרוקענעם הוסט, כאפענדיג זיך פאר די איינגעפאלענע ברוסט.

די פרוי איז אוועק, און באלד האט זיך ווידער דערהערט ווי זי לייענט טרויעריג תהלים.

און דניאל האט אלץ ניט געקענט איינשלאפען. די שווערע ערינערונגען פון די לעצטע צוויי מאנאטען זיינען איהם באפאלען ווי צודרינגליכע פליגען. וויפיל אומאנגענעמליכקייטען ער האט דאם איבערגעטראגען אין דער צייט צוליב גור אריה'ן און קאר־טשעווסקי'ן, וואם האבען איהם אלץ געהאלטען אין איין פאר־מיאוס'ען פאר ארא'ן. אט די קינדער ערציהער פלעגען אין די אוועגטען געהן פון הויז צו הויז און בארעדען, ווי וויייבער. אפט־כאל פלענט ארא קומען אהיים א מידע, א בייזע און פרעגען דניאל'ן, צי ס'איז אמת, וואם די לעהרער דערצעהלען וועגען איהם. דניאל פלעגט זעלטען ענטפערען, פיהלענדיג זיך אין אזעלכע מינוטען שוצלאז און שוואך ווי א קינד. ער האט געטומע פיהלען, אז ארא איז איהם א פרעמדע, וועט איהם קיינמאל ניט פארשטעהן, און ער פלעגט אוועקגעהן פון הויז, שעה'ן לאנג פלעגט ער אומגעהן איבער די רוישיגע ארבער גאסען, אריינגעהן אין קאפעען, און הערענדיג די גראמאפאנען, קלערען וועגען דינה'ן, דערמאנען מיט בענקשאפט איהר ליבען געשטאלט, דאם דיינע אידישע מיידעל מיט'ן שעמעוודיגען בליק און גרויסע שווארצע אויגען. עטליכע מאל איז ער אוועק אין קאלאניע, אבער אין א טאג־צוויי האט ער גלייך זיך אומגעקערט אין שטאדט.

עפעס א פיינליך, קראנק געפיהל האט איהם געצויגען צו ארא'ן, און איהם אויסגעוויזען, אז ער קען שוין אהן איהר ניט לעבען. און דאם באוואוסטזיין, אז זי פיהרט פריינדשאפט מיט קארטשעווסקי'ן און באגעגענט זיך אפט מיט גור אריה'ן, האט איהם געמאכט בייז און ער האט געטראגען אין זיך א שווערען צארן, ליידענדיג אפטמאל ביז טרערען. דערצו האט ער אפטמאל ניט גענוג געגעסען. ארבייט איז אין שטאדט געווען ווענig. די ארטעל האט זיך פארקלענערט, און די טאטשעטשניקעס פלעגען קוים קאנען דורכקומען, ארבייטענדיג דריי־פיער טעג א וואך. ארא

ער, ניט פֿאַרשטעהענדיק, ווי מען וואָלט איהם באַטויבט מיט א קלאָפּ איבער'ן קאָפּ. ער לייענט נאָך אַמאָל איבער דאָס צעטעל. וואָס פֿאַר א שווערער קאָשמאַר! פּלוצלונג ווערט איהם קלאָר, אז אַרא האָט איהם פֿאַרלאָזען. אַן אומאויסשפּרעכליכער פּיזישער וועהטאָג נעמט איהם אינגאַנצען ארום, דער מויל ווערט צוקרימט פון א קרומען שמייכל. איהם ווילט זיך שרייען, צורייסען אויף זיך די קלייַדער, ווארפען זיך אויף דער ערד אין אָנפאָל פון וואהנזיניגען פּיין.

— איצט בין איך אליין, אליין, — מורמלט ער, ווארפט זיך אין די קלייַדער אין בעט און באהאלט דעם קאָפּ אין די קישענס, איינהאלטענדיג זיך פון וויינען. און פון צווייטען צימער הערט זיך דאָס קנאַקען פון ליכט און ווי די בעל־הבית'טע לייענט מיט א שטילען געווויין: „גאָט, רעטע מיך. איך בין אריין אין די טיפען פון וואסער און דער שטראָם האָט מיך אוועקגעצויגען..."

דניאל הערט זיך צו:

— יע, — קלערט ער. — ער איז אריין טיף און עס איז ניטאָ פאר איהם קיין רעטונג. צוליב אַרא'ן האָט ער פאַרלאָזען זיין כלה, האָט אויפגעהערט צו ארבייטען אויף דער ערד, האָט ווידער גענומען טרינקען, און די כחות פאַרלאָזען איהם.

ער האָט זיך פּלוצלונג צוואוויינט אויפ'ן קול, ווי א געשלאָגען קינד. די בעל הבית'טע האָט שטיל געעפענט די טיר און גענומען קוקען א צושראָקענע מיט ברענענדיגע שווינדזוכטיגע אויגען.

— וואָס איז מיט אייך? וואָס ווייַנט איהר? — האָט זי געפרעגט, צוקומענדיג צום בעט. — אימיצער איז ביי אייך געשטאָרבען?

— יע, געשטאָרבען, געשטאָרבען, — רופט אוים דניאל — א שוועסטער איז ביי מיר געשטאָרבען. און איצט בין איך אליין.

— אך, — האָט די פרוי אָפּגעזופצט. — ס'אַרא'ן אומגליק. לעגט זיך א קאלטען קאָמפּרעס מיט עסיג צום קאָפּ. שווער צו לעבען. מיין מוטער איז אויך פריה געשטאָרבען. עס איז פינסטער ארום, ווי אין א קבר. — און זי האָט זיך צוהוסט מיט א

און איצט האָט די שלאָפלאָזע נאכט זיך געצויגען אומענדלעך לאַנג. דניאל איז געלעגען מיט אָפענע אויגען און געווארט אויף מאָרגען, אויסצוזוכען אָרא"ן און אייגבעטען זי, זי זאָל זיך אומקערען. ער וועט איהר דערצעהלען, ווי טיף און אומענדליך ער ליבט זי, וועט אָנהויבען א נייי לעבען. זיי וועלען ביז איהר אָפפאָהרען צוועקפאָהרען אין א וויטע קאָלאָניע, וואו אייגפאכע נוטע מענשען וואוינען, וואָס פאר'סם'ען ניט אנדערע מענשען דאָס לעבען, און זיי וועט זיין גוט ווי אמאָל.

אויפגעכאפט האָט זיך דניאל מיט א קאָפ־וועהטאָג און א שוואכקייט אין קערפער, ווי נאָך א פיבער. ער האָט געעפענט דאָס פענסטער, און העלער פריידיגער זונענשיין האָט ווי א רענען איהם באגאָסען זיין פנים. אָבער דאָס האָט איהם ניט דערפרעהט, און א פינסטערער איז ער צוועק זוכען אָרא"ן.

ענדליך האָט ער זיך דערוואוסט, אז זי געפינט זיך ביים פאַרזיצענדען פון דראמאַטישען קרייז, אָבער מען האָט איהם מיט עפעס אן אויסרייד ניט אריינגעלאָזען, און מיט אן אראפגעלאָזענעם קאָפ איז ער צוועק צוריק. אומזיסט האָט קליאטשקא, ביי וועמען חברה האָבען געטרונקען, איהם גערופען אויסטרינקען לכבוד יום כפור.

— נאָרישקייטען, — האָט קליאטשקא געפינקעלט מיט זיינע לעבעדיגע אויגען. — לויף איהר ניט נאָך, וועט זי אליין קומען. מיר וויסען די וויבערשע קונצען. און דו האָסט שוין אראפגעלאָזען די נאָז. קום, וועסט אויסטרינקען, וועט דיין שטימונג בעסער ווערען. מיר האָבען, ברודער, דעם קאָניאק מיט דריי שטערענדלאך און א וואונדערליכען ליקער פון הימל קאָליר, און ווייַן וויפיל דו ווילסט נאָר אליין.

— איך וועל ניט געהן, — האָט דניאל געזאָגט אנטשלאָסען און איז צוועק וווייטער.

— א פאַרלאָרענער! — האָט איהם נאָכגעשריען קליאטשקא.

אין צוועגט איז דניאל געלעגען א קראנקער און האָט עפעס געפאַנטערט וועגען זיין לאַ יוצלח לעבען. סענדער האָט איהם געלעגט קאָמפרעסען צום קאָפ, קלערענדיג, אז זיין פריינד איז

האט נעגעסען ביי דר אייגענע, און דניאל פלענט אריינקומען בייטאג צו מאלקאוו'ען טרינקען טהעע, און אזוי איז ער בישלעב־ווייז אפגעשוואכט געוואָרען.

אזוי האט זיך דאס געצוינגען ביז צום לעצטען קריעג. אין אוועגט איז אָרא געקומען אהיים מיט א לייכטענדען פנים און האט מיט פרייד דערצעהלט דניאל'ן, אז זי וועט באלד באקומען א סטיפענדיע און וועט שוין איצטער זיכער קאָנען פאָהרען אין אייראפא זיך לערנען. אין דעם האט איהר זעהר פיל געהאלפען קארטשעווסקי, וואס האט פארבינדונגען מיט רייכע ציוניסטען.

— אָבער דו וועסט דאָך קומען צוריק אין פאלעסטינא — האט געזאגט דניאל פאַרטאָן אין זיינע גדאנקען.

— מיר וועלען זעהן! — האט אָרא אויסגעצויגען. — אפשר וועט איך וועל וועלען א זעהר בארימטע אקטריסע, וועל איך קומען אהער אויך אויף א קורצע צייט. קארטשעווסקי קלייבט זיך אויך פאָהרען קיין אייראפא.

— אָט וועט איהר פאָהרען צוזאמען. ער איז דאָך דיין פרייַנד,

— האט דניאל געזאגט, קוקענדיג אר'ן גלייך אין די אויגען.

— געווים פרייַנד, — האט זי זיך אָנגעצונדען, און איהר געזיכט איז פלוצלונג געוואָרען טרוקען און פינסטער. — ער מיהט זיך פאר מיר, און דו האסט א פינגער אין קאלטע וואסער ניט אריינגעטאָן. און בכלל האב איך באמערקט, אז דו ליבסט מיך ניט און וועסט מיך געווים שפעטער פארלאָזען.

זי האט זיך אומנאטירליך צוואוויינט. דניאל איז אויפגעשטאנען און איז ארויסגענאנגען שווייגענדיג. געקומען צוריק איז ער ערשט אין דער פריה, וען אָרא איז שוין ניט געווען. ער איז אוועק זי זוכען, האט זי אבער אין ערגעץ ניט געפונען, און קומענדיג צוריק אהיים אין אוועגט א מידער און טרויעריגער, האט ער אומרוהיג געוואָרט אויף איהר, צו בעטען ביי איהר אנטשולדיגונג.

— זי איז נערעכט, — האט ער ערקלערט, — ער שטערט איהר. זי איז א גרויסער טאלאנט, און ער דארף איהר ניט שטערן אין וועג.

אומנארמאלע וועט פון אונז אראפפאלען, און מיר וועלען וועלען יונג און שעהן. ניט אמת, כאינים?

— געווים, מיין פרייגד! — האט כאינים געענטפערט.

אין עטליכע טעג ארום האט דניאל ווידער געזומען ארוים־געהן. נאנצע טעג פלעגט ער ארומגעהן איבער די גאסען. ניט נעפינען זיך קיין ארט, און אין קאפ ביי איהם זיינען נעבאלען געוואלען וויללדע פלענער פון נקמה. ער האט באשלאסען צו טויטען ארא'ן. עטליכע מאל האט ער זי באגעגענט. זי איז אלע מאל פארבייגענאנגען ווי א פרעמדע, אן אומבאקאנטע, און אין אועלכע מינוטען פלעגט זיך איהם אונטערברעכען די פיס, און אין קאפ האט פעשווינדעלט פאר שאנד און וועהטאג. איינמאל האט ער איהר געשיקט א לאנגען בריעף, בעטענדיג, זי זאל זיך אומקערען. אבער זי האט קורץ געענטפערט, ער זאל מעהר ניט שרייבען. זי וועט ניט עפענען זיינע בריעף און וועט זיי שיקען צוריק.

עם זיינען אנגעקומען שוועדע טעג, און דאס האבען זיך אנגעהויבען די ווינטערדיגע רעגענס, שטורעמס און קעלטען. איצט פלעגט דניאל אריינקומען אין ארבייטער־האטעל „סינאי", וואו מען האט איהם וועניג געקענט. ביי מאלקאוו'ען פלעגען די טאטשעטש־ניקעס אפט רעדען וועגען ארא'ן, און דאס פלעגט איהם ערגערען ביז צו טרערען. איינמאל איז דניאל אוועק אין א קאלאניע, האט עטליכע טעג אפגעארבייט אין אן אפעלסין־גארטען, און פלוצים האט איהם א ציה געטאן צוריק אין שטאדט. ניט לאנג קלערענדיג, איז ער אוועק מיט א קירצערען וועג דורכ'ן פעלד. פון ים האט געבלאזען א ווינט, געוישט מיט'ן שטעביגען גראז און בלומען און האט געטריבען איבער'ן הימעל די וואלקענס, וואס האבען זיך פארוואנדעלט דא אין פאנטאסטישע חיות, דא אין מאנסטרעזע שיפען מיט ווייסע זעגלען, וואס שווימען אין אומ־באקאנטע לענדער.

ער האט זיך אפגעשטעלט, ארומגעקוקט די ווייסטע נעגענד און איז לאנגזאם געגאנגען וויטער, פארזונקען אין טרויעריגע גע־דאנקען. אין אוועגט האט ער געוואנדערט איבער'ן נייעם דארף, וועלעגדיג זיין די נאכט צוואמען מיט דעם שומר קליאטשקא.

פּלוצלונג משוגע געוואָרען. שפּעטער איז נעקומען כּאינים. ער האָט זיך צוגעזעצט צום קראַנקען אויפֿן בעט און האָט אין א צערטליכען טאָן נעזאָגט:

— עס טויג דאָך ניט אזוי, רניאלע. ביזט דאָך א מאן. וועסט קראַנק ווערען, וועט מען דיך נאָך דאַרפען שיקען אין א סאַנאַטאָריום, און נעלד איז דאָך ניטאָ.

— דאָס טענה איך דאָך, — האָט זיך אָפּגערופען סענדער פון שוועל. — און ער רייסט אלץ זיין העמד אויף זיך און ווייַנט.

— נישקשה, נישקשה, — האָט כּאינים גערעדט, — ער וועט זיך נעמען אין די הענט.

— אָבער פּאַרווָאָס, כּאינים, האָט זי אזוי געטאָן? — האָט דער קראַנקער זיך נעקלאָגט, — מיר האָבען זיך דאָך נעקענט צוגעהן גוט און פֿרייַנדליך. צוליב איהר האָב איך פּאַרלאָרען דינה'ן, מיין נעזונט, מיין רוה און מיינע אלע טרוימען וועגען א נעזונטען נוטען לעבען אויף דער אייגענער ערד זיינען אויף אייַביג פּאַרשוואונדען. זי איז אָנגעפּלויגען, ווי א בייזער ווינט, און האָט אלץ איבערגעקערט אין מיין נשמה. און נאכדעם האָט זי מיך גרויזאם באַלייַדיגט און איז אַוועק צו די, וואָס רעדען אויף מיר. און פּריהער האָט זי מיך כלומרשט געליבט, מיך אַרומגערינגעלט מיט ליבליכקייט און צערטליכקייט, האָט שטאָלצירט מיט מיר און איז געווען אומענדליך צערטליך, ווי א מוטער, ווי זי וואָלט מיך אויסגעטראָגען אונטער'ן האַרצען און נעבאָרען אין ליידען. און פּלוצלונג אזוי אָפּשטויסען! און זיי וואָס האָב איך נעטאָן? איך רעד שלעכט אידיש. אָבער דאָס איז דאָך ניט מיין שולד. איך בין אויסגעוואַקסען צווישען רוסען, די רוסישע לימאַטור האָט אויף מיר שטאַרק געווירקט. די ברייטע סטעפּעס און פּליינען האָבען אריינגעוואָרפען אין מיין נשמה אומרוה און טרויער. איך האָב ליב זייערע לידער. איהר, כאינים, האָט דאָך אויך ליב רוסלאַנד, בענקט אהין, און אייך איז אמאל אָנגענעם צו רעדען רוסיש. אָבער פּאַלעסטינא איז מיר אומענדליך ליב, און איך וועל פון דאנען קיינמאל ניט אַוועקפּאָהרען. דאָ וועט אונזער פּאָלק ווידער אויפֿלעבען. דאָס קראַנקע, העסליכע און

ס׳ארא חוצפה, — איז דער לעהרער מיט׳ן דינעם הויכען קול געקומען צו זיך — לאָמיר ארויסגעהן צו איהם די מינוט. מיר דארפען...

ער האָט ניט דערענדיגט און האָט זיך געלאָזט לויפען צום ארויסגאנג, און נאָך איהם גור אריה, קארטשעווסקי און דער פאָר־זיצענדער.

— וואָס ווילט איהר פון מיר? — האָט דניאל געפרעגט שטיל, איינהאלטענדיג זיך, וועז זיי האָבען איהם אלע ארומגערינגעלט, — איך הער זיך ניט צו אונטער אייערע פענסטער. איך בין נאָר פארבייגענאנגען און האָב אומגערן דערהערט, ווי דער הערר שרייבער קארטשעווסקי רעדט אויף מיר שלעכטס.

— אן אומשולדיגע באשעפענישׂ, — האָט דער ראָמאניסט זיך צולאכט אומנאטירליך הויך — אומגערן. דאָס געפעלט מיר. און געמיינהייטען טוט איהר אויך אומגערן?

— שווייגט, נידעריגער מענש וואָס איהר זייט! — האָט דניאל א געשריי געטאָן — אניט וועל איך אייך שלאָגען. איהר זייט א קלעפיגע קריכיגע באשעפענישׂ, א שמוציגער רכילות׳ניק, גור אריה, לויפט שנעלער צום רוסישען קאָנסול אנרעדען, אז מען זאל מיך ארויסשיקען פון לאנד. איהר זייט דאָך פעהיג אויף אלץ. רעטער פון אידישען פאָלק און זיינע רייניע זיטען. אהא, איך האָב זיך דערמאָנט, וואָס הערט זיך נייעס אין די אראבער שאנד־הייזלאך? איצט זיינען די נעכט פינסטערע. איהר זייט שוין דאָרט לאנג ניט געווען, הא?

— ווי? — איז גור אריה געוואָרען אן אָנגעצונדענער — איהר האָט געהערט וואָס ער האָט געזאָגט? דאָס איז א נעמיינער ליגען. ארויסשיקען איהם פון דאנען.

— וואָרט, וואָרט — האָט זיך פלוצלונג אָנגעוופען דער פאָרזיצענדער — צו וואָס אזוי האנדלען? אפשר וויל ער אליין אוועקפאָהרען און האָט ניט קיין געלט אויפ׳ן וועג, וועלען מיר איהם געבען. וויפיל דארפט איהר? — האָט ער זיך געוועגדעט צו דניאל׳ן — זאָגט אָהן צערעמאָניעס.

— ניין, זאל מען מיר שוין בעסער ארויסשיקען, — האָט

סאי ווי קאן ער ניט שלאפן. אבער קליאטשקא איז נאך ניט ארוים און דניאל האט אויף איהם געווארט. ער איז געווען ביים הויז פון דעם פארזיצענדען פון דעם דראמאטישען קרייז. פאר־בייגעהענדיג האט ער דערהערט די שטימען פון עטליכע מענשען פון די העל־באלויכטענע פענסטער. דניאל האט דערקענט דעם הייזעריגען קול פון קארטשעווסקי'ן און איז ניט־ווילענדיג גע־בליבען שטעהן. דער ראמאניסט האט געהערט:

— איהר פארשטעהט, דאס איז א געפערליכער און פאר־דאכענער נפש. האט איבערגעלעזען א פאר ביכלאך און האלט זיך פאר א סטודענט. דערצעהלט אלעמען א ליגען, אז ער איז געבאנגען אין אוניווערסיטעט. און אונזער ארא איז א נאיוו קינד, און ווי כמעט אלע רייך־באגאבטע ארטיסטישע נאטורען איז זי באגייסטערט געווארען און זעהט אין דעם דניאל'ן איהר אידעאל. אבער זי האט, א דאנק גאט, זיך ארומגעזעהן אין צייט. געהעכט איז הערר גור אריה, מען דארף איהם ווי־עס־איז צווינגען צו פארלאזען דאס לאנד.

— געווים, געווים, — האט אונטערגעכאפט גור אריה, בא־ווייזענדיג זיך ביים פענסטער, — איך זאג דאך דאס שוין לאנג.

דניאל איז געווארען אן אויפגעקאכטער און האט געציטערט ווי אין פיבער. ער האט זיך אבער באהערשט און זיך ווייטער צוגעהערט.

— מען דארף עפעס צוקלערען ווי פטור צו ווערען פון איהם, — האט זיך אריינגעמישט א קליינער, דארער, רויטער לעהרער מיט א דינעם הויכען קול. ער איז געווען עהנליך צו א נאסען האן.

— איך וועל זיך דורכרעדען מיט'ן רוסישען קאנסול, — האט געזאגט גור אריה, — מען האט מיר איבערגענעבען, אז ער וויל הרג'ענען ארא'ן. איך האב דאס אליין געהערט.

פלוצלונג האט דניאל זיך ניט געקענט איינהאלטען און האט א געשרייי געטאן:

— לומפען!

דערשראקען האבען אלע זיך א ווארף געטאן צום פענסטער.

— ער שפיאנירט דא אונטער די פענסטער, זעהט נאר,

— רוף מיך נישט, דניאל, — האָט זי אויסגעשריען — איך קען זיך נישט אומקערן צו דיר. — זי האָט ארויסגעריסען איהרע הענט פון זיינע און איז צוגענאנגען צו כאינים'ען. דניאל האָט זיך מיד אראפגעלאָזען אויף דער ערד.

אויף מאָרגען פארנאכט, וועו עס האָבען זיך נאָר באלויכטען די פענסטער פון דער מיידעלשער שולע, וואו עס פלעגען פארקומען די ספּעקטאקלען, האָט דניאל'ן א ציה געטאָן אהין. איהם האָט זיך דערמאָנט דער אָוונט, וועו אָרא האָט צום ערשטען מאל געשפּילט „כאסיע די יתומה", וואו זי האָט איהם באוויזען איהרע וואונדערבארע קאָרלעך, רויטע סטענגעס, די בלויע קלוידעל און די ווייסע העמדעל אויסגענעהט מיט בלימעלאך. די צעפּ האָט זי געזאָגט וועלען ביי איהר זיין שווארצ, שווארצע אוו לאנגע ביז די קני. דערנאָך האָט זי איהם גענומען ביי די הענט אוו געבעטען ער זאל איהר ווינשען ערפאלג, אוו וועו ער איז אוועק האָט זי מיט א ציטערדיגער שטימע געזאגט:

— אויף ווידערזעהן, מיין אינגעל.

אוו נאכ'ן ספּעקטאקל, ביי כאינים'ען, האָט זי אזוי אייגפאך אוו הארציג דערצעהלט וועגען זיך. ער איז דאן אזוי שטאלץ געווען מיט איהר. פון אלעמען האָט זי אויסגעקליבען איהם, א פשוט'ען בחור. צו וואָס איז ער אוועק נאָך איהר? ער האָט דאָך פריהער געקענט פארשטעהן, אז זי וועט איהם פארלאָזען אוו די ענד וועט זיין טרויעריג. ער האָט אליין צובראכען זיין לעבען. וואס בלייבט איהם איצט צו טאָן?

אוו אָרא האָט אין „צוליב גליק" געשפּילט שלעכט.

זי איז געווען נערוועז נאכ'ן ספּעקטאקל אוו האָט געדענקט, אז דאָס האָט איהר גאָט געשטראָפט פאר דניאל'ן. זי איז געווען איבערגלויביג. נאָר קארטשעווסקי האָט איהר פארזיכערט, אז זי האָט געשפּילט גוט, מיט פיל טעמפּעראמענט אוו האָט געראפען אלע ארטיסטען צו זיך צו פייערען אָרא'ס ערפאלג. אוו פון דער ווייטען איז הונטער זיי, ווי א שטן, אומבאמערקט נאכגעגאנגען דניאל אוו איהם האָט זיך געוואלט שרייען, צורייסען אויף זיך די קחליידער פון וועה.

וועו דניאל האָט זיך אומגעקעהרט צוריק אין האָטעל „סינאי"

דניאל געזאגט, — אליין וועל איך פון פאלעסטינא ניט אוועק־פאהרען. געהט פארקלאגט מיך פאר וועמען איהר ווילט.

פלוצלונג האט דניאל דערפיהלט אן אומערטרעגליכען נאגען אין הארצען, איהם איז געווארען זעהר מיאוס צו שטעהן לעבען אט די מענשען, און ער איז לאנגזאם אוועק ווייטער. און זיי האבען שווייגענדיג און פארוואונדערט איהם נאכגעקוקט, ביז ער איז פארשוונדען אין דער פינסטערנים אין א זייטינער גאס...

דער „דראמאטישער קרייז" האט זיך געקליבען צו שטעלען אין ניכען פשעבישעווסקי'ס „צוליב גליק". גור אריה האט ווידער געפויקט איבעראל וועגען ארא'ס גרויסען טאלאנט און קארטשעווסקי האט אין אן ארטיקל אין דער ארטיגער צייטונג צוגעזאגט איהר א גרויסע צוקונפט. פאר'ן ספעקטאקל, אין אוועגט, האט דניאל געטראפען ארא'ן מיט כאינים'ען. ביי איהם האט שטארק געגומען קלאפען דאם הארץ. ער איז שנעל צוגענאנגען צו זיי. זיי האבען זיך אפגעשטעלט. כאינים איז אפגענאנגען אן א זייט.

— ארא, — האט אנגעהויבען דניאל, — ארא, פארוואס האסטו מיך פארלאזען, איך האב קיינמאל נישט געדענקט, אז דו ביזט אזא שלעכטע. ארא קער זיך אום צו מיר און מיר וועלען ווידער זיין צוזאמען. צו וואס אוועקפאהרען פון דאנעט. זעה, ווי איך בין מיד, אויסגעמאטערט און נאר דו קאנסט מיר ווידער אומקערען מיין מוט. פאר וואס שווייגסטו?

ער האט זי פלוצלונג אנגענעכאפט פאר די הענט און געגומען זיי קושען. די מיידעל האט געגומען ציטערען און איהר פנים האט זיך באדעקט מיט א טיפען ליידען. איהר איז דאך געווען אזוי שווער צו פארלאזען איהם. וויפיל האט זי איבערגעלעבט ביז זי האט באשלאסען מאכען דעם שריט. וויפיל שלאפלאזע נעכט האט זי פארבראכט קוקענדיג אויף איהם, ווי אויף א קראנקען, פאר וועמען עס איז נישטא קיין רעטונג. און בלייבען דא אין דעם ווילדרען לאנד האט פאר איהר געמיינט געהן פארלארען. ער האט דאך אין קיין פאל נישט געוואלט אוועקגעהן פון דאנען און אלץ געדעדט וועגען ווערען אן ערד־ארבייטער. און איהר לאקט און רופט אן אנדער רייך לעבען מיט זיינע וואונדערבארע פייערען.

האָב איך ניט. איך פארמאָג נאָרנישט אָן וויים ניט וואוהין זיך צו וועגדען.

— קלאָג ניט, — האָט איהם מיין פאָטער געזאגט, — דו ביסט נאָך יונג, און ווער וויסט, וואָסער גליק דיר איז נאָך באשערט. — און ער האָט איהם דערלאנגט א מעדזשידיע*). דער ארבער איז צוגעפאלען מיט די ליפען צו מיין פאָטערס האנט, און דערנאָך האָט ער שטארק אייניגעקוקט זיך אין זיין פנים פון דריי זייטען, און בענשענדיג איהם מיט אלאה, איז דער ארבער שנעל פארשוואונדען.

עס זיינען פארביי צוהן יאָהר. מיין פאָטער האָט שוין לאנג געהאט פארגעסען אָן דער באגעגעניש. איז איהם איינמאל אויסגעקומען צו פאָהרען קיין גליל אייניצוקויפען זיך אָקסען און קיה ביי די רייכע בערואינער. מיט איהם זיינען אויך געווען מיינע צוויי עלטערע ברידער און עטליכע יונגע פאסטוכער, ארבער. אין גיכען זיינען זיי אָנגעקומען אין א וואונדערליכען טאל, ניט וויים פון ירדן, וואו עס האָבען זיך געפאשעט גרויסע סטאדעס. איינקויפענדיג די בהמות, האָבען זיי זיך געצויגען צוריק אהיים, נאָר מיט אן אנדער וועג, און זיינען אומגעריכט אריין אין א גאנץ אומבאקאנטער געגענד. אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען זיי זיך געכאפט, אז זיי האָבען פארבלאָנדזשעט. מיט אמאל האָט א רייטער זיך באוויזען זיי אנטקעגען. דערזעהענדיג מיין פאָטער, האָט ער פרעהליך אויסגעשריען, אָפּגעשטעלט זיך א ווייל, דערנאָך א דרעה נעמאָן דאָס פערד און אוועק אויף צוריק.

— מיר זיינען פארלאָרען, — האָט מיין אינגערער ברודער געזאגט, — באלד וועלען אונז באפאלען די בעדואינער און אלץ אוועקנעמען. ווי האָבען מיר דאָס פארבלאָנדזשעט.

און טאקע אביסעל שפעטער האָבען זיי די בעדואינער ארומגערינגעלט און זיי צוזאמען מיט די בהמות געטריבען צו די בייטלאך. מיין פאָטער האָבען זיי געזעצט באזונדער, און געזאגט, אז באלד וועט צו איהם קומען רער שייך.

*) מעדזשידע — א טערקישער טאלער.

איז שוין געווען שפעט ביי נאכט. ערגעץ ווייט האָט זיך געטראגען א שטורם, עס האָבען זיך געהערט פארשטיקטע דונער־קנאַלען. אין האָטעל איז מען נאָך ניט געשלאָפען, די ארבייטער זיינען געזעסען אויף די בעטלעך און האָבען געערדט. דניאל האָט זיך שטיל אויסגעטאָן און געלעגט. איינער פון די ארבייטער האָט דערצעהלט עפעס א געשיכטע ווענען זיין פאָטער און אן אַראַבער, א פארברעכער.

— איהר הערט, חברה, — מיין פאָטער האָט ג'שם'ט פאר א גוטהערציגען מענש אין גאנץ ירושלים. ווער האָט איהם ניט געקענט? ווען ווּאם פאר א גבורה ער האָט עס פארמאָגט. ממש א ווּאונדער. ס'ארא פליי־צעס און ווּאוקס. ווּאו זעהט מען היינט אזעלכע אידען. און אָט איין מאָל אין א לבנה נאכט איז מיין פאָטער ארויסגענאנגען אויף א שפאציר כדי צו פארטרייבען זיינע טרויערינע מחשבות. אין דערהיים איז עפעס נישט געגאנגען אלץ כשורה. האָט ער אזוי גע־בלאָנדזשעט און פארגאנגען אין דער אלטער שטאָדט צו דער כותל מערבי. די געלעך זיינען דאָרט פינסטערע און שמוציגע. זיי דרעהען זיך ווי שווארצע שלאנגען און עס איז לייכט זיך צו פאר־בלאָנדזשען אין זיי. פלוצלונג הערט ער, עמיץ געהט איהם אנט־קענען, און אין עטליכע מינוט ארום האָט איהם אפגעשטעלט א יונגער אראבער. ער איז געווען זעהר אויגעדאָרט, מיט איינגע־פאלענע באקען, אין אן אלטער צוריסענער אבאיע, באָרווועס, מיט א הונגעריגען שיין אין די גרויסע שווארצע אויגען.

— באַוואדזשא, ווער ביסטו? — האָט דער אראבער געפרעגט.

— איך בין א איד, — האָט מיין פאָטער געענטפערט. — וואָס איז מיט דיר? דיר איז אודאי געשעהן עפעס אן אומגליק. אפשר קען איך דיר מיט וואָס באַהילפיג זיין?

— א, כאַוואדזשא, — האָט דער אראבער אויסגערופען, — איך בין היינט ארויס פון תפיסה, ווּאו איך בין אפגעזעסען דריי יאָהר פאר א רציחה אויס נקמה. דאָס ווייב האָט מיך פארלאָזען אָון איז אוועק מיט א רייכען אין א פרעמד לאנד. מיין פאָטער אָון מוטער זיינען געשטאָרבען און קיין ברידער און שוועסטער

— וואָס איז דאָס געווען פאר א פרוי, — האָט געפרעגט דער וועכטער, — דערצעהלט.

— זעהר א וואויל און א גרויסע אידעאליסטקע, — האָט פאָרטגעזעצט דער ארבייטער. — אייגנמאל אין א רעגענדיגען טאג בין איך אריין אהער, איך זעה אין א פינסטערען ווינקעל, טוליענדיג זיך אין א גרויסער שאל, זיצט א דארינקע פרוי, מיט א בלאסבלויליכען, נאָר שעהנעם פנים. דאָס איז געווען זי, וואס האָט נאָך נישט לאנג געשפילט אזא גרויסע ראל צווישען דער ציונים־טישער יוגענט. זי, וואָס האָט איהר גאנץ לעבען אפגענעבען פאר איהר פאלק. זי האָט מיך געפרעגט, צי איך האָב איהר דערקענט. מיר האָבען זיך פאנאנדערגערעדט און זי האָט מיר דערצעהלט, אז זי איז געווען פארהייראט פאר א דאקטאָר אן אסימילאטאָר, וואָס האָט זיך געשעמט מיט זיין אידישער אפשטאמונג און זי איז אוועק פון איהם. זי האָט געהאט א קינד, א מיידעלע, איז דאָס געשטאָרבען. דערנאָך איז זי אליין קראנק געווארען און האָט זיך געפלאגט אין פילע סאנאטאריומס. ענדליך האָט זי זיך דערפיהלט בעסער און איז אוועקגעפאָהרען אין ארץ ישראל, אין רעם הייליגען לאנד פון איהרע בעסטע טרוימען, נאָר (לאָ איז זי באלד געקומען אין צוזאמענשטויס מיט דער גרויזאמער ווירקליכקייט. עס איז איהר אויסגעקומען זיך באגעגענען מיט פילע קאריעריסטען פון די ציוניסטישע פארשטעהער. זי האָט פון זיי דערווארטערט אזוי פיל גוטס, און די פרוי האָט אנגעפאנגען אראפפאלען ביי זיך, און איהרע אונטערגעבראכענע פלינגלען האָבען זיך אינגאנצען אראפגעלאזט. זי האָט נישט גערעדט קיין אידיש און האָט ניט געוואוסט וואס צו טאָן כדי זיך צו דערנעהרען. געהן אין א קאלניע ארבייטען האָט זי נישט געהאט קיין כח, איז געקומען נויט און הונגער.

זי האָט זיך געקלאָגט פאר מיר און געפרעגט וואו זיינען איהרע פריינט, וואָס האָבען איהר געטראָגען אויף די הענט? איצט איז זי אליין אין א פארווארפענעם, שמוציגען האָטעל. וואו זיינען אונזערע אידעאליסטען? אלע טרוימען בלויז וועגען א וואַרעמען, זאטען לעבען און פארגעסען די ליידענדע חברים. אזוי שווער און קאלט איז געווארען צו לעבען, זי ווערט פארגלי־

— אלץ איז באשערט פון גאָט, — האָט מיין פאָטער געטראכט. זיי זאָלען נאָר די קינדער ניט הרג'ענען.

פלוצים האָט זיך פארנאנדערגעעפענט דאָס ביידעל און עס איז אריין אן אראבער אין א צוריסענער אבאיע, א באָרוועסער.

— דו דערקענסט מיך? — האָט ער געפרעגט און האָט זיך א וואָרף געטאָן קושען און ארומנעמען מיין פאָטער.

— איך בין דער זעלבער אראבער, וואָס דו האָסט מיט צעהן יאָהר צוריק געגעבען אין ירושלים א מעדזשידיע וועו איך בין ארויס פון תפיסה. שטעה אויף, אלטער, רוף אהער דיינע זיהן, אלץ וואָס דו זעהסט דאָ ארום איז מיינס. איך בין רייך און באריהמט. אָ, געבענשט זאָל זיין אללאה, וואָס ער האָט געמאכט איך זאָל דיר יעצט קענען אפדינען פאר דיין גוטסקייט.

פון פרייד האָט זיך מיין פאָטער צעווויינט.

דרויי טעג האָט דער שייק אָפגעהאלטען אלעמען ביי זיך, געגעבען צו עסען און צו טרינקען. דערנאָך האָט ער אָנגעזאָטעלט די בעסטע פערד פאר'ן פאָטער און די בריידער, האָט זיי מיטגעשיקט געניטע פאסטוכער, און מיין פאָטער האָט זיך אומגעקערט קיין ירושלים ווי א פרינץ, ארומגערינגעלט מיט רייטער.

— „לאָז דיין ברויט אויפ'ן וואסער", — פלענט דערנאָך מיין פאָטער איבער'חזר'ן די ווערטער פון קהלת, — „וויל אין א צייט ארום וועסטו דאָס ברויט ווידער געפינען".

דער וועכטער איז אנטשוויגען געווארען.

— ניט אלע מאָל איז דאָס אווי, — האָט באמערקט איינער פון די ארבייטער.

עס האָבען זיך ווידער דערהערט קנאלען פון דונערען.

— עס קומט א שטורם, — האָט נעזאָגט א צווייטער. — פאר־א־יאָהרען אין אזא נאכט איז פארפאלען געווארען א פרוי אין יאפפא. ביז איצט ווייס קיינער נישט וואוהין זי איז פארשוואונדען געווארען.

— דאָס מיינסטו די פרוי בערגער? האָט זיך אָנגערופען אייגער פון א פינסטערען ווינקעל, — איך האָב זי גוט געקענט. זי האָט דאָ א צייט געוואוינט אין „סינאי".

קאָוו'ען און פלעגט אָהן אַן אויפהער ריידען וועגען דער נוצליכ־קייט פון פיזישער ארבייט. ער פלעגט דערעסען די חברים מיט זיינע שטענדיגע פראגען, וועז עס וועט זיך שוין אָנהויבען די ארבייט.

— זעה, דו וועסט באלד קאלט ווערען, — פלעגען לאכען די טאטשעטשניקעס. — דאָס, ברודער איז נישט בילדעלאך מאלען.

אזוי איז טאקע געווען. הרר האָט נעארבייט ניט לאַנג. ביי איהם האָבען זיך אָנגעבלאָזען מאזאלעס אויף די הענט. אין די אָווענטען האָט איהם געצויגען דער גאנצער קערפער, און אויפ־שעטהן האָט מען געדארפט פארטאָג, וועז עס ווילט זיך אזוי שלאָפען. און ער האָט זיך ווידער געזומען פאר זיין קונסט.

אין דער צייט איז דניאל ארוים פון שפיטאל, וואו ער איז אָפּגעלעגען אין הויכען פיבער דריי וואכען. ער האָט דאָרט געזהן עטליכע מאל ווי מענשען זיינען געשטאָרבען, און האָט א סך געקלערט וועגען גאָט. זאָנדערבאָרע פאנטאס־טישע חלומות זיינען אויפגעשטאנען אין קאָפּ. איהם האָט זיך נעווענלט זיין א בעטלער, גהן מיט א צובראָכענעם טעלער פון הויז צו הויז, בעטען נדבות, ווי דאָס האָבען געטאָן די אמאליגע זוכער פון אמת ביי די מזרח־פעלקער. אוועקגהן אין מדבר און זיך נעהרען דאָרט מיט ווילדען האָניג. און דאן קומען צוריק צו די מענשען מיט די גרויסע ווערטער פון אמת. ער האָט זיך אינגאנצען ארייגגעטאָן אין אָט די גערענקען, און זיין גאנצע בענק־שאפט נאָך אָרט'ן האָט איהם אויסגעווייזען קליין און אומוויכטיג, עפעס אזוינס פון וואָס מען מוז זיך באפרייען. איצט האָט ער זיך נאָך מעהר באפרייגדעט מיט רב משה'ן. אין טעג, וועז דער רענען פלעגט קלאפען אין די פענסטער, פלעגען זיי זיצען ביים טיי און צוזאמען לייענען די ביבל.

אין נאכט־הויז איז טונקעל און שטיל. מאלקאָוו'ס פרוי שטעהט אויפ'ן שוועל אין איהר טרויעריגער פאָזע. דער אלטער וואנט־זויגער כריפעט אוים פיער מאל. אין גרויסען צימער בא־וויזט זי רב משה אין א יארמולקע און א לאנגער ווארעמער קאָפאָטע. ער זעצט זיך אין א ווינקעל ביים פענסטער, און מאל־

ווערט, איהר חלום'ען זיך שוואַרצע פויגלען מיט גרויסע פליגעל, ווען ווייהען אויף איהר מיט'ן אָטעם פון טויט.

— אזוי, אזוי, — האָט זיך אפגערופען דער וועכטער, — איך האָב געהערט, אז זי האָט איבערגעלאָזען א צעטעלע, אז זי געהט אוועק פון דער וועלט און איהר לייב גיט זי אוועק די ים־חיות. אייניגע האָבען געזאגט, אז זי האָט זיך געווארפען אין ים; אנדערע, אז זי איז אוועק אין א רוסישען מאָנאסטיר. נאָר מיר האָבען געזוכט איהר קערפער, זיינען געשטאַנען ביי ים אין א פינסטערער נאכט מיט ברענענדע פאקעלען אין די הענט און מיר האָבען זיך איבערגערופען מיט די אראבער פון די שיפ־לאך אלעם איז אָבער געווען אומזיסט, דער ים האָט נישט נע־ווען אומקעהרען דעם קערפער פון דער פרוי

— הפנים, אז די ים חיות האָבען זי איינגעשלונגען, — האָט אימיצער באַמערקט, — א־נים וואָלטען די כוואליעס איהר ארויסגעווארפען.

— ווער וויים, — האָט א קרעכץ געטאָן דער וועכטער. — אפשר לעבט זי אין א מאָנאסטיר.

אין די פענסטער פון האָטעל האָט גענומען פויקען דער רעגען, דערנאָך האָט א שיין געטאָן א בליץ און עס האָט זיך פארנאנדערגעטראגען א שטאַרקער דונער. דער וועכטער האָט פארלאָשען דאָס לעמפעלע און זיך געלעגט.

דער שטורם איז אָנגעלאָפען.

12.

דער ארטעל פון די טאטשעטשניקעס האָט ווידער באקומען א גרויסע ארבייט. מען האָט געזומען בויען הייזער אין נייעם שטעטל און גראָבען א צווייטען ברונעם. אין ארטעל זיינען אריינגעטראָטען נאָך א פאָר יונגע לייט און דער קינסטלער הרר, ווען האָט זיך אומגעקערט פון ירושלים אין א זעהר דערשלאָ־גענער שטימונג. ער האָט באשלאָסען ווארפען די הייליגע קונסט און נעמען זיך פאר „שוואַרצע" ארבייט. דאָס האָט איהם אזוי שטאַרק פארדראָסען, אז ער פלעגט גאנצע טעג ליגען ביי מאל־

דניאל'ן איז אומעטיג און גוט. ער פיהלט, ווי גאט'ס היי־
ליגער גייסט פילט אן זיין נשמה. ער וואלט געווואלט דאס גאנצע
לעבען דא זיצען און לערנען תורה. און ווי טרעפענדיג זיינע ג׳ע־
דאנקען, זאגט רב משה טרויעריג:

— ווי לעער און שטיל! ניטא קיין יונגע לייט, וואס וואל־
טען דא געזעסען איבער דער גמרא ביז שפעט ביינאכט. אנשוי־
גען געווארען זיינען זייערע לידער, און זיי זיינען אוועק אויף פאל־
שע פרעמדע וועגען. מיר הערען אויף צו זיין דאס אויסערוועהלטע
פאלק פון גאט, און ישראל'ס שהנקייט ווערט וואס פון יאהר אלץ
טונקעלער. וואס וועט זיין פון אונז?

— א, מלך פון דער וועלט, פאטער געטרייער! — זיפצט
ווידער דער בעטלער — ערלייז מיך.

און די טונקעלקייט ווערט אלץ געדיכטער, און דער לעצטער
שטראהל פון דער זון ברענט אין פענסטער.

עס איז געווען שבת. נאך שחרית זיינען דניאל מיט סענדער'ן
אוועק אין האפען באגעגענען א דאמפפער, וואס איז אנגעקומען
פון רוסלאנד. זיי זיינען דורכגעגאנגען די הויפט־אידישע גאס,
זיינען דורכגעגאנגען די אלטע שטאדט־טויערען, ביי וועלכע קא־
ליקעס און בלינדע האבען מיט טרויעריגע שטימען געבעטען נדבות,
און האבען זיך באלד געפונען אין א שמאלען פינסטערען געסל,
וואס פיהרט צום האפען.

א קלייניער דאמפפער איז נאר וואס אנגעקומען און האט
אראפגעלאזען דעם אנקער. די שיפער אין זייערע בלויע שארא־
וארען און רויטע לייבלאך נעהמען שוין אראפ די פאסאזשירען.
און אין האפען לויפען ארום די בעלי בתים פון האטעלען, גאסט־
הייזער און רעסטאראנען, און די טרעגער שרייען, שלעפענדיג גרוי־
סע לאסטען.

— דוכט זיך, אז א סך יונגווארג איז געקומען צו פאהרען, —
זאגט סענדער, — זעה, שוין דאס צווייטע שיפל איז געדיכט אנ־
געפאקט.

— אמת, — זאגט דניאל — דאס איז גוט. אט איז שוין דאס
דריטע שיפל פול מיט פאסאזשירען, און אלע פאהרען צום האפען.

— זעה! — רופט אויס סענדער מיט אמאל, אנכאפענדיג

קאוו׳ס טאכטער גיט איהם טיי. דער אלטער מאכט א ברכה און זופט אפ אביסעל. דערנאך טוט ער אן די בריל׳ען און עסענט די ביבעל. לעצטען מאל האט ער מיט דניאל׳ן זיך אפגעשטעלט אויף קהלת. דניאל קומט אריין א ציטערענדער און א נאסער.

— קאלט, זיידעניו, — זאגט ער — וואלט כאטש געווען שניי און א טרוקענער פראסט, ווי אין רוסלאנד, דא גיסט גאר א רענען. עם ווערט אמאל אזוי אומעטיג. וואלט כאטש אוים־געפאל׳ען א וווייכער שניי.... אין קינדהייט פלעגען מיר פאהרען אויף שליטעלעך... יע, וואו זיינען מיר געבליבען שטעהן?

— ביי קהלת, — ענטפערט דער אלטער, — טרינק פריהער טיי. דו ציטערסט דאך אינגאנצען.

רב משה לייענט. דאן פארטראכט ער זיך. מען הערט ווי דער רעגען קלאפט אין די שויבען. מאלקאוו׳ס פרוי זיפצט, און דער זייגער טיקט לאנגזאם: „טיק־טאק, טיק־טאק...״

און דניאל זיצט שווייגענדיג, צונויפדריקענדיג דעם קאפ מיט ביידע הענט, וועלענדיג גוט פארשטעהן דעם טיפען אָרט אין קהלת, וואס רב משה איבערגעלייענט.

דאן געהען ביידע, דער אלטער און דער יונגערמאן, אין בית המדרש. אפט געהען זיי צוזאמען צו מעריב. דניאל דאוועט איצט יעדען טאג. זיי געהען ניט אויפלענדיג זיך, מיט שטילע געמלאך, ביידע הויבע, ווי א זיידע מיט אן אייניקל.

דער רעגען האט אויפגעהערט, און פון הינטער די בלויע וואלקענס, אויפ׳ן מערב, קוקט ארויס די רויטע פארגעהענדע זון.

אט איז דער בית המדרש. זיי געהען אריין, און רב משה וואשט די הענט אונטער׳ן קראן. דאן געהט ער צו דער מזרח־וואנט אויף זיין אָרט. מען וואַרט אויף דעם צעהנטען פאר א מנין אנצוהויבען דאוונען.

די אינגלאך־יתומים, וואס זאגען קדיש נאך זייערע קרובים, האבען זיך צונויפגעקלויבען ביים עמוד און רעדען זיך איבער אין דער שטיל. אין טונקעלען ווינקעל זיצט אן אלטער בעטלער און קרעכצט:

— א, מלך פון דער וועלט! פאטער נעטרייער!

זוכט א געלעגנהייט זיך דורכצורעדן מיט איהר. ענדליך האָבען זיי זיך באַגעגנט אין אוועגט בייִם ים, ווען קיינער איז ארום ניט געווען.

— דינה, — האָט ער געמורמלט, ווען דאָס מיידעל איז געבליבען שטעהן לעבען איהם, — דינה, זיי מיר מוחל. — זי האָט אויף איהם אויפגעהויבען איהרע שעהנע אויגען, וואָס זיינען געווען פול מיט טרעהרען, און האָט גאָרניט געענטפערט.

דאָן האָט זי שטיל געפרעגט:

— וואָס איז דאָס פון דיר געוואָרען, דניאל?

און ער האָט ערוואַרטעט, אז זי וועט איהם פאַרווארפען און וועט זיך באַקלאָגען. פון איהרע אויגען זיינען נאָר ארויס צוויי טרעהרען, ריינע, פערעלדיגע, און זיינען גערונען איבער די באַקען.

— און אלץ איז איצט געענדיגט? דו ליבסט די אקטריסע אָרא?

— וואָס זאל איך דיר זאָגען, דינה... דו האָסט שוין מסתמא געהערט, אז זי האָט מיך פאַרלאָזען. גאָט מיינער, איך וויים אליין ניט, ווי דאָס איז געשעהן. ווי א שטורם וואלט אָנגעפלויגען, און איך האָב פאַרלאָרען דעם וועג.

— פארוואָס האָסטו מיר וועגען דעם באלד ניט געשריבען?

— האָט געפרעגט דינה שלינגענדיג די טרעהרען.

— וואָס האָב איך דיר געקענט שרייבען? איך האָב געמיינט, אז אלץ וועט פאַראיבערגעהן, און איך וועל דיך ווידער ליבען, ווי פריהער, — האָט מיט געבעט אין טאָן גערעדט דניאל, — וואַרט, לאָמיר אָנזאַמלען כחות, אָפרוהען זיך, וועט אפשר אלץ דאן ווידער קומען צוריק. זיי מיר א פרייגד. איצט ווייל איך פאר א צייט אוועקגעהן אין גלייך פאר א שומר.

— אָבער וואָס וועל איך זאָגען דער מוטער און דעם ברודער?

— האָט דינה זיך צעווייגט, ציטערעדיג מיט די אקסלען. זיי זיינען אויף דיר זעהר בייז און ווילען מיר חתונה מאַכען מיט א קאָלאָניסט, וואָס שדכנ'ט זיך שוין לאַנג צו מיר ער איז א זעהר עהרליכער מענש.

אויפ'ן ברעג האָבען זיך באַוויזען מענשען.

— איך וועל אוועקגעהן, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט, — די

דניאל'ן פאר דער האנד — דינה איז דאָרטען! דניאל האָט א קוק געטאָן אין דער ריכטונג פון די שיפלעך און האָט בעמערקט דינה'ן און איהר ברודער.

— לאָמיר אָפגעהן אָן א זייט, — האָט ער שטיל ארויסגערעדט, באמיהענדיג זיך צו זיין רוהיג. איך וויל ניט, אז זי זאָל מיך באלד דערזעהן.

זיי זיינען אָפגענאנגען אָן א זייט און האָבען זיך נעשטעלט לעבען אן ארַאבער קאפע.

— וואָס וועט איצט זיין? — האָט סענדער געפרעגט.

— נאָרניט, מיין פריינד! — האָט דניאל געזאָגט טרויעריג — איך וועל אין גיכען אַווקגעהן אין גליל און וועל ווערען א שומר. זאָל מען מיך דער'הרג'ענען. איך האָב אפשר ניט ווי מען דארף געלעבט. דערפאר, האָף איך, וועל איך קענען גוט שטאַרבען.

— הער אויף! — האָט סענדער אויסגעטארטשעט זיינע דיקע ליפען.

עס האָבען זיך באוויזען די פאסאזשירען. זקנים און זקנות, וואָס זיינען געקומען דערלעבען זייערע טעג אין הייליגען לאנד, און יונגע לייט און מיידלעך מיט ברענענדיגע אויגען, וואָס חלומ'ען ווידער צו באלעבען ציון מיט'ן אקער־אייזען. און אָט זיינען דינה מיט'ן ברודער. זיי פיהרען אונטער'ן ארעם אן עלטערע פרוי. ווייזט אוים זייער מוטער. דינה קוקט זיך ארום. זי איז אבי־סעל אָפגעצערט, און די אויגען קוקען אוים פארווויינטע. דניאל'ן האָט דאָס הארץ פארקלעמט. ער האָט נעמיינט, אז זי וועט שוין ניט קומען צוריק קיין פאלעסטינא. איצט וועט זי זיך אלץ ווידער ווסען. בעסער וועט זיין, אז ער וועט וואָס שנעלער פארלאָזען די שטאָדט. זי זאָל איהם נאָר באלד ניט באמערקען. אָט האָט זי טרויעריג א שמייכעל געטאָן, עפעס געזאָגט דעם ברודער, און זיי זיינען א מינוט געבליבען שטעהן...

דניאל האָט ווידער פארבראכט עטליכע פיינליכע טעג. ער האָט נעהערט, אז דינה ליידט שטארק די גאנצע צייט און פארשילט דעם טאָג, אין וועלכען זי האָט זיך מיט איהם באנעגענט. דאָס האָט איהם ניט געלאָזען שלאָפען נעכט. ער האָט אלץ ג־

נאכט און די יונגווארג איז נאר ניט מיער געווארען טאנצענדיג. און ער איז געשטאנען אויפ'ן גאס, אונטער די פענסטער, ווי א פרעמדער, א בעטלער, און איהם האט זיך אויסגעווייזן, אז אט־אט ווערט זיין הארץ צוריסען...

אין דער פריה איז ער אוועק פון שטאדט. ער האט נאר געוואלט צום לעצטען מאל זעהן רב משה'ן.

— וואוהין? — האט דער אלטער געפרעגט.

— ווייט, זיידעניו, — האט דניאל'ס קול א ציטער געטאן — אין גליל, א שומר ווערען. זייט געזונד! איך זעגען זיך מיט אייך, עס קען זיין, אז מען וועט מיך דער'הרג'ענען. איך האב אייך זעהר ליב געהאט, ווי א פאטער...

— וואס רעדסטו, וואס רעדסטו! — איז דער אלטער געווארן רען אונרוהיג, — גאט וועט דיך היטען. געה בשלום. אפשר דארפסטו עפעס האבען אויפ'ן וועג? זאג.

— א דאנק, זיידעניו. איך דארף נארניט.

זיי האבען זיך ארומגענומען און זיך צוקושט.

— געה בשלום! — האט נאכאמאל רב משה ארויסגענע־מורמעלט.

דניאל איז אנגעקומען אין א קליינער גליל'ער קאלאניע, וואס איז געווען ארומגערינגעלט מיט ארבישע דערפלאך. די ארבער פון יענע דערפלאך האבען שוין לאנג געפיהרט מיט די אידען פון דער קאלאניע א פארביסענעם, גרויזאמען קאמף צו־ליב עפעס א שטיקעל לאנד, וואס די אידען זאלען האבען ביי זיי אפגענומען. צוליב אט דער געשיכטע זיינען שוין געפאלען עטליכע שומרים און די ארבייטער יוגענט, זייענדיג צוקריגט מיט די קאלאניסטען, האבען אויף א זאהר צייט אראפגענומען די וואך פון יענער קאלאניע.

וועז די ארבייטער האבען זיך דערוואוסט, אז דניאל ווייל דארט ווערען א שומר, האבען זיי געמומען איהם שטארק אפריי־דען דערפון, ער האט זיי גאר נישט געענטפערט און איז אוועק צום ועד און האט זיך געבעטען מען זאל איהם אנשטעלען אלס שומר.

זיי האבען איהם געפרעגט פון וואנען ער קומט, און וועז

מוטער און דער ברודער וועלען נאָך אויסגעפינען, אז איך בין געווען מיט דיר.

— ווען וועל איך דיר ווידער זעהן, דינה? גיב מיר דיין האַנד ביים זעגענען זיך.

— איך וויים ניט. דער ברודער וויל, מיר זאָלען אַוועק־פאָהרען אין קאָלאָניע. די מאַמע איז אַלץ קראַנק.

זי האָט אויפגעהויבען צו איהם איהרע שעהנע אויגען און האָט אויסגעשטרעקט די האַנד. דניאל איז צו איהר צוגעפאַלען מיט די ליפּען, מורמלענדיג:

— זיי מיר מוחל, זיי מיר מוחל...

א קליינער קאַראַוואַן פון קעמלען מיט איין אויפזעהער, א יונגען אַראַבער, און דניאל'ן, ציהט זיך איבער א וויסטען וועג, וואס פיהרט דורך א וואלדיגע אידישע קאָלאָניע אין גליל. ארום און ארום אויף א סך וויאַרסט באגעגענט מען ניט קיין לעבעדיגע באשעפעניש. די בלויע לופט איז פארגליווערט, און די צערטליכע נאָלדענע ווינטער־זון גיסט שטראָמען ליכט אויף די פארקלערטע פעלדער, וואס זיינען באדעקט דאָ און דאָרט מיט בלומען און שטעכיגען גראָז.

פון צייט צו צייט נעהמט דער אַראַבער, שאָקלענדיג זיך אויפ'ן קעמעל, זינגען עפעס א טרויעריגע מעלאָדיע. ער זינגט וועגען ליבע און טויט, און, ווי אין שלאָף, הערט דניאל די ריהרענדיג ווערטער פון דער מיידעל, אז זי וועט ניט אַוועקגעהן פון איהר ליבען, ביז מען וועט זי ניט ארומוואשען מיט וואריעמע וואסער און אַרייגלעגען אין קבר...

און ווידער וועלט אויף א וויילע דער אַראַבער אנשוויגען. די קעמלען ציהען זיך וויטער, קלינגענדיג מיט די גלעקלאָך: דין־דין־דין!

דניאל'ן איז אומעטיג. איהם דערמאָנט זיך אלץ די לעצטע צייט אין שטאָדט, ווי ער האָט שווער געליטען, ווען ער האָט זיך דערוואוסט, אז אַרא פאָהרט אין גיכען אָפּ מיט קאַרטשעווסקי'ן אין אייראָפּא, און דינה וועט באלד חתונה האָבען מיט דעם יונגען קאָלאָניסט פון יהודה. זייער חתונה איז נעווען אין יפו, אין א רויסען רייכען האָטעל. די מוזיק האָט נעשפּילט א גאנצע

די אראבישע וועכטער ארום זיינען שוין אויך געשטאנען אויף זייערע פאסטענס.

דער ווינט האט נערוישט צווישען די בוימער. דניאל האט פארמאכט די אויגען און געקלערט:

— איך וועל דאָ היטען א פאָר חדשים און אין פריהלינג וועל איך זיך פארדינגען צו אן אלטען קאלאניסט אן ערד ארבייטער, צו אקערען און זייען מיט אהם. ווי גוט עס וועט זיין צו געהן מיט דער סאבע איבער'ן ברייטען פעלד. עס וועט אויפגעהן דער הויכער גאלדענער קארן, איך וועל שניידען און זינגען לידער. און אזוי טרוימענדיג איז ער לאנג געשטאנען מיט פארמאכטע אויגען.

מיט א מאל האט זיך דערהערט א שארך צווישען די בוימער. עס איז שטיל געווארען און באלד האט זיך ווידער דערהערט א נערוויש. דניאל איז צוגעפאלען צו דער ערד און געגומען זיך צו הערען. עמיצער האט וועמען גערופען. דניאל האט זיך אויפגעהויבען און זיך א לאז געטאן נאכ'ן קול. מען האט אננעהויבען שיסען און דניאל איז אומגעפאלען.

דניאל'ס לויה איז געווען נאכמיטאג. דער קליינער עולם איז געגאנגען שטיל, שווייגענדיג. מען איז פארבייגעגאנגען די אידישע ווייגערטנער. די הויכע ארבעער וועכטער אין די לאנגע אבאיעס האבען געקוקט פרעמד און קאלט. און די פראצעסיע האט זיך געצויגען פאמלעך איבער'ן זאמד צום גרינעם בית עולם...

עס איז געווען א פינסטערער רעגענדיגער אוועגט. בנימין כאינים איז ארוים פון דער רעדאקציע פון אן ארבייטער־זשורנאל און איז א טרויעריגער אוועק צום ים. ער האט זיך נאר וואס דערוואוסט וועגען דניאל'ס טויט, און ער האט ניט געוואוסט, וואו אהינצוגאן זיך. מיט עטליכע טעג צוריק איז ארא מיט קארטשעווסקי'ן אוועקגעפאהרען אין אייראפא. דאן איז אננעקומען א בריף פון לאה'ן אין וועלכען זי האט געשריבען, אז נחמה איז געשטארבען. דאס מיידל איז א בארוועסע געלאפען איבער'ן

ער האָט דערצעהלט וועגן זיך, האָט אן אלטער סאָלאָניסט געזאגט:

— גוט, דו וועסט מאָרגן ארויס מיט מיין זוהן.

נאָר דניאל איז ארויס היטען נאָך די זעלבע נאכט. ער האָט זיך נאָך אלץ געפיהלט זעהר דערשלאָגען און איינזאם, שטעהנדיג אויף דער וואך ביי די עקאָליפטען בוימער און צוהערענדיג זיך צו יעדען קלענסטען גערויש, פלעגט ער האלטען אין איין קלערען וועגען די שווערע טעג, וואס ער האָט די לעצטע צייט דורכגעלעבט. עס פלעגט זיך איהם אָפט דוכטען, אז ער שטעהט נאָך אלץ אונטער'ן פענסטער פון האָטעל אין יאפפא, וואו עס קומט פאָר דינה'ס חתונה, און דאן פלעגט ער נעמען שכעל שפאנען איבער'ן פעלד, און זיין נשמה איז אויסגענאנגען פון וועה.

און אזוי האָט זיך געצויגען ביז'ן לעצטען אָוונט.

פארנאכט איז דניאל אויפ מיט א צווייטען וועכטער, א זוהן פון א קאָלאָניסט, אויף עפעס א שמחה'לע, וואס איז פארגעקומען אין ארבייטער קיך ער האָט זיך געפיהלט גוט מיט זיינע נייע חברים, געזונגען, געטאנצט און א זיינער צעהן זיינען זיי ביידע ארויס אויף דער וואך.

ביי אין עקאָליפטען וועלדל האָבען זיי זיך אפגעשטעלט. דאָרט האָבען זיי זיך געדארפט פאנאנדערגעהן אויף זייערע פאסטענס. די נאכט איז געווען א פינסטערע, עס האָט געבלאָזען א שטארקער ווינט און איבער'ן הימל האָבען זיך געטראגען שוואָרצע וואָלקענס.

— שלום, — האָט געזאגט דניאל און האָט דערלאנגט זיין חבר די האנט.

— דו וועסט זיין ביי מיר מאָרגן? — האָט געפרעגט דער יונגער קאָלאָניסט?

— יא, שלום, — און דניאל איז אוועק שטיל זינגענדיג א קאראהאד מעלאָדיע. ער האָט זיך שוין לאנג נישט געפיהלט אזוי גוט און פרעהליך. איהם אליין האָט דאָס געוואונדערט. ער האָט געשיינט ווידער צו האָבען געפונען רוה און גליק.

דניאל האָט זיך געשטעלט אויף זיין אָרט און האָט זיך אנגעשפארט אן א בוים.

דער פארפאַלגטער

— יפו! יפו! — האָט מיט פרייד אויסגעשריען יהודית.

— ענדליך זיינען מיר געקומען. כ׳גיה אויפוועקען מיין ברודער.

און דאָס מיידעל איז אוועקגעלאָפען אין טריום, א פרעהליכע, א גליקליכע, איבערלאָזענדיג אויף דעק נפתלי׳ן, וועלכער איז געשטאנען א טיף פארטראכטער, אָנגעשפּאַרט אויף די גראטעס.

פריהמאָרגענס זיינען זיי ארויס באגעגנען דעם זונען־אויפגאנג און די ברענעס פון הייליגען לאנד, נאָך וועלכען עס בענקט דורות לאנג, אין גלות, דאָס אידישע פאָלק.

די זון האָט זיך אויפגעהויבען, און די וואָלקענס, וואָס האָבען זיך א גאנצע נאכט געטראָגען מחנות־וויז איבער׳ן הימעל, זיינען צוזונען. בלויז וואו ניט וואו, אין מערב זייט, האָבען זיך, ווי יונגע מלאָכים׳לאָך, געדויטעלט ראָזע וואָלקענדלאָך. דער ים, א מעכטיגער, א רוהיגער, האָט זיך געצערטעלט אויף דער זון און געשמייכעלט צום בלויען הימעל.

— אָט, איז דאָס זונען־לאנד! — האָט נפתלי א טראכט געטאָן, — די ווּג פון די גרויסע נביאים, דער וואונדערבארער גאָרטען פון אונזער יוגענד. ווייסע מעוועס האָבען זיך באוויזען אין דער לויטערער לופט, נידריג שוועבענדיג איבער׳ן וואסער, און באלד האָט מען אויך דערזעהן שיפלאָך מיט הויך געוואקסענע ארבעער, אין בריטע, פארביגע הויזען און רויט בלויע באיקעס. אויפ׳ן שיף האָט זיך אויפגעהויבען א געטומל. די מאטראָזען האָבען אָנגעהויבען ארפּלאָזען דעם אנקער. נפתלי איז ארפּ אין טריום. נישט געשלאָפען האָט ער א גאנצע נאכט און דער קאָפּ האָט זיך איהם געדרעהט און די פים האָבען זיך איהם געבראָכען; ער האָט זיך געפיהלט מיד און שוואך. פאר זיינע אויגען האָט

פעלד, האָט באקומען א לייכטע וואונד אין פוס, און אין עט־
לייכע טעג ארום איז זי געשטאָרבען פון בלוט־פארניפטונג. אויצט
איז דניאל אויך ניטאָ.

כאינים איז אוועק צום ים. די גרויסע וועלען האָבען זיך
אָנגעשלאָגען אָן ברעג און בייז נערוישט וועגען עפעס. וואָס איז
פאטאל און אונפארמיידליך. כאינים איז לאַנג געשטאַנען בייס
וואסער, פיהלענדיג א שרעקליכע איינזאמקייט. דער שרעק פון
דעם אונפארמיידליכען טויט האָט זיך אויף איהם אָנגעוואקט פון
אלע זייטען, אָנפיהלענדיג זיין נשמה מיט אן אונאויסשפרעכליכען
טרויער און בענקשאפט.

כאינים האָט געגומען גיהן ווייטער. אָט איז דאָס הויז, וואו
עס האָבען געוואוינט די שוועסטער לאה און נחמה. די טיר און
די פענסטער זיינען געווען פעסט פארמאכט. שוין לאַנג, אז קיי־
נער האָט ניט געוואוינט אין הויז. כאינים זעצט זיך אוועק אויף
די טרעפלעך פון גאניק און לאָזט אראָפ דעם קאָפ. אהער פלענט
ער אָפט קומען א מידער, א פארמאטערטער, און נחמה פלענט
מיט איהרע אונשולדיגע צערטליכקייטען אזוי לייכט צושטרייטען
זיינע פינסטערע געדאנקען. ווי וואונדער־שהען פלענט איהר נע־
לעכטער קלינגען. דאָ האָט זיך דניאל באגעגענט מיט אַראָן.
עס איז אריבער א יאָהר, און עס איז שוין ניטאָ נחמה און ניטאָ
דניאל. ביידע זיינען אזוי פריהצייטיג געשטאָרבען, געשטאָרבען.

כאינים האָט זיך שטיל צעווייגט.

און דער ים האָט אלץ נערוישט, נערוישט...

סוף.

א רגע איז ער געשטאנען פּאַרטראַכט, נאָר פּלוצים האָט ער זיך א וואַרף געטאָן צוריק אויפֿן דעק.

חיים איז געוועזן איינער פון די ערשטע אידישע ארבייטער אין ארץ ישראל. א פּאָר יאָהר האָט ער געוואַנדערט איבער די קאָלאָניעס, לוידענדיג, נישט איינמאָל, הונגער און נויט, נאָר אייביג מיט דער היסער אמונה אין הארצען, אז דאָס אייגענע לאנד וועט ווידער אויפלעבען. לסוף איז ער זיך צוזאמענגעקומען עפעס מיט אן ארבייטערקע, וועלכע ער האָט איינמאָל מציל געווען פון אראבישע הענט. זיי האָבען חתונה געהאט און געעפענט אין שטאָדט א ביליגען רעסטאָראַן פּאַר ארבייטער, וואוהין עס פלעגט זיך פון אלע עקען יהודה צוזאמענקומען די יונגענד.

אין א האלבע שעה ארום זיינען שוין אלע געזעסען אין א שיפל און שלאנקע אראבער האָבען מיט געפילדער געווען לעווען. ס'איז פרעהלאך. די זון לאכט, די כוואליעס רוישען בנעימות'דיג.

דער עלטסטער שיפל־פיהרער, א שהנער יונג האָט פרעהלאך אויסגעשריען: — אללא'ס טאכטער איז ווידער געקומען צו אונז!

— אללא! וואָס פאר א אויגען זי האָט עם! — האָט דער צווייטער אויסגערופען, נישט אראָפּלאָזענדיג זיין בליק פון דער מיידל.

דאָס שיפל קומענדיג אלץ נעהענטער צו די פעלזען וואָס קוקען ארויס פון וואסער, נישט ווייט פון ברעג, גיט זיך א בויג, נאָר תיכף צוריק א הויב און לאָזט זיך ווידער אראָפּ ווי זי וואָלט אנגעהויבען געהן צו גרונט.

— אך, ווי גוט! — האָט יהודית אויסגעשריען, פּאַרמאַכענדיג נישט ווילענדיג די אויגען — מען פליהט ווי אין א חלום!

אויפֿן ברעג איז נפתלי געבליבען אליין. יהודית און שמאי זענען געווען פּאַרנומען מיט זייער באגאזש. פון שוואכקייט איז ער קוים געשטאנען אויף די פיס און האָט זיך געמוזט צוזעצען אויף א קאסטען. די לאנגע נסיעה איבער'ן ים האָט איהם אויסגעמוטשעט און איצט האָט זיך איהם פונ'ם שארפען, געזאלצענעם ריח פונ'ם ים־וואסער שטארק געדרעהט דער קאָפּ. ווי אין נעבעל האָט ארום איהם גע'רעש'ט אן ארבישער המון. מענשען אָנגעלאָדענע מיט שווערער משא זיינען שורות־ווייז פּאַרבּיי איהם גע־

זיך א טומאן צושפרייט. יהודית איז צוגעקומען צו איהם און פרעהלאך קלאפענדיג אין די הענט אויסגערופען:

— שוין געקומען צו פאהרען! געקומען צו פאהרען!

פויל און מאט זיינען געוועזען איהרע באוועגונגען; די פאר־שלאפענע אויגען האבען קוים, קוים געשמייכעלט. ער האט גע־קוקט אויף איהר און אין זיינע אויערען האבען וויי א זיסער ניגון געקלונגען איהרע רייד וועגען זייער געמיינזאמען לעבען אין אייביג גרינעם בערגיגען נליל. זי איז איהם איצט שטארק געפעלען גע־ווארען.

— איך בין היינט ווי א שבור'ע — עס דרעהט זיך מיר דער קאפ.

— יהודית! — האט נפתלי א שעפטשע געטאן. — וועלען מקום ווערען אונזערע חלומות וועגען גליל? זאג, טייערע?

— יע, מיין טייערער! גוט וועט אונז זיין! — האט זי געענטפערט.

זי איז צוגענאנגען צו איהר ברודער, וואס האט געפאקט זיינע זאכען.

נפתלי איז געבליבען זיצען אויפ'ן קאסטען, פארטיפט אין רעיונות.

באלד איז אריינגעלאפען אין טריום א דאר, באוועגליך אידעל מיט א קליינעם שפיציגען בערדעל.

— חיים! — האט א געשריי געטאן שמאי, יהודית'עם ברו־דער, א געזונטער, בריים־ביינערדיגער בחור, מיט א וואוילען לי־ליכען פנים.

— שלום!

— שלום, שלום! — ענטפערט חיים, פעסט דריקענדיג זיי די הענט. — שוין צוריקגעקומען? מען זעהט עפעס קיינעם נישט. זיינען פארהאן עפעס א סך נייע?

—צוויי זיינען ארא אין חיפה, און אט דער בחור — האט יהודית אנגעוויזען שמייכלענדיג אויף נפתלי'ן — וועט געהן צו דיר. ס'איז דא נאך פאראן אן אלטער מאן מיט א קראנקען זוהן.

— וועניג — זיפצט אפ חיים, א קראץ געבענדיג זיך אין בערדעל.

קומען צום גרויסען סיילעבדיגען מאַרק־פּלאַץ, פֿון וואַנען עס ציהט זיך א ברייטע אידישע גאַס מיט הויכע, שטייגערנע מויערען אויף בוידע זייטען.

באַגעגנט אויפֿן וועג באַקאַנטע, האָט יהודית צו אַלעמען געשמייכעלט. זי איז געווען צופרידען צו זיין ווידער אין ארץ ישראל, צוויישען אייגענע און נאָהענטע מענשען. די פֿאָר־בראַכטע חדשים אין רוסלאַנד, האָט זי שטאַרק געבענקט נאָך די אייבּיגע גרינעדע פֿעלדער און נאָך דער שטילער קאַלאָניע, וואו איהר מוטער און ברודער האָבען זיך באַזעצט נאָך וועלן זי איז א קינד געווען. זי איז אויסגעוואַקסען און שטאַרק געוואָרען אין דער פֿרייַ, אין די אראַנזשען־גערטנער, אונטער דער גליהענדער מזרח־זון. און נמאס איז איהר געווען דאָס לעבען אין דער גרויסער שטייגערנער שטאָדט, און זי האָט זיך געפיהלט ווי פֿארשלאָסען אין א גרויסער תפיסה.

פון א געוועלב איז איהר אַנטקעגען ארויסגעלאָפען אן אויפֿגערעגטע, יונגע, הויכע מיידעלע. דערזעהענדיג זי, האָט יהודית א נעשריי געטאָן פון פרייד און די חבר'טעס האָבען זיך אַנגעהויבען לאַנג און היים קושען, פֿאַרוואַרפענדיג איינע די צווייטע מיט פראַגען.

— אך, יהודית! איך האָב אזוי ארויסגעקוקט אויף דיר! פֿארוואָס האָסטו מיר נישט געשריבען?

— טייערע, איך האָב אַליין ניט געוואוסט, ווען מיר פאָהרען ארויס. ווי דו ביזט עס אויסגעוואקסען, חנה, — האָט יהודית געזאָגט, ווידער קושענדיג די חבר'טע.

— און דו, יהודית, ווי שעהן דו ביזט! בליהסט! קום שנעלער צו אונז. אך, ווי די מאַמע וועט זיך דערפרעהען. קום, שמאי!

יהודית האָט זיך געזעגענט מיט נפתלי'ן, צוזאָגענדיג איהם שפּעטער קומען צו חיים'ען. ביים אוועקגאַנג מיט דער חבר'טע, האָט זי צו איהם שמייכלענדיג ליבליך א זאָג געטאָן:

— וואַרט אויף מיר, נפתלי. אָט געהט טאַקע חיים. ער וועט דיך אָפּפיהרען צו זיך.

אין אייניגע מינוט שפּעטער האָט חיים ארייַנגעפיהרט נפתלי'ן איען א שמוציגען מיסטיגען הויף, וואו עס האָבען זיך געוואלגערט

נאנגען, איינגעבויגענע, פארסאפעטע האָבען זיי געפילדערט, גע־קרינט זיך.

פלוצים האָט ער לעבען זיך דערהערט עפעס א בעטענדיגען אלטען קול. ער האָט אויפגעהויבען זיין קאָפ און דערזעהן א גרויען אָרימען אידען אין א לאַנגער קאַפאָטע מיט א גרוי־אָפּגעריבענעם היטעל.

— איהר דאַרפט אן אכסניה? פרעגט דער אלטער. — קומט צו מיר. וואו זיינען אייערע זאכען? איך האָב ליכטיגע, ריינע צימערען אָהן וואנצען. ביי חיים'ען זיינען פאראן וואנצען: זיי וועלען אייך דאָרט אויפעסען. וואו זיינען אייערע זאכען?

— ביי חיים'ען — האָט קורץ געענטפערט נפתלי.

דער אלטער איז אוועק, און לעבען איהם זיינען, ווי אויסגע־וואקסען, צוויי בחורים, ביידע געלע, אָפּגעריסענע און פאראָרימטע.

—מיט דעם דאָזיגען שוף געקומען? — האָט אייניער גע־פרעגט.

— יע, — ענטפערט נפתלי, באטראכטענדיג די בחורים, — און איהר ארבייט דאָ?

— מיר פיבערען — האָט דער צווייטער א זאָג געטאָן, — א וואויל ארבייט!

— שרעקט איהם נישט; ער קען נאָך מיט'ן זעלבען שוף צוריק אנטלויפען — באמערקט שמייכלענדיג דער ערשטער.

— פארוואָס קלערט איהר אזוי? האָט זיך נפתלי פאר־וואונדערט.

די בחורים האָבען אויף איהם געמאכט א שווערען אייִנדרוק און איהם איז אומעטיג געוואָרען. אין דער זעלבער מינוט זיינען אָנגעקומען יהודית מיט שמאי'ן.

— און מיר זוכען דיך אָרום, נפתלי. קום, דיינע זאכען וועט מען שוין ברענגען צו חיים'ען.

זיי זיינען אוועק איבער א שמוציגען, ענגען אראבישען גע־סעל. פארבייגענאנגען דעם אלטען שטאָדטישען טויער. דאָרט, אויף דער ערד אין ווייסע קיטלען זיינען געזעסען בלינדע אראבישע בעטלער, טרויעריג געזונגען עפעס א תפלה. זיי זיינען ארויסגע־

ליבט און אָפּטמאָל, אוועקנט־צייט, וועלן זלאָטע, א מידע, איז נע־ שלאָפּען ביים ענגענדען לאָמפּ, וואָס פּלעגט דונקעל באַלייכטען דעם חדר, פּלעגען זיי פּריינדליך שמועסען וועגען דעם שיקזאל פון טערקיי אוואַנדערע לענדער, פּארטרינקענדיג מיט א פּאָר גלעזלאך קאָניאק.

דער קרומער איז אויפּגעשטאַנען און, דער לאַנגענדיג זיין האַנד נפתלי'ן, געזאָגט:

— זעצט זיך, חבר, שעהמט אייך ניט; איהר זייט, דאַכט זיך, א בעסאַראַביער, ניין?

— ניין — האָט נפתלי געענטפערט.

דער קרומער איז געווען א בעסאַראַביער און ביי אלע נייע אָננעקומענע האָט ער נאָכגעפרעגט, צי זיי זיינען ניט פון דאָרטען.

— איהר זייט געקומען אלס טוריסט דאָס לאַנד באַקוקען — האָט דער קרומער געפרעגט נפתלי'ן, אָננעסענדיג זיך א גלאָז טיי. — זעהר אינטערעסאַנט. אין ארץ ישראל איז פּאַראַן וואָס צו זעהן!

— איך בין געקומען ארבייטען — האָט געענטפערט נפתלי און איז אנשוויגען געווארען.

דאָס אָרימע שמוציגע מעבעל פון אכסניה האָט אויף איהם גע־ מאַכט א שלעכטען איינדרוק.

נפתלי'ן איז אומעטיג געווארען און א טרויער האָט זיין פּנים באַדעקט.

— טרינקט, חבר, — האָט דער קרומער געזאָגט, — ארבייט וועט איהר קריגען. אין די קאָלאָניעס נעהמט מען ארונטער די אַראַנזשען און מען זוכט מענשען. פּאלט ניט אראָפּ ביי זיך!

די פּראָגען פון קרומען זיינען איהם מיאוס געווארען, און ער האָט געבעטען דעם באַלעבאָס צו געבען איהם פּלאַץ וואו ער זאל זיך קענען צולעגען אָפּרוהען.

חיים האָט איהם אריינגעפיהרט אין א זייטינען חדר, וואו אויף איינעם פון פיר בעטלעך איז נעלעגען א קראנקער ארבייטער.

— ער קיבערט! — האָט חיים ערקלערט. — אין שפּיטאל איז ניטאָ קיין פּלאַץ, איהר וועט אייך לעגען אויף דעם גלעזגער, עס איז רויג.

חיים איז ארויס, פּארמאכענדיג הינטער זיך די טיר. נפתלי

שטיקער אייזען, האָלץ, צובראָכענע שטולען און בעטען און ביי א פענסטער האָט געדארט א בוים.

אריינקומענדיג האָט זיי באגעגענט חיים׳ס ווייב, זלאָטע, א טראָגעדיגע, פון נויט־דערשלאָגענע אידענע מיט אן אויסגעצויגענעם בלאָסען פנים און קראנקע אויגען. ביי איהר קלייד האָט זיך אָנגעהאלטען מיט שמוציגע הענטלאָך א פיר־יעהריגער אינגעלע אין אן טונטער־העמדעל.

— איך ווי׳ל נישט מאמא! — האָט ער געוויינט. — איך ווי׳ל נישט געהן, גיב מיר אנדערע ברויט. איך וועל ניט געהן.

חיים איז געווען פארכמורעט. די לעצטע צייט זיינען די געשפענטן זיינע געגאנגען שלעכט. א סך ארבייטער זיינען אוועקגעפאָהרען, נישט באצאָהלענדיג קיין דירה געלט און פאר׳ן עסען. אוועק זיינען די צייטען, ווען עס פלעגען פרייטאָג צו נאכט מיט א נערויש און געזאנג עסען א מענשען פערציג ביי זיין טיש אין אמאל נאָך מהר. דאמאָלט פלעגען קומען מיט יעדער שיף יונגע לייט פון דער גאנצער וועלט און געקאָכט האָט דאָס לעבען אין לאנד און איצט קומט נאָר איין אורח.

— איין מענש, — האָט ער אונטער׳ן נאָז א ברום געטאָן, נישט קוקענדיג אויף דער פרוי.

— גוטע געשעפטען! — און זלאָטע האָט זיפצענדיג אוועקגעשלעפט דאָס אינגעלע אין שטוב.

צווייטער קאַפּיטעל.

אין מיטען פון א ניט־אויפגעראמטען חדר איז געשטאנען א לאנגער טיש, ביי וועלכען דריי ארבייטער האָבען געטרונקען טיי. איינער פון זיי איז געווען א קרומער, א קליינטשיקער מיט שווארצע וואָנסען און א מידען בלאָסען פנים. ער האָט שוין א לאנגע צייט מעהר ניט געארבייט און געלעבט אויפ׳ן חשבון פון זיינע קרובים, וועלכע פלעגען איהם פון צייט צו צייט צושיקען קלייניע סומען פון יענער זייט ים. ער האָט געהאט זיין אייגענעם ווינקעל ביי חיימ׳ן און קיינער האָט ניט געטארט זיך צולעגען אויף זיין נעלעגער. צייטענווייז פלעגט ער זיך קריגען מיט חיים׳ן, דאָס דוב איבער פאָליטיק, נאָר זיי האָבען איינער דעם צווייטען ג׳ע־

וואכט האָט ער אַ פּאַרשוויצטער. לעבען איהם, שמייכלענדיג, איז געשטאַנען יהודית.

— האָסט זיך דערשראָקען? — לאַכט זי, צובויגענדיג זיך צו איהם. — שטעה גיך אויף. אין אַ שעה ארום געהט אָפּ דער דיליזשאַנס.

נפתלי איז אויפגעשפרונגען. מיט אַ פּאַרשלאָפענעם בליק געקוקט אויף דער מיידעל, גלייך ווי ער וואָלט זי ניט געקענט.

— וואָך אויף! ווי איז מען עס אזוי פּאַרשלאָפען?

אין אַ האַלבער שעה ארום זיינען זיי געווען ביים "חאן", פון וואַנען עס פלעגען אָפּפאָהרען די פוהרען. זיי זיינען געזעסען אויף אַ שטיין אונטער אַ בוים. ארום זיי האָט געטומלט, עס האָבען געשריען בעלי־ענלות; פערד האָבען געהירזשעט און געקלאַפט מיט די קאפיטעס אין דער ערד.

— בלייב אויף שבת — האָט נפתלי זי געבעטען — לאָמיר זיין ביינאַנד כאָטש נאָך אַ טאָג.

— כ'לעבען, איך קען ניט, ליבער מיינער, — האָט שטיל געענטפערט יהודית — די מאַמע וואַרט אויף אונז. זי איז נעבאָך דאָרט אַליין. דו וועסט קומען צו אונז אויף שבת. אַ שאָד, וואָס אין אונזער קאָלאָניע איז איצט ניטאָ קיין ארבייט. פאַרבליב ניט לאַנג אין שטאָדט. דאָ איז ניט גוט. אָ וועסטו זעהן, ווי שעהן עס איז אין דער קאָלאָניע. נאָך פּסח וועלען אָנהויבען בליהען די טרויבען, ס'וועט ווערען שעהן איבעראַל און דו וועסט דאָן קומען צו אונז וועכטעווען די ווייגנערטנער. גוט און שטיל איז אין דער קאָלאָניע. אָפטמאָל, אין לבנה־נעכט, געהען מיר גאַנצע חברות אַוועק אויפ'ן בית עולם, אונזער קליינער בית עולם מיט זיינע הויכע טאָפּאָלען געפינט זיך צווישען מאַנדעל און וויינגערטנער. אייגמאָל זיינען מיר דאָרט אָפּגעזעסען אַ גאַנצע נאַכט. גאָט, ווי שעהן די נאַכט איז דאָן גע־ווען, אַ ווארימע, אַ צארטע, און אין הויכען הימעל האָבען די שטערען אזוי ליכטיג געשיינט איך בין נאָך דאָן געווען אַ קליין מיידעלע.

יהודית האָט זיך פלוצים פארטראַכט, און געוואָרען ערנסט.

נפתלי האָט קוים, קוים זיך צונעבויגען צו איהר, אייגעאַטעמט דעם ריח פון איהרע האָר, און איהם האָט זיך שטאַרק געוואָלט ארומ־

איז צוגענאנגען צום חולה, וועלכער האָט מיד אויפגעהויבען צו איהם זיינע ברענענדיגע, פיבער־אויגען, עפּעס שטיל א ברום געטאָן און ווידער זיי פארמאכט. געפּלאמט האָבען דעם חולה'ס אויסגעצערטע, אפּגעברענטע באקען און זיינע ליפּען זיינען טרוקענע געווען פון היץ. אויסגעדארט איז ער און זיינע קלייִדער אַלע און אויסגעשמירט.

— נאָט מיינער! — האָט נפתלי א טראכט געטאָן — וואָס איז עם פאר א מורא'דיגער פיבער. ווי ער וואלגערט זיך עס דא איינערא'ליין, הילפלאָז אויפ'ן שמוציגען געלעגער. דאָס ארבייטער־לעבען מוז דאָ זיין שוואר.

— א טרונק! — האָט א קרעכץ געטאָן דער חולה — איך וער פארברענט פון דורשט!

נפתלי האָט איהם דערלאַנגט א גלאָז וואסער. ציטערענדיג האָט ער עם זשעדנע אויסגעטרונקען.

— אויסגעמוטשעט האָט מיך דער פארשאָלטענער פיבער — האָט ער א זיפץ געטאָן. — איך האָב שוין מעהר קיין כח ניט צו לייִדען.

נפתלי האָט זיך צוגעלעגט, ער האָט אָבער ניט געקענט אייִנשלאָפען. ער האָט געטראכט וועגען חולה און געוואָלט האָט זיך איהם ווייִנען.

נאָכדעם איז אריין אין צימער דער קרומער, געשטאַנען א פּאָר מינוט ביים חולה'ס בעטל און איז שטיל אוועק.

אין גרויסען צימער האָט מען געקלונגען מיט געפּעס. עס בייזערט זיך א פרויען־שטימע, עס ווייִנט א קינד און חיים רעדט שטיל־ערהייט. דרעמלענדיג האָט נפתלי געהערט דעם קראַנקענ'ס היץ־רייד וועגען א הויבען ניט דערגרייכבארען בארג, פון א בלוט־רויטען טייך און א פינסטערען געדיכטען וואלד...

נאָכדעם האָט זיך אלץ אין נפתלי'ס פאָרשטעלונג פארפלאָנטערט, און ער איז איינגעשלאָפען. עס האָט זיך איהם ג'חלומ'ט א בייזער פאָרמלאָזער חלום: א פאַנטאסטישע, ברודיגע קלעפּיגע חיה האָט מיט איהרע האָריגע לאפעם ארומגענומען זיין האלז, ארויפגעלעגט זיך אויף זיין ברוסט און העסליך וואיענדיג אָנגעהויבען איהם צו ווערגען. נפתלי, פיהלענדיג, אז ער וועט דערשטיקט אונטער דער חיה'ס לאפעם, קרעכצט און וואַרפט זיך. ער־

נערעדט העברעאיש מיט עפּעס אַ בחור, וועלכער האָט געהאַלטן אַ קאָרב אויפֿן רוקן. נפתלי איז צו זיי צוגענאַנגען נעהענטער.

— שמאי! — זאָגט די מיידל — דעם קאָרב טראָג אוועק אין טריום און דעם קאסטן וועלן מיר נאָך דעם איבערשלעפּן. איך וועל דאָ צוהיטן.

דער בחור געהאט אוועק, און זי, א מידע, א פארטראכטע, זעצט זיך אויפֿן קאסטן. נפתלי קוקט אויף דער מיידל, ווי זיך עפּעס דערמאָנענדיג. זי האָט באמערקט זיין אויפמערקזאמען בליק און פּאַרשעהמט אַראָפּגעלאָזן דעם קאָפּ. נפתלי'ן דוכט זיך, אז ערגעץ וואו האָט ער שוין געהערט איהר קול. אָבער וואו און וועז קען ער זיך בשום אופן ניט דערמאָנען. מסתמא האָט זי זיך איהם געחלומט אין יענע משוגענע נעכט, וועז זיי נשמה האָט מוראַדיג געבענקט נאָך ליבע, און זיין גוף האָט נעציטערט און נעברענט פון לידענשאפֿט. ער קוקט אויף דער מיידל און דערמאָנט זיך אין פריהלינג אין שטילען שטעדטל, אין די בלויע ווייטקייט פון די גרינע, ברעגלאָזע פעלדער, אין די מאיאָווע נעכט, ווייט ביים ראנד פון וואלד, און עפּעס א הארציג־ליד, וואָס טראָגט זיך פון ערגעץ... און ווי ער, אן איינזאמער בלאָנזשעט ארום אין בער'ן לבנה־וועג, בענקענדיג נאָך דער שהנער מיידל...

אין אוועגט איז נפתלי ביים דונקעלען שיין פון לאמטערנעם געזעסען מיט זיי אין טריום. יהודית מיט'ן ברודער האָבען שטיל געזונגען נייע אידישע לידער. און מאָדנע האָבען געקלונגען די לידער פון גרינע פעלדער, פון הייסער זון און זאָרגלאָזען פרייען לעבען, אין פינסטערען בלאָטיגען טריום — די לידער פון די קינדער פון אלטען פאָלק, וואָס בענקט נאָך זיין היים...

דאן איז יהודית געזעסען א פארטראכטע, אראָפּגלאָזענדיג אויף דער ברוסט איהרע דיקע שווארצע צעפּ. מילד און שהען איז זי אין דער פּאָזע געווען. עס האָט זיך נעדוכט, אז זי שעפּטשעט שטיל און צערטליך צו נפתלי'ן:

— ליבער מיינער, קוק אויף מיר און פארגעס אלע דיינע דאגות און אומעט. אויסגעוועבט בין איך פון ליבע און לאסקעם. מיינע האָר שמעקען ווי דופטיגע רויזען און דער ריח פון מיינע בריסט וועקט זיסע חלומות. שפּיגעל זיך אין מיר, ליבער מיינער! יענע נאכט האָט נפתלי ניט געקאָנט איינשלאָפען. לעבען

נעהמען זי, צופֿרִיעדען זי צו דער ברוסט און מיט הייסע קושען באַ־דעקען אִיהר ליבלַיך פּנים.

— יהודית! — האָט ער א שעפּטשע געטאָן און פּעסט נע־דריקט אִיהר האַנד.

— מען קוקט אויף אונז — האָט באמערקט די מיידל און איז אויפגעשטאַנען.

נפתלי, שאָקלענדיג זיך ווי א שיכור, איז איהר נאָכגענאַ־נגען צו דער פוהר.

אין א וויילע ארום איז זי, א טייערע, א ליבהארציגע, נע־זעסען מיט'ן ברודער אין וואָגען, שמייכלענדיג צו נפתלי'ן מיט א צארטען זיי־נעזונד־שמייכל. נאָך איהר אוועקפאָהרען האָט נפתלי, אן אומעטיגער, לאַנג געבלאַנדזשעט איבער דער שטאָדט. געהאָפט האָט ער, אז זי וועט איהם מיטרופען צו זיי, און געפינען פאר איהם ארבייט אין זייער קאָלאָניע. זי האָט זיך דאָך אזוי הארצליך באנומען צו איהם אויפ'ן שוף און אין אויסגעשטערענטע נעכט, זיצענדיג ערגעץ אין א ווינקעל אויפ'ן דעק, האָבען זיי צוזאמען נע'חלומ'ט וועגען א וואונדערבאר לעבען אין גרינעם גליל...

צום סוף איז נפתלי, א מידער, ארוים צום ברעג ים אין עפּעס א פּוסטען אָרט. ער האָט זיך אַנידערגעלעגט אָפּרוהען אויפ'ן זאמד. ארום איז שטיל געווען. מחשבות וועגען דער געליבטער מיידל האָבען ווי די בלויע כוואַליעס זיך געטראָגען צו איהם און ווייטער פאַרשוואונדען אין דער בריטער, בלויער לופט. עם דערמאָנט זיך איהם זייער ערשטע באגענעניש. ס'איז נאָר ניט לאַנג. א ווארימער טאָג. דער הימל האָט געגלאַנצט מיט א פּריה־לינגס־בלויקייט. אויף די גאסען איז געשטאַנען א פּרעהליכער געטומל, ווי נאָך א לאַנגען, כמורנעם, קאַלטען ווינטער וואָלט פּלוצים אָנגעקומען דער זוניגער פּרעהליכער יום־טוב. ער איז געשטאַנען ביים האָפען און געווארט עס זאָל אָפּגעהן די שיף, וועלכע האָט איהם געדארפט אַוועקפּיהרען אין זיין אייגען לאַנד, קיין ארץ־ישראל. אויפ'ן הארצען איז איהם געווען גוט און ליכ־טיג. פּלוצים האָט ער באמערקט צווישען דעם רוישענדען, לויפענ־דען המון א יונגע שלאַנקע מיידל מיט א שווארץ־חנ'עוודיגען פּנים, לעבעדיגע, שווארצע אויגען און מיט צוויי דיקע צעפּ. זי האָט

באַזונדערס איז איהם געפּעלן געווען א שלאַנקער יונג, א וועכטער, וועלכער איז וועגען עפּעם געקומען פון גליל. מיט די גראַציעזע באַוועגונגען פון זיין עלאַסטישען קערפּער און דעם ברענענדיגען גלאַנץ פון זיינע אויגען איז ער געווען עהנליך צו א שעהנעם, דינעם בערואין. עפּעם א ווילדע גבורה האָט אַרויסגעקוקט פון איהם און געוואָלט האָט זיך זעהן איהם רייטען אויף א פלינקען פערד איבער א בריטען, פריין סטעפּ.

מען האָט אויפגעראַמט די אכסניה און דאָס גרויסע צימער איז געוואָרען פרעהליך. אויפ'ן טיש, וואָס איז געווען באַדעקט מיט א ווייסען טישטוך, האָבען געברענט די שבת־ליכט. איבעראל האָט גערוהט די יום־טוב'דיגע רייניקייט און ציכטיגקייט. חיים האָט זיך אַרומגעוואַשען, אָנגעטאָן און פאַרקעמט זיינע צעשוויבערטע האָר, וועלכע זיינען א נאַנצע וואָך געווען צוקאַשמעט. זלאַטע האָט זיך אויך פּארפּוצט און אויסגעצוואָגען די קינדער.

נאָך מעריב האָבען די ארבייטער זיך אויסגעוועצט ביים טיש. זשמורעניג די אויגען פון שיין, איז בלאַס־שמייכלענדיג אויך דער חולה ארויסגעקומען צו דער וועטשערע. דער פיבער איז פארבי און ער האָט זיך געשפּירט אביסעל בעסער.

חיים האָט איהם דערלאַנגט ריינע ווייך.

— ער איז ביי מיר א געפּעסטשעטער — וויצעלט ער זיך — לעבט ווי א פּריץ, נאָר פון ריינער ווייך.

נאָך די פיש און עטליכע גלעזער וויין, האָט עמיצער פון די ארבייטער שטיל, שהמעוודיג אָנגעהויבען צו זינגען. א צווייטער האָט הויך און אומעטיג אונטערגעכאפט, גלייך ווי ער וואָלט פלוצים אָנגעהויבען ווינען אויף זיין ביטערען מזל. אלע האָבען אונטערגעהאַלפען, און די יונגע, האַרציגע, שטאַרקע טענער האָבען זיך ארומגענומען, געקרעכצט און געבעטען א בעסער, ליכטיגער לעבען:

— „אך, לאנג האָבען מיר געוואַנדערט אהן א היים" — האָט געקלאָגט דער פאַרזינגער — „אויסגעמאטערט זיינען מיר און ווי שטערענלאָזע נעכט זיינען שוואַרץ אונזערע טעג. מאמע ערד, לאָז אונז אָפרוהען אויף דיין שוים. פון קאלטע, בייזע לענדער זיינען מיר אהער געקומען. ביטער איז אין פרעמדע לענדער דעם היימלאָזען וואַנדערער".

און לאנג נאָך האָט געווויינט און געיאָמערט דאָס ליד, פאר־

איהם, צוגעטוליעט צום ברודער, איז געשלאָפען יהודית. זי האָט רוהיג געאטעמט און געשמייכעלט פון שלאָף. נפתלי האָט גע־קוקט אויף איהר, און זיין פאנטאזיע האָט איהם געמאָלען בילדער איינם צויבערענדער פאר דאָם צווייטע. אָט שפרייט זיך אין דער וויטקייט א ברייט פעלד. ער מיט יהודית'ן קלייבען, זינגענדיג, סנאָפעם. א הייסער טאָג, און א בערגיג ווינטעל גלעט אזוי ליב־ליך די אויפגעדעקטע ברוסט. פון וויטענם ציהט זיך צו די בערג א קעמלען־קאראוואן. ווי טרויעריגע, פארגעסענע מעשה'לעך קלינגען די גלעקלאך אויף זייערע העלזער.

אזוי האָט נפתלי יענע נאכט גע'חלומ'ט. אין דונקעלען טריום איז געווען שרעקליך היים. די מענשען זיינען אין אונארדנונג געשלאָפען אויפ'ן באָדען. זייערע פנימ'ער זיינען פארקרימט ge־וועז פון שווערע בייזע חלומות. באלויכטענע פון א מעשענעם שיין פון לאמטערנעם, האָבען זיי אויסגעזוהן ווי געהיים־גע־הרג'עטע בר מנ'ס, וועלכע מען פיהרט מקבר זיין אויף א פאר־וואָרפענעם שווארצען אינזעל, אָהן תפלות, אָהן בלומען און אָהן בית־הקברות־געזאנגען.

וועז נפתלי האָט אויפגעוואכט איז די זון שוין פארגאנגען הינטער'ן ים און דער מערב האָט מיט א רויטען פלאם געפלאקערט. עס האָט געבלאָזען א קאלטער ווינט און אָפגעריסענער אראבער האָט געפיהרט איבער'ן ברעג א קעמעל.

אן אונפארשטענדליכער פחד האָט ארומגעכאפט נפתלי'ן און ער איז אוועק צוריק אין שטאָדט.

דריטער קאפיטעל.

אוועגט־צייט האָט זיך ביים טויער פון חיים'ס אכסניא צוזא־מענגעקליבען א מחנה ארבייטער פון פארשידענע קאלאָניעם. זיי זיינען געקומען אויף שבת אין שטאָדט א לעב צו טאָן. צווישען זיי זיינען געווען פיל פארברענטע, געזונטע בחורים מיט וואויל אָפענע פנימ'ער און אלע האָבען גרינג און פריי געריעדט העברעאיש. נפתלי האָט זיך געפרעהט, מיט ליבע קוקענדיג אויף זיי, און דער אומעט פון די פריהמאָרגענדיגע איינדרוקען איז גיך פארשוואונדען פון זיין נשמה.

א לעבעדינס, האָט זיך מונטער נעטראָגען, גלייך ווי דער פּרייער ווינט אין פּוסטען סטעפּ.

דער קרומער איז אויפגעשטאנען פון טיש און מיט א געלעכטער זיך אוועקגעלאָזט טאנצען, קאָמיש ווארפענדיג מיט די הענט.

נפתלי, א שכור'ער פון וויין און לידער, האָט נעטראכט, קוקענדיג מיט ליבע אויף אלעמען:

— אָט זיינען זיי, אונזערע ערד־ארבייטער! וואָס פאר א קראפט עס איז אין זיי. מונטער זיינען זיי, פרעהלאך און האָפּנונגס־פול! און דיזער אלטער! ווי יונג עס גלאנצען זיינע אויגען!

נאָך דער וועטשערע זיינען דער קרומער און נפתלי אוועק אין ארבייטער־קלוב. דער קרומער איז נעווען שכור און האָט דעם גאנצען וועג געפלאָפּלט וועגען שעהנהייטען, וועלכע האָבען איהם משוגע נעליבט, נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער איז א קאליקע.

נפתלי האָט צופריידען נעלאכט, אונטערהאלטענדיג איהם, ער זאָל נישט פאלען.

— א שעהנהייט אין קאָאירָ איז שיער נישט משוגע נעווארען נאָך מיר, — האָט דער קרומער גערעט, דרעהענדיג זיך זיינע לאנגע, שווארצע וואָנסען, — און איך האָב מיר נאָר נישט געמאכט דערפון.

— איך גלויב, איך גלויב! — האָט נפתלי געלאכט.

זיי זיינען נעגאנגען איבער א ניט־געפלאסטערטער גאס, פון ביידע זייטען זיינען געווען ארבישע קאפעס, אומעטום איז געווען ליכטיג. די ארבער זיינען נעזעסען אויף קליינע ביינקלאך, געטרונקען קאפע פון פּיטשענקע טאסעלאך און גערויכערט קאליאן, צוהערענדיג זיך צו די גראמאפאָנען, וועלכע האָבען נעזונגען פאר־שידענע לידלאָך.

וועו נפתלי און דער קרומער זיינען נעקומען אין קלוב, איז שוין דאָרטען א גאנצער עולם געווען. ביים בופעט איז געשטאנען אן אלטע, מיאוס'ע מיידעל. זי האָט אָנגענאָסען טיי, וואָס אן ארבייטער, דער דעזשורנער, האָט דערלאנגט צו די טישלאך. אין צווייטען גרויסען צימער האָבען בחורים קאָקעטירט מיט מיידלאך. זיי האָבען זיך צוגעזעצט, און דער קרומער האָט געהייסען דערלאננען צווי גלעזער טיי. צו זיי איז צוגענאנגען דאוויד זאָהן, אן ארבייטער, מיט א ניט גוטען, בייזען פּנים און קלייניע,

הילכענדיג ווי אַ ווייטער, אומעטיגער קלאנג. זלאַטע, הערענדיג דאָס ליד, האָט געווויינט, שטאַרק קושענדיג איהר קלענסטען איינגעלע, וואָס איז געזעסען ביי איהר אויפ'ן שוים. וועז עמיצער האָט גוט געזונגען, האָט זי ניט געקאָנט אויסהאלטען איהרע טרעהרען. חיים האָט פון פרייד געשויגט. דאָס בילד האָט איהם דערמאָהנט די גוטע צייטען, וועז ביי זיין טיש זיינען געזעסען א סך ארבייטער אוז די וועגט האָבען געציטערט פון די מעכטיגע קולות.

פלוצים האָט אויפ'ן שוועל זיך באוויזען דער אלטער, שעהנער מיכאל, דער ליבלינג פון אלע ארבייטער. ער האָט געטראָגען א טשערקעסישען מאנטעל אוז א הויך בארַאשקען היטעל. פאר איהם איז אריינגעלאָפען זיין גרויער הינקענדיגער הונט.

— הידד, דאָס פאָטער'ל קומט! — האָבען אלע פרעהלאך אויסגעשריען: — הידד!

— שלום, חברים! — ענטפערט דער אלטער, צולענענדיג די האנט צום הארצען לויט'ן מזרח'ישען מנהג. — איך האָב מיך, דוכט מיר, א ביסעל פארשפעטינט.

דער אלטער איז געווען אמאל זעהר רייך, אוז אָפגעבענדיג זיין גאנץ פארמעגען אויף דער קאָלאָניזאציע פון לאנד, האָט ער אליין געוואנדערט איבער די קאָלאָניעס אלס אן איינפאכער ארבייטער אוז ווענטער. יעדען טאָג פלעגען אין זיין אומרוהיגען קאָפ געבוירען ווערען נייע פאנטאסטישע פלענער, ווי אזוי אָפצונעהמען ארץ ישראל ביי די טערקען אוז אראבער. פילע האָבען איהם געהאלטען פאר א משוגע'נעם אוז געלאכט פון איהם. נאָר די ארבייטער האָבען איהם געהערט אוז געלויבט, אוז ער האָט זיי נערופען: „מיינע טייערע קינדער!"

— איצט וועלען מיר מיט מיכאל'ן זינגען דאָס נייע גלילי'ער קאראָהאד-ליד! — האָט א געשריי געטאָן דער קרומער.

— חיים, אויף מיין חשבון זעקס ליטער ווין! — האָט באפויל'עלען דער אלטער. — איך בין געווארען א וועכטער ביי דער אלטער גימנאזיע אוז וועל היינט מכבד זיין.

— הידד! — האָבען אלע געשריען. — חיים גיכער!

באלד איז געווארען זעהר פרעהלאך, אוז דער אלטער האָט אנגעהויבען זינגען איינע פון די גלילי-לידער. אלע האָבען אונטערגעכאפט, קלאפענדיג מיט די הענט צום טאקט. דאָס ליד, א פריי'ס,

באקומענדיג קיין ענטפער, האָט ער זיך שטיל אויסגעטאָן און געלעגט שלאָפן.

און אין יענער נאכט האָט נפתלי געזעהן אין חלום דעם אלטען מיכאל. ער שטעהט אויף א הויכען בארג מיט א שווערד אין האנט און רופט דאָס פּאָלק צום קאמף. און דאָס פּאָלק ארום איהם רוישט ווי דער ברויזענדער ים און קלינגט מיט זיינע בלישטשענדע כלי־זין.

פערטער קאפּיטאל.

דער שבית'דינער טאָג איז געווען א קאלטער. א צפון־ווינט האָט געבלאָזען און דער ים האָט בייז גערוישט. אין אכסניה איז געווען נישט היימלִיך, די ארבייטער זיינען נאָך אין דער פריה אוועק אין שטאָט, נאָר נפתלי איז געבליבען מיט'ן קראנקען. זיצענ־דיג ביי זיין בעט האָבען זיי שטיל געשמועסט. דער קראנקער האָט איהם דערצעהלט, אז עס איז שוין צוו ייאָהר, ווי ער פיבערט און ער קאָן נאָר פון דעם ניט פטור ווערען, כאטש ער האָט שוין ניט איינמאָל געביטען דעם קלימאט. און אָפּפּאָהרען פון ארץ ישראל ווִיל ער ניט: צו טייער איז איהם דאָס אלץ.

— איך האָף געזונט צו ווערען, — האָט נעענדיגט דער קראנ־קער. — דאן ווִעל איך אוועק קיין גלִיל, איך בין נאָך דאָרטען ניט געווען.

— מיינע צוויי חברים זיינען איצט אוועקגעפּאָהרען אהין, — האָט אָנגעהויבען נפתלי און איז מיט אמאָל אנטשווינגען געוואָרען.

ניט ווִיל־ענדיג האָט זיך איהם דערמאָהנט די אונאנגענעהמע סצענע. פאר זיין אָפּפּאָהרען פון אדעם האָט ער זיך אין אכסניה באקענט מיט צוויי בחורים, ווִעלכע זיינען אויך געפּאָהרען קיין ארץ ישראל. אייניר פון זיי — אהרן — א געזונטער, לעבעדיגער בחור מיט א וואויִלען, גוטמוטיגען פּנים; דער צווייטער — עליק — א בלאסער, אין בריִלען, אן אונרוהיגער, א נערוועזער. זיי האָבען זיך אָפּגערעט ארונטערצוגעהן אין חיפה און אוועקגעהן קיין גלִיל, וואו אויף א פערמע האָבען אהרן'ס חברים געווארט אויף איהם. ווי די שיף האָט אָנגעהויבען צוקומען קיין חיפה, האָט אהרן געיאָגט נפתלי'ן איינפאקען זיינען זאכען.

גרויע אויגעלאך. ער האָט דערלאנגט די האנט נפתלי'ן און פאר־
פיהרט מיט איהם א פריינדליכען שמועס, ראטענדיג איהם מאָרגען
אוועקצוגעהן אין דער נאָהענטסטער קאָלאָניע, וואו ער וועט זיכער
באקומען ארבייט. דער קרומער האָט זיך געבייזערט אויף דאוויד־
זאהן'ען, אָפט איבער'חזר'ענדיג די זעלבע פראזע:

— נישט ער, זאָג איך דיר, נישט ער.

נאָכדעם איז מיט א געפילדער אָנגעקומען א קליינע חברה
ארבייטער, וואָס האָבען געלעגט און געפלאסטערט די גאסען אין
דער נייער קאָלאָניע, וואָס מען האָט געבויט אונטער דער שטאָט.
איניגע פון זיי האָבען זיך אויסגעגעבען פאר אנארכיסטען און
פלעגען אָפט מאכען סקאנדאלען אויף די פארזאמלונגען. אָנרו־
פענדיג אלעמען בורשוען און עקספלואטאָרען. באזונדערס
האָט זיך געבונטעוועט מענדעל, א בחור מיט א גרויסער אונטער־
שטער ליפ און מיט א העסליכען נאָז. זיי אלע, אָבער, האָבען היים
ליב געהאט פאלעסטינא און העברעאיש.

נפתלי האָט זיך געזעצט לעבען זיי און צוגעהערט זייערע ge־
שפרעכען. זיי האָבען גערעט וועגען א טיפען ברונען, וועלכען
מען וויל אָנהויבען צו גראָבען. דערנאָך האָט מענדעל דערצעהלט
וועגען דעם יונגען וועכטער, וועלכען די אראבער האָבען ניט לאנג
דער'הרג'ט אויף א פערמע און אן אומעט האָט באדעקט זייערע
אָפּגעברוינטע פנים'ער.

דער קרומער איז ערנעזט פארשוואונדען. נפתלי איז געקומען
פון קלוב אליין צוריק. ער איז געווען טרויעריג און האָט געקלאָהרט
וועגען דעם ערמאָרדעטען וועכטער. די גאס איז געשלאָפען און
געווען פוסט. בלויז דער אומעטיגער ים־גערויש האָט זיך פון
וויטענס געהערט. אין אכסניה איז געווען שטיל און האלב פינ־
סטער. אויפ'ן נישט־אויפגעראמטען טיש האָבען נאָך געצאנקט
די ליכט און דער לאָמפּ האָט קוים געברענט. חיים, אוועקגעהענדיג
ערנעזט, האָט איבערגעלאָזט די טיר ווייט אָפען. נפתלי איז אריין
אין זיין חדר. ס'איז דאָרטען געווען פינסטער, און דער קראנקער
האָט ווידער געברענט פון היץ און געוואָרפען זיך אין קדחת. ביים
פענסטער איז עמיצער געזעסען, צודריקענדיג מיט ביידע הענט
דעם קאָפּ. נפתלי האָט איהם א פאָר מאָל ארופגעטאָן, נאָר נישט

געטאָן אַן אַרבייטער אין וועלכער קאָלאָניע זיי געהען, האָט יענער איהם בייז געענטפערט.

— וואָס געהט עס אייך אָן?

די מיידעל, וואָס איז לעבען זיי געשטאַנען, האָט פּאַרוואונדערט באַמערקט:

— וואָס איז דאָס פּאַר אַן ענטפער? מיר געהען אין דער נאָהענטסטער קאָלאָניע, קומט מיט אונז.

נפתלי איז נישט אוועק מיט דער קאָמפּאַניע. ער איז זיי נאָכגענגען פון ווייטענס, א פּאַרטיפּטער אין נישט פּרעהליכע נאַדאנקען.

פון ביידע זייטען וועג האָבען אפּעלסינען נערטנער זיך גשפּרייט. נפתלי האָט א טיפען לייכטען אָטעם געטאָן. די ריחות פּולע ווייכע לופט איז איהם אריין ווי א פּרישע סמאָלע, און זיין נשמה האָט מיט אמאָל זיך באלויכטען מיט שטראָמען ליכט און וואַרימקייט. איך בין דאָך שוין אין פּאַלעסטינא און נעה זוכען ארבייט אין קאָלאָניע, האָט זיך געפּרעהט נפתלי. עס ווערען מקוים זיינע חלומות. און עס שטעלט זיך איהם פּאָר, אז ער קומט איצט פון ירושלים, וואוהין ער איז געגאַנגען עולה רגל זיין אויף יום־טוב. דאָס פּאָלק יובל׳ט. איבער די גאַסען פון דער הייליגער שטאָט, וועלכע זיינען באַדעקט מיט גרינע צווייגען און פּעלדבלומען, דרעהען זיך אין קאָראָהאָדען בחורים און מיידלאָך, באקרענצט מיט וויסע ליליען און בלויע פיילכען. די כלי־זמר קלאַפען אין פויקען און דאָס פּאָלק, א שטארק׳ס, א פריי׳ס, איז זיך משמח. ווי באצויבערט האָט איהם א שלאַנקע שווארץ־אויגיגע פּאַסטושקע פון הרמתים, פון וואַנען שמואל הנביא איז געקומען צו זיין פּאָלק. לייכטער פון א גאזעל, האָט זי זיך ווי א פּארשיט ווינטעל געטראָגען אין קאָראָהאָד, גלאַנצענדיג אויף דער זון האָבען די איינגעפּלאָכטענע מטבעות געקלונגען אין איהרע האָר, ווי גלעקלאָך. זי האָט איהם געשענקט אן אדאָנים פון די אייגענע פעלדער און א שעפּטשע געטאָן:

— קום, בחור, צו מיין פּאָטערס הויז. איך פּאַשע שאָף אין גרינעם טאָל.

— גיך וועט זיך ענדיגען דער שניט און איך וועל קומען צו דיר, שוועסטער מיינע — כלה מיינע, ענטפערט ער ערשטוינט פון

— איך פֿאהר ווייטער, קיין יפֿו, — האָט נפתלי נעזאָגט, און א שולדיגער שמייכעל האָט ווי פארקרימט זיין פנים.

— מיר האָבען דאָך עפּעס אָפּגערעט, האָט בייז א זאָג נעטאָן עליקֿ.

— איך קאָן ניט, האָט איבערגע'חוז'ט נפתלי, און אוועקגע־העגדיג פֿון זיי, האָט ער זיך באהאלטען הינטער'ן באגאזש.

ווי האָט ער נעקענט אוועקגעהן פון דער מיידעל, וועלכע ער האָט ליב באקומע מיט'ן גאנצען הארצען? קיינמאל האָט ער נאָך נישט נעפיהלט אזא זיס, אנגענעהם נעפיהל.

זיי האָבען זיך קאלט געזענעט. עס איז געווען א כמורנער אָוונט און עס האָט נערעגענט. דער ים האָט שטורמיש זיך גע־בייזערט. פון ווייטענס האָבען דונקעל געלויכטען די שטאָדט־פיי־ערלאך. אין דער פינסטער האָבען נעשריען די שיפּעל־פיהרער און געהערט האָט זיך דער רויש פון רודערס.

— וואָס האָט איהר זיך פּארטראכט? האָט נעפרעגט דער קראנקער.

— נאָרנישט. עפּעס האָט זיך מיר דערמאָהנט, האָט שטיל געענטפערט נפתלי.

נאָכדעם איז נעקומען דאווידזאָן. ער האָט נעשטעלט נפתלי'ן עפּעס נארישע פראגען. באזונדערס האָט ער איהם נעפרעגט וויע־גען זיין לעבען אין רוסלאנד און וועגען זיינע פּאָליטישע אנשוי־אונגען. זיך האָט דאווידזאָן אויסגעגעבען פאר אָנגעזעהענעם מיטגליד פון דער היגער גרופּע פועלי ציוניסטען.

— צו וואָס דארפט איהר עס אלץ וויסען? — האָט נישט אויסגעהאלטען נפתלי. — איהר פרעגט מיך אוים ווי א פּראקוראָר. איך בין א ציוניסט און איך בין דערפאר געקומען קיין פּאלעסטינא, דאָס איז אלץ.

נאָך מיטאָג איז זיך צוגויפגעקומען א חברה צו געהן אין א יהודא'ר קאָאָניע. אויך נפתלי איז מיט זיי אוועק. די באציהונ־גען פון די ארבייטער צו איהם האָבען זיך פלוצים זעהר אומגעבי־טען. זיי האָבען איהם נישט נערן געענטפערט אויף די פראגען, וועלכע נפתלי האָט נעשטעלט וועגען ארבייט אין קאָאָניע. און מיט אמאל האָט ער זיך דערשפּירט איינזאם. אז ער האָט א פרעג

— כּא — כּא — כּא! — האָט געקייכט דאָס מיידעל — וואָס פֿאר א צעפּ האָב איך, איך בין דאָך א געשוירענע.

די זון האָט פון אונטער די וואָלקענס ארויסגעקוקט. די בוי־מער וואַרפּען אויף דעם וועג מאַדנע אוואַרען. די קאָמפּאַניע איז שוין ווייט פון שטאָט. איהר אַנטקעגען האָט זיך געצויגען א קעמלען־קאַראַוואַן, מיט אַראַנזשען, קלינגענדיג מיט די גלעקלאַך. שפּאַנען די קעמלען לאַנגזאַם און פֿאַרטראַכט. הינטער'ן קאַראַוואַן פֿאָהרט אויף א גרויסען עזעל אַן אַראַבער. הינטער איהם שפּאַנט א שלאַנקע, בּאַרוויסע פעלאַשקע מיט א קאָרב אויפ'ן שׂעהנעם שוואַרצען קאָפּ.

— ווי שעהן און ווילד איז דאָ אלץ, — טראַכט נפתלי, נאָכ־קוקענדיג דער אַראַבקע, וועלכע איז געגאַנגען קלינגענדיג מיט די מטבעות איינגעפֿלאָכטענע אין איהרע האָר.

די חברה האָט זיך פֿאַרקירעוועט פון וועג, און איז אוועק מיט א שמאָלען שטעגעל איבער די פעלדער, באַוואַקסענע מיט רויטען מאָן און בלויע בלומלאַך. אַנטקעגען זיי, א שוואַרצער, האַלב־נאַקעטער פֿאַסטוך, מיט א ביקס אויפ'ן אַקסל, טרייבט א סטאַדע צינגען. א פֿאַרטראַכטער, וווייבער בין־השמשות און א שטילער ליכ־טיגער אומעט לענט זיך אויף דער ערד. הינטער'ן ים זעצט זיך די זון און מיט א ראָזעווען שיין ברענט דער מערב, און די שפּיצען פון די בערג פון יהודה צינדען זיך אָן מיט גאָלד און פורפור. דאָס ווינטעל פֿאַרשטאַרקט זיך, פֿאַרנאַנדערטראַגענדיג ארום אַון ארום דעם זיסען ריח פון מאַראַנצען און מאַנדעל־בוימער.

דער אַוונט פֿאַלט צו.

נפתלי געהט נאָך דער חברה און זיין הארץ איז פול מיט שטילער פרייד. עם ווילט זיך איהם צופֿאַלען צו דער ערד און קו־שען יעדעס גרעזעל.

איינער פון דער חברה האָט פֿאַרצויגען א מאַנאַטאָן־אַראַביש ליד, פול מיט טרויער. נפתלי'ן איז אומעדיג געוואָרען. די קלאָ־געדיגע שטימע האָט זיך צוגאָסען אלץ העכער, און די טענער פון דער מעלאָדיע, שטיל אָפּשטאַרבענדיג, זיינען זיך צושוואומען אין דעם פֿאַרטראַכטען בין־השמשות. מיט אמאָל האָט זיך דאָס ליד אָפּגעריסען. דער לעצטער טאָן האָט א ציטער געטאָן און איז נע־שטאָרבען.

איהרע שטראָלענדע שוואַרצע אויגען. — מיר וועלען פּאַשען שאָף אין גרינעם טאָל און באַפּוצען זיך מיט לילייען. אַנטלויפען וועלען מיר אין די בערג, אין פּאָלמען־וואַלד, וואו עס רוישען די שטראָמען. אַרויפקלעטערען וועלען מיר אויף חרמון, שוועסטער מיינע, כּלה מיינע!

— רוף מיך, פּאַרנאַר מיך, בחור מיינער, — שעפּטשעט זי,

— איך וועל דיר נאָכלויפען.

אָבער מיד איז ער פון ווייטען וועג! זיין מאַנטל איז פּאַרשטויבט, און די סאַנדאָלען צוריסען. ס'איז שוין צייט ווידער אָפּרוהען זיך. און ער לאָזט זיך אַראָפּ אויף א שטיין ביים וועג. די זון ברענט. די לופט איז פּאַרגליווערט. אַרום איז אַלץ פּוסט און שטיל. און אָט קומט צו איהם לאַנגזאַם א גרויער זקן מיט א הויכען שטעקען אין האַנט. באַרווים איז ער און זיינע בגדים צוריסען.

— ברוך הבא! — באַגריסט ער דעם אַלטען. — פון וואַנען קומט דיין וועג?

— געבענשט זאָלסטו מיר זיין מיין קינד! ענטפּערט דער זקן, אָפּשטעלענדיג זיך. — כ'קום פון די הרי אפרים. מיד בין איך, און עס דורשט מיך.

א קלינגענדער געלעכטער פון דער קאַמפּאַניע האָט מיט אמאָל צוזייט זיינע טרוימען, און נפתלי האָט שמייכלענדיג א טראַכט געטאָן:

— ווי איך האָב זיך פּאַר'חלומ'ט.

און די קאַמפּאַניע האָט געוויישט. א דיקליך, מיאוס געשאָרען מיידעל האָט קאָקעטירט מיט א שלאַנקען, ברוינעם בחור, היציג זאָגענדיג:

„אמרו לו: הגן פּורח,
נעול הוא ואין פּותח,

און קוקענדיג איהם אין די אויגען, אן אונרוהיגע, א ליידענשאפטליכע, האָט זי ווייטער געזונגען:

„רמון־פּו יש בין עליו, —
אך אין מי שיברך עליו"...

און ער האָט לאַכענדיג געענטפערט:

— אלץ וועל איך זאָגען! כ'וועל זאָגען, אז דיינע צעפּ זיינען ווי טייערער סאַמעט, די אויגען — ווי גאָלדענע שטערען.

דער בעל־הבית און אַ צעהן־יעהריג אינגעל מיט אַ בלאַסען, צער־טען פּנים ווי ביי אַ מיידעלע.

— אָ, אָסטראָווסקי, — האָט עמיצער א געשריי געטאָן. — שלום!

נפתלי האָט זיך ארומגעקוקט און דערזעהן דאָווידזאָנען. דאָס בלוט האָט איהם אַ זעץ געטאָן אין פּנים, און דאָס הארץ האָט ביי איהם אָנגעהויבען קלאָפּען שטארקער. אינסטינקטיוו האָט ער שוין געוומען האַסען דעם מענשען, וועלכער האָט איהם געוומען פּאר־סמ'ען דאָס לעבען.

—שלום, שלום! — האָט געענטפערט אָסטראָווסקי.

— און איהר זייט דאָ אויך דאָ! — האָט זיך דאָווידזאָן דערפרעהט, וועגדעניג זיך צו נפתלי'ן, ווי צו אַן אלטען באקאַנטען. — שוין פּאַרלאָזען די שטאָט? גוט געטאָן. אָט דאָ, ביי אונזער טישעל איז דאָ פּלאַץ, זעצט זיך.

נפתלי און אָסטראָווסקי האָבען זיך געזעצט. צוזאַמען מיט דאָווידזאָנען איז געזעסען לייזער, א בחור מיט גרויסע, שוואַרצע וואָנצעס. עסענדיג האָט ער פון צייט צו צייט געוואָרפען בייזע בליקען אויף נפתלי'ן. און דאָווידזאָן האָט אָהן אויפהער געפּלאַ־פּעלט מיט אָסטראָווסקי'ן, און פּאַרבייגעהענדיג, גלייך ווי ער וואָלט גאָר ניט אויסען געווען, געשטעלט פראָגען נפתלי'ן. מיינע־דיג עפּעס ארויסצוקריגען פון איהם. נפתלי האָט ניט וויל־ענדיג געענטפערט. אָסטראָווסקי איז בייזי געוואָרען:

— וואָס ביזטו צוגעשטאַנען צו איהם? לאָז איהם צערוה.

— פּארשטעהסטו, איך האָב איהם שוין ערגעץ־וואו געזעהן, — האָט ווידער אָנגעהויבען דאָווידזאָן, — נאָר וואו קען איך זיך ניט דערמאָנען. מיר דוכט זיך, אז מיר האָבען זיך שוין אמאָל געטרא־פען אין רוסלאַנד אויף א געהיימע פּאַרזאַמלונג.

— איהר האָט א טעות. איך קען אייך ניט, — האָט קאַלט געענטפערט נפתלי.

אינגיבען האָט זיך דער געשפּרעך איבערגעביטען און מען האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען די קאַלאָניסטען, וועלכע וויל־לען ניט האַלטען קיין אידישע ארבייטער.

— יעדען פריהמאָרגען געהען אַוועק הונדערטער אראָבער אויף די אידישע פעלדער, און מיר הונגערען. דאָס איז דאָך א

ס׳איז טונקעל געוואָרען.

נפתלי האָט אָנגעיאָגט די חברה, און ביי איינעם פון זיי גע־פרעגט:

— איז נאָך וויט צו דער קאָלאָניע?

— מיר געהען שוין אויף אידישער ערד. — פון וואַנען ביזטו?

— איך בין ערשט נעכטען געקומען פון רוסלאַנד, — האָט געענטפערט נפתלי. — און איצט גיב איך זוכען ארבייט אין קא־לאָניע.

זיי האָבען זיך צוגערעט, און ׳ענער האָט איהם איינגעלאַדען צו זיך, ביז ער וועט זיך געפינען אן איינענעםווינקעל.

— מיין שוועסטער ארבייט אין א באַיאַרע — האָט ער פאר־ענדיגט. — דאָרטען דארף מען, דוכט זיך, אן ארבייטער. איך וועל היינט מיט איהר איבערדערען, ארבייט וועט זיין.

זיי זיינען שוין אריין אין דער הויפּט־גאַס פון דער קאָלאָניע. פון בויידע זייטען האָבען זיך געצויגען שורות שהנע, וויסע הייז־לעך מיט בוימער פאר די פענסטער. ס׳איז געווען רוישיג. קינ־דער האָבען געשטיפט. די יוגענד האָט ארומגעשפאַצירט זינגענ־דיג און לאַכענדיג הויך אויפ׳ן קול, און די עלטערען זיינען געזע־סען אויף די גאַניקעם און געשמועסט צווישען זיך. א וואַרעם געפיהל האָט ארומגענומען נפתלי׳ן, און איהם געצערטעלט, ווי די האַנט פון א געליבטער, וועלכע קעהרט זיך אום נאָך א לאַנגער צו־שיידונג, וואָלט צו איהם געשעפטשעט: מיר זיינען ווידער צו־זאמען. מיר זיינען ווידער צוזאמען.

די חברה האָט זיך אויסגעמישט מיט א גרופּע ארבייטער, וועל־כע האָבען זיך מיט זינגעריי אומגעקעהרט פון פעלד, וואו זיי האָבען פארברַאכט דעם שבת,דיגען טאָג.

אין הימעל האָבען געברענט גרויסע שטערען, ליכטיגע, ריינע ווי קינדערשע טרוימען.

— ווי גוט דאָ איז! — האָט געזאָגט נפתלי. — ווי פריי און שהען מען לעבט דאָ!

—יאָ, גוט. — האָט געענטפערט צוטראָגען דער בחור מיט וועלכען נפתלי איז געגאַנגען. — קום עסען.

אין א קלייענם, האַלב־פינסטערען חדר, ביי קלייגע טישלאַך, האָבען געגעסען ארבייטער. ארום זיי האָבען זיך ארומגעדרעהט

א פּאר'שיכור'טער פון די ריחות פון די פּעלדער, געהסטו ארויס אין פּעלד ארבייטן, און אין אוועגט רוהסטו זיך אָפּ אין נערטנער. מ'דארף זעהן, וואָס גיכער אָנהויבען צו ארבייטן.

— דערצעהלט מיר, ווי עס לעבט זיך איצט אין די גרויסע שטעדט — האָט ווידער אָנגעהויבען אָסטראָווסקי און זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן געלעגער, אריינגעהמענדיג די פּיס אונטער זיך, לויט דעם מזרח'ישען מנהג.

— ביזט אמאל געווען אין אדעס? דאָרט ברויזט דאָס לעבען. איך בין דאָרט אמאל געווען אן עקסטערן. א גוטע רוישיגע שטאָדט! אין אָוועגט געהסטו ארויס אין גאס, ס'איז ליכטיג און פרעהלאך.

— דו בענקסט טאקע נאָכ'ן שטאָדטישען לעבען? האָט זיך פארוואונדערט נפתלי.

— עס טרעפט, אז דו ווילסט זיך אונטערטונקען אין שטאָדטישען לעבען, — האָט געענטפערט אָסטראָווסקי. — איך בין א זוהן פון דער שטאָדט און עס ציהט מיך צו זיינע נאַכט־פייערען, זיי רופען מיך, צוזאַנענדיג גלייק און שמחה. זיי ציהען מיך מיט אומבאַגרייפלעכער קראפט און אָפּט קלעהר איך אוועקצופאָהרען, כאָטש איך ווייס אויף זיכער, אז ווייט פון ארץ ישראל וועל איך זיך שוין נישט קענען איינלעבען. אך, צו וועניג לי־בען מיר די ערד. וואָס פאר אן ערד־ארבייטער בין איך, אז איך טרוים נאָר פון גרויסע שטעדט! א געבוירענער פויער האָט ליב די ערד ווי אן אייגענע מאמע. ער וועט קיינמאל ניט אוועקגעהן פון איהר. ביי מיר אָבער, איז אָט די ליבע ניטאָ. מיין פאָטער האָט געהאַט א געוועלב און געבוירען בין איך אין אן ענגען פאר־וואָרפענעם געסל פון א גרויסער שטאָדט.

פלוצים האָט זיך דערהערט פון אונטערען פענסטער א הויכער מוידעלשער געלעכטער און א מענער־שטימע האָט א ג־שריי געגעבען:

— אָסטראָווסקי, קום שפּאַצירען, וואָס האָסטו זיך אוועקגע־זעצט אין דיין הינער־שטייג.

— ווער איז? — פרעגט ער, אויפהויבענדיג זיך פון בעטל. אין פענסטער האָט א קוק געגעבען א יונגע מוידל אין א

חרפה — האָט זיך געבייזערט אן ארבייטער מיט אן אויסגעארטען געלען פנים.

— וואָס געהט זיי אָן אונזער קאמף? — האָט געענטפערט אסטראָווסקי.

— איז דאָס מעגליך? — האָט זיך פארטראכט נפתלי.

נאָך דער וועטשערע האָט אסטראָווסקי אוועקגעפיהרט נפתלי'ן צו זיך. ער האָט געוואוינט אונטער דער קאָלאָניע, ביי אן ארמענישען גאָרטען, אין א האָלב־צעוואָרפענער חורבה, אונטער דעם קליינעם פענסטערל פון זיין אָרימען ארבייטער־צימערל זיינען געשטאנען דריי עקאָליפטוס בוימער, וואָס האָבען אָפט גערוישט פון ווינט.

— שוין דאָס דריטע יאָהר וואוין איך דא, — האָט אָנגעהויבען אסטראָווסקי, צוקומענדיג צו דער הייזקע. — אָווענט־צייט, ווען די בוימער זיינען אומרוהיג און דער ווינטער־רעגען קלאפט אומעטיג אויפ'ן דאך, האָב איך ליב צו זיצען ביים פענסטער און שפילען אויף מיין גיטארע. מיר איז דאן אומעטיג.

ער איז אנטשוויגען געוואָרען. איבער זיי האָט געשפרייט זיך אן אויסגעשטערענטער הימעל, א טיפער, א זעלטען שהנער, פול מיט וואונדערבארע סודות.

פון די גערטנער האָבען זיך געטראָגען שטראָמען ריח פון די צייטיגע אראנזשען. ס'איז געווען שטיל. שוויינענדיג זיינען זיי אריין אין הייזעל.

אסטראָווסקי צינדט אָן דאָס לעמפעל און דאָס צימער ווערט באלויכטען מיט א דונקעלען שיין. נפתלי קוקט זיך אום. אין א ווינקעל איז געלעגען א פיאָש און א קערבעל. דאָס געלעגער איז געווען אָן אלטס, דער איינציגער שטול צובראָכען. נאָר א גיטאר איז געהאנגען אויף דער וואנד.

— כ'האָב זעהר ליב דאָס צימער'ל. דא איז אזוי אנגענעהם. און דו קומסט איצט פון רוסלאנד? ביזט געווען מסתמא אין גרוסע שטעדט, געלעבט דאָרט. צייטענווייז איז דא אומעטיג, שטיל. אלץ שלאָפט.

נפתלי איז געשטאנען בייס פענסטער, איינגעאטעמט די פרישע נאכט־לופט און געטראכט:

„ווי גוט וואָלט געווען צו לעבען אין אזא צימער. וואָלט נאָר יהודית דא געווען. קאָן מען דא דען בענקען. פריהמאָרגענס,

בשום אופן נישט ארויפקלעטערען אויפֿ'ן שפּיץ. און דאָרטען מיט א ברענענדיגען פּאקעל אין די הענט, דַורכגענומען פון די לבנה־שטראהלען אינ'ם אָרעאָל פון אונשטערבליכער שעהנקייט וואַרט אויף אִיהם יהודית. זי פֿאָכעט מיט'ן פֿאקעל, דער ווינט שפּילט זיך מיט איהרע האָר און איננאַנצען איז זי באשטראהלט מיט וואונ־דערבארע פייערען.

— צו מיר, געווינשטער! מוטיגער! — רופט זי.

נאָר דער בארג איז גליטשיג, און ער פאלט און קייקעלט זיך אראָפּ אין שוואַרצען תהום...

נפתלי האָט זיך אויפגעכאפט אין א קאלטען שוויים. ער האָט אויפגעמאכט די טיר און איז ארויס אויפ'ן גאס. ערגעץ האָבען געקוואקעט פרעש און א וועכטער האָט געפייפט. די בוימער האָבען זיך שטיל גע'סוד'עט. א ווייַלע איז ער געשטאנען פאר־טראכט, קוקענדיג ווי פון הימעל פאלט ראַקעטען־פארביג א שטערען. ער האָט ארומגענומען דעם בוים און צוגעטוליעט זיך מיט'ן קאָפּ צום שטאם. א פּאָר טראָפּען טוי זיינען איהם אויפ'ן פּנים גע־פאלען און ער האָט וועגען עפּעס א שמייכעל געטאָן.

— גאָט, ווי גוט! — האָט ער געטראכט און פּעסטער צוגע־רוקט זיך צום בוים, — דאָרטען אין דער ווייטענס שלאָפּט רוהיג די אידישע קאַלאָניע.

זיינע פּים האָבען זיך פּלוצים ווי אונטערגעהאקט און קניהענ־דיג האָט ער אין א הייליגען עקסטאז געמומען שעפּטשען:

— מאַמע ערד, טוליע מיך צו, האָב מיך ליב, דו טרייע, אייַ־גענע!

נפתלי איז צוגעפאלען מיט'ן קאָפּ צו דער ערד און האָט זיך פאנאנדערגעווייַנט.

פּערטער קאַפּיטעל.

געקומען איז א גרויער, כמורנער פריהמאָרגען. ביינאכט האָט גערעגנעט. שוואַרצע וואלקענס האָבען מחנות־ווייַז גע־בלאָנדזשעט איבער'ן הימעל. דער ווינט האָט בייַז געווויגט די בוימער אונטער'ן פענסטער. די קאַלאָניסטען זיינען שפּעט ארויס צו דער ארבייט. אוועקגעהענדיג האָט אסטראָווסקי געזאָגט נפתלי'ן:

וויסער בלוזקע מיט נעדיכטע טונקעלע האָר. הינטער איהר האָט מען נעזעהן א געקרייזעלטען בחור אין א רוסישען העמדעל.

די מיידעל האָט א שמייכעל גענאָן צ נפתלי'ן און געזאָגט:

— קום, אסטראָווסקי, נעהם אויך מיט זיך די גיטארע.

— א, בערטע! — האָט זיך דערפרעהט אסטראָווסקי און האָט פלינק אראָפגענומען די גיטארע פון וואנט. — כ'גע'ה, כ'גע'ה.

ער האָט מיטגערופען נפתלי'ן.

— איך בין מיד און וויל אָפרוהען, — האָט נפתלי געענט־פערט.

געזעגענדיג זיך האָט די מיידעל ווידער צו נפתלי'ן געשמיי־כעלט, און זיי זיינען אוועק לאכענדיג און הויך רעדענדיג.

נפתלי איז געבליבען אליין. די געשטאלט פון יהודית האָט אין זיין פאָרשטעלונג ערוואכט. אָט זיצט זי לעבען איהם, נעהמט ארום זיין האלז מיט איהרע ווארימע הענט און באריהרענדיג איהם מיט איהר הייסען אטעם, שעפטשעט זי ווערטער פון ליבע.

נפתלי האָט פארדרעהט דאָס לעמפעל און צוגעלעגט זיך, די נעדאנקען פלאָנטערען זיך אין זיין מח.

— ניין, ס'איז נישט אמת. איך וועל קיינמאל נישט בענ־קען נאָך אן אנדער לעבען. מען דארף זיך נאָר שטעלען צו דער ארבייט. וואָס איז מיר אזוי היים? אפשר האָב איך זיך פאר־קיהלט?

ער איז אויפגעשטאנען, אויסגעלאָשען דעם לאמפ, צוגעמאכט דאָס פענסטער און זיך ווידער געלעגט. ס'איז געווארען זעהר פינסטער.

— ווי מאדנע רעדט אסטראָווסקי, — טראכט ווידער נפתלי — ווי קען מען עס גאָר בענקען נאכ'ן פוסטען רוישיגען שטאָר־טישען לעבען דאָ, צוווישען די אייביגע בליהענדע גערטנער און פעלדער, אויף דער אייגענער ערד? איך האָב זיך, דוכט זיך, פארקיהלט און ברען אינגאנצען. נאָר נישט חלילה קראנק וועי־רען און גיך אָפשטארבען! איך וויל לעבען אין דיין הייליגען לאנד, גאָט!

נפתלי האָט זיך אייגעוויקעלט אין דער קאלדרע, פארמאכט די אויגען און ג'חלומ'ט האָט זיך איהם, ווי ער קריכט אין א ווינטערדיגער לבנה־נאכט אויף א פארשנייטען בארג, און קען

אין אַראַנזש־נאַרטען אונטער א פּאַלאַטקע האָבען נעווארט די אַרבייטער, ביז דער טוי וועט זיך אָפּטריקענען. נישט ווייט פון זיי זיינען אויף דער ערד געזעסען אַראַבער און האָבען הויך נערעדט. זייער ארבייט באַשטעהט אין אוועקטראָגען די פרוכטען אין א קאמער, וואו מען פּאקט זיי אין קעסטלאך.

— איהר מעגט אהיים געהן, ס'וועט נאָך היינט רעגענען, — האָבען די ארבייטער זיך געוואַרנדעט צו נפתלי'ן און צו דער מיידעל, — נעהמט מיר וועלען נאָכקומען.

— יאַללא! קומט — האָט מרים נעזאָגט.

זי האָט אונטערגעפיהרט נפתלי'ן אונטער'ן דאך. די ארבייטער האָבען זיך מיט איהם באַגריסט און געפרעגט, צי ער איז שוין לאַנג אין ארץ ישראל. איינער פון די טרעגער, א דאַרער, בלאַסער איינגעלֿ, האָט אָנגעהויבען זיך צו קלאָגען אויף דעם שווערען לעבען:

— ווי קען מען דאָ לעבען אז מען ארבייט בלויז צוויי, דריי טעג א וואָך. מען קען דאָך אוועקשטארבען פון הונגער. די באַלעבאָסטע פּאַרלאַנגט דירה־געלט, און דער מאָגען איז אימער פּוסט. מיט'ו אידעאַלֿ אליין קען מען ניט לעבען.

— פאָהר קיין אמעריקא, דאָרט איז בעסער, האָט איהם נעראטען לייזער.

— א דאַנק פאר דיין עצה, — האָט בייז געענטפערט דער אינגעלֿ.

דאָס איז געווען דער זעלבער לייזער, וועלבען נפתלי האָט געטראָפען אין אַכסַניה.

— קומט צו מיר וואוינען, האָט ער זיך געוואַנדעט צו נפתלי'ן. איך האָב א פריי געלֿענער, מיין חבר איז אוועק קיין גלילֿ.

— איך האָב אָבער איצט קייט געלט ניט — האָט נפתלי געזאָגט.

— ס'מאַכט נישט! איהר וועט באַצאָהלען דאן, וען איהר וועט פאַרדינען.

אין א האַלבע שעה ארום האָט מען זיך געשטעלט ארבייטען. מרים האָט געצייגט נפתלי'ן, ווי אזוי מען דארף שניידען די אַראַנזשען. אין גאַרטען איז געווען כמורנע. דער ווינט האָט געוויגט די בוימער און אָפּגעריסען אַראַנזשען. פּלוצים האָט זיך

— נאָך דיר וועט קומען מיין שוועסטער.

נפתלי האָט זיך אוועקגעזעצט ביים פענסטער. אויפֿן וועג האָט ער געזעהן אַראָבער מיט פּיאָשען אויף די אַקסלען. קאָלאָניסטען זיינען געפאָהרען אויף עזלען, מיידלאָך האָבען געשפּאָנט מיט קערב אין די הענט.

נפתלי האָט זיך דערמאָנט, ווי ער האָט אין אוועגט געוואַנדערט איבער דער קאָלאָניע און אומקעהרענדיג זיך צוריק אהיים, האָט ער פּאַרבלאָנדזשעט.

ער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און דערזעהן אַ מיידעל, וואָס איז מיט אַ קערבעל אין האַנט געגאַנגען צום הייזעל.

דאָס איז מסתמא זיין שוועסטער, האָט נפתלי אַ טראָכט געטאָן און איז איהר אַרויס אנטקעגען.

— שלום! — האָט איהם דאָס מיידעל מיט אַ פּרעהליכער שטימע באַגעגנט. — איהר ווארט שוין לאַנג אויף מיר? מיר האָבען זיך נישט וואָס צו איילען. היינט וועט דוכט זיך נאָכאַמאָל רעגענען.

זיי זיינען אוועק צו דער אַרבייט. נפתלי האָט געשוויגען. די מיידעל איז געגאַנגען מיט פּעסטע טריט און פון איהר שלאַנקע פיגור און שהנעם פּאַרברענטען פּנים האָט אַרויסגעוועהט אַ ליידענשאפט.

— מען רופט מיך מרים, — האָט זי איבערגעריסען דאָס שווייגען, — און אייך?

— נפתלי.

— נפתלי! אַ שהנער נאָמען — האָט איבערגעזחזר'ט דאָס מיידעל.

ער האָט אַ קוק געטאָן אויף איהר און באַמערקט איהרע טיפע, דונקעלע קאַרע אויגען, שהנע, געבויגענע ברעמען. זיי זיינען אַרויס אויפֿן וועג. אויף ביידע זייטען האָבען זיך געצויגען מאַנדעל־בוימער. דאָרטען האָבען אידישע אַרבייטער אויפגעמאכט גרויבער, מיט די פּיאָשען. מרים האָט פּרעהלאָך אַ געשריי געטאָן:

— לעבעדיגער! וואָס האָסטו זיך פּאַרטראָכט, בנימין?

— פון וועמען זאָל איך טראָכטען, אויב נישט פון דיר? האָט בנימין געענטפערט.

— כאַ־כאַ־כאַ! האָבען הויך געלאכט די אַרבייטער.

דער אַלטער איז פּלוצים אַנטשוויגען געוואָרען און אַראָפּ־געלאָזען דעם קאָפּ. דער רעגען האָט שטאַרק געפּויקט אין בלע־כענעם דעכעל.

— דאָ נישט לאַנג — האָט פּאַרטגעזעצט דער אַלטער — האָט מיך אין א שטערנלאָזער נאַכט ארומגענומען א שטאַרקע בענקשאַפט. איך בין נענאַנגען ארום גאָרטען און געזאָגט תהלים. ס'האָט זיך מיר נעוואָלט שרייען און ווייגען. נאָט! וואָס פאר א נאַכט דאָס איז געווען. ס'האָט זיך נעדוכט, אז אַלע ברואים זיי־נען אויסגעשטאָרבען און איך בין אייגער צוויישען טויזענטער טויטע. עס האָט זיך דערהערט א וויילדער געוואָלד, א טרויעריג וואָיען פון שאקאַלען, א שאָם, און ווידער איז אַלץ שטיל געבלי־בען. ציטערענדיג, ווי אין א קרחת, בין איך אוועק אין ביידעל, אַנגעצונדען דאָס לעמפּעל, ס'איז אָבער נעווען אָהן נאפט און עס האָט זיך באַלד אויסגעלאָשען. איך בין געבליבען אין דער פּיי־סטער. יענע נאַכט וועל איך קיינמאָל נישט פאַרגעסען — האָט אומעטיג געענדיגט דער אַלטער וועכטער.

אַלע האָבען געשוויגען.

— נו, לאָם איך נעהן: כ'האָב זיך פאַררעדט, דער רעגען האָט שוין אויפגעהערט.

ער איז שנעל אוועק צוריק צום ביידעל.

— אַהיים, קינדער, — האָט מרים נעזאָגט. — מען קען נאָר נישט טאָן נאָכ'ן רעגען.

זי האָט אָפּגעטראָגען די שערלאַך אין ביידעל. אַלע זיינען זיך צוגאַנגען אַהיים. לייזער איז אוועק מיט נפתלי'ן.

— בלייבט שוין ביי מיר, האָט ער פאַרגעלעגט נפתלי'ן — איך געה גראר נאָכמיטאָג אין שטאָדט אריין, איז אויב איהר ווילט, קען איך ברענגען אייער טשעמאָדאַן.

נפתלי האָט איהם נעדאַנקט. נאָכמיטאָג איז לייזער אוועק און נפתלי איז נעבליבען אַליין אין זיין נייעם צימער. פון אין דער פריה אָן האָט ער גאָר נישט געגעסען. א אַלנגע צייט איז ער געלעגען אויפ'ן געלעגער און נישט געקאָנט איינשלאָפען. דער הונגער האָט איהם שטאַרק געפּלאָגט. אין אוועגט איז ער ארוים אין גאַס. דער הימעל האָט זיך ווידער גענוואָלקענט. עס האָט זיך נעזיפּעט א דין־הערבסט־רעגענדעל.

ערנעץ־וואו א קייקעל געטאָן א דונער אָון ס׳האָט אָנגעהויבען צו רעגענען.

— שנעל אונטער׳ן דאַך! — האָט מרים א געשריי געטאָן, — עס הויבט זיך אָן א שטורם!

אלע האָבען זיך געלאָזט לויפען פון גאָרטען. דער הימעל האָט זיך אלץ געריכטער באדעקט מיט שווארצע וואלקענס. ס׳האָט א בליץ געטאָן און דער גאָרטען האָט זיך אויף א רגע באלויכטען מיט א שארפען שיין. נאָכדעם האָט א שטארקען דונער געטאָן. דער רענען האָט זיך פארשטארקט. אויפ׳ן שוועל פון ביידעל האָט זיך באוויזען דער גרויער וועכטער, א איד מיט א פארזאָרגטען פנים.

— אך, קינדער! דער ווינט וועט ווידער אָפריסען די אָראַנזשען. עס וועט זיין א גרויסער היזק.

ער איז אוועק צו די ארבייטער אונטער׳ן דעכעל. דער אלטער האָט געפלאַפעלט מיט די יונגע און יענע האָבען איהם ליב געהאט פאר זיין גוטמוטיגען כאראקטער.

— ווי וועכטעוועט עס זיך, זיידענו? — האָט מרים געפרעגט. — האָט איהר ניט מורא?

— היינטיגע נאכט איז עמיצער אַרומגענאנגען צווישען די אלעען, — האָט סודות־פול אָנגעהויבען דער אלטער. — איך האָב געהערט טריט און בין שטיל צוגענאנגען צום גאָרטען, איך האָב אָבער קיינעם נישט נעכאפט. עס האָט זיך מיר הפנים נאָר אויסגעווויזען, אז מען גיהט. עס פאסירט ביי נאכט, דו שטעהסט פארטראכט, און מיט אמאל דוכט זיך דיר אוים אז עמיצער שפאנט אין גאָרטען, און אין דער עמת׳ן איז קיינער ניטא. דאָס גיט דער ווינט א וויג די בוימער איידער עס פאלט אראָפ אן אָראַנזש. ניין, איך האָב נישט מורא, קינדער! שטיל און גוט איז ביי נאכט. אפטמאל דערמאָנסטו זיך אין דער יוגענט און בילדער, איינס שעהנער פון דעם צווייטען, געהען פאר די אויגען פארביי. עס פאסירט אין שטילע לבנה־נעכט וועו דער גאָרטען שלאָפט א באדעקטער מיט׳ן זילבערנעם שיין, גיט מען אויך א טראכט וועגען טויט, וועגען אייביגען שלאָף אין פינסטערען קבר. נאָר מאלע וועגען וואָס עס טראכט א וועכטער אין די לאַנגע שלאָפלאָזע נעכט.

דען פּאַרבייגעהער, צוגעהערט זיך צום נערויש פון דער יונגען, וואָס האָט פּאַרבראַכט איהר צייט אין שפּיל און געזאנג. זיין האַרץ האָט בלוטיג געקלאָגט און געווויינט.

— נאָט מיינער, פּארוואָס שטויסען זיי מיך אָפּ? — האָט ער געטראַכט, באַגיסענדיג זיך מיט טרעהרען. אין די טעג פון אומעט און איינזאַמקייט האָט ער פּיל געטרוימט וועגען יהודית'ן און די חלומות וועגען דער יונגער מיידעל האָבען צערטליך גע־גלעט זיין אָנגעוועהטאָגט האַרץ. ער פלעגט אָפט דערמאָנען זייער רייזע אויפ'ן ים, וואו עס האָבען נערוישט די בלויע כוואַליעס, וואו עס האָט געקלונגען די ליבליכע שטימע פון דער נעווינשטער און איהר פּנים האָט נעשמייכעלט אין דונקעלען, אומעטיגען טרוים ביים מענשען'ס שיין פון די לאמטערנעס. דאן פלעגט ער זיך אויסציהען אויף זיין געלעגער און זיך געסטאַרעט אויפֿצושלאָפען כדי די נעשטאַלט פון זיין געליבטער זאָל זיך איהם אויך אין שלאָף חלום'ען.

אוועגט־צייט. די פּוליע לבנה איז אויפגענאַנגען איבער די יהודה'ער בערג. מיט איהר פאַספּאָר שיין האָט זי באַגאָסען די וויטע גאַלדענע סטעפּעס, באַזילבערט די טייכלעך און צוואוואַרפען איבער די אַלעען משונה'דינע סודות־פולע שאָטענס. די קאַלאָניע האָט זיך נעטונקען אין זילבערנעם שיין. אויף די גאַסען האָבען שפּאַציירט פּאַרלאָך. נעקלונגען האָבען אומעטיגע לידער פון די בחורים און אָפּט פלעגט זיך הערען א היליגיער געלעכטער פון יונגע מיידלאָך. אין אָוא אוועגט האָט נפתלי זיך קיין אָרט נישט נעקענט נעפינען. ער האָט אפאר מאל דורכשפּאַצירט די הויפּטגאַס פון דער קאַלאָניע אויסבאַהאַלטענדיג זיך, ווי א גנב, פון אַלעמען.

ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט צו דער ערד, צוגעדריקט העם קאָפּ צום באַטויאינען, שטעכענדיגען גראָז און טרערען האָבען זיך א גאָס געטאָן פון זיינע אויגען. ער האָט זיך דערמאָנט, ווי ער פלעגט אין זיין שטעדטעל פּאַרבריינגען די זומערדיגע נעכט; ווי ער מיט זיינע חברים פלעגען מיט מיידלאָך אוועקגעהן ווייט אין פעלד אריין. זיך דערמאָנט אָן א מיידעל לאה, וועלכע איז געווען שעהן און רייצענד, א באַגאָסענע פון לבנה-שיין. זי איז געווען נוט מיט איהם און אַלע האָבען איהם ליב געהאַט. דאָ איז ער צוויישען בייזע, שלעכטע מענשען. וואָלט כאָטש יהודית דאָ געווען מיט

פינפטער קאפיטעל.

נעקומען זיינען שוואַרצע, פרוידלאָזע טענ. אלע האָבען איהם אָננעהויבען מיט אמאל אויסמיידען. לייזער איז געווען צו איהם פיינדליך און האָט זעלטען וועז געדעדט מיט איהם. אומזיסט פלענט ער מיט'ן זונען־אויפגאנג אויפשטעהען און וואַרטען צוזאמען מיט די אראבער אויפ'ן פלאַץ ביים ברונען, וואו די קאָלאָניסטען פלענען דיננען ארבייטער. גרופענווייז מיט פיאשען אויף די אקסלען זיינען געגאנגען אראבער צו דער ארבייט. נאָר ער פלענט אלע מאל בלייבען אליין, מיט אן ארָאפגעלאָזענעם קאָפּ, א פארצאָרנטער, א הונגעריגער.

גאנצע טעג פלענט ער בלאָנדזשען איבער דער קאָלאָניע, און אָרום און אָרום אין די געדטנער האָט די יוגענד מיט זייער שוויים באנעצט דעם אייגענעם באָדען און געזונגען מוטטערע נייע לידער. עס זיינען געווען וואַרימע זוניגע טעג און די ארבייט האָט איבעראל געברענט.

— נעהמט מיך כאָטש פאר א טרענער אין א באיארע — האָט נפתלי געבעטען לייזערען. — איך הונגער דאָך.

— איך וועל זיך סטארען — האָט לייזער געענטפערט נישט קוקענדיג אויף איהם. — עס איז איצט פארען צו ווענig ארבייט.

אמאל אין א פארנאכט האָט נפתלי באגעגענט אסטראָווסקי'ן נעהן פון דער ארבייט. נפתלי האָט איהם אפגעשטעלט און מיט א ציטערנדיגער אויפגערעגטער שטימע זיך באקלאגט פאר איהם:

— מיר לעבט זיך זעהר שלעכט. איך באקום דא נישט קיין ארבייט. מיט וואָס בין איך ערנער פון אלע אנדערע? איך גיה דאָך פשוט אוים פון הונגער.

— ביי מיר אליין ענדיגט זיך שוין די ארבייט, — האָט אסטראָווסקי געענטפערט. — מיר וועלען זעהן, אפשר וועט מען עפעס קענען טאָן. דערווייל שלום! איך אייל.

ער האָט זיך פארקירעוועט אין א גיסעל. נפתלי האָט לאנג איהם נאכגעקוקט, א דערשלאָגענער, נישט פארשטעהענדיג גאָר נישט, מיט אן ארָאפגעלאָזענעם קאָפּ.

נפתלי'ס איינגעפאלענע באקען זיינען געווען באוואקסען, אונטער די אויגען — בלויע רינגען. ער האָט אויסגעמידען יע־

— דין — דין! — אַלץ וועט פֿאַרביי. עס וועט קומען אַן אייבינע נאַכט. אָ, אַלאַ! דין — דין — דין!

נפֿתלי האָט מיט צוגעמאַכטע אויגען זיך צוגעהערט צום אַראַבער. עס האָט זיך איהם ניט געגלוסט אַוועקצוגעהן פון דאַנען. נאָר מורא האָבענדיג פֿאַר דעם קאַראַוואַן, איז ער צוריק אַוועק אין קאַלאָניע. אויפֿן וועג, ניט וויַיט פון אסטראָווסקי'ס הייזעל, האָט ער דערזעהן בייַם גאָרטען א פֿאַרעל געארעמט און ליבליך ווי טייבעלאַך נע'סוד'עט זיך. נפֿתלי האָט זיי נאָכגעקוקט און אין זיין נשמה האָט מיט א נייער קראפט אויפֿגעפֿלאַקערט די בענק־שאפט. דאָס פֿאַרעל האָט קושענדיג זיך, פֿארקירעוועט צום עקא־ליפֿטוס־וועלדעל און פארשוואונדען אונטער די בוימער.

נפֿתלי איז צוגענאַנגען צו אסטראָווסקי'ס הייזעל. ער האָט גע־וואַלט אריינגעהן, נאָר איז געבליבען שטעהן פארטראכט אונ־טער די בוימער. אין צימער איז געווען ליכטיג. אסטראָווסקי איז געזעסען אויפֿן געלענער און זינגענדיג אקאמפאנירט אויף דער גיטאַרע. ער האָט, וויַיזט אויס, געבענקט נאָכ'ן וויַיטען, רוישענען און פארבענרייכען לעבען, וואָס רוישט ערגעץ וויַיט, וויַ א ים געהיימניספול און בייז... דאָרטען אין די גרויסע שטעדט.

נפֿתלי איז געשטאַנען איינהאַלטענדיג דעם אָטעם. ער האָט אָבער מעהר ניט געקאַנט אויסהאַלטען. א בלאַסער, מיט א שווער קלאַפענדיגען האַרץ, איז ער צו צום פענסטער און שטיל א זאָג געטאָן:

— שלום!

אסטראָווסקי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, א קוס געטאָן אויף איהם און גאַלאַסען געענטפערט:

—שלום!

און באַלד ווידער אָנגעהויבען זינגען, ווייך קלאַפענדיג אויבער די סטרונעס.

נפֿתלי'ן האָט זיך זעהר געוואַלט אריינגעהן צו איהם, אַוועק־זעצען זיך לעבען איהם און פריינדליך, האַרציג דורכשמועסען זיך, דערפיהלען כאָטש אויף א ווייַלע, אז ער איז נישט עלענד אין אזא לבנה־נאַכט, וועו די איינזאַמקייט איז אזוי אונערטרעגליך.

— רוף מיך אריין, — האָט נפֿתלי געטראַכט. — רעד צו

איהם. אלע וואלטען דאן געזעהן, ווי זי ליבט איהם. יהודית! נפתלי האָט אויפגעציטערט, גלייך ווי דאָס מיידעל וואָלט איהם באַירט מיט איהר יונגען, בויגיגען קערפער. און ווידער האָט ער געטראכט פון זיין וויטען שטעדטעל, זיך דערמאָנט אין דעם אלטען בית־המדרש, וואו אלץ אטעמט מיט שלום און ליבע. וואו פארנאכט, שטיל וויינענדיג איבער די קעפּ פון די מתפּללים, שוועבט די שכינה. ווי ליב ער האָט געהאט דעם אלטען שמש ר' ברוך'ן, וועלכער פלעגט אָפט זאָגען:

— אַך, שלעכטע צייטען זיינען געקומען. דאָס פּאָלק אונזערס פארלאָזט די אידישקייט און געהט פארלוירען.

עס וועט שוין ניט צוגעהן מעהר צו איהם דער אלטער, גוטער שמש און וועט שוין מעהר ניט זאָגען מיט זיין ציטערדיגע, אָפּ־געריסענע שטימע, ווי אמאָל אין די קינדער־יאָהרען:

— קאָלט, קינדערלאָך, קאָלט! קומט, הייליגע שעפּעלאָך מיינע, קומט צום אויוון. איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה'לע פון גרויסען חכם שלמה. און א באַגאָסענער מיט'ן רויטען פּלאָם פון אויוון, דערצעהלט דער שמש די קינדער א וואונדערבארע לע־גענדע פון קלוגען שלמה המלך. און אין גאָט'ס הויז איז שטיל. דער בין־השמשות איז פארבענקט, די שאָטענס באהאלטען זיך אין די ווינקלען און קוקען פון דאָרט מיט זייערע טיפע לעכער־שווארצע אויגען, און אויף די פאנטאסטישע מיט פראָסט־באמאָלענע פענ־סטער שטארבט אָפּ די רויטע שטאָלענע ווינטערדיגע זון.

נפתלי האָט פלוצים אויפגעציטערט. פון וויטען האָט זיך נעהערט אן ארבישער אויסגעצויגענער ניגון, באַנליט פון א פארטראכטען שטילען גלעקלאָך־געקלאַנג.

עס ציהט וואוהין א קארוואָן — האָט נפתלי געטראכט. און דער ניגון האָט וואָס אמאָל הילכיגער און אומעטיגער געיאָמערט. דאָס האָט וויגענדיג זיך אויף א קעמעל, קוקענדיג אויף דער לבנה, געזונגען אן אלטער ארבער פון די פריהצייטיג פארשטאָרבענע בתולות, וואָס באשעהנען די ערד ווי בלומען און לילייען די טאָלען. ער האָט געזונגען פון דער פארגאנגענער יוגענד, פון זיין נעלי־בטער, וואָס האָט איהם אָפּגענארט און איז אוועק אין די בערג מיט א יונגען בחור. און די גלעקלאָך האָבען אלץ געקלונגען:

פּענדיג מיט די הענט. נפתלי איז צוגענאנגען צו דער טיר און אָנגעקלאפט אייניגע מאל.

— קום אריין! — האָט זיך דערהערט לייזער'ס שטימע, און די טיר האָט זיך אויפגעמאכט.

דערזעהענדיג נפתלי'ן, האָבען זיי זיך פארלאָרען, אָבער באלד זיך באהערשט. לייזער האָט גענאָגט דעם צווייטען:

— קום אריין מאָרגען, וועלען מיר מאכען א סוף צו דער מעשה.

— גוט, — האָט יענער געענטפערט. — שלום!

דער ארביטער איז אוועק און לייזער האָט זיך רוהיג אוועקגעזעצט, באלד אויפגעשטאנען, געעפענט דאָס פענסטער און צוריק זיך אוועקגעזעצט. א שטיל ווינטעלע האָט זיך אריינגעריסען אין צימער און קוים, קוים גהלאָשען דאָס פייער פון לעמפּעל.

נפתלי איז געשטאנען אָנגעשפּאַרט ביי דער וואנט. ער האָט שווער געאָטעמט און זיין הארץ האָט שטארק געקלאפט. ער האָט געוואלט א וואָרף טאָן זיך אויף לייזער'ן; זיינען איהם אָבער די הענט אראָפּגעהאנגען ווי שטעקענס. מיט שטארע אויגען האָט ער געקוקט עקשנות'דיג אויף איין פונקט. ס'איז געווען שטיל. אין די ווינקלען האָבען זיך שאָטענס געטולייעט. אויף דער וואנט האָט הייזעריג געטיקט א זייגער.

— צייט שלאָפען, — האָט לייזער איבערגעריסען דאָס שווייגען. — יע, איהר ווייסט, די באלעאָסטע פארלאָנגט דירה־געלט. זי האָט זיך היינט זעהר געבייזערט.

— כ'האָב קיין גראָשען נישט, — האָט ווילד א געשריי געטאָן נפתלי. — איך האָב שוין פארקויפט מיין קישען. אווי העלפט איהר עם מיר קריגען ארבייט! אך, איהר אידעאליסטען! פאר וועמען האלט איהר מיך, הא?

נפתלי האָט זיך מיט אמאל א וואָרף געטאָן צו זיין געלעגער, ארויסגעשלעפט זיין טשעמאָדאן, איהם אויפגעעפענט און געשריען ווי א משוגע'נער:

— פאָרלעצעם! ווער האָט עס אייך ערלויבט צו גריבלען זיך אין מיינע זאכען און לייענען מיינע בריף?

לייזער איז בלאָס געוואָרען, נערוועז צופענדיג זיינע וואנסען.

— קיינער האָט זיך נישט געפּאָרעט מיט אייער טשעמאָדאן,

מיר, ווי דו רעדסט מיט יעדען באקאנטען. א פארמאטערטער בין איך פון בענקשאפט. מיר איז שווער אימער אליין צו זיין.

נפתלי האט געוואלט אנהויבען צו רעדען, נאר זיין קול האט זיך איהם פארכאפט. עפעס האט איהם געוארנען אין האלז און ער האט נעוואלט ווייגען.

און איז אווק פון פענסטער א בייזער, א באליידיגטער, מיט א וועהטאג אין הארצען זיך געשלעפט אהיים.

אין דער היים אבער האט איהם נאך א שווערערע סצענע ערוואַרטעט.

די טיר פון זיין צימער איז געווען פארשלאסען און פון פענסטער האט זיך גאליכטען א דונקעלער שיין פון לעמפעלע. ער האט נעוואַרפען א בליק אין צימער און פון וועהטאג שיער נישט אוועקגעפאלען. איבער זיין פאנאנדערגעפענטען טשעמאדאן זיינען נעשטאנען לייזער און נאך עפעס אן ארבייטער מיט א שוואַרצער באַרד און האבען געלייענט זיינע בריף און די גרויע שאטענס זייערע אויפ'ן וואנט האבען זיך געשאקעלט, גלייך ווי זיי וואלטען זיך איבערנעקרימט איינעם דעם צווייטען. די פים האבען איהם אננעהויבען צו ציטערען און ער האט זיך אראפגעלאזט אויף דער ערד.

— נאט מיינער! — האט ער א טראכט נעטאן מיט א וועהטאג אין הארצען. — וואס טוט זיך עפעס ארום מיר? פארוואס לייענען זיי מיינע בריף?

מיט אמאל האט א שרעקליכער נעדאנק, אז מען האלט איהם ווייזט אויס פאר א שפיאן, ווי א בליץ דורכנעשניטען דורך זיין מארך, און פון דעם נעדאנק האט זיך איהם נעוואלט שרייען און רייסען די האר פון קאפ.

— ס'איז דאך אבער אונמענליך, — האט ער זיך בארוהינט, — איך האב זיך דאך קיינמאל ניט באשעפטינט מיט פאליטיק. און וואס קאן זיי בכלל דא טאן א שפיאן?

נפתלי איז אויפגעשטאנען און ווידער א קוק נעטאן אין פענסטער. דער טשעמאדאן איז שוין געווען פארמאכט, און דער ארבייטער מיט דער שוואַרצער באַרד האט עפעס געערדט וואר-

ער האָט אָנגענומען נפּתלי'ן פּאר'ן האַנט און אַוועקגעפּיהרט צום ביידעל שוועד שפּאַנענדיג איבער די צוגרָאַבענע שטיקער ערד, באַוואַקסען מיט שטעכערס. לעבען דער ראַנאַזשענער ביידעל האָט געברענט א פּאַנאַנדערגעלעגטער פּייער — זיי האָבען זיך אַוועק־נעזעצט לעבען פּייער און דער אַראַבער האָט אָנגעהויבען זינגען. נפּתלי האָט זיך איוסגעצויגען און פּאַרמאַכט די אויגען. דער וועכטער האָט איהם צוגעדעקט מיט דער ראַנאַזשע און ווייטער נעזונגען קוקענדיג אויפ'ן הימעל. נפּתלי האָט ווי דורכ'ן שלאָף געהערט, ווי דער אַראַבער איז אויפּגעשטאַנען, ערגעץ אַוועקגענאַנ־גען און באַלד צוריקגעקומען.

און מעהר האָט ער שוין נאָרנישט געהערט, איהם האָט זיך געדוכט, אז ער איז געפּאַנגען ביי א ווילדען שבט. מען וועט איהם באַלד דער'הרג'ענען און זיין קערפּער וועט מען אַוועקווארפען צו די הונגעריגע שאַקאַלען. דערנאָך האָט זיך איהם גע'חלו'ם, אז אן אייגזאַמער בלאָנדזשעט ער איבער א מדבר. איבער איהם מיט א בלוטיגען פּלאָם פּלאַקערט דער הימעל, און אויף דער ערד פּאַלען פּייערדיגע צונגען און רינגלען איהם ארום ווי פּייערדיגע שלאַנגען, און דער פּלאַקער פון הימעל האָט שוין ארומגעכאַפּט די גאַנצע וועלט, און דער מדבר ברענט:

— גאָט, ראַטעווע מיך! — ווי ער אויסשרייען און קען נישט. — איך בין אַליין, אַליין!...

זעקסטער קאַפּיטעל.

נפּתלי איז געלעגען קראַנק אין ארבייטער אכסניה אויף זיין האַרטען שמוציגען געלעגער. ער האָט ביטער געווויינט פון די שווע־רע באַיידינונגען, וועלכע די מענשען האָבען איהם פּאַרשאַפּט, די מענשען פון וועלכע ער האָט ערווארטעט ליבע און פריינדשאַפּט.

שפּעט ביינאַכט איז ער צוריקגעקומען פון שטאָדט א פּאר־מאַטערטער אוז א דערשלאָגענער פון דער שווערער סצענע מיט דאַווידזאָנ'ען אין חיים'ס רעסטאָראַן. ערוואַכענדיג ביים פּייער־הויפען איז נפּתלי אַוועק אין שטאָדט צו דאַווידזאָנ'ען, וועלכער האָט איהם נעדארפט ערקלערען די סיבה פון דער שלעכטער באַ־ציהונג צו איהם. אין רעסטאָראַן האָט ער איהם ניט געטראַפען.

— האָט ער אָננעהויבען. — די באַלעבאָסטע, ראַמענדיג דעם צימער, האָט איהם מסתמא אומגערן איבערגעקערט. שרייט נישט, מענשען וועלען זיך צוזאַמענלויפען.

— ווי שעהמט איהר זיך נישט צו זאָגען אזא ליגען? האָט נפתלי געזאָגט. — איך האָב דאָך אלץ געזעהן דורכ'ן פענסטער. זאָגט מיר, פארוואָס האָט איהר עס געטאָן? פאר וועמען האלט איהר מיך?

— נעהט צו דאוויזאָן, — האָט אָפּגעענטפערט לייזער. — ער וועט אייך זאָגען. איך וויים נאָרנישט.

אין א פאָר מינוט ארום איז נפתלי ארויס אויפ'ן גאס. ער האָט מעהר ניט געקענט קוקען אויף לייזער'ען.

— — — — — — — — — — — — — —

די קאָלאָניע איז געשלאָפען. די גאַסען פוסטע. די בוימער אונטער די פענסטער פון די שעהנע פאר'חלומ'טע הייזעלאך זיינען געשטאַנען פאר'כשופ'טע פון דעם לבנה־גלאַנץ און געטרוימט פון אונדערגרייכבאַרע שטערענס, וואָס לויכטען מיט א וואונדער־ליכען שיין אין די פינסטערע נעכט. רוהיג און גוט איז געווארען נפתלי'ן אויפ'ן הארצען. פארבייגעהענדיג עפעס אן איינזאם שטיבעל ביים ראַנד פון דער קאָלאָניע, אין וועלכען עס האָט זיך נאָך גלויכט א פייערל, האָט ער נישט וויל־ענדיג א קוק נעטאָן אין פענסטער. אין א קליינעם חדר'ל אויפ'ן גלעזער איז געזע־סען פארטראכט א יונגע מיידל מיט ארָאפּגעלאָזטע צעפּ אויף דער ברוסט. די וויסע נאקעטע שעהנע הענט זיינען מאכטלאָז נע־לענען אויף די קני און די בריים־אויפגעפענטע אויגען האָבען ער־געז וויים, וויים געקוקט.

אפשר זיצט אויך אזוי יהודית און בענקט. און די לבנה שיינט אריין אין איהר פענסטער, האָט נפתלי געטראכט. שפּעטער האָט ער געטראָפען אין פעלד אן ארָאבער, א וועכטער, אין א שווארצער אבאיע מיט א ביקס אויפ'ן רוקען. דער ארָאבער האָט זיך אָפּגע־שטעלט און זיך צולאכט, טשירענדיג זיינע וויסע צייהן, פאר־זשמורעט די שווארצע, גלאַנצענדיגע אויגען, ווי פון א בלענדענדען שיין. נפתלי איז געגאַנגען וויטער, אָבער דער ארָאבער האָט איהם אָפּגעשטעלט און קלאָפענדיג איהם איבער'ן פלייצע, א זאָג געטאָן:

— יאללא! חאוואדושא!

אין רוסלאַנד האָט איהר געריכט אין אָכראַנקע און באשעפטיגט זיך מיט שפּיאָנסטוואָ.

אלע האָבען א קוק געטאָן אויף נפתלי'ן און אויפגעהערט עסען. איהם איז פינסטער געוואָרען אין די אויגען, גלייך ווי מען וואָלט איהם דערלאַנגט מיט א האַמער איבער'ן קאָפּ.

— איך א שפּיאָן? — האָט ער ווי באַוואוסטלאָז געשעפטשעט, אָנשפּאַרענדיג זיך ביים טיש. — איך א שפּיאָן?

פּלוצים האָט ער ווילד א נעשריי געטאָן גלייך ווי א שארפער וועהטאָג וואָלט איהם אָנגעכאפט און צוגעשפּרונגען צו דאָווידזאָן'ען.

— איך א שפּיאָן? טאָ באַווייזט עס און דער'הרג'עט מיך. איהר מוזט עס באַווייזען! וואו איז דער בריף? ווער שרייבט? ס'איז א נעמיינער ליגען! א מסירה! איהר האָט מיין לעבען פאר'סם'ט! איהר וועט עס מוזען באַווייזען!

נפתלי האָט זיך אראָפּגעלאָזען אויפ'ן שטול, ארומגעכאפט מיט ביידע הענט זיין קאָפּ און זיך צעוויינט ווי א נעשלאָגען, באַשטראָפטע קינד.

— שא, כאפּט נישט! — האָט דער קרומער זיך צושריען. — מען דארף פריהער דערגעהן דעם אמת!

— איך וויים פון גאָרניט — האָט איהם בייז איבערגעשלאָגען דאָווידזאָן. — נישט איך האָב עס געשריבען און עס איז נישט מיין שולד. איך בין נישט פּאראַנטוואָרטליך פאר אנדערע.

— נישט דיין שולד! — האָט אָנגעהויבען עפעס אן ארבייטער, נערוועז שפּאַנענדיג איבער'ן צימער. — ווי קען מען וואר־פען אויף א מענשען אזא שולד, וועו איהר קענט איהם גאָר ניט? און מיר זיינען דאָס די פּאַרשטעהער פון אידישען פּראָלעטאַריאט אין פּאָלעסטינא! איהר האָט נישט וואָס צו טאָן, זוכט איהר שפּיאָנען. אָט כלומרשט זיינען מיר אויך רעוואָלוציאָנערען, און אפילו שפּיאָנען זיינען ביי אונז פּאראן. טפשים!

אלע האָבען געשוויגען.

נפתלי האָט אלץ געווייניט. דער קאָפּ האָט זיך איהם געדרעהט, פאר די אויגען האָבען געטאַנצט אראַנושען, גרינע און רויטע פייערלאך. דער שטול איז ערגעץ וואו פארשוואונדען, דאָס ציי־מער האָט זיך אָנגעהויבען דרעהען און די פּנימ'ער פון די אר־

חיים האָט איהם אָבער פֿאַרזיכערט, אז ער וועט באַלד קומען. נפתלי האָט זיך אַוועקגעזעצט ביים טויער אויף א שטיין און געקוקט אויף די אַראָבער.

— וואָס וועט מיר א שטייגער דאָווידזאָן זאָגען? — האָט ער געטראכט, — אָט אַן אומגליק!

מיטאָג צייט זיינען זיך די אַרבייטער שנעל צוזאַמענגעקומען. באַמערקענדיג פון ווייטענס דאָווידזאָנ'ען איז נפתלי געגאַנגען איהם אַנטקעגען. זיין הארץ האָט געמומען שטארק קלאַפען און די שלייפען האָבען ווי מיט האַמערס געקלאַפט.

— אָ! — האָט אויסגערופען דאָווידזאָן. — איהר זייט דאָ? וואָס מאַכט איהר?

— איך וויל זיך דורכריידען מיט אייך — האָט געענטפערט אויפגערעגט נפתלי.

דאָווידזאָן איז פּלוצים בלאַס געוואָרען, זיין פּנים האָט זיך פֿאַרקרימט מיט א שולדיגער מינע. ער האָט באַלד פֿארשטאַנען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

— קומט אַריין צו חיים'ען — האָט ער פֿאַרגעלעגט.

נפתלי איז אוועק נאָך איהם. זיינע פּים האָבען געציטערט ווי פון פיבער. אין רעסטאָראַן האָבען ביי א לאַנגען טיש צעהן מענשען געגעסען. דאָווידזאָן האָט זיך געזעצט אויף זיין פּלאַץ און געמומען עסען.

וואָס פֿאר א מטירה האָט איהר פֿארשפּרייט וועגען מיר — האָט אָנגעהויבען נפתלי, שטארק אויפגערעגט. — שוין באַלד א מאָנאַט, אז איך גיה אָרום אָהן ארבייט און הונגער. איהר מוזט מיר זאָגען דעם אמת.

דאָווידזאָן האָט געשוויגען עפּעס נאָכקלערענדיג און פון קיך איז א דערשראָקענע, מיט א טעלער אין האַנט, אריינגעלאָפען זלאטע.

— וואָס איז? — האָט זי געפרעגט.

— גיה! גיה! ניט דיין עסק! — האָט בייז אויסגעשריען חיים.

— הערט! — האָט א זאָג געטאָן דאָווידזאָן, אויפשטעהענדיג פון אָרט. — אונזער גרופּע ארבייטער האָט, איידער איהר זייט אָנגעקומען, באַקומען א בריף אין וועלכען מען שרייבט, אז

רויטע האָר, האָט זי זיך געדרעהט ארום איהם אין א משוגע'נעם טאַנץ.

נפתלי האָט שנעל ערוואַכט. דעמערונג. אין רעסטאָראַן איז געזעסען אַן אלטער בעטלער, א תימנ'ער. ער האָט זיך צוגעזעצט צום אָפענעם פענסטער.

פונ'ם ארבייטער דערפעל האָבען זיך געהערט טענער פון קאָראַהאָד לידער. ס'איז איהם געווארען נאָך אומעריגער.

— דאָרט, אין פעלד, הוליען אלע — האָט ער א קלער געטאָן. — זיי האָבען די גאַנצע וואָך געארבייט און קלייבען נחת פון דער שבת'דיגער מנוחה.

איהם האָט זיך געוואָלט צוועק צו זיי אין וואלד, זיך דרעהען אין א קאָראַהאָד און הויך אויפ'ן קול ארויסזינגען א קלינגענד רייצענד ליד. נור עמיץ, א באַהאלטענער, א שלעכטער, האָט זיך גערייצט מיט איהם:

— ביזט א שפּיאָן! ביזט א שפּיאָן! פאר דיר איז קיין פלאץ ניטאָ צווישען זיי.

פּארביי דעם פענסטער האָבען שפּאַצירט די קאָלאָניסטען-טעכטער. פרישע, געזונטע מיידלאָך אין בונטע בלוזקעס מיט הוי-לע העלזער. אָט איז איינע פון זיי פּארביי מיט א ווייסען, הוי-כען, דינעם שוואַנען-האלז און מיט א שלאַנקען גאַנג פון אַראַ-בערין פון די נלילי בערג.

פון דערפעל האָבען זיך געטראָגען טענער פון אומעטיגע מזרח-מעלאָדיען. נפתלי האָט געפיהלט, אז באלד פלאַצט זיין האַרץ, ער מוז אוועק אין דערפעל.

ניין, ניין, זיי דארפען איהם ניט פארפאָלגען. זאָלען זיי דער-ווייזען, אז ער איז א שפּיאָן און דאן זאָלען זיי איהם דער'הרג'ענען. זיין נשמה איז ריין. ער קען שוין מעהר אזוי ניט ליידען. ער וועט זיי דערצעהלען פון זיין ליבע צו דער אלטער היים, וואוהין ער איז נעקומען אָנהויבען א נייעם לעבען. זיי וועלען איהם פארשטעהן, זיי אלע האָבען דאָך אויך אזוי ווי ער געבענקט נאָך ארץ ישראל. און פון ווייטען איינגעהילט אין ווייבע נאכט-שאטענס, באפוצט מיט קרענצלאך פון ווילדע פעלד-בלומען, אין קאָלירטע קליידלאך האָבען זיך מיידלאך געדרעהט אין קאָראַהאָד ווי פיל-פארביגע גרוי-

בייטער זיינען צושוואומען און פארוואנדעלט נעווארען אין שווער־צע פארמלאזע וואלקענס. און ער אליין פליהט אין א שווארצען ענדלאזען תהום...

— — — — — — — — — — — —

נפתלי האט ערוואכט אין בעט. לעבען איהם איז נעשטאנען א דאקטאר און חיים איז נעזעסען אן א זייט בלאס און דערשראקען.

— לינט רוהיג! — זאגט דער דאקטאר.

אין א פאר שעה ארום איז נפתלי אוועק פון שטאדט. און איצט, לינגענדיג אויפ'ן בעט, האט ער נעוויינט פון דער גרויזא־מער באלידינונג.

— צייט אויפצושטעהן! — האט דער באלעאם א געשריי נעטאן, — באלד וועט מען קומען טיי טרינקען.

נפתלי האט זיך אנגעטאן און ארויס אין נאס. ער האט זיך אנטשלאסען אוועקצוגעהן פריהמארגענס אין עקאליפטוס וועלדעל און דארט זיין א נאנצען טאג ווייט פון מענשען.

די זון איז שוין לאנג אויפגענאנגען. די שעהנע ווייסע היי־זעלאך פון דער קאלאניע, ארומגערינגעלט מיט אייביג גרינע בוי־מער, זיינען נעווען ארומגעוועבט מיט גאלדענע שטראהלן. או־מעטום זיינען נעווען צוועפענט די פענסטער. עס האט זיך נע־הערט א געלעכטער און פרעהליכע געשרייען פון אויפגעשטאנענע קינדער. עס איז נעווען שבת. די קאלאניע האט אויסגעזעהן יום טוב'דיג און דער ריח פון נערטנער און פעלדער האט אנגע־פילט די הייזער פון די קאלאניסטען מיט א זיסער לופט פון זייער אייגענער ערד.

אויפ'ן וועג צום וועלדער האט ער נעטראפען אסטראווסקי'ן מיט דער שוועסטער. ער האט ארופגעלאזען דעם קאפ און נישט גריסענדיג פארבייגענאנגען.

— זיי האלטען מיר אויך מסתמא פאר א שפיאן — איז איהם דורכגעלאפען א געראנק.

נאך מיטאג איז נפתלי נעקומען צוריק אין רעסטאראן. ער האט זיך צוגעלעגט אויפ'ן נעלעגער. אלע זיינען זיך צוגאנגען און אין הויז איז געווארען שטיל. דער מידער נפתלי איז באלד איינ־געשלאפען. און נ'חלומ'ט האט זיך איהם, אז יהודית שטעכט איהם אריין א מעסער אין הארצען און א נאקעטע מיט צולאזענע פייער

צוזאמענגעהמען די כחות און דערנאָך אַוועקגעהן אין קאָלאָניע, וואו יהודית האָט געוואוינט. נפתלי האָט זיך שוין צוגעוועהנט צו זיין פֿארצווייפֿעלטער לאַגע און ער האָט אַלץ אויסגעמיטען זיך צו באַגעגענען מיט די ארבייטער. נאָנצע טעג פֿלענט ער אָפּליגען אויפֿן זאמד ביים ברעג ים. צוהערענדיג זיך צום גע־היימניספֿולן רוישען פון די אומרוהיגע כוואַליעס.

איינמאָל, אין א קאָלטען טאָג, ווען דער ים האָט בייז גע־רוישט, פארגיסענדיג די ברעגען, איז נפתלי געזעסען ביים טויער פון אכסניה. פון אן ענגען געסל האָט זיך באוויזען א מאַדנער בחור, א שלאַנקער און א שעהנער מיט לאַנגע שווארצע געקרייזעלטע האָר, אָהן א היטל, א באַרווּיסער. ער איז צוגענאַנגען צו נפתלי'ן און געפרעגט:

— קענט איהר מיר ניט אָנווייזען דעם באַלעבאָס?

זיי זיינען אריין אין הויז.

דער באַלעבאָס, א גוטמוטיגער בריטפֿלייציגער איד, הערזע־הענדיג איהם האָט פרעהליך א געשריי געטאָן:

— זעה נאָר, אלימלך איז ווידער דאָ!

דער בחור איז געבליבען אין האָטעל און געשלאָפען אין אייי־נעם מיט נפתלי'ן. ביינאכט, ליגענדיג אויפ'ן גאַלעגער, פלענט ער זעהר בילדער־רייך דערצעהלען ארבישע מעשה'לאך. נפתלי האָט זיך צוגעבונדען צו איהם און איהם ליב באקומען. יעדען מאָרגען פלעגען זיי צוזאמען ליגען ביים ברעג פון ים און זיך איינהערען אין דעם גערויש פון די כוואַליעס.

איינמאָל, אין א רעגענדיגען אוועגט, האָט נפתלי מיט טרע־רען אין די אויגען דערצעהלט איהם זיין אומעטיגע געשיכטע. אלימלך האָט מיט גרויסער אויפמערקזאמקייט איהם אויסגעהערט און ווען נפתלי האָט נעענדיגט, האָט ער איהם ארומגענומען און פרייגדליך געזאָגט:

— אזוי זיינען, מיין פרייגד, מענשען! פיהלסטו אָבער אז דיין נשמה איז ריין, דאַרפסטו זיך ניט זאָרגען. הער מיך אויס, מיין פרייגד, ניט ווייט פון ירדן, אין א וואונדער־שעהנעם טאָל, ליגט א קאָלאָניע. איך קלייב מיך איצט אהינצו און אויב דו ווילסט, קום מיט. דאָרטען וועלען מיר אפשר באַקומען ארבייט.

נפתלי האָט מיט פרייד צוגעשטימט. ער האָט שוין

סע שמעטערלינגען, און די בחורים זיינען געשטאנען ביי די זייטען און הילכיג געפליעסקעט צוזינגענדיג א פרעהליכס.

נפתלי האָט זיך אָפּגעשטעלט.

ניין, ניין, איצט איז ניט די צייט, און דאָ איז ניט דער פּלאַץ צו רעדען מיט זיי, האָט ער א קלער געטאָן, און אָפּגעהענדיג אָן א זייט האָט ער זיך ארַאָפּגעלאָזט אויף דער ערד.

ס'איז טונקל געווארען. דאָ און דאָרט איז הימעל האָבען זיך אָנגעצונדען שטערען, די מיידלאך האָבען אלץ געזונגען, און די ריינע קלינגענדע שטימע פון אייגער האָט זיך געטראָגען העכער פון אלע. נפתלי האָט זיך צוגעדריקט מיט'ן קאָפּ צו דער ערד. אין די שטילע פּארטראכטע שעה'ן האָט זיך איהם געוואָלט באַקלאָגען פאר אימיצען א נאָהענטען אויף זיין ביטערען מזל. וועָן יהודית וואָלט איצט מיט איהם געווען, ער וואָלט באַהאַלטען זיין קאָפּ אין די פאלדען פון איהר קלייד, און זי וואָלט איהם געלאַסטשעט. אך, פארוואָס זיצט ער דאָ? אפשר וואַרט זי דאָרט און בענקט נאָך איהם.

נפתלי איז אלץ געלענגען און געקלערט. און די קאָראָהאָדען-לידער זיינען שוין פארשטאָרבען. מיט אמאָל האָט ער דערהערט א רויש. ער איז אויפגעשפרונגען א דערשראָקענער, ארומקוקענדיג זיך. מיט גערויש און געלעכטער, אלע צוזאמען, איז געגאנגען די יוגענד אין קאָאָלניע. נפתלי איז ווי פארשטיינערט געווארען אויפ'ן פּלאַץ, א בלאסער מיט ברייטע אָפענע אויגען קוקענדיג אויף אלע-מען. און זי, די יוגענד, איז פארבי איהם א פרעהליכע און א פרעמדע.

זיבעטער קאַפּיטעל.

אין דער פריה איז נפתלי מיט א פעקעל אויף די פלייצעס און מיט א גראָבען שטעקען אין דער האַנט אוועק אין שטאָדט. אויף דער פאָסט האָט ער געפונען א בריף מיט געלד פון דער היים. נפתלי האָט געשריבען אז ער געהט ארום אָהן ארבייט. ער האָט זיך זעהר דערפרעהט און באשלאָסען צו פארבלייבען אביסעל אין שטאָדט. ער האָט געגומען א צימער אין דער נייער ארבייטער-אכסניא ביים סאמע ברעג ים. איהם האָט זיך געוואָלט אָפּרוהען,

— נפתלי, לאָמיר נעהן! איז אויפגעשטאנען אלימלך.

נפתלי האָט אויפגעציטערט. זיי זיינען אוועק וויטער.

אין קאָלאָניע זיינען זיי אָנגעקומען שפּעט. אין פּילע הייזער זיינען שוין נעווען אויסגעלאָשען די פּייערן. אומעטום איז נעווען שטיל. נאָר אין א קליטעל האָבען יוננע לייט געפּיהרט הויך וועגען עפּעס א ויכוח. צווישען זיי האָט נפתלי דערקענט שמאי, יהודית'ס ברודער. זיין הארץ האָט אָנגעהויבען שטארק צו קלאָפּען. אפשר וווייסען זיי אויך וועגען אלעס און האלטען מיך פאר א שפּיאָן? נאָט, וואָס פאר אן אומגליק!

— איך וועל איהם א רוף טאָן, — האָט נפתלי נעזאָגט. — איך האָב אָבער מורא.

— איך וועל איהם א רוף טאָן — האָט פאָרגעלעגט אלימלך. דער באלעאָם האָט אָבער אָנגעהויבען צומאכען די קלייט און אלע זיינען ארויס אין גאָס. נפתלי האָט נים אויסגעהאלטען און א פרעהליכען געשריי געטאָן:

— שמאי! שמאי! וואָס מאכסטו?

— אָ, זעה נאָר, — האָט שמאי פארוואונדערט איהם דערקאָנגט די האָנט.

— שלום! און אלימלך קומט מיט דיר! פון וואָנען אזוי שפּעט?

— אין א וויטען וועג געהען מיר, — האָט אלימלך געענטפערט.

— נו, קומט צו אונז, — האָט שמא זיי איינגעלאָדען, — נו, וועט זיך יהודית דערפרעהען. זי דערמאָנט דיך זעהר אָפט. מיר וואוינען אָט דאָ הינטער דעם גאָרטען.

— ווייזט אויס אז זיי וווייסען גאָרניט, — האָט גליקליך נפתלי א טראכט געטאָן.

יהודית האָט נאָך וועטשערע זיך אוועקגעזעצט אופי'ן גאניק זיך אָפּרוהען. זי איז געווען מיד און אומעטיג. פּלוצים האָט זי דערהערט א פּאָר פרעמדע שטימען און זי האָט זיך זעהר געוואונדערט.

— איך ברענג דיר געסט, יהודית, — האָט איהר ברודער מיט פרייד א זאָג געטאָן. — טרעף וועמען!

פון לאנג באשלאָסען צו געהן צו יהודית'ן און אויפ'ן צווייטען טאָג זיינען זיי אוועק צו דער קאָלאָניע, וואו יהודית האָט געוואוינט.

נפתלי איז געווען בארוהיגט און האָט זיך זעהר גוט געפיהלט מיט דעם מענשען, וואָס האָט דערמאָנט אין א פעלד־גרעזעל, וואָס וואקסט א פארגעסענע ביים וועג. די זון האָט זיך געזעצט. אויף זייער וועג האָבען זיי אָנגעטראָפען אן אראבער אויף אן עזעל און נאָך איהם איז נאָכגענאנגען א פרוי איינגעהילט אין טרויער מיט א פארדעקטען פנים.

אלימלך איז געאנגען לאנגזאם, מיט א ליבליכען שמייכעל אויפ'ן דונקעלען פנים. נפתלי האָט געקוקט אויף די הויכע בערג און געטראכט פון יהודית'ן.

אָבער וער וויים, צי זי וועט איהם ליבליך באגעגענען? און ס'איז איהם קאלט געוואָרען און זיין הארץ האָט איהם שטארק נעקלעמט.

ס'איז טונקעל געוואָרען. זיי האָבען זיך צוגעעלגט אָפרוהען. פון דער וויטענס האָט געהיימניספול און פארשטיקט גערוישט דער ים. אלימלך, ליגענדיג אויפ'ן רוקען, האָט געקוקט אויף די שטערען, אונטערברומענדיג אן אראבישען ניגון. ער האָט געטראכט וועגען גאָט, וועמענס בענקענדער גייסט האָט איצט געשוועבט איבער דער ערד. וועגען טויט, וועלכער לייזט אויף אלע פארפלאָנטערטע סודות פון לעבען. נפתלי איז געווען פארטיפט אין זיינע טרויმען וועגען יהודית. ער האָט געהערט איהר שטימע, געפיהלט דעם אראמאט פון איהרע האָר, געזעהן דעם שמייכעל אויף איהר אָפּגעברענטען פנים, און איהרע וואָרימע הענט האָבען ארומגענומען זיין האלז און זי האָט זיך געלאָסטשעט צו איהם מיט איהר גאנצען קערפער.

וואו האָט ער געטראָפען דאָס מיידעל? וועו איז דאָס געוועזען? ער האָט זיך דערמאָנט אן א זוניגען טאָג, א בלויען ים, א האפען, א שיף, א גערוש פון מענשען. ער שטופט זיך אויפ'ן האפען. אָט האָט איהם א שמייכעל געטאָן א שווארץ חנ'עוודיגע מיידעל. דאָס איז זי, נאָך וועלכער ער בענקט, פון טרויმען און פאנטאזיעס איז זי אויסגעוועבט, דערפאר זיינען איהרע אויגען צעלכע טיפע, און פון איהר קערפער וועהט מיט פריהלינג און בלומען, פריהלינג און בלומען.

— יהודית, — האָט געזאָגט נפתלי, — זיינען מיר טאקע צו־זאמען? איז עס ניט קיין חלום?

— ווי אָפט פֿלעג איך קלערען וועגען דיר, שטעהענדיג דאָ ביים פענסטער. פֿארוואָס האָסטו מיר ניט געשריבען די נאַנצע צייט? וועג אַלע וועלען זיך לעגען שלאָפען, וועלען מיר אַרוים־געהן אויפֿ'ן בערגעל, דאַרטען וועסטו מיר דערצעהלען אַלעס וועגען דיר. מיר האָבען זיך דאָך אזוי לאַנג ניט געזעהן.

— יהודית, יהודית, ווי גוט איז מיר מיט דיר! — האָט ווי פֿאר'שכור'ט פון איהר נאָהענטקייט געריעדט נפתלי. — ווי גוט עס שמעקען דיינע צעפּ און דיין פּנים ברענט.

ער האָט זי שטיל צוגעטוליעט צו זיך און געמומען קושען איהר אויגען, א גליקליכער ווי א קינד. וועג זיי זיינען ארוים פון צימער, האָט די מוטער אויפֿ זיי א קוק געטאָן ווי זי וואָלט געזאָגט:

— איך וויים אַלץ, קינדער, עס מאַכט ניט, איהר זייט יונג, זאָל אייך נאָט בענשען.

וועג אַלע האָבען זיך געלעגט שלאָפען זיינען זיי אַוועק אויפֿ'ן בערגעל, אָנשפּאַרענדיג זיך אין זיין ארעם, האָט זי זיך געטוליעט צו איהם און איהם באַהויכט מיט איהר וואַרימען אטעם. ער איז נעווען צוטומעלט און דאָס הייסע בלוט איז איהם שטראָמען-ווייז געקומען אין קאָפּ.

— קום צום גרינעם בערגעל. איך האָב דאַרטען אָפט נאָך דיר געבענקט, דערמאָנענדיג זיך אין אונזער נסיעה, דעם טונקע־לען טרוים און די נעכט אויפ'ן דעק.

אויפ'ן בערגעל איז נעווען קאַלט. נפתלי האָט געציטערט. זיי האָבען זיך באַלד צוריקגעקהרט אהיים.

— ליבער, וואָס שווייגסטו? — האָט יהודית איהם געפרעגט, זיצענדיג ביים פענסטער אין איהר צימער און שטיל געגלעט זיין קאָפּ. — איז דיר שווער געווען די ארבייט? האָסט מאָזאָליעם אויפֿ די הענט? דערצעהל!

— איך בין זעהר מיד — האָט זיך געקלאָגט נפתלי, שטעהענ־דיג אויפֿ די קני און באַהאַלטענדיג דעם קאָפּ אין די פאַלדען פון איהר קלייד. — מאָרגען, מאָרגען... איצט ווייל איך אָפרוהען.

— נעסט? — האָט זיך דאָס מיידעלע פארוואונדערט און געבליבען שטעהן אויפ'ן שוועל.

ווי האַרציגע מוזיק האָט זיך צו נפתלי'ן דערטראָגען יהודית'ס שטימע און אָננעפילט זיין הארץ מיט פרייד.

— שלום, יהודית, — האָט א שעפטשע געטאָן נפתלי, און זיין הארץ האָט זיך ווי א רים געטאָן פון זיין ברוסט, — איהר האָט מיך ניט ערווארט?

דאָס מיידעלע האָט איהם ניט דערקענט באלד. זי איז נעשטאַנען א ווילע און מיט אמאל אויסגעשריען און אָננעכאפט איהם ביי ביידע הענט.

— נפתלי פון וואַנען? זעה נאָר, מאמע! קומט אין שטוב. איך האָב זיך טאקע ניט געריכט אויף דיר. אלימלך איז אויך מיט דיר! שלום! וואו האָט איהר זיך געטראָפען?

זיי זיינען אריין אין שטוב. די מוטער האָט זיי באַנענט מיט א גוטען שמייכעל.

— שמאי, צינד אָן די ספירט מאשינקע, איך וועל מכבד זיין די נעסט מיט טיי — האָט יהודית, א צוטומעלטע פון פרייד, געזאָגט און איהר פנים האָט געפלאמט. — איהר זייט מסתמא זעהר מיד? ווי לעבט איהר, נפתלי, דערצעהלט. וואָס זעהט איהר אוים אזוי שלעכט, בלאס און מאגער, איהר פיבערט הא? זי האָט איינגעגראָבען איהרע אויגען אין איהם און איהר פנים האָט זיך פארצויגען מיט טרויער, און ער האָט זיך געפיהלט אזוי גליקליך פון דער וואַרימער באַגעגעניש. ווי שעהן זי איז געווָארען פאר דער קורצער צייט!

די מוטער האָט דערלאַנגט טיי. אלע האָבען זיך געזעצט צום טיש, אלימלך האָט דערצעהלט וועגען זיינע לעצטע וואַנדערונגען. יהודית איז געזעסען לעבען נפתלי'ן און אזא פרייד האָט געשיינט אין איהרע אויגען, און די מוטער, קוסענדיג אויף זיי האָט נעשמייכעלט ליבליך.

שפעטער האָט יהודית אריינגעפיהרט נפתלי'ן אין איהר קליינעם רייעם צימער. אויפ'ן טישעל אין א גלאָז זיינען געשטאַנען פעלד-בלומען. זיי זיינען געשטאַנען ביים אָפענעם פענסטער, פאר וועלכען ס'האָבען שטיל געשעפטשעט די הויכע שוואַרצע צעדערבוימער.

— איהר זייט שוין באַקאַנט? נפתלי, זייט איהר קראַנק געוען? — האָט יהודית נעפרעגט.

— נאַרישקייטען! — האָט ער געענטפערט — אַביסעל געפיבערט.

יהודית איז געקומען פון דער ארבייט א צוטראָגענע. זי איז אריין אין איהר צימער און פּאַרמאַכט הינטער זיך די טיר. מען האָט באַמערקט, אז עפּעס איז מיט איהר געשען. נפתלי האָט אויף איהר לאַנג געווארט, פּיהלענדיג אז זי וויים שוין, ווייזט אוים, פון אלץ. יענער ארבייטער האָט איהר אלץ דערצעהלט. ער איז ארויס פון איהר שטוב א צובראַכענער א דערשלאָגענער. דער אוועגט איז געווען א קאַלטער, א נאַסער. ער האָט געבלאָנדזשעט איבער דער קאַלאַניע. און טרערען האָבען זיך געגאָסען פון זיינע אויגען.

— וואוהין זאָל איך איצט געהן? האָט ער געקלערט. ווי אום'ברחמנות'דיג זיינען צושטערט געווארען מיינע חלומות ווען נעוא נייעם לעבען אין דער אלטער היים. זי האָט געגלויבט. ווי שרעקליך מוז זי איצט לייַדען. זי האָט געלאַסטשעט און געליבט א שפּיאָן. — אך, יהודית, יהודית! און ער איז ווידער אוועק צו איהר א קראַנקער, ציטערנדיג פון קעלט און נאַסקייט. ער איז לאַנג געשטאַנען ביי איהר טיר. און וועז יהודית איז ארויסגעקומען. איז ער געפאלען צו איהרע פיס, געווויינט און דערצעהלט איהר די טרויעריגע געשיכטע. ער האָט געקושט איהרע פיס, און ווייַנענדיג זיי געבעטען, זי זאָל אים נישט פארלאָזען.

— אָבער איך קאָן זיך דאָך מיט דיר מעהר ניט טרעפען, דערווייַז זיי, אז דו ביזט אומשולדיג. געה אוועק.

נפתלי האָט געפיהלט, אז ער געהט אוים פון וועהטאָג. ווי א משוגענער האָט ער ארומגעכאַפּט איהרע פיס, בעטענדיג:

— יהודית, געה ניט אוועק! אויך דו טרייבסט מיך? מיין נשמה איז ריין, דאָס איז א בלבול, א געמיינער ליגען. פארשטעה, דאָס איז א מאַדנער פּלאַנטער. זיי האָבען מיך אָנגענומען פאר אן אנדערען און אומשולדיג פארפאַלגט... יהודית, געה ניט אוועק! איך ליב דיך!

ער האָט ביז וועהטאָג געדריקט איהרע פיס, צופאַלענדיג מיט'ן קאָפּ צו איהרע קני, געקושט איהר קלייד.

א ווייַלע זיינען זיי געוועסען שטיל. דערנאָך האָט יהודית איהם אויפגעהויבען און פעסט צוגעטויעט איהם צו איהר מיי־עלי־שער ברוסט און איהם היים געקושט, א פאר'שכור'טע פון לויי־דענשאפט.

נפתלי האָט געקלערט, צי זאָל ער איהר דערצעהלען אַלץ וואָס ס'האָט פאסירט. ער האָט זיך געשראָקען, אז זי וועט וישט גלויבען זיין אָפענהערציגקייט און ער האָט באשלאָסען צו שווייי־גען. יענע נאכט האָט ער זיך שפעט נעלענט. פאר'ן שלאָף האָט איהם די מיידעל א קוש געטאָן און א מידע, א שהמעווידינע, זיך נעלענט שלאָפען.

נפתלי האָט אין שלאָף נעזעהן דאָווידזאָנ'ען. ער האָט זיך נעיאָגט נאָך איהם און נעשריען:

— שפּיאָן! שפּיאָן! וואַרט, זי וועט אַלץ נעווּאָר ווערען און דיך אוועקווארפען.

אין דער פריה האָט אלימלך פאַרנעלענט נפתלי'ן אוועקצו־נעהן ווייטער אין יענער שהנער קאָלאָניע, וואָס איז נעלענען אין טאָל.

— וואַרט צו נאָך א טאָג, — האָט נעבעטען נפתלי. — אפשר וועל איך דאָ קריגען ארבייט.

אלימלך האָט צוגעשטימט.

נאָכמיטאָג זיינען זיי אוועק צום מאָנדעל־נארטען, וואו יהודית האָט נעארבייט. ביים טויער פון נארטען איז אויף א שטיין נע־זעסען א בלינהער ארַאבער.

— אהער, אהער! — האָט יהודית נעשריען, דער טויער איז נעשלאָסען.

זי איז ארוים אנטקעגען, זיי אריינגעפיהרט אין נאָרטען און נעצייגט ווי זיי ארבייטען.

אן ארבייטער האָט דערקענט נפתלי'ן און איהם נעפרעגט, ווי ער פיהלט זיך. ער איז נעווען ביי חיים'ען בשעת דער שווע־רער סצענע מיט דאָווידזאָנ'ען.

— אַלץ איז שוין פאַרביי, — האָט נפתלי א זאָג נעטאָן און זיין הארץ איז איהם ווי פארקיהלט נעווארען.

קוים די פּים. דער טאָג איז א הייסער, דאָס פערדל שלעפּט זיך, און דער פּויער ציהט מאָנאָטאָן:

— ע־ער־דא־ע־ער.

עס ווילט זיך איהם אוועקלעגען זיך אויף די גראָז און אייַנ־שלאָפֿען, זאָלען איבער איהם אַרומשוועבען די בונט־פֿאַרביגע שמעטערלינגען, זאָלען די ביהנע זשומען דרעהענדיג זיך ארום די בלומען. און דאָרטען, הינטער'ן וואַלד, טראָגט זיך א זילבערנער טייך פֿארלירענדיג זיך אין דער ווייַטקייט.

— ע־ער־דא־ע־ער.

— אך, ווי שווער. ער איז אָפּגעריסען פון יענע סטעפּעס, פעלדער, און פון דעם פרעמדען ליד, וואָס קלינגט אזוי האַרציג, און דאָס אייגענע לאַנד האָט אָפּגעשטויסען פון זיך איהר פּארמא־טערטען זוהן. וואהין זאָל ער גיהן? צוריק אין פּארוואָרפּענעם שטעטל? דאָרטען האָט מען איהם געליבט, אלע זיינען געווען איהם אזוי נאָהענט.

אָט שטעהט דאָס אלטע הייזעל פון זיין מוטער, מיט'ן שטרוי־נעם דאַך און צובראָכענעם קוימען. זי זיצט אויפ'ן שוועל און שטריקט א זאָק. צו איהר צוגעטוליעט זיצט רחל'ע, דעם שכן'ס טעכטערל, אזא שעהמעווידיגע, מיט גרויסע פּאר'חלום'טע אויגען. זי וואַרפּט אלע ווייַלע א בליק אויף איהם און א לייכטער ראָזעווער קאָליר באפּארבט איהרע באקען...

— — — — — — — — —

אָן איז דער אלטער בית־המדרש ביים ברעג פון טייך. פּאר־נאכט. שטיל טוט תפילה א יונגע בעראזקע ביים פענסטער. ער זיצט אין א ווינקעל ביים ארון קודש אן אומעטיגער, דער אלטער שמש שפּאַנט אום הין און צוריק און ברומט א שטילען ניגון, און גוט איז איהם אויף דער נשמה.

ווי גוט זיינען דיינע געצעלטען, יעקב, דיין רוה־פּלאַץ, ישראל.

— — — — — — — — —

— דו שלאָפֿסט?

נפתלי האָט אויפגעעפענט די אויגען. לעבען איהם איז גע־שטאנען אלימלך. ער האָט ווידער אָנגעהויבען צו רעדען וועגען יהודית'ן. ביי דער נאכט האָט זיך די היץ ביי איהם פארגרעסערט

יהודית האָט זיך אַרויסגעריסען פון זיינע הענט, זיך צוואוויינט און אַריין אין שטוב. נפתלי איז געבליבען ליגען אויף דער שוועל אין האלב חלשות מיט אן אויסגעקרימטען פנים.

אויף מאָרגען איז נפתלי געלעגען א קראנקער אין ארבייטער־אכסניה. אלימלך איז געזעסען ביי זיין בעט.

אין צימער איז געווען פוסט און אומעטיג. נפתלי האָט געדרימעלט, ער האָט געזען א נייע יום־טוב'דיגע ירושלים. איבער די נאסען אונטער די טענער פון פלייטען און לירעם טאנצט מען און מען זינגט.

משיח איז געקומען,
פרעהט זיך בערג, רוישט איהר וועלדער,
איבער ציון שיינט ווידער אויף די זון,
משיח, משיח איז געקומען.

און מיט איהם איז יהודית. זי טראָגט א לאנג אויסגענעהט קלייד און איהר פנים שיינט ווי דער מאָרגען־שטערען; זי האלט איהם פעסט ביי דער האנט, לאכט און עס לאכען די חן־גריבלאך אויף איהרע אָפּגעברענטע באקען, און עס פרעהט זיך די יונגע ברוסט אונטער דעם אויסגענעהטען קלייד, און עס שמייכלען בלישצענדיג איהרע ווייסע צייהן, און אלימלך טאנצט מיט א מיידעל, זיינע לאָקען זיינען באשפריצט מיט ברענעדע רובינען, און זיי רינגלען איהם אָרום מיט א רינג פון פיל־פארבינע שטראהלען.

— — — — — — — — —

נפתלי כאפט זיך אויף. שטיל. א שטראהל פון דער זון שפּילט זיך אויף דער וואנט. אלימלך, א באָרוויסער, געהט אָרום איבער'ן צימער און זינגט פון די רוסישע בריייטע סטעפּעס, וואָס ציהען זיך העט ווייט, און פארלירען זיך אין בלויען רויס.

די אויגען ביי נפתלי'ן שליסען זיך פאמעלאך צו, ער הערט דעם נערוויש פון די הויבע ווילדע גראָזען, אין דער ווייטער סטעפּע. איבער איהר וועהט א שווייגענדער אומעט. ווייט, ווייט, זעהט ער אויף אן אלטען וואָגען א פויער מיט א מידען פערד, וואָס הויבט

אָבער יהודית איז געגאנגען וויטער מיט האַרטע, פּעסטע טריט, א שלאַנקע, א רייצענדע.

שוואַרץ זיינען געוואָרען פּאר איהם די טעג.

איינמאָל אין א שטערענלאָזען נאכט האָט ער פּאַרבלאָנדזשעט אין צווייטען ווין־גאָרטען, וואו עס האָט געוועכטעט דער אלטער מיכאל.

ביים ביידעל האָט געפּלאָקערט א פּייער און אימיצער פון די אַרבייטער איז מיט'ן אלטען געזעסען ביים פּייער.

— מען קאָן דאָך אזוי נאַרניט ווייסען, — האָט ער דערהערט דעם אלטענס שטים. — נאַרישקייטען! מען טאָר ניט גלאָט אזוי באשולדיגען א מענשען. וועמען קאָן ער דאָ שפּיאָנירען? נפתלי איז פּאַרגליווערט געוואָרען.

— ווארט! — האָט זיך געהערט א יונגע שטימע. — מיר האָבען זיך איבערצייגט. מיר האָבען באקומען א בריף פון אונזערען א חבר.

— כ'גלויב ניט, — האָט איהם איבערגעשלאָגען דער אלטער,

— איהר האָט ליב צופיל צו פּלאַפּלען.

פּלוצלונג האָט זיך דערהערט א פּייף און נפתלי איז אוועק צוריק אין זיין ווין־גאָרטען.

ניין, ער וועט ניט אוועקגעהן פון דאָנען. מאָג זיין האַרץ אפילו פּלאַצען צווישען זיי. מען דארף זיך נאָר מיט כח אָננעהמען איבערצוטראָגען די צרות. זיי וועלען נאָך ערפּאהרען דעם אמת. קומען וועט א טאָג, וען זיי וועלען איהם ברידערלאָך אויסשטרעקען די הענט. יהודית וועט קומען זיך אנטשולדיגען. זיין געוויסען איז רויִן.

זאָל ער זיך ווידער אומקעהרען אהין אין בייזען לאנד, וואו ער האָט געפיהרט אן אַרעם לעבען און זיך געיאָגט נאָך אן אטעם־טאט? ניין. ער וועט אין ערגעץ ניט אוועק פון דאָנען. און גאָט איז מיט איהר, אז זי האָט אזוי גרינג געגלויבט אין דעם בלבול. א, יהודית, יהודית...

נפתלי האָט זיך אראָפּגעלאָזען אוי הדער ערד. אין צווייטען ווינקגאָרטען האָט ווער געזונגען אָהן ווערטער, מיט א שטאַרקער שטימע, און ס'האָט זיך געהערט א הילכיגער, זילבערנער געלעכ־

און ווי פֿון שלאָף האָט ער געהערט, ווי אימיצער האָט איהם געלעגט קאַלטע קאָמפרעסען צום קאָפּ. און אין דער פריה האָט איהם אלימלך אוועקגעפיהרט צוריק אין שטאָט, און אריינגענעבען אין האָספיטאל.

ביים גיעזעגענען זיך האָט ער נפתלי'ן ארומגענומען און איהם א קוש געטאָן, און א שלאנקער, א שעהנער האָט ער לאַנגזאם פאר־לאָזען דעם האָספיטאל און איז אוועק אין יענער וואונדערבארער קאָלאָניע, וועלכע האָט זיך געפונען אין גריינעם טאָל ניט וויט פון ירדן.

8טער קאַפּיטעל

אין די נערטנער האָט זיך צוביליהט די נעלע, שמעקעדינע אקא־ציע. די מאנדלען זיינען צייטיג געוואָרען און אויף די וויין־גערט־נער האָבען זיך באווייזען די הויכע ראנאזשע־ביידלאך. ביים זונען־אונטערגאנג פלעגען זיך צונויפקומען מיידלאך צו די וועכטער און א באהאלטענער שעפטשען האָט זיך געהערט צוויישען די פינסטערע אלעען.

עס איז נעווען א שטילע בלויע נאכט. נפתלי איז נעשטאנען ביי זיין ביידל און אן אומטעיגער געקוקט אין יענער זייט פון דער קאָלאָניע, וואו יהודית איז געווען. מיט א פּאָר טעג פריהער איז ער ארוים פון שפיטאל און איז באלד אוועקגעפאָהרען אין קאָלאָניע, מיט דער האָפנונג, אז יהודית וועט איהם איצט באגע־נענען פריינדליך און אז זי גלויבט, אז ער איז אומשולדיג. אָבער ער האָט אַ טעות געהאט.

אויפ'ן אנדערען טאָג האָט ער זי נעטראָפען אין נאס. זי איז נעגאנגען צו דער ארבייט.

נפתלי, מיט א שטארקען קלאפענדיגען האַרץ, איז איהר נעגאנ־גען אנטקעגען. באמערקענדיג איהם פון דערווייטענס, האָט זיך יהודית אָפּגעשטעלט: נאָר באלד זיך אָפּגעקערט אָן א זייט און איז פארביי א פרעמדע, א שטאלצע.

— יהודית! — האָט זיך נפתלי א יאָג געטאָן נאָך איהר. —

און די מוזיק האָט געשפּילט, און די טענער פון דער פּלייט האָבען געמאַניעט.

— קום, אייל צו אונז, אריין אין קאַראַמאַד מיט דיין געליבטער, איהרע אויגען ברענען, ווי שטערען, און זי איז שעהן. זי ווארט אויף דיר, אייל! דאָס לעבען איז קורץ, און די יוגענט פארשווינדט.

אזוי, אזוי, — האָט אויסגעקלאַפּט די פּויק, און די פּלייט האָט ווידער געווינט, געבעטען און גערופען.

— זיי קאָנען מיך פּאַריאָגען, — האָט ער געקלאַהרט, — „דאָס איז ניט קיין פּלאַץ פאר א שפּיאָן", וועלען זיי זאָגען, און א באַלייַדיגטער, א פּאַרפּאַלגטער, וועל איך מוזען אוועק פון דאָרטען.

צום ביידעל איז צוגעקומען אן אלטער אראבער.

— שלום צו דיר, כאַוואַדזשע, — האָט ער געזאָגט, צוגעהענדיג צו נפתלי'ן, — פּארוואָס געהסטו ניט אויף דער חתונה? נעה, אלע וועכטער זיינען דאָרט, האָב קיין מורא ניט. איך וועל דאָ היטען.

דעם אלטענ'ס ווערטער האָבען ווי נאָדלען געשטאָכען זיין הארץ.

— ווי שעהן מען שפּילט — האָט געזאָגט דער אראבער און זיך אראָפּגעלאָזען אויף דער ערד.

א ווייל שפּעטער, ווען דער אראבער איז אוועק, איז נפתלי, געיאָגט פון גרויסער בענקשאפט און איינזאמקייט, אוועקגעלאָפען אין קאָלאָניען אויף דער חתונה. אַיין געדאַנק האָט זיך געדרעהט אין זיין קראַנקען קאָפּ, ער וועט דאָרטען זעהן יהודית'ן. ער וועט הערען איהר שטימע, איהר געלעכטער, אפשר וועט זי איהם א שמייכעל טאָן, און פאר אלעמען אין די אויגען איהם נעהמען ביי דער האַנט און אריינפיהרען אין קאראהאָד.

„שפּיאָן, שפּיאָן!" — האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אז עמיצער שרייט איהם נאָך, און א פּאַרוואונדעטער איז ער געבליבען שטעהן אין מיטען וועג. ס'איז געווען שטיל. ס'האָט זיך בלויז געהערט דער ווייטער רויש פון דער חתונה.

טער פון א מיידעל. דער רייצענדער, קלינגענדער געלעכטער האָט זיך געדרעהט איבער איהם, און ס׳האָט זיך איהם פארוואָלט וויי־נען. ער האָט ניט געקאָנט הערען די טענער, וואָס האָבען דערמאָהנט יהודית׳ס געלעכטער. ענדליך איז אלץ שטיל געוואָרען און ער האָט געקאָנט ליגען א פארטיפטער אין זיינע אומעריגע נעראנקען.

אין קאָלאָניע איז געווען א התונה פון א יונגער, שהנער מיידעל, א רייכען קאָלאָניסט׳ס א טאָכטער. אין הויף, ביי דער כלה, האָט מען אויפגעשטעלט א דאך פון ראָגאָזשעס, מען האָט אָנגעגרייט א סך וויין פאר די געסט, די מוזיק האָט געשפילט און פּאָרלאָך האָבען זיך געדרעהט אין טאנץ. אלע וועכטער זיינען געווען שטיל אין די וויינגערטנער. ס׳האָבען ניט געפלאָקערט קיין פייערען, ס׳האָבען זיך ניט געהערט קיין שיסערייען, און אין שטי־לען רוה זיינען געלעגען ארום די וויטע פעלדער.

נפתלי איז א גאנצען טאָג געלעגען אין ביידעל. פארנאכט האָט ער געגומען די ביקס און איז ארוים וועכטעווען. ער איז א פּאָר מאל ארומגעגאנגען דעם כרם און אומגעקעהרט זיך צום בויי־דעל. ס׳איז שוין געווען פינסטער און דאָס ביידעל איז געשטא־נען פארטראכט, אזוי ווי שעפצענדיג: טרויעריג איז דעם איינזאמען אויף דער וועלט, טרויעריג. און א טיפער וועה האָט אָנגעפילט זיין נשמה. און דער אָוועגט איז געווען א וואַרעמער, א שטילער און א צארטער, ווי די לאָסקע פון א מיידעל. ניט ווייט אויף דעם קאוואנע־פעלד, אויף דער „מוקטע", האָט אן ארבישער וועכטער געשפילט אויף א פייפעלע און די זיסע טענער האָבען זיך אין דער בלויער לופט געטראָגען ווי וויסע מלאכים׳לאך, וואָס זינגען צו גאָט, און טראָגען זיך איבער דער ערד, ווי אָנזאָגער פון שלום און ליבע.

דער ארבער האָט אלץ געשפילט. און נפתלי האָט געקוקט אין דער קאָלאָניע, וואו יהודית איז געווען.

פון דער קאָלאָניע האָט זיך דערהערט דימוזיק. נפתלי האָט א ציטער געטאָן. ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ס׳זיינט איז א חתונה. דארטען וועט געווים זיין יהודית און עם האָט איהם א ציה געטאָן אהין צו זעהן יהודית אין איהר יום־טוב׳דיגען קלייד.

די מיידעל, דערוועהענדיג איהם, האָט א נעשריי געטאָן, אוועקשלעפּענדיג דעם בחור אָן א זייט.

צוויישען דעם רויש און טומעל האָט קיינער נאָרניט באמערקט. נפתלי איז געבליבען שטעהן א פּארשטיינערטער און באלד מיט פּעסטע טריט פּארלאָזען די חתונה.

געוואָלט האָט ער זיך אומקעהרען אויפ'ן כרם, נאָר ארויסגעהענדיג איז ער אוועק אין דער אַנדער זייט. אויפ'ן האַרצען איז איהם פּלוצים געוואָרען אזוי רויהיג און גוט. דער בייזער געדאַנק אונטערצוצינדען די קאָלאָניע האָט איהם איצט אויסגעזעהן משונה'דיג ווילד.

— הייליגע ערד, זיי מיר מוחל, — האָט א שעפּצע געטאָן נפתלי, און טרעהרען האָבען זיך באוויזען אין זיינע אויגען.

ער איז געגאַנגען שנעל. אין א פּאָר מינוט איז ער געווען אונטער דער קאָלאָניע, ביים זיתים־גאָרטען, דאָרט האָט ער זיך צוגעזעצט אויף א שטיין.

— אך, פּארוואָס איז ער ניט אוועק מיט אהרנ'ען אין גליל. — דאָרט וואָלט מען דאָך איהם ניט אזוי נידעריג באשולדיגט. אהרן קאָן דאָך איהם גוט. שוין מאָרגען וועט ער פּארלאָזען דעם כרם און אוועקגעהן קיין גליל. דאָ וועט ער אראָפּ פון זינען. פון יהודית'ן מוז ער אוועק.

עס האָט געטאָגט. אין הימעל האָבען שטיל געצאַנקט די שטערען. נפתלי איז אויפגעשטאַנען און אריין אין גאָרטען, שווער שפּאַנענדיג איבער דער צוגראָבענער ערד. ער האָט געפיהלט, אז א גרויסע ליבע צום אייגענעם לאַנד פלאָקערט אויף אין איהם. זאָלען זיי איהם אָפּשטויסען; די ערד, אָבער, די מאמע־ערד, וועט איהם צוטוליען ווי אָן אייגענעם זוהן.

זי וואָרט שוין לאַנג אויף איהרע איבערגענעבענע קינדער, וועלכע זאָלען אויפאקערען איהר אויסגעארטען ברוסט און זי באפרישען מיט זייער שוויים און בלוט.

נפתלי האָט זיך אוועקגעלעגט אויף דער ערד און זיך צוואוויינט מיט שטילע גליקליכע טרעהרען. און די בוימער שאָקלענדיג מיט די קעפּ איבער איהם האָבען ווי געשעפּצעט:

— נאָט מיינער! — האָט א קלעהר געטאָן נפתלי אין שרעק, — איך געה אראָפּ פון זינען.

אויף דער חתונה איז געווען א גרויסער טומעל, און קיינער האָט איהם ניט באמערקט. ביי לאָנגע טישען האָבען די קאַלאָניסטען געגעסען און געטרונקען, ארום זיינען געשטאַנען אראבער און אראבקעס, צוקוקענדיג דעם אידישען יום־טוב, די אידישע „פאַנטאזיע". די יוגענט האָט געטאַנצט. נפתלי האָט געזוכט צווישען דעם עולם יהודית'ן, נאָר ער האָט זי ניט געקאָנט געפינען. אפשר איז זי קראנק? איז איהם דורכגעלאָפען א געדאַנק אין דעם מאָמענט, אָבער אָט האָט ער זי דערזעהן מיט א בחור אין א שווארצען העמדעל.

דאָס מיידעל איז געווען אין א ווייסער קלייד, מיט בלומען אין די האָר און אויפ'ן ברוסט. זי האָט איהם געהאַלטען פאר'ן האַנט און געשמייבעלט מיט א כשופ'דיגען שמייכעל. איהרע אויגען האָבען געגלאַנצט און זי האָט אין נאַנצען געאַטעמט מיט פריהלינג מאָרגען, א רייצענדע און שטאַרקע.

נפתלי האָט איהר נאָכגעקוקט, קוים האַלטענדיג זיך אויף זיינע פֿיס.

מינוטען־ווייז האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער לויגט א קראנקער אין חיץ, און דאָס דרעהען זיך עפעם שאָטענס ארום איהם, און ער קאָן בשום אופן ניט קומען צום באוואוסטזיין...

— מוזיקאנטען! שפּילט א פרעהלאַכס! — האָט א געשריי געטאָן דער אלטער מיכאל און די מוזיק האָט א קלאַפ געטאָן.

אלע האָבען זיך געמומען פאר די הענט און גלאָזט זיך אין א קאראהאָר צוקלאַפענדיג מיט די פיס אין טאקט פון די מוזיק. און יהודית מיט א בחור האָבען זיך ארויסגעריסען פון קאראהאד און ארומגעהמענדיג זיך האָבען זיי זיך געמומען דרעהען באזונדער, ווילד ווי דער פרייער ווינט. איהרע האָר האָבען זיך צוואוואָרפען, די בלומען זיינען געפאלען צו די פיס. אום ניט צו פאלען האָט זיך נפתלי אָנגעשפּאַרט אָן אייניעם פון די שטאַנגען וואָס האָבען אונטערגעשפּאַרט דעם דאַך. און מיט אמאל, וואקלענדיג זיך ווי א שיכור, איז ער א טויט־בלאַסער, מיט משוגע'נע אויגען, צוגעלאָפען צו יהודית'ן. ער האָט איהר געוואלט עטוואָס זאָגען, אָבער

צוויטע אָפּטיילונג

— מיך האָבען דיך ליב. מיר וועלען דיך באהאלטען אין די שאָטענס פון אונזערע צווייגען. ליב אונז, ווי מיר ליבען דיך.

און דער פריהמאָרגען האָט זיך צופלאָקערט און באלד איז אויפגעגאַנגען די זון, באגילדענדיג די שפיצען פון יהודה'ער בערג. די ערד האָט מיט א שמחה ערוואכט און די גאנצע וועלט האָט זיך אָנגעפיהלט מיט א געזאנג.

וועו נפתלי האָט זיך אומגעקעהרט אויפ'ן בערג, האָבען די וועכטער אויף דער חתונה געטאַנצט דעם לעצטען טאַנץ מיט ארויס־געצוינענע קינזשאַלען אין די אויפגעהויבענע הענט. ארום האָבען אַלע געקלאַפט מיט די הענט צום טאַקט און די מוזיק האָט גע־שפילט א קאַראָהאָד. נעבעמט האָט דער באַס, פרעהלאך געפויקט האָט די פויק, נאָר די פלייט האָט געוויינט און געקלאָגט, געקלאָגט און געווייגט...

אין צווי טעג ארום, מיט א פעקעל אויף דער פלייצע און מיט דער האָפנונג אויף א בעסערע צוקונפט, האָט נפתלי פארלאָזען די קאָלאָניע און צופוס אוועק צום אייביג גרינעם גליל.

(שלום)

1916.

שאַטענס קומען, שאַטענס געהען

דער סקולפּטאָר, שלמה פּערלמוטער, איז געקומען קיין ארץ ישׂראל ווי א טוריסט. און צום ערשטען מאָל האָט ער דערזעהן אזיזאן אין א הייסען זומער־טאָג, וועו א פּארמאטערטער פון דורשט, איז ער נעגאַנגען פון גליל קיין ירושלים און איז אריין אין אַרעם דערפּעל בעטען א טרונק.

ביי א ליימענער כאטקע, אין א פּארמינדערטען שאטען פון א פּארטריקענטען פייגענבוים האָט געדרעמעלט אן אלטע אראבקע. ער האָט זי אויפגעוועקט, געגעבען א קליינע מטבעה און די פרוי האָט אימיצען א רוף געטאָן. און אין א פאָר מינוט ארום, מיט א קליינעם קרוג אין האנט, האָט זיך פון כאטקע באוויזען א יונגע, שלאַנקע פעלאשקע מיט אזא שטריינגער שענקייט, אז דער קינסט־לער איז געבליבען שטעהן פארוואונדערט. און זי, איינבויגענדיג גראציעז איהר שוואַרץ קעפּעל, האָט איהם דערלאַנגט דעם קרוג און א שמייכעל געטאָן, ווייזענדיג איהרע קליינע, ווייסע שטארקע צייהן.

דער קינסטלער האָט א טרונק געטאָן, נאָר ער האָט נאָך אלץ געהאלטען דעם קרוג און געקוקט אויף דער פעלאשקע, וועלכע איז אפגענאנגען אָן א זייט און זיך אוועקגעשטעלט לעבען דער אלטער אונטער'ן פייגענבוים, דערמאַנענדיג א שטילע, געהאָרכזאמע נע־שטאלט פון ריינער אומשולד. אוועקגעהענדיג האָט ער זי ג־פרעגט, ווי אלט זי איז, און זי האָט איהם דערצעהלט, אז זי איז שוין דריי יאָהר פארהייראט פאר א באיאָהרענטען אראבער, וועל־כער געפינט זיך איצט אויפ'ן וועג נאָך מעקא צו עולה רגל זיין אויפ'ן קבר פון'ם גרויסען נביא.

און דעם גאנצען טאָג, שפּאַנענדיג איבער די וועגען פון די וויסטע בערג פון יהודה, האָט דער סקולפּטאָר געטראכט וועגען

אין אזוינע שלאַפלאָזע נעכט פֿלענט ער ליב האָבען צו לייענען די ביבעל. עם פֿלענען אויפשטעהן וואונדערבאַרע בילדער, אַנ־פּילענדיג זיין נשמה מיט א רוהיגען, נאַיוועז גלויבען. אָט האָט זיך נאָט באַוויזען צו אברהם'ן בייַ די דעמבען פון ממרא, וועז ער איז געזעסען בייַ דער טיר פון זיין געצעלט אין דער היץ פון מיטען טאָג. דריי מענער, מלאכים, געהען איבער'ן וועג מיט גרויסע שטעקענס אין די הענט, געהען אין רייה און די פֿאַלדען פון זייערע לאַנגע, ווייסע קיטלען פאַלען בייז צו דר'ערד.

און דער קינסטלער האָט ווידער באשלאָסען צו פֿאָהרען קיין ארץ ישראל. ער האָט פֿארקויפט זיין סטודיאָ. ער האָט זיך נע־זעגענט מיט די נאָהענטע און מיט א בארוהיגטען נעמיט, ווי א בעטלער, א פילגער, האָט ער זיך נעזעצט אַויפֿ'ן שיף אריבערצו־שווימען דעם גרויסען אָקעאַן און די ימים.

און וועז נאָך לאַנגע טעג פון וואַנדערען האָט ער ווידער דער־זעהן די ברענען פון דער הייליגער ערד, האָט זיך זיין הארץ אָנ־געפילט מיט גרויסער פרייד און רעליגיעזען עקסטאַז.

און אין יענער צייט, וועז ער איז אָננעקומען אין ארץ ישראל, זיינען אין די באיארעם צייטיג געוואָרען די אפעלסינען. און ער איז אוועק אין אייגער פון די קאָלאָניעס פון יהודה זוכען פֿראָסטע טאָג־ארבייט. ער האָט גרינג געפונען אזא פלאַץ, און אין א זונינען פריהמאָרגען איז ער אוועק אין דער באיארע, וועלכע האָט זיך געפונען ביים וועג, וואָס האָט געפיהרט צו אן ארבישען דערפעל. צוגעהענדיג צום גאָרטען האָט ער דערזעהן א באיאָהרענטען ארא־בער רייטענדיג אויף אן אייזעל און א הינטער איהם איז געאַנגען א שלאַנקע פרוי, וועלכע האָט איהם אויסגעזעהען צו זיין זעהר באקאַנט. די פרוי האָט וואָס נעזאָגט דעם ארבער און פֿארט־רעוועגדיג זיך אָן א זייט האָט זי זיך געלאָזען נעהן צום גאָרטען, מרעטענדיג גראציעז און פאמעלאך מיט איהרע קלייגע טריט פון איהרע בארוועסע פיס. דער סקולפטאָר איז נאָכגענאַנגען נאָך איהר, דערמאָנענדיג זיך אָן יענער פעלאשקע, וועלכע האָט איהם געגעבען וואסער צום אָנטרינקען זיך אין א הייסען זומער־טאָג.

זיי זיינען ביידע אריין אין גאָרטען. די אידישע ארבייטער און די מיידלאך זיינען שוין געווען אויפֿ'ן פלאַץ און טען האָט

דער שהנער פֿעלאשקע, וועלכע האָט איהם דערלאַנגט א קרינעל מיט קאַלטען וואַסער, און די נעראַנקען וועגען איהר האָבען אָננעפילט זיין הארץ מיט א שטילען טרויער אָון געבאָרען אין איהם בילדער פון בין השמשות'דינג זונפֿארנאַנגען ערגעצוואו אין אן אומבאַוואוסטען גליקליכען לאַנד.

אינגיכען איז דעם סקולפּטאָר אויסגעקומען צו פֿארלאָזען ארץ ישראל און אומקערען זיך צוריק אין יענער גרויסער שטאָדט, וועלכע איז געווען אויסגעשמידט פון גראניט, שטאָל און אייזען, — פון וואנען ער איז געקומען.

אָבער אין דער שטאָדט האָט זיך אין איהם אויפֿס נייי ערוועקט די נאָגענדיגע בענקשאפט נאָך דער פארבינער, פול־בלוטיגער שענקייט פון דעם לאַנד פון זיינע קינדער־חלומות, און שטענדיג פלענט ער זיך דערמאָנען אָן דער פעלאשקע, וועלכע האָט איהם דערלאַנגט א קריגעל מיט קאַלטען וואַסער אין א הייסען זומער־טאָג.

אָפט פלענט ער אָנהויבען אויסצופֿורעמען איהר געשטאַלט, אָבער ער פלענט לאָזען אומפארענדיגט, פיהלענדיג, אז ער איז ניט בכח צו פארקערפערען דעם טיפען טרויער, וואָס האָט זיך נעהילט אַרום די ראַנדען פון איהר פּנים. און דער קינסטלער פלענט אומעטיג טראַכטען:

אויפצולעבען איהר נעשטאַלט קאָנען נאָר מעלאַנכאָלישע טענער פון די קינדער פון איהר פאָלק, וועלכע לאַנגערען אין מדבריות; און די מעלאָדיען פון די יונגע פיהרער פון די קעמלען־קאַראַוואַנען, וואָס ציהען זיך איינזאָם איבער פארלאָזענע וועגען אין שטילע, בלויע נעכט.

* * *

אין איינעם פון די כמורנע הערבסט־טעג האָט שלמה פערלמוטער, דער קינסטלער, דערפיהלט, אז די שווערע בענקשאפט פון דער גרויסער שטאָדט, אין וועלכער ער האָט געוואוינט, האָט דורכגעדרונגען זיין נשמה מיט אַן אויסערגעוועלכער קראפט. ער איז שוין געווען עלטער פון פערציג יאָהר, און די שרעק פון טויט האָט זיך א ציה געטאָן נאָך איהם, ווי א שאטען, האָט געוואַכט איבער זיין געלעגער, און מיט שווארצע פליגעל באַוועהט זיינע נאַכט־חלומות.

לאָזט נלעטען איהר יונגען, פּארבּרוינטען קערפּער, וואָס האָט נע־
אַטעמט מיט זון, ווינטען און ארָאמאַט פון טרוקענע שטעבעריִנע
נראָזען.

און דער קינסטלער האָט דערפיהלט, אז גאָט האָט איהם באַ־
שטראָפט מיט ליבע צו דער אָרימער פעלאשקע און ער האָט זיך
פּארלאָרען, ווי א אינגעל ביי דער ערשטער ליעבע. און אזוא
איז פון טאָג צו טאָג געווארען אלץ רייצענדער און שענער. אין
איהר האָט זיך דערוועקט די ווילדע תאוה פון איהר פאלק, און
איהרע אויגען האָבען געברענט אלץ ליכטיגער און געקוקט מיט
אונטערטעניגקייט אויפ'ן מאן פונ'ם פרעמדען לאנד, וועלבער האָט
זי באַצויבערט מיט גוטע ווערטער. זי פלעגט איהם אוועקפיהרען
אין די ווייטע, שטילע ווינקלעך פון גאָרטען, און אויף דער ערד,
באמאָלען פון די פאַנטאַסטישע אוזאָרען פון די בוימער און באַ־
שטראָלט מיט העלע פלעקען פון דער זון, פלעגט זי אין זייער
ארעמס מורמלען:

— ליבער, גוטער הער מיינער.

אָפטמאָל פלעגט זי קומען אין גאָרטען צו דער ארבייט אין
איהר בעסטען, טונקעל־רויטען לייוועטענעם קלייד, וואָס איז גע־
וועז אויסגענעהט אויף דער ברוסט מיט בלומען; פלעגט אייני־
פלעכטען אין די האָר א סך זילבערנע מטבעות; פלעגט אָנטאָן
בראַסלעטען אויף די הענט; האָט געפּאַרבט די נעגעל און זיך
נעצירט מיט בלויע שטערענדלעך אויפ'ן פּנים.

אזוי איז פארנאנגען מעהר ווי א חודש, וואָס האָט זיך פּאַר־
בייגעטראָגען פּאַר שלמה פּערלמוטער'ן ווי א ווינטעלע אַיבער
רויזען.

ארבייט איז געווארען וועניגער אין דער באיארע. מען האָט
אָפּגעזאָגט אייניגע פרויען, און מיט זיי אזיזא'ן. און דער קינסטלער
האָט זי מעהר ניט געקאָנט טרעפען. ער האָט פארלאָזען די אר־
בייט און איז אוועק וואַנדערען קיין ירושלים, באזוכט אלע אלטע
קברים, איז לאנג געשטאנען בייס כותל מערבי, צוהערענדיג זיך
ווי אלטע אידען טוען תפילה און פאלען צו מיט די קעפ צו די
ברייטע, קאלטע שטיינער, באוואקסענע מיט מאָך. ער האָט אום־
נעבלאָנקעט אַיבער די שמאָלע, טונקעלע געסלאָך פון דער אלטער־

געווארט, דער טוי זאל זיך אויסטריקענען אויף די אפּעלסינען. אויף דער ערד, לעבען א קופּע קערב, זיינען געזעסען אראבערינס און צוגעהערט זיך, וואס עס האט דערצעהלט זיי זייערע א יונגע חבר'טע, א בעדוינערין, מיט גרויסע צושראקענע אויגען, ווי ביי א נאכגעיאגטער גאזעל.

אזוזא האט זיך צוגעזעצט לעבען זיי, און דער קינסטלער האט זיך געשטעלט פון דערווייטענס, אנשפּארענדיג זיך אן א בוים, ניט קאנענדיג אפּריסען זיינע בליקען פון אזוזא'ס פּנים. דערנאך איז ער צוגעגאנגען צו איהר און געפרעגט צי דערקענט זי איהם, און איהר געזאגט אז ער איז יענער וואנדערער, וועמען זי האט אמאל געזעהן אין איהר דארף און געגעבען א טרונק וואסער אין א הייסען טאג.

— איך האב אויך געטראכט, אז דאס ביזטו, הערר מיינער! — האט געענטפערט אזוזא און אנגעשטעלט אויף איהם איהרע גרויסע שווארצע אויגען.

אביסעל שפּעטער האט מען אלעמען א רוף געטאן צו דער ארבייט. די מיידלאך האבען געשניטען די אפּעלסינען, פון די נידעריגע בוימער און ביי די שפּיצען פון די הויכע פלעגען שטעהן מענער אויף לייטערס. לעבען יעדערען איז געשטאנען אן אראבערין מיט א קארב אויפ'ן קאפּ, וועלכע פלעגט צווישן קאקטוסען די אפּעלסינען אין געווענלב, וואו מען האט זיי סארטירט און געפּאקט אין קאסטענס.

דער קינסטלער האט געארבייט צוזאמען מיט די אידישע מיידלאך. ניט וויט פון איהם, אין דערזעלבער אלעע, איז געשטאנען אזוזא און ער האט געטראכט:

ווי מאדנע אלץ קומט פאר אין זיין לעבען. קאן זיין, אז ס'האט איהם א ציה געטאן צוריק אהער כדי זיך צו טרעפען מיט דער ארימער פעלאשקע, וועמען גאט האט באשאנקען מיט אמת'ער שענקייט.

אין עטליכע טעג ארום האט דער קינסטלער געשניטען די אפּעלסינען פון די הויכע בוימער און אזוזא איז געשטאנען לעבען איהם, און מיט ברענענדיגע אויגען האט זי זיך צוגעהערט צו די צערטליכע רייד פון שלמה פּערלמוטער און געהארכזאם זיך גע-

מוטער־טראכט. מיט א פּאָר שעה צוריק איז זי געשטאַרבען. אָט די אזיזא, וועלכע איז געווען ביי איהר מאן דאָס ליכט פון זיינע אויגען און די שענסטע טאַכטער פון דעם גאנצען געגענד איז מעהר ניטא צווישען אונז.

שלמה פּערלמוטער האָט פּאַרגליווערטערהייט אויסגעהערט דעם בלינדען אַראַבער און די וויינענדיגע שטימען פון דאָרף האָבען זיך געהערט אלץ שטאַרקער און שטאַרקער, אָנווארפענדיג א שווערע מרה שחורה אויף איהם.

ער איז געבליבען זיצען אויפ.ן שטיין. דער בלינדער איז אוועק אין דאָרף און אביסעל שפעטער האָט ער געזעהן ווי די איינוואוינער פון דעם אָרימען דערפעל האָבען זיך א לאָז געטאָן נאָך דער מטה, אויף וועלכער ס'איז געלעגען אזיזא'ס טויטער קערפער. פּאַראוים זיינען געגאַנגען די מענער און א פּאָר בלינדע און טרויעריג געזונגען תפילות. די פרויען זיינען נעגאַנגען נאָך דער מטה, האָבען געדרעהט מיט די רויטע טיכלאך פאר די אויגען, און געווויינט און געיאָמערט:

— יא־וואי־דא־די! — ווינד און וועה איז מיר!

שלמה פּערלמוטער האָט מיט טרערען אין די אויגען לאַנג נאָכגעקוקט די לויה, ווי זי האָט זיך נעצויגען איבער'ן פעלד צום ווייטען אראבישען בית עולם.

— שאַטענס קומען, שאַטענס געהען — האָט ער זיך דערמאָנט אָן די ווערטער פון דעם בלינדען אראבער און איז אוועק צוריק מיט'ן וועג, מיט וועלכען ער איז געקומען.

אלטער שטאדט, צוקוקענדיג זיך צו די פּנים'ער פון די תימנ'ער און ספרד'ישע אידען. פרייטאג־צו־נאכט איז ער געגאנגען אַין די בתי־מדרשים פון די בוכארער אידען, וואו אויף נידערינע וועיכע קאנאפּעס, באלויכטען פון אויל־לעמפּלאך, זיצען זיי אין זייערע פיל־פארבינע בגדים און זינגען מעלאדיש „שיר השירים", אז די ליבע איז בעסער פון וויין און א מיידעל מיט טויבען־אויגען, וואס קוקט דורכ'ן פענסטער, איז וואונדערשענען. ער איז דורכגענגען דעם מדבר פון ירחו, וואו די זאמדען ציהען זיך ווי כוואליעס אויף א טייך, און אין לבנה־נעכט גלאנצען זיי מיט מיליאנען אפּ־שפּיגלענדיגע שטיינדעלאך. ער האָט זיך געלאָבט מיט'ן ים המלח, וואס איז געשלאפען ווי א פארצויבערטער בן מלך אייגענהילט אין שווארצען סאמעט, און האָט געשטילט זיין דורשט מיט דעם ריינעם וואסער פון פּליסענדיגען ירדן.

נאָר ער האָט אלץ ניט געקאָנט שטילען זיין בענקשאפט נאָך אזיזא'ן. און איינמאָל, שוין אין אָנהויב פריהלינג, איז שלמה פערלמוטער ארויס פון ירושלים און זיך געלאָזט געהן צום דאָרף, וואו ס'האָט געוואוינט אזיזא. אויפ'ן דריטען טאָג, וועו ער האָט זיך דערנענטערט צום פארטריקענטען פייגענבוים, האָט ער דער־זעהן א רעדעל וויינענדיגע פרויען ביי דער טיר פון איהר ליימענער כאטקע. די שטערענס ביי די פרויען זיינען געווען ארומגענבונדען מיט רויטע טיכלאך, אלס צייכען פון טרויער ביי די קלאָנעריגס פון מזרח, און מיט אנדערע טיכלאך האָבען זיי געדרעהט פאר די אויגן, און רייבענדיג דים נאקען פארנאנגען זיך אין א געוויין:

— יא־וואָ־רא־די! — ווינד און וועה אי זמיר!

דער קינסטלער איז אָפּגענאנגען אָן א זייט און זיך צוגעזעצט לעבען אן אלטען, בלינדען אראבער, וועלכער איז נעזעסען אויף א שטיין הינטער די קאקטוסען ביים שטעג צום דאָרף.

— זאג מיר, ליבער אלטער, ביי וועמען אין שטוב האָט נע־טראָפען אן אומגליק?

— א, כא־וואדושע, שאָטענס קומען, שאָטענס נעהען, — האָט געענטפערט דער בלינדער און נענומען דערצעהלען וועגען אזיזא'ן, — פון דעם האָט געוואוסט דאָס נאנצע דאָרף. זי איז געווען שוואנגער און איינע פון די אלטע פרויען האָט פאר'סם'ט איהר

כען סוחר אריה האַלט אין איין בענקען נאָך דיר און גאַנצע אוועג־
טען זיצט זי ביים שווּעל פון אונזער כאַטקע און וואַרט אפשר וועסטו
צוקומען אהיים. און אַלע זאָגען, אז זי איז שעהן, ווי דער פריהלינג
אין מיין וווייטען בליהענדען פאַטערלאַנד, און איהרע אויגען זיי־
נען ווי צוויי בלויען פאַרטראַכטע טייכעלעך ביי די טויערען פון א
צויבערגארטען. שטעה אויף, מיין זוהן און קום אהיים.

נאָר אבשלום פלעגט אַלץ בלייבען זיצען לעבען גאָט׳ס הויז,
טריסטען און הייַלען קראַנקע, וואָס האָבען פארלאָרען זייער גלויבען
און רוה, און געבעטען פאר זיי רחמים.

און אזוי האָבען זיך געצויגען טעג נאָך טעג אין דעם אָרימען
שטיל־ען דערפעל אין די בערג פון יהודה.

און איינמאָל, אין דער ציים פון די ווינטערדיגע רעגענס, איז
אבשלום געזעסען אויף זיין שטיין און איהם איז געווען זעהר
אומעדיג.

— גאָט, — האָט ער שטיל געערעט צו זיך, — מיין נשמה
איז פול מיט טרויער און וואוהין זאָל איך געהן צו געפינען רוה.

און ער איז צוגעפאַלען מיט׳ן פנים צו דער ערד, און דער
רוח הקודש האָט געגומען ארויסלייכטען פון זיינע טיפע, פארבענקטע
אויגען און ער איז אזוי לאַנג געלעגען לעבען גאָט׳ס הויז, וואָס איז
געשטאַנען א שטילע און א ווייסע אויף א בערגל אין שאָטען
פון מאַנדעל־בוימער.

דערנאָך האָט ער זיך אויפגעהויבען פון דער ערד און איז
פאַמעליך צוועק מיט דער סטעזשקע, וואָס האָט געפיהרט צום בריי־
טען וועג אין טאָל. ער האָט ניט געוואוסט, וואוהין און צו וואָס
ער געהט און אזוי איז ער געגאַנגען א גאַנצען טאָג און ביט אמאָל
האָט ער זיך דערזעהן לעבען א גרויסער שטאָדט און אז די זון
זעצט זיך שוין הינטער איהרע הויכע ווייסע טורעמס.

און ווידער איז איהם געוואָרען זעהר אומעטיג, און ער האָט
שטיל נערעדט צו זיך:

— גאָט, דיין וועלט איז פול מיט טרויער און די מענשען
ארום זיינען קראַנק און איינזאָם. מיין נשמה געהט אויס פון
וועה. וואוהין זאָל איך געהן זוכען רוה?

און עס האָט איהם א ציה געטאָן וווייטער. אין א פאָר טעג ארום
איז ער אָנגעקומען קיין גליל אין א פרוכטבאַרען טאָל, וואָס איז

שטאַרקער פון טויט.

און אבשלום, דער אינגסטער זוהן פון אַרימען טעפּער, איז געווען א חולה נופל. די איינוואוינער פון די וויסטע בערג פון יהודה און ירושלים פון זיין אייגענעם דערפּל האבען איהם געהאלטען פאר א הייליגען און אין די טעג, וועז דער רוח הקודש האָט געלויכטען אין זיינע טיפע פארבענקטע אויגען, פלעגען זיי אָפט ברענגען צו איהם קראנקע ער זאָל זיי טרייסטען, הילען און בעטען פאר זיי רחמים.

נאָר די אלטע מוטער פון אבשלום'ען וואָס איז געווען א טאַכטער פון אַן ערד-ארבייטער און געקומען קיין יהודה פון א ווייטען בליהענדען לאַנד, פלעגט האלטען אין איין וויינען און באדויערען זיין יונגענד. וויל ער האָט ניט ווי אלע אנדערע בחורים געשפּילט אויף די הילצערנע פייפלאַך ביי די לוימענע כאטקעם פון די ברוין-לייביגע טעכטער פון זיין פאלק און פלעגט ניט געהן מיט זיי אין די קאראהאדען טאנצען, אין די שטילע פארנאכטען, וועז די גרוי-סע רויטע זון זעצט זיך הינטער די בערג. און די אלטע מוטער פלעגט אָפט צוקומען צו גאט'ס הויז, וואו אבשלום איז שטענדיג געזעסען אויף א גרויסען שטיין, פארטיפט אין זיינע גראנקען און געקוקט אויפ'ן ווייטען וועג, וואָס האָט זיך ערגעץ ווייט גע-צויגען אונטען אין טאל. און זי פלעגט רעדען צו איהם:

— זוהן מיינער, שטעה אויף און קום אהיים, וואו דו וועסט העלפען דיין פאָטער אין זיין ארבייט. דיינע ברידער געהען אום מיט די קאראוואנען, וואָס ציהען זיך פון ירושלים צום גרוי-סען בלויען ים און צוריק. זיי האבען שעהנע פרויען און געזונטע קינדער און פון איינעם פון זיי דערצעהלט מען, אז ער איז שטארק ווי א לייב, פלינק ווי א ווינט און דער מלך פון די גרינע טאָלען האָט איהם צוגענומען צו זיינע גבורים. און די טאַכטער פון ריי-

און אייגער פון זיינע פּאסטוכער האָט אים דערצעהלט וועגען אבשלום'ען און דער פּרינץ האָט געהייסען מען זאָל ברענגען דעם נביא צו אים. און וען אבשלום איז געקומען צום פּרינץ, איז ער געווען מיד און שוואך און אין די אויגען זיינע האָט גע־לויכטען דער רוח הקודש. און דער פּרינץ האָט געזאָגט:

— איך האָב איין־אייגציג טאָכטער. איהר איז שווער דאָס לעבען און זי זוכט דעם טויט. זי איז שהען, יונג און רייך. מען זאָגט, אז דו הילסט קראנקע. וואָס דו ווילסט וועל איך דיר גע־בען, נאָר טרייב ארויס פון איהר נשמה דעם בייזען אומעט און פּאריאָג די שלעכטע גייסטער, וואָס געהען נאָך איהר נאָך ווי א שאָטען און גיבען איהר ניט קיין רוה.

און אבשלום האָט געפרעגט:

— וואו איז זי, די טאָכטער דיינע?

און דער אלטער פּרינץ האָט איהם אריינגעפיהרט אין איהר צימער, וואָס איז געווען באצירט מיט גאָלד און זילבער און מיט פיגורען אויסגעשניצט פון טייערע העלפאַנט־ביינער. און דער יונ־גער נביא איז טרויעריג שטעהן געבליבען אין טיר, וועו ער האָט דערזעהן די קראנקע פּרינצעסין. זי איז געזעסען אין א ווינקעל און מיט בוידע הענט געהאלטען צוזאמענגעדריקט איהר קאָפּ, די אויגען, ווי סאפירען, זיינען געווען בלויט און צושראָקען פאנאנ־דערגעפאלגט און א בייזער אומעט האָט געלויכטען אין זיי.

— טאָכטער מיינע! האָט ארויסגערעדט דער אלטער פּרינץ.

די מוידעל האָט דערזעהן אבשלום'ען און איז אויפגעשטאנען. איהרע צוויי דיקע שוואַרצע צעפּ האָט זי ארָאָפּגעלאָזט אויף דער ברוסט. זי האָט א קוק געטאָן אויף זיין שלאנקען דאַרען קערפּער, וואָס איז געווען אָנגעטאָן אין א לאנגער ווייסער לייוועטענער העמד. אויף זיינע לאנגע געריכטע האָר און צארטען לאנגליכען פּנים מיט די גרויסע פּארבענקטע אויגען — און געפרעגט:

— ווער ביזטו?

— שוועסטער מיינע, — האָט געענטפערט אבשלום, — איך בין געקומען פון די ווייסטע בערג פון יהודה. מיין פאָטער איז אן ארימער טעפּער און מיך האָט נאָט באשטראָפט מיט וועה און או־מעט און געהויסען טרויסטען און הילען קראנקע. אין אוי־מאל בין איך אזוי געזעסען אויף מיין שטיין לעבען נאָט'ס הויז

געווען באדעקט מיט א פּילפּארביגען טעפּיך פון העלדרויטע מאַן־בלומען, אדאַניסען און פּייליבען.

און אין יענעם טאָל האָט געוואוינט אַן אַלטער רייכער אידישער פּרינץ. ער האָט געהאט א סך צוויי הויקערדיגע קעמלען, שוואַרצע אָקסען און דינפּיסיגע ציגען. זיינע דריי זיהן זיינען געפּאַלען אין מלחמה, די פּרוי איז געשטאָרבען, און ער האָט דערלעבט זיינע טעג מיט זיין בת יחידה רבקה, וואָס איז איהם געווען טייערער ווי דער שיין פון זיינע אויגען.

די פּאסטוכער פון יענעם טאָג פלעגען שטאַרק בענקען נאָך איהר, און זייער טרויער און ליבע אויסגיסען אויף פּייפלאַך אין די שטילע נעכט. נאָר צו אַלע בחורים איז נעווען קאַלט איהר הארץ. און די שהנע יונגע פּרינצעסין מיט די שוואַרצע צעפּ און שלאַנקע פּים מיט קלייניע טריטלעך איז שטענדיג ארומגענאַנגען אליין אָדער מיט איהר אַלטען פּאָטער און אַלע אַרום און ארום אין טאָל האָבען געוואוסט, אז די מיידעל ליידעט פון א שווערער מרה שחורה און זוכט דעם טויט. און ניען אבשלום איז געקומען אין טאָל און האָט דערזעהן רבקה'ן מיט איהר פּאָטער אין אריינגאַנג פון זייער גרויסען הויז מיט מארמאָרנע קאַלאָנען, איז ער געבליבען שטעהן א פּאַרטראַכטער. און זי האָט אויף איהם אָנגעשטעלט איהר אָנגעצויגענעם בליק און געפּרעגט ביים פּאָטער:

— ווער איז דער יונגערמאן? ער האָט א פּנים פון א נביא און איז וואונדער שעהן.

— דאָס מוז זיין אייגער פון די פּאסטוכער פון די וויסטע־נישען פון יהודה, — האָט געזאָגט, א קוק טוענדיג אויף אבשלום'ן דער אַלטער פּרינץ. — זיי וואַנדערען אָפט ארום איבער דעם טאָל. אַלע זיינען זיי שלאַנק און שעהן און זאָגען נביאות.

— פּאָטער, וואָס פּאר א אויגען ער האָט! — איז געוואָרען באַצויבערט די פּרינצעסין און זיי זיינען אַריין אין הויז.

און אבשלום איז געבליבען אין טאָל ביי די פּאסטוכער. אויגער פון זיי האָט איהם דערקענט און אַלעמען דערצעהלט אז ער איז א נביא און היילט און טרייסט קראַנקע און בעט פּאר זיי רחמים.

און די שהנע פּרינצעסין רבקה האָט ווידער געזוכט דעם טויט און געווויינט און געיאָמערט דורך די נעכט און אָנגעוואָרפען א שווערען אומעט אויפ'ן אַלטען פּרינץ.

נעלאָזט אויף די קני ביי איהר קאָפּ או, שטיל נענומען גלעטען איהר האָר, די בלאַסע צארטע באַקען און שטערען, און האָט אלץ נערעדט גוטע, ווארימע ווערטער און געבעטען זי אויפשטעהן. און די יונגע פרינצעסין האָט פאמעליך גענומען אויפמאכען איהרע אויגען און א מידער ליבער שמייכעל האָט זיך באַווייזען אויף איהרע בלאַסע ליפּען.

און אלע ארום זיינען צוגעפאלען צו דער ערד און נענומען זינגען שבחים צו גאָט און צו זיין גרויסען נביא, וואָס איז נעקומען פון די ווייסטע בערג פון יהודה.

און פון דאמאָלט אָן פלעגען די פאסטוכער פון טאָל באַזינגען די ליבע פון דער יונגער פרינצעסין צום אָרימען טעפּער'ס זוהן, די ליבע, וואָס איז געווען שטארקער פון טויט.

און מיט אמאל בין איך צוגעפאלען צו דער ערד, און ווען איך בין אויפגעשטאנען, האב איך אין מיין נשמה דערהערט א קול, אז איך זאל פארלאזען מיין אָרים דערפעל און גיהן אין דער וועלט לוידען מיט לוידענדע, און טרייסטען זיי און בעטען רחמים. און איך בין געקומען אהער צו דיר, יונגע פרינצעסין, צו פאריאגען דיין שוועכען אומעט.

און אזוי האט אבשלום נאך לאנג גערעדט צו דער קראנקער. זי האט געקוקט אויף איהם און אלץ ליכטיגער איז געווארען איהר פנים און אלץ וויטער זיינען אפגעטראטען פון איהר די שלעכטע גייסטער און דער בייזער אומעט איז אוועקגעפלויגען אויף זיינע שוואַרצע פליגעל.

און אזוי פלעגט דער אלטער פרינץ אפט ברענגען דעם יונגען נביא צו זיך אין הויז. און אמאל, אין די ברענענדיגע הייסע נאכמיטאגען, ווען די שעפעלעך אין טאל פלעגען מיט אראפגעלאזענע קעפ פויל צופען די זאפטיגע גראזען, פלעגט זיך אבשלום מיט רבקה'ן טרעפען ביים טייכעל און דאן ווידער צו איהר רעדען און רופען זי דינען גאט און העלפען לוידענדע.

און איינמאל האט פלוצים אבשלום דערהערט א גרויס געווין און יאמער, וואס האט זיך געטראגען פון פרינץ'ס הויז. די קלאגערקעם זיינען שוין אנגעלאפען ווי שוואַרצע פויגעל און האבען געדרעהט פאר די אויגען מיט די רויטע טיכלעך און געשריען:

— ווינד און וועה איז אונז, די פרינצעסין איז געשטאַרבען.

דער אלטער פרינץ איז ארומגעגאנגען איבער די פוסטע צימערען און געווייגט אויפ'ן קול.

מען האט געפונען זיין טאכטער א טויטע אין בעט.

צוויי טעג פריהער איז זי ניט ארויס פון איהר צימער און מען האט נאר געהערט, ווי זי רעדט מיט די שלעכטע גייסטער, וואס געהען נאך איהר נאך און מאטערט זיך פון אומעט.

און אבשלום איז צוגעגאנגען צום פרינץ'ס הויז און זיך אפּגעשטעלט ביים טיר.

— הערט אויף צו וויינען, — האט ער געזאגט צו די קלאגערקעס, — א נס, א גרויסער נס וועט געשען.

און מען האט איהם ארויסגעפיהרט אין צימער, וואו די פרינצעסין איז געלעגען אויף דער ערד א טויטע, און ער האט זיך אראפּ-

דער איבער די בלויע ימים, וואו מענשען באָדען זיך אין גאָלד און וואו די פרויען זיינען וווייסער פון שניי און זיסער ווי האָניג

— אָ, גאָט, — האָט עזרא אָפּגעזופצט, און זיינע גרויסע שוואַרצע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט א פייער פון בענק-שאפט, און דאָס הארץ האָט איהם אזוי שטאַרק געגומען ציהען אין יענע וויייטע וואונדערליכע לענדער.

און נאָך האָט דערצעהלט איינער פון די טרייבער פון קא-דאוואָן, זעהר אן אלטער מאן, אז אויף די ימים איז דאָ א אינזעל און דאָרטען פליהען ארום בלויע פויגלען וואָס רעדען א מענשליכע שפּראַך און וווייסען אלע סודות פון דער וועלט, און ווער עס קען איינע פון זיי כאפּען, ווערט גליקליך, רייך און באריהמט און דער טויט קען יאָהרען לאַנג ניט ארויס אין זיין הויז.

נאָר די פויגלען איז שווער צו כאפּען, ווייל זיי ווייסען, אז מענשען זיינען שלעכט און פליהען אימער הויך, הינטער די וואָל-קענס אין הימעל אריין, ארום דעם כסא הכבוד.

— אָ, גאָט, — האָט ווידער אָפּגעזופצט עזרא און איז לאַנג געלעגען פּאַרטראַכט ביים פייער.

שפּעט אין אוועגט האָבען זיך די געסט לאָגזאָם אויפּגעהויבען, אָפּגעזעגענט זיך מיט'ן באלעבאָם און געזעצט זיך אויף די קעמלען.

און דער קאַראַוואָן האָט זיך אוועקגעצויגען וווייטער, מעלאַנ-כאָליש קלינגענדיג מיט די גלעקלאך אין דער טיפער שטילקייט פון דער רוהיגער זומערנאַכט.

עזרא איז נעשטאַנען אויפ'ן שטיין ביים ברונעם, האָט לאַנג נאָכגעקוקט דעם קאַראַוואָן, און די לבנה איז שוין ארויס פון די בערג און געשוואומען אין דערמיט פון הימעל, באַגיסענדיג די שוואַרצע וויסטע געגענד מיט א פאַסצאַריש נעהיימניספולען ליכט.

און דערנאָך איז עזרא אוועק אין צווייטען דערפעל, וואו זיין געליבטע האָט געוואוינט, די יונגע שעהנע רחל. פון וווייטען האָט ער געהערט, ווי די נויט שרייט ביי איהר טיר, ווי א שוואַרצע ראָב אין דער נאַכט.

— קרא, קרא, קרא.

ער האָט אָנגעקלאפט אין פענסטער און זי איז ארויס צו איהם א שטילע, א מידע, איהרע פוכלע ליפּען זיינען געווען בלאַס

די בלויע פויגלען.

דאָס איז געווען אין א צייט וועז איבער די וויסטענישען פון יהודה האָט זיך געטראָגען א שווערער הונגער אוז די בייזע נויט איז געשטאַנען ביי די טירען פון יערען לייטמענעם הייזעל אוז געקראָפעט אוז געשריען ווי די שוואַרצע ראָבען אין די פינסטערע קאַלטע הערבסט־נעכט ערגעז וואו אין ווייטען צפון. אוז אין יענער צייט, אין א טרוקענער געגענד לעבען אן אור־אַלטען קבר פון א אידישען נביא, איז געשטאַנען א קליין דערפעל פון עטליכע שטיבלאָך אוז מיט א ברונעם, ביי וועלכען עס איז נעלעגען א גרויסער שטיין. די אידען פון יענעם דערפעל זיינען נעווען זעהר פאַראָרימט נאָך פון פריהער. די ערד ארום אוז ארום איז געווען א מאגערע, א שטיינערנע, אוז ווי זיי האָבען זיך ניט נעמאַטערט איבער איהר מיט זייערע פארצייטיגע סאָכעם, האָט זי זיי נישט נעקאָנט צו זאט ערנערען.

אוז עס האָט געטראָפען אז בייס אָרימסטען פון די ערד־אַרבייטער איז אויסגעוואקסען א זוהן עזרא, אוז ער איז געוואָרען שעהן אוז שטאַרק ווי א יונגער דעמב אין דער גרינקייט פון פריהלינג.

אוז איינמאָל, אין א זומער־אוועגט, וועז איבער די בערג פון יהודה איז אויפגענאַנגען א רויטע לבנה, האָט בייז דעם דערפעל לעבען ברונעם זיך אָפנעשטעלט א קאַראַוואַן. די טרייבער פון קאַראַוואַן, מענער פון אן אנדער פאָלק, האָבען אָנגעטרונקען די קעמלען אוז שוין געוואָלט צייהען ווייטער, נאָר דאָ איז צו זיי צוגעקומען עזרא, געבענשט זייער אָנקומען, אוז זיי פארבעטען צו זיך. די טרייבער האָבען די גאַסטפרוינדליכקייט מיט דאנקבארקייט אָנגענומען. אוז אביסל שפעטער זיינען עזרא, זיין פאָטער אוז די עסט געזעסען בייז פייער אוז שטיל גערעדט וועגען די ווייטע לענ־

נרויסע מויערען און הויכע שעהנע טורעמס. ער איז וועניג־וואָס געשלאָפען און כמעט פארגעסען אָן שפייז.

זעהט עזרא אויפ'ן ברעג שטעהט א שעהנער, שטארקער יונג, מיט א ברוינעם פנים, מיט א דרייסטען אדלער־בליק, און קוקט אין דער ווייטקייט אריין.

— שלום עליכם! — האָט עזרא געזאָגט.

— עליכם שלום — האָט דער יונג געענטפערט — פון וואַנען געהסטו?

— איך גיה פון אָרים דערפעל אין א ווייטען לאַנד אריין צו זוכען רייכקייט און באריהמטקייט. זאָג מיר, וואו געפינט זיך יענע שטאָט, וואָס מען קאָן פון דאָרט אריבערשווימען דעם גרויסען ים.

— יענע שטאָט איז ניט ווייט — האָט דער יונג געזאָגט. — קוק, אָט ווייזען זיך די שפיצען פון איהרע טורעמס. פארנאכט געהט אפֿ א שיף צו יענעם אינזעל, צו וועלכען דו שטרעבסט. אייל זיך, זיי געשיקט און געדענק, אז גאָט איז מיט דעם, וואָס וואַנט.

און עזרא איז ווייטער געגאַנגען און אָט זעהט ער: עם זיצט אויפ'ן ברעג אן אלטער אין שמאַטעס, אן איינגעדארטער ווי א סקעלעט, און קוקט אויף די כוואליעס, ווי זיי קומען מיט א האַס־טיגען רוישען צו לויפען און לויפען אפֿ צוריק, און אזוי אייביג.

— שלום עליכם! — האָט עזרא געזאָגט.

— עליכם שלום — האָט דער אלטער געענטפערט און אויפ־געהויבען אויפ'ן יונג זיינע טרויער־יגע אויגען.

— פון וואַנען געהסטו?

— איך גיה פון אָרים דערפעל אין א ווייטען לאַנד זוכען רייכקייט און באריהמטקייט.

— זוהן מיינער, — האָט דער אלטער געזאָגט, — קעהר זיך אום צוריק צו דיין פאָטער, מוטער און געליבטער און גיה ווי פריער נאָך דער סאָכע. דער הונגער וועט פארבי און גאָט וועט ווידער שיקען זיין ברכה אויף די פעלדער. רייכקייט און באריהמטקייט זיינען גלייך ווי די כוואליעס: אָט קומען זיי אָן און אָט גיהען זיי אוועק. זיי האַלטען זיך נישט אויף תמיד. דאָס רוישען זייערס

און פֿארשמאכט פֿון הונגער אָון די אויגען האָבען געבראַנט מיט א פֿיבעראַדינע שיין.

ער האָט איהר דערצעהלט וועגען די טרייבער פֿון קאַראַוואַן, וועגען די וויטע רייכע לענדער אַריבער די ימים און וועגען יענעם אינזעל וואו עס געפֿינען זיך די בלויע פֿויגלען, וואָס רעדען א מנשליכע שפּראַך, וויסען אלע סודות פֿון דער וועלט, און וועו מען כאָפּט איינע פֿון זיי, ווערט מען רייך, שטאַרק און באריהמט. און אז ער האָט באשלאָסען געהן זוכען די פֿויגלען און שפּעטער באַגליקען זיין אָרים לאַנד.

און א גאַנצע נאַכט האָבען זיך עזרא'ן גע'חלום'ט, וויים־ליי־ביגע מיידלאַך מיט בלויע אויגען, אַנגעטאָן אין לייכטע, זיידענע קלייַדער, ווי בת מלכות. אין גלייכע שורות זיינען זיי געגאַנגען נאָך וואַסער צום זילבערדיגען פּאַנטאַן און זייערע גאַלדענע קרוינען האָבען געפֿינקעלט מיט בריליאַנטען. און דער אינזעל האָט זיך איהם גע'חלום'ט און א גרויסער בלויער פֿויגעל האָט געוועט צו איהם מיט א מענשליכער שפּראַך און דערצעהלט פֿון אוצרות וואָס זיינען באהאַלטען אין די בערג פֿון זיין לאַנד, און אויף מאָרגען איז עזרא שוין ניט געגאַנגען אין פּעלד אריין.

— לאָזט מיר געהן אין וויטען לאַנד אריין, — האָט ער געזאָגט צו זיין פּאָטער און מוטער. — איך וועל וועלן רייך און באריהמט.

— וואוהין וועסטו געהן? — האָט די מוטער זיך צעווויינט. — דריי קינדער האָב איך געהאַט. האָט איינעם א שלאַנג געטויט, די שוועסטער דיינע איז בלינד געוואָרען, און דו ווילסט אונז אויך פֿארלאָזען. דער הונגער איז גרויס און דו וועסט פּאַלען אין וועג.

נאָר דער פּאָטער האָט געזאָגט:

—גוט! און זאָל גאָט בענשען דיין וועג.

און אויפֿן צווייטען פֿריהמאָרגען, עס האָט נאָר גענומען לייכטען אויפֿן הימעל, האָט עזרא זיך געלאָזט אין וויטען וועג, באַגלייט מיט די ברכות פון טאטען און דעם געוויין פון דער מאמען און דער גלויבטער. ער איז געגאַנגען דריי טעג און דריי נעכט, ביז ער איז ענדליך אַנגעקומען צו די ברעגען פון גרויסען בלויען ים. אויפֿן וועג האָבען זיך איהם פּאַרגעשטעלט גערטנער, פּאַנטאַנען,

א מלאך איז פארביגעפלויגען

(א פאלעסטינער אידילייע)

1.

נעקומען איז דער פריהלינג. אין א פרעהליכען שוידער און אין א זיסער מידקייט האָט געגרינט די הייליגע ערד. אין שניי־ווייסע געוועדער ווי כלות, האָבען זיך באפוצט די מאנדעל־בוימער, פאנאנדערגיסענדיג ווייט אַרום כוואליעס ריח. זעל־טען שעהן איז געווען דער פריהלינג אין דער קליינער קאָלאָניע, וועלכע האָט זיך מיט איהרע וויסע הייזלאָך און אָראָנזשען־גערט־נער צוגעטוליעט צום ברעג ים אין גרויסען עקאליפטוס־וואלד. און אין לבנה־נעכט, וועז דער וואלד פארטראכט זיך צוהערענדיג צום אייביגען ים־גערויש, פלעגען די קאָלאָניסטען־טעכטער שפא־צירען מיט די אַרבייטער איבער די אַלעען, זינגענדיג די מעלאָ־דישע מזרח־לידער, פול מיט צערטליכקייט און ליבע.

איינמאל אין א בלאסער, לינדער נאכט איז דער יונגער ארבייטער שמעון, וועלכער איז ניט לאַנג נעקומען פון יהודה, אוועק צו א קאָלאָניסט בעטען ארבייט. איינזאם האָט ער זיך געפיהלט איז זיין נייעם פלאץ. און אין דעם פריהלינגס־אָוועגט האָט ער זיך קיין אַרט נישט געקאָנט געפינען און זיין נשמה האָט געגאָגט פון בענקשאפט.

ביים קאָלאָניסט אין שטוב איז געווען פינסטער. אויפ'ן שוועל, אינגאנצען אין ווייסען, איז געזעסען א יונגע מיידעל און שטיל געזונגען. זי האָט געהאט א שווארץ־חן'עודיג פנים און גרויסע בלויע אויגען.

— דער טאטע איז אין דער היים? — האָט שמעון געפרעגט, קוקענדיג אויפ'ן מיידעל.

פילט נאָר אָן די נשמה מיט זאָרג און בענקשאפט. נאָר עזרא איז ווייטער געגאַנגען און איז ענטדליך אָנגעקומען אין דעם פּארשפּרא־כענעם לאַנד, אין דעם לאַנד פון רייכקייט און גליק.

* * *

און וועו נאָך פילע יאָהרען וואַנדערונגען איבער ווייטע פּרעמ־דע לענדער און אינזלען, אן אויסגעמאַטערטער פון נויט און אייר־ביגען זוכען די בלויע פויגלען, וואָס טראָגען זיך הינטער די וואָל־קענס אין הימעל אריין, ארום דעם כסא הכבוד, איז עזרא צוריק געקומען צו די ברעגען פון יהודה, האָט ער נאָך אלץ געטראָפען דעם אלטען ביים ים אין זיינע שמאטעס. מיט טרויעריגע אויגען האָט נאָך אלץ דער אלטער געקוקט אויף די כוואליעס, ווי זיי קומען מיט א האסטיגען רוישען צולויפען און לויפען אָפּ צוריק. אוז אזוי אייביג.

ווי אין וואלד פאַרבאָרגען. פריהמאָרגענס האָבען די בוימער, די גרעזלאך און די פעלד־בלומען, גיסענדיג פון שמחה אלמאז־טרערען, אָננעהויבען זינגען צוואמען מיט די פויגעל א מאָרגען־תפלה דער אויפגעהענדער זון. די ערד האָט זיך אקאָמפאָנירט. די גאנצע וועלט איז פול געוואָרען מיט א געזאנג, און פון די בלויליכע הימלען האָט גאָט צו דער ערד א שמייכעל געטאָן.

2.

שמעון איז פריה אַרוים צו דער ארבייט.

די זון האָט געשפּילט מיט איזומרוסטן אין דעם טוי־נאסען גראָז. פון ים האָט געבלאָזען א ווייכער ווינטעל, וועקענדיג אין הארצען שטילע טרוימען. אין דער זעלבער רגע איז פון וואלד ארוים אויפ'ן וועג מרים.

— מרים, שלום! — האָט זיך שמעון דערפרעהט.

— שלום! — האָט דאָס מיידעל געענטפערט, אראָפלאָ־זענדיג איהרע אויגען. — איך האָב ליב שפּאַצירען פריהמאָרגענס און קלייבען בלומען. איך באָפוץ מיט זיי צימער.

— זיי שאָטען צו די אויגען, — האָט שמעון געזאָגט. — טראָג זיי ניט צו צום פנים. דאָס זיינען אנעמאנען.

— איך ווייס. און אָט האָב איך געפונען א בלויע פיילכען. זעה נאָר ווי צארט זי איז.

געשטאנען איז מרים איהם אנטקעגען א צויבערענדע, א שענע און שטראהלענד איז געווען דער גלאנץ פון איהרע אויגען, און די יוגענד איהרע איז געווען ווי א ראָזינער פריהמאָרגען אין וואלד. שמעון האָט אָננענומען דאָס מיידעל פאר'ן האנט. זי האָט אויפגעציטערט און א שוואכע רויטקייט האָט זיך אָננעצונדען אויף איהרע דונקעלע באקען.

— איך בין איצט געגאנגען און וועגען דיר געטראכט, — האָט ער געזאָגט, אריינקוקענדיג דער מיידעל אין די אויגען.

זי האָט איהר קאָפּ אראָפגעלאָזען און די בלום איז ארויסגע־פאלען פון איהר האנט. איבער זיי איז דורכגעפלויגען א מחנה פויגלען, הויך צווישטשערענדיג.

— ער קומט באלד, — האָט זי געענטפערט.

שמעון האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטיין, וואָס איז געלעגען ביי דער וואנד און האָט זיך פארטראכט. און דאָס מיידעל האָט העכער אָנגעהויבען זינגען, אָנפילענדיג די זילבער בלויע לופט מיט די טענער פון איהר צארטען קול.

פלוצים האָט זי זיך אָפּגעשטעלט און געפרעגט שמעון'ן:

— פון וואנען ביזטו געקומען? פריהער האָב איך דיך דאָ קיינמאל ניט געזעהן.

—איך האָב געארבייט אין יהודה, — האָט ער געענטפערט.

ערגעץ אין וואלד האָט אָהן וועלטער געזונגען אן אראבישער וועכטער. זיין ליד האָט אבלדיג געקלאָגט און שמעון'ן איז געוואָרען אומעדיג פון דעם מאָנאָטאָנעם ניגון.

— דער וועכטער זינגט, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט. — זיין שעהנע כלה איז געשטאָרבען און איצט בענקט ער און קלאָגט אלץ נאָך איהר.

זי איז אנטשוויגען געוואָרען.

די פולע לבנה איז ארויסגעשוואומען פון אונטער די וואלקענס, און דער וואלד האָט ווידער אָנגעהויבען שטראהלען און פינקלען.

אויפ'ן וועג האָט זיך באוויזען מרים'ס פאָטער. הינטער איהם, מאָרנע שאָקלענדיג זיך, איז נאָכגעשוואומען זיין שווארצער, הויקערדיגער שאָטען.

— מען וואָרט אויף דיר, — האָט מרים געזאָגט, געהענדיג איהם אנטקעגען.

גוט, מען האָט מיר שוין געזאָגט, — האָט ער זיך געוועדעט צו שמעון'ן, — קאָנסט זיך מאָרגען שטעלען ארבייטען.

שלום, — האָט שמעון געזאָגט און א נייג געטאָן זיך צום מיידעל.

שלום! — האָט דער אלטער געענטפערט און איז אריין מיט מרים'ן אין שטוב.

שמעון האָט נאָך לאַנג געבלאָנדזשעט איבער דער קאָלאָניע. אלץ שעהנער איז געוואָרען די נאכט. דער פארשלאָפענער טייכעל אונטער'ן „גאָלדענעם בארג" פון דער קאָלאָניע, האָט זיך איבערגעגאָסען מיט זילבערנע שטראָמען און א טיפער סוד האָט זיך

א גליקליכע מוטער מיט א קינד אויפֿן אָרעם וועלן ער געהט צוריק פון דער ארבייט א מידער, מיט א קאָסע אויפֿן אקסל. זי איז שוין ניט ווייט פון איהם און דאָס ראָזע קינד ציהט זיינע דיקע העלטלאך און לאכט. און ארום און ארום שאָקעלט זיך שטיל דאָס פארטיגע, הויכע ברויט און די זון פארגעהט הינטער די אייגענע בלויע בערג.

וועלן דער טוי האָט אָפּגעטרוקענט אויף די אָראַנזשען, האָבען זיי אָנגעהויבען ארבייטען. שמעון און בנימין זיינען געגאנגען מיט לייטערס און האָבען געשניטען די פירות פון די שפּיץ־בוימער. די מיידלאך האָבען געשניטען מעהר אונטען. לעבען יעדען איינעם איז געשטאַנען אן אראבקע מיט א קאָרב אויפֿן קאָפּ, אין וועלכען זי פלעגט אָפּטראָגען די אָראַנזשען אין א גרויסען הילצערנעם קאמער, וואו מען האָט זיי סאָרטירט, גע־וויקעלט אין פאפּיר און געפּאקט אין קעסטלאך.

שושנה האָט געארבייט שווייגענדיג. חנה האָט געזונגען ווי א פויגעל ביים זונען־אויפגאנג, אויך געפלאָפּעלט אָהן אן אויפהער מיט איהר שוואַרץ אויגיגער פאטמא, וועלכע האָט געהאט קוילען־ברענענדיגע אויגען אן געזונטע וויסע צייהן.

— חנה, לאָמיר זיך בייטען מיט די אראבקעס, — האָט זיך א וויצעל געטאָן בנימין. — מיינע האָט אן אויסזעהן פון א מכשפה.

— זי וועט צו דיר ניט געהן, — האָט חנה מיט א געלעכטער געענטפערט.

— פאטמא, וועסט געהן צו מיר?

— לא (ניין), — האָט די אראבקע געענטפערט, א שאקעל געבענדיג מיט'ן קאָפּ אזוי, אז די אָנגעהאנגענע מטבעות האָבען א קלונג געטאָן.

די זון האָט באלויכטען מיט איהרע לעבעדיגע שטראהלען די באיארע, וואַרפענדיג פארשידענע צייכנונגען און גאָלדענע פלעקען איבער די שמאלע אלעען פון גאָרטען.

פלוצים האָט חנה אָנגעהויבען זינגען, און בנימין האָט באלד אונטערגעכאפט דאָס ליד. איינהערענדיג זיך האָט שמעון גע־חלום'ט וועגען מרים'ען.

— קום צו מיר, געליבטער מיינער, — רופט זי איהם. — לאָמיר געניסען פון דער ליבע ווי לאנג מיר זיינען נאָך יונג

— שפּעטער וועל איך קומען אין גאַרטען און מיר וועלען צוזאמען שניידען די אפּעלסינען, — האָט מרים געזאָגט.

זי האָט א שאָקעל געטאָן מיט'ן קאָפּ און איז פּארשוואונדען הינטער די בוימער. ער האָט איהר לאַנג נעקוקט און געטראכט:

— אפשר וועט זי מיך ליב באקומען.

א געדיכטע, שאָטענדיגע אלעע האָט ארומגערינגלט די באיאָרע, וואוהין שמעון איז געגאנגען ארבייטען. ביים טויער פון גאַרטען, אויף א שטיין, איז געזעסען דער וועכטער, א יונגער, ברייט־בייניגער, אָפּגעברענטער בחור.

— אשר, איז נאָך קיינער ניט פּאראן? — האָט שמעון א פּרעג געטאָן.

— דאַרטען זיינען חנה און בנימין, — האָט דער וועכטער אָפּגעענטפערט. — שמעון, האָסט נעמערקט וויי חנה ווערט מיט יעדען טאָג שעהנער. אז זי גיט א קוק אויף דיר, איז גלייך ווי די זון וואָלט אין פּנים א שיין געטאָן. אך, איז דאָס א מיידעל.

חנה איז געווען די בעסטע ארבייטערקע אין קאָלאָניע. אן אָפּגעברענטע פון דער זון, א בויגזאמע ווי א יונגע צווייגעל, מיט א ליבען, רופענדען שמייכעל אויף די פּולע ראָזע ליפּען. די יונגע ארבייטער האָבען געבענקט נאָך איהר און קיינער פון זיי האָט ניט געוואוסט וועמען זי וועט אוועקגעבען איהר האַרץ.

— שושנה קומט! — האָט שמעון געזאָגט — באלד וועלען מיר זיך שטעלען ארבייטען.

אויפ'ן וועג האָט זיך באוויזען מיט א קערבעלע אין האנד שושנה, די טאָכטער פון אָרימען שניידער. זעלטען ווען זי פּלענט זיך מיט עמיצען חבר'ן, און אן איינזאמע, אן אומערגיג האָט זי שוין צייט איינינע יאָהר געוואנדערט איבער די קאָלאָניעס.

— עס איז אזוי לאַנגווייליג, — האָט ווידער אָנגעהויבען דער וועכטער. — און צו חנה'ן איז נישט צוצוטרעטען. זי איז אן אומרוהיגע. אך, מען דארף גאָר אוועק ערגעץ־וואו ווייט און אָן אלץ פארגעסען.

ער האָט מיט ביידע הענט צוזאמענגעדריסט זיין קאָפּ. אין די לאנגע, שלאָפלאָזע נעכט, זיצענדיג אָנגעשפּאַרט ביי א בוים און צוהערענדיג זיך צום קלענסטען גערויש, פּלעגט ער חלום'ען וועגען חנה'ן. אָט געהט זי איהם אנטקעגען אין פעלד א געזונטע,

ווערטער. אזוי האָט ער ליב געהאט צו זינגען אין שעה'ן פון אינזאמקייט, ווען זיין נשמה האָט זיך ערגעץ וואו געצויגען פון בענקשאפט געווינט. און הערענדיג איהם האָט שמעון וואבענדיגערהייד גע'חלום'ט, און געדוכט האָט זיך איהם, אז פאַרשוואונדען איז דער חדר, דער וואלד און בנימין.

— אומעדיג איז מיר — האָט פלוצים א זאָג געטאָן בנימין, און אויפשטעהענדיג פון בעט האָט ער אָנגעהויבען שפּאַנען אי־בער'ן חדר — וואָס פאר אן אומרוהיגע נאכט! אין אזעלכע נעכט איז גוט צו חלום'ען מיט א געלעכטער וועגען פריהלינג... אַון מיר... מיר וועלען פארפאלען ווערען דאָ אָהן לעבען. מיר איז קאַלט, און אונז אלעמען איז דאָ קאַלט אָהן ליבע. נישטאָ קיין מיידלאך ביי אונז. און ארום — דער וואלד, דער ים, די גרינע בערג, לאַנקעם באדעקט מיט בלומען. עס איז געווען א צייט, ווען אונזערע מיידלאך האָבען געפאַשעט שאָף און געהיט די ווינ־געדטנער. זיי האָבען געזונכט זייערע געליבטע אין די בערג, זינ־גענדיג „שיר השירים" און איצט, מידע און בלאסע, פיהרען זיי טרוקענע, קלוגע שמועסען. אויך מיר, שמעון, טויגען ניט פאר א ניי, געזונט לעבען. מיר זיינען זהר צובראָכען, ביי אונז איז ניט פּאראן קיין שטאַרקער רצון. דאָ דארף מען האָבען געזונטע, גלויבענדע מענשען.

ער האָט זיך ווידער א וואַרף געטאָן אויפ'ן געלעגער, און באהאלטען זיין פנים אין קישען. און נוצלאָז האָט זיך איהם געדוכט איז זיין ארבייט אין אייגענעם לאנד, און געגלוסט האָט זיך איהם אלץ וואַרפען און אוועקגעהן.

— אוועקפאָהרען ערגעץ ווייט — האָט ער ארויסגערעט, אראָפדרעהענדיג דעם קנויט פון לעמפּעל.

שמעון האָט געשוויגען. ער האָט געטראכט נאָר וועגען עפעס אנדערש. מרים האָט איהם גראד אָנגעטראָפען אין דער פריה אין וואלד פאר'ן אוועקגעהן. געבענדיג איהם א בלום, האָט זי שטיל געזאָגט:

— קום ארויין צו מיר אין אָווענט, דער טאטע איז אין דער פריה אוועקגעפאָהרען אין שטאָט ארויין און וועט מסתמא דאָרט לאנג פארבלייבען. וויסט, אונזער וויסער פערד איז גע'פּגר'ט

און נישט אויסגעלאָשען איז נאָך דער פייער פון אונזער בלוט. די שטערען וועלען מיט זייער שיין אונז באלייכטען, די בוימער וועלען אונז מיט א חופה באדעקען, די גראָזען און בלומען וועלען זייערע שמעקענדע ריחות צוגיסען.

פארנאכט איז מרים א פארטראכטע, א שטילע אוועק אין נאָר־טען, וועלכער האָט מיט זיינע שלאַנקע קיפאריסען געדונקעלט זיך אויפ'ן זוים פון דער אונטערגעהענדער זון. דעם גאנצען טאָג האָט זי געמאטערט אן אונפארשטענדליכע בענקשאפט און זי האָט אליין דערמאָנט די פריהמאָרגענדיגע באגעגעניש מיט שמעון'ען.

— ער איז א ליבער, — האָט זי געקלערט.

ס' איז שוין געווען שפעט, וועו זי איז געקומען אין באיאָרע. די ארבעקעם האָבען שוין אָפגעטראָגען די לעצטע קערב ארנאזשען. שמעון האָט איהר געגעבען א שער און זי האָט געזומען פלינק שניידען די אָראַנזשען, וועלענדיג זיך מיט חנה'ן. שמעון איז געשטאנען נעבען איהר און זי פלעגט איהם אָפט אָנריהרען מיט איהר יונגען, שעהנעם קערפער. און געשמעקט האָט פון איהר קערפער א ריח פון וואלד און גרינע פעלדער און יעדעס מאל וועו דאָס מיידל פלעגט זיך צוריהרען צו שמעון'ען, האָט א זיסע מידקייט זיין הארץ ארומגענומען.

חנה איז פלוצים שטיל געוואָרען און א נעדיכטער שאָטען האָט באדעקט איהר פנים.

אָוועגט־צייט, אין דער ארבייטער־קיך, האָט חנה, מאָדנע שמייכלענדיג, א פרעג געטאָן שמעון'ען:

— פון וועו אָן האָסטו זיך עס באפריינדעט מיט מרים'ן? זי איז זעהר א שעהנע, נישט אמת?

— יאָ, א שעהנע, — האָט שמעון געענטפערט און איז אנט־שוויגען געוואָרען.

3.

עס איז געווען א קאלטע נאכט. א בייזער ווינד האָט געבלאָזען און דער וואלד, ווי א ים אין א שטורעם, האָט טעמפ גערוישט. שמעון איז געזעסען אין א ווינקל פון זיין אָרימען חדר. בנימין, ליגענדיג אויפ'ן געלעגער, האָט געקוקט אויפ'ן פארדרויבערטען באלקען און אונטערגעוונגען עפעס א ניגון אָהן

— שלום! וואו האָסטו אָנגענומען אזוי פיל בלומען?
זי האָט איהם דערלאַנגט ביידע הענט.
— ביי דיר איז ווי אין א גאָרטען — האָט שמעון ווייטער געזאגט, האַלטענדיג איהרע הענט אין קוקענדיג איהר אין איהרע בלויע אויגען.
זי האָט איהם געבעטען זעצען זיך און געפֿענט דאָס פענסטער. אויפֿן הויף האָבען געווישט די קיפֿאריסען, ווייט אין וואלד האָט געשריען אן איינזאמער נאכט־פויגעל, און ערגעץ וואו האָבען געוואיעט שאקאלען.
— דער ים רוישט! — האָט שטיל אָנגעהויבען מרים. — ס'איז אומעטיג אין אזא מין אָוונט. אָט איהר, ארבייטער, זינגט אלע צוזאמען אין קיך ביי דער וועטשערע און אייך איז פרעהליך... און מיר איז אזוי אומעטיג.
מיט אמאל איז זי אנשוויגען געוואָרען.
— מיר איז ניט אומעטיג — האָט שמעון געזאָגט, — איך טראכט תמיד וועגען דיר. זינט איך האָב דיך דערזעהן, קלער איך נאָר וועגען דיר.
דאָס מיידעל האָט בריט פאנאנדערגעמאכט איהרע אויגען און אראָפֿגעלאָזען דעם קאָפּ.
א ווייל האָבען זיי געשוויגען. אין וואלד האָט נאָך אלץ געשריען דער איינזאמער נאכט־פויגעל און געוואיעט האָבען די שאקאלען.
— דו ביסט שהען, מרים, און דיינע אויגען זיינען ווי די פיילכען אין אונזער וואלד.
— רער נישט אזוי — האָט זי א שעפטשע געטאָן און צוגעגאנגען צום פענסטער. נאָר ער איז איהר נאָכגענאנגען, אָנגענומען איהרע הענט און אָנגעהויבען זי קושען. זי האָט זיי ניט אוועקגענומען און איז געשטאנען פאר איהם א שטיל, ווי א אומעטיגע תפלה. א פרייד האָט איהם ארומגענומען און ער האָט געמוען רעדען וועגען זיין ליבע. זי האָט זיך צוגעטוליעט צו איהם און פארמאכט די אויגען, א גליקליכע, מיט א שמייכעל אויף די ליפּען.
— ליבער מיינער — האָט זי קוים, קוים געשטעפטשעט — טייערער מיינער!

און דער פאָטער ווילּ קויפען א נייעם. ער וועט ניט אזוי גיך קומען צוריק.

היינט אין אָוונט וועט ער זיין אין איין צימער און וועט איהר קאָנען זאָגען וועגען זיין ליבע. ווי פרעהליך און אומרוהיג זיין הארץ קלאפט. נאָכדעם האָט זיך געצויגען א לאנגער אומענדליכער טאָג! אָט האָט דער זונען־אונטערגאנג באדעקט מיט א העל־רויטען גלאנץ דעם גאנצען הימעל און איינגעהילט אין דעמערונג די בערג־שפיצען. אין זעלבען טאָג, געהענדיג פון דער ארבייט, האָט חנה געזאָגט:

— שמעון, היינט וועט זיין א פינסטערע נאכט. איך וועל צו דיר קומען, און מיר וועלען געהן ווייט אין וואלד אריין, צום ים צו. איך האָב ליב פינסטערע נעכט. מיר וועלען הויך זינגען און שיסען. גוט? — איהרע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען און א רויטקייט האָט איהר פּנים באדעקט.

— היינט וועל איך ניט געהן — האָט שמעון א זאָג געטאָן — קום מאָרגען, חנה.

—איך וועל אליין געהן. עס איז דאָך אזוי גוט איבער'ן וואלד צו בלאָנדזשען אין א שטאַרק פינסטערער נאכט.

און מרים האָט פארפּוצט איהר צימער מיט בלומען און אָנגעטאָן איהר שעהנסטע שבת'דינע קלייד. פארנאכט האָט זי זיך פארקלערט צוגעזעצט צום פענסטער. דער לעצטער שטראהל פון דער אונטערגעהענדער זון האָט באגילט איהר בלאָנדען קאָפּ, גליטשענדיג זיך איבער איהר פּנים. דערנאָך איז אָנגעקומען דער אָוונט. מרים זיצט נאָך אלץ בייס פענסטער און וואַרט. אָט האָט מען שוין די לעצטע ליד אין ארבייטער־קיך אָבגעזונגען, דער פייער פון זייער קראָסין־לעמפּל איז אויסגעלאָשען. אפשר איז ער קראנק געווארען — טראכט אומרוהיג דאָס מיידל. נאָר ניין, אימיצער איז פון אונטער די בוימער ארויסגענאנגען אויפ'ן ייעג.

—דאָס איז ער. ער קומט, ליבער מיינער!

זי האָט פלינק פארמאכט דאָס פענסטער און אָנגעצונדען דעם לאָמפּ. א שטילער ענויות'דיגער קלאפּ אין טיר. זי האָט אויפּגעציטערט.

— קום אריין!

חנה האָט זיך פּלוצים אומגעקערט צוריק און פֿאַרשווינדעניג הינטער די בוימער איז זי אַוועק צום ים. נאָך דעם איז זי אַריין צו שושנה'ן און געקלאָגט זיך אויף איהר בײַנקשאפט אָן ביידע מיידלאך האָבען שטיל געווײַנט.

שמעון איז אוועק אהיים.

— וואָס פאר א מאָדנע זי איז — האָט ער געטראכט, ציטער־ענדיג פון קעלט.

אין צימער האָט ער זיך אנידערגעלעגט אויף זיין הארטען גע־לעגער און צוגעדעקט זיך מיט'ן אלטען פּאלטאָ. דער פּינסטערער טאָג האָט מיט א האָפנונגסלאָזען בליק פון גוסס געקוקט אין קליי־נעם, דונקלען פענסטער, און האָט אָנגעפילט דאָס צימער מיט א שווײַגענדען טרויער.

— מרים, דו וועסט ניט קומען צו מיר? — האָט שמעון גע־רעט פון היץ. — מיר איז היים און שטיקענד.

פארנאכט איז געקומען חנה. שטיל איז זי אריינגעגאנגען און האָט זיך אוועקגעשטעלט נעבען זיין גלעגער. אין צימער אַיז געווען פינסטער.

— שמעון, דו שלאָפסט? — האָט זי געפרעגט און אָנגעבויגען זיך איבער איהם.

— דאָס ביסטו, חנה? וועז ביסטו געקומען? ווי פינסטער עס איז.

— אָט באלד וועל איך אָנצינדען דעם לאָמפּ — האָט חנה געזאָגט.

אין די שויבען פון די פענסטער האָט נאָך אלץ געקלאפט דער רעגען. חנה אָנגעצונדען דאָס נאפט־לעמפּעל און דער אָרימער ארבייטער חדר האָט זיך באלויכטען מיט א דונקלען שיין. די שאָטענס האָבען פּלוצים אויפגעציטערט און זיך פאררוקט אין דיווינקלען. חנה האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפ'ן ברעג פון זיין גע־לעגער און אָנגעהויבען שטיל צו רעדען:

— שמעון, וווייסט, איך קלייב זיך קיין גליל; קום מיט מיר, ליבער! מיר וועלען זיך באזעצען ערגעץ אויף א בארג, פון וואַ־נען מיר וועלען קאָנען זעהן אונזער לאנד. אויסבויען וועלען מיר זיך א קליין הייזעל אונטער די שאָטענס פון די אלטע בוימער

4

שבת. אין א טיפע, שווארצע מחשבה איז פארזונקען דער עקאליפטוס־וואלד. נידריג איבער'ן גרויען ברויזענדען ים זיינען געשוואומען פארמלאָזע, דונקעלע וואלקענס און א געדיכטער נעבעל האָט באדעקט די ווייטע גלײַ בערג.

נאָך מיטאג האָבען אייניגע ארבייטער, און אויך שמעון, געקלערט אוועקגעהן צום זומפּ אויף געיעג נאָך ווילדע קאטשקעס, אָבער ס'האָט אָנגעהויבען שפריצען א רעגענדיל און יעדערער אַיז אוועק צוריק אהיים. חנה איז געגאנגען מיט שמעון'ען. שוין לאַנג, אז זי האָט זיך געקליבען איהם עפעס זאָגען, אָבער זי פלעגט זיך אַלץ ניט אנטשליסען. און אין דעם פארוואלקענטען טאָג האָט איהר הארץ שטארק געקלעמט פון וועהטאָג. מיטאָג צייט איז זי געזעסען א פארטראכטע, און אומזיסט האָט דער שומר פון באיארא געזונגען די שעהנסטע לידער, זי איז די גאנצע צייט געזעסען און געשוויגען.

שוין פון פריהמאָרגען אָן האָט זיך שמעון געפיהלט שוואך. דער קאָפּ האָט איהם וועה געטאָן און דער גאנצער גוף האָט געגאָנגט.

— איך פיבער, — האָט ער געזאָגט, א ציטער מועניג.

חנה האָט אָנגענומען איהם ביי די הענט און געזאָגט:

— גיה, לעג זיך צו, שמעון. איך וועל שפּעטער קומען צו דיר.

דער רעגען האָט געגומען שטארקער גיסען. זיי האָבען זיך אוועקגעשטעלט אונטער'ן בוים.

— דו, חנה, האָסט שטארקע, אָנגעמאַלויעטע הענט. אַן אמת'ע ארבייטערקע ביסטו. און בנימין קלאָגט זיך נאָך אויף אונזערע מיידלאָך.

— ער איז געראַטן — האָט זי געענטפערט. — זיינען דען די קאָלאָניסטען־טעכטער ארבייטערקעס? מרים האָט צארטע, ווייסע הענט. נו, גיה און לעג זיך, שמעון.

— יאָ, זי איז אינגאנצען אזא צארטע, א ווייסע ווי א מלאך— האָט שמעון געזאָגט און א ליכטיגער שמייכעל איז דורכגעלאָפען איבער זיין פנים.

דיג א טונקעלען שיין אויף א זיך שאָקלענדען זקן, וועלכער שעפט־שעט א תפלה.

— דאָס איז מיין טאטע! — וויל ער א נעשריי טאָן און קאָן ניט.

5.

אין אייניגע וואָכען ארום איז נעווען א יום טוב אין קאָלא־ניע. דער וואלד האָט זיך באלייכט מיט א פאנטאסטישען פלאָם פון פלאקערענדע צוליגטע פייערען. די בחורים און די מיידלאך, האלטענדיג זיך פאר די הענט, האָבען געפיהרט ארום זיי קראהאדען. זיי האָבען געפאטשט אין די הענט, געשאָסען אין דער לופטען, צוריסענדיג די נאכט שטילקייט און דאָס שווייגען פון די פעלדער.

מרים האָט אין דעם יום טוב אָווענט געלויכטען מיט אן אויס־סערגעווהנליך שעהנקייט. טאנצענדיג אין קראהאד, האָט זי געהאלטען שמעון'ען פאר'ן האנד, און ער איז נעווען ווי אין א נעבעל פון דער נאָהענטקייט פון זיין געליבטער מיידעל.

וועו די יונגענד האָט זיך צוזייט איבער'ן וואלד, האָט שמעון שטיל א שעפטשע געטאָן מרים'ען:

— קום צום ים.

און זיי זיינען פארשוואונדען אונטער די בוימער, וואו עס האָט זיך צווישען די באיארעם און ווייגערטנער געשלענגלט דער וועג צום ים. אין דער נאכט האָבען ניט נעווּאיעט די שאקא־לען, אנגעשראָקענע פון דעם יום טוב'דיגען שיסען, און ניט אי־בערגערופען האָבען זיך די וועכטער ארָאבער, וועלכע האָבען רוהיג נעדרעמעלט אין זייערע בוידלאך.

מיט מידע טריט זיינען זיי נענאנגען און נעשוויגען. לידער טענער האָבען זיך געטראָגען פון דער קאָלאָניע, שטיל און לאנזאם אָפשטארבענדיג איבער זיי. שמעון האָט דערקענט צווישען זיי חנה'ס קול. זי האָט לוידענשאפטליכער און העכער פון אלעמען געזונגען:

„חבקיני נא,
נשקיני נא
על עין ועל פה".

און וועלען לעבען אַ שעהן אַרבייטער לעבען. וואָס פֿאר א תכלית איז וואַנדערען איבער די קאָלאָניעס?

שמעון האָט געהערט און געקוקט אויף חנה'ן. ער האָט באמערקט, אז איהרע אויגען זיינען רויט פון טרעהרען, און האָט זיך זעהר פארוואונדערט.

— חנה, האָסט געוויינט? — האָט ער גענפרעגט.

— יאָ, מיין פרייַנד! דאָס קומט זעלטען מיט מיר פאָר. מיט אמאָל איז מיר געוואָרען שווער און די טרעהרען האָבען זיך אליין אָנגעהויבען גיסען. איך וועל דיר אמאָל דערצעהלען, פארוואָס איך האָב געוויינט. אָט, וועז מיר וועלען געהן אין גליל.

— אויף פּסח קלייב איך זיך קיין ירושלים. און נאָכדעם אפשר אויך אין גליל. טרוימען איז אזוי שעהן, אבער דאָס לעבען איז דאָרט שווער, און וועז וויים, צי איך וועל דאָרטען קאָנען ארבייטען.

— צו וואָס זשע ביזטו אהער געקומען צו פאָהרען, וועז עס שרעקט דיר דאָס שווערע לעבען?

— ניט דאָס איז עס — האָט שמעון מיעד געענטפערט, — נאָרניט דאָס.

אין אוועגט האָט שמעון געקראָגען היץ. חנה איז ניט אָפּגעטראָטען פון איהם און געוואָרט אויף בנימינ'ען. זי האָט אראָפּגענדרעהט דעם לאָמפּ. שמעון האָט צייטענווייז געקרעכצט. דאָן פלעגט זיך די מיידעל אָנבויגען איבער איהם, שעפּטשען איהם ליבליכע ווערטער און פעסט, פעסט צודריקען איהרע ליפּען צו זיין הייסען, ברענענדיגען שטערען.

— וואו זיינען מיר? — האָט שמעון גענפרעגט.

איהם האָט זיך געדוכט, אז ער איז אין א טאָל, וואו עס שטעהט א וויסע שוהל באדעקט מיט שטראָמען פון לבנה שטראהלען. וואו ניט וואו, ווי איינזאָמע וועכטער, שאָקלען זיך שטיל די הויכע פאָלמען. פון וויטענס זעהט זיך איבער א פארנעסענעם קבר אן איינזאמער קיפּאָרים. דער בענקענדער רוח אלהים שוועבט אין דער לאָזור לופט איבער דער ערד. ער געהט אריין אין שוהל. עס איז פינסטערלאָך. אויף דער בימה ברענט א ליכט, וואַרפענ־

6.

דער יום טוב אין קאָלאָניע האָט זיך ביז'ן פריהמאָרגען פאר־צויגען. די יונענד האָט אָהן אַן אויפהער געטאַנצט און געזונגען. און מרים, אַ באשפּריצטע פון נאַכט־טהוי, האָט ווידער געדרעהט זיך מיט שמעון'ען אין קאָראָהאָד...

אויף מאָרגען, נאָכ'ן יום טוב, איז מרים קראַנק געוואָרען אויף גאַלאַן פיבער און מען האָט זי אַוועקגעפיהרט אין דער צוויי־טער קאָלאָניע, וואו עס איז געווען אַ שפּיטאָל.

איהר צימער איז געוואָרען פּוסט און פאַרוואַלקט זיינען גע־וואָרען די בלומען אויפ'ן פענסטער.

אַ שטיל־ער, שווייגענדער אומעט האָט באהערשט שמעון'ען און אין אַ פּאָר טעג האָט ער זיך פארענדערט. זיין פּנים האָט זיך אויסגעצוינען און זיינע אויגען אייגנעפאַלען. ער האָט פאר־לאָזען די ארבייט און איז ביי דער נאַכט אוועק פון וואַלד, מיט'ן וועג וואָס גענהט קיין יהודה. ער איז געגאַנגען, ניט וויסענדיג וואוהין און נאָך וואָס ער גענהט.

אַ פינסטערע נאַכט אָהן שטערען. אַ ווינט טרייבט ערגעץ אין די בערג אַריין די וואַלקענס און וויגט מיט צאָרן די צעדערען אונטער די פענסטער פון שפּיטאָל. די קאָלאָניע שלאָפט און ווייט ארום האָבען זיך איינגעהיל־ט די פעלדער און בערג. אין דער קליינער שפּיטאָל־פאַלאָטע איז שטיל און האַלב פינסטער. דאָס נאַפט־לעמפּל באַלייכט מיט אַ גסיסה־שיין די קראַנקע, די ווייסע וועגט און דעם גרויען סופים. מרימ'ס בעטל שטעהט אין ווינקל. די קראַנקע ליגט מיט אָפענע אויגען. גל און פינסטער זיינען די פיילבען בלויע אויגען. דאָס פּנים אָון דער גאַנצער גוף איז גל און אויסגעדאַרט. ביים גלעזער דרעמעלט די מידע שוועסטער. עס שטעהען ביי דער זייט נאָך צוויי בעטען. אין זיי ליגען פרויען, פון וועלכע איינע איז שוין כמעט געזונד, און שלאָפט רוהיג.

שטיל.

נאָר וועז ניט וועז הערט זיך אַ שוואבער קרעכץ פון דער

זיי זיינען צוגענאנגען צום ברעג יֿם וואָס איז געווען באַ־
גאָסען מיט א פאַנטאַסטישען לבנה־שיין. און זיך אָפּגעשטעלט
פּאַרוואונדערט און באַצויבערטע. עס האָט געשיינט ווי אויף
זיינע כוואַליעס וואָלטען שווימען וואַסער־מיידלאָך. מיט זילבערנע
פּאָדים פּלעכטען זיי זיערע גרינע, רויטע, בלויע האָר, באַפּוצט
די ברוסטען מיט גאָלדענע בלומען און וועבען א פאַר'כשופ'טען
וועג צו לעגענדאַרען שלאָס פון ים־קעניג. מיט שטראַהלען נעה־
מען זיי אַדורך זייערע קערפערס און פינקלענדיג מיט ברענענדיגע
אַלאַמאַזון, לאַכען זיי הויך און ווייזען די שטערען זייערע ווייסע
ציינער. שטיל, מיט א פארשלאָפענעם געמורמל, האָבען זיך גע־
קייקעלט די כוואַליעס צום ברעג, געקושט איהם, און ווידער גע־
טראָגען זיך צו דער ברייטער וויטקייט, פון וואַנען זיי פלענען
לויפען צוריק צו איהר.

— ווי גוט דאָ איז נאָר איך האָב מורא — האָט מרים גע־
זאָגט און צוגעדריקט זיך צו שמעונ'ען.

— האָב ניט מורא, טייערע! די קאַלאָניע איז דאָך ניט
ווייט פון דאַנען. קיינער וועט אונז ניט אַנריהרען.

— דער טאַטע קאָן מיך זוכען. ער קוקט מיר נאָך און
לאָזט מיך ניט אַרבייטען אין פעלד און איך וויל אַרבייטען, ווי
חנה אַרבייט, אין ווייננגערטנער און אין באיאַרעם.

מיר וועלען אוועק פון דאַנען אין אַן אַנדער קאַלאָניע און
וועלען דאָרטען אַרבייטען צוזאַמען — האָט שמעון געזאָגט,
אַרומנעהמענדיג דאָס ציטערענדע מיידל.

— ניין, איך קאָן ניט פארלאָזען מיינע עלטערען.

שמעון האָט זיך שווייגענדיג אַראָפּגעלאָזט צו דער ערד, צו־
פוסענס פון מיידל און באַהאַלטען זיין קאָפּ אין די פאַלדען פון
איהר קלייד. עס איז איהם געווארען זעהר אומעדיג און מיט א
וועהטאָג האָט איהם געדריקט דאָס האַרץ.

— שמעון, ליבער, שטעה אויף — האָט דאָס מיידל געבעטען
זיך.

און ער האָט אָנגעהויבען צו קושען זי, ציטערענדיג ווי אין
א פיבער. און מרים, א דערשראָקענע, האָט געבעטען:

— ליבער, קום אוועק פון דאַנען. איך האָב מורא!

חאדראַ.

ווי אַ טרויעריג מזרח־מעשה'לע, באַצירט מיט בלייכע לילִיען און קאַלטע הערבסט־בלומען איז זי צו מיר געקומען אין אַ לבנה־נאכט, שטיל־שווייגענד מיר אריינגעקוקט אין די אויגען, ארומגע־הילט מיט צארטע לאַסקעס מיין צעוועהטאַגטע נשמה, מיך געקושט שמייכלענדיג און מיט אַ שטיל צארט ווינטלע זיך אַוועקגעטראַ־גען אויפ'ן שניי־ווייסען חרמן אין איהר גרינעם פּראַכטפּאַלען שלאָם.

געקומען אין אַ שווייגענדע נאכט, אייגנעהילט אין טרויער. אויף מיר איז ארויפגעפאַלען אן אומעט. ווייט הינטער דער קאַ־לאַניע בין איך געזעסען אויף דער ערד נעבען מיין וועכטער־בוידעל און צוזאַמען מיט אַ יונגען אַראַבער געהיט די ווייגערטנער, חלום'ענדיג וועגען מיין קראַנקע, שהנע געליבטע, וואָס בלאַנ־דזשעט ארום אין לעבען, אזוי ווי איך אָהן אַ ציל און אָהן אַ וועג...

אין בוידעל, קוקענדיג פּאַרטראַכט אויף די שטערען, איז געזעסען שאַכאַט. ער האָט מרה־שחורה'דיג געזונגען וועגען זיין פּאַרשטאָרבענע פרוי איישע. זי איז געווען שלאַנק ווי אַ צערער־בוים אויפ'ן הויכען בארג און שהען, ווי די נאכט פון ליבע און טרויער אינ'ם טאָל פון שרון.

מיר זיינען געזעסען שווייגענדיג. די שוואַרצע נאכט איז וואס אמאָל געוואַרען אלץ מעהר געהיימניספולער און פאַנטאַסטישער. זי האָט אוועקגעטראַגען אין איהר אייגענער וועלט פון ליבע און שהנהייט. עפּעס נישט ווילענדיג האָט זיך געטראַכט וועגען טויט, וועגען איינזאַמע פּאַרוויאַניטע בלומען אויף אלטע קברים. און מיך האָט עס עפּעס ווי געצויגען צו דעם אלטען וועכטער איבראַהים. דאַרט איז געווען אַ מיידעל חאַדראַ, זי האָט מיך באַצויבערט מיט איהר אויסערגעוועהנלִיכער שהנהייט און גרא־ציע. איהר פּאָטער, דער פּאַסטוך, איז דער'הרג'עט געוואָרען פון

קראנקער, און דער ווינט וויגט שטאַרקער די בוימער פון אונטער'ן פענסטער.

— קוקט, קוקט ווי גוט מיר טאַנצען — רעדט מרים פון היץ. — דאָס איז מיין געווינשטער! דאָס איז מיין געליבטער! קוקט ווי שעהן ער איז, מיט וואָס פאר א פייער עס ברענען זיינע שווארצע אויגען... אך, ווי ס'איז היים!

דאָס דרעהט זי זיך מיט שמעונ'ען אין קאַראַאָד ארום צוליגטען פייער, וואָס בריהט זיי מיט זיינע פונקען. די קאַלאָניסטען שטעהען ארום און זינגענדיג מיט קלינגענדיגע טענער, פאטשען זיי אין די הענט און שרייען:

— הידד! הידד!

און זי טאַנצט אָהן א אויפהער מיט שמעונ'ען ארום דעם פייער און די קאַלאָניסטען שרייען און זינגען.

עטליכע שעה פאר'ן טויט האָט זי געזעהן א שווארץ, צואקערט פעלד, איבער וועלכען עס הענגט א שווארצע נאכט. זי האָט זיך פארבאַנדושעט און שפענדיג אלץ געזונקען אין טיפען זומפ. אין מזרח האָט זיך דער פריהמאָרגען אָנגעצונדען.

1911.

געזעצט אנטקעגען אונז ביי דעם האלב־פארלאשענעם פייער און ווי תפלה־טוענדיג האט ער געקוקט אויף די פלאמען, וועלכע האבען פון צייט צו צייט אויפגעשפרונגען, באלויכטענדיג מיט א רויטען אפשיין זיין קלוג, רוהיג, פארברענט געזיכט און ברוינע נאקעטע ברוסט.

איך האב חאדרא'ן ארומגעזיכט מיט די אויגען.

צום פייער איז צוגעקומען איינגעהילט אין שמאטעס א האלב נאקעטע שמוציגע אלטע פרוי. א פארגאסענע מיט ליכט פון דער לבנה און פון פייער, איז זי געווען עהנליך אויף א מכשפה פון א וואלד־לעגענדע. פלוצלונג האבען ווייכע טענער אנגעהויבען גלעטען מיין נשמה.

— איך ליב דיך, מיין טייערער, מיין געוואונשטער!

דאס האט געזונגען חאדרא. זי איז געווען אין וועכטער־ביידעל.

— אללאה, אללאה! האט שאכאט אפגעזיפצט און, אוינהי־לענדיג זיך אין זיין פלעד, איז ער אנטשוויגען געוואָרען.

— גיב מיר צו טרינקען, איבראהים.

— חאדרא, דערלאנג דעם קרוג, — האט דער אלטער א גע־שריי געטאן.

איך האב אויפגעציטערט. מיט א קליינעם קרוג אין די הענט איז זי ארויסגעקומען, א ברוין־הויטיג, געהיימניספול וועזען פון גרענצלאזע מדבריות, איינגאנצען באגאסען מיט דעם מעלאנכאלישען גלאנץ פון דער לבנה. דערלאנגענדיג מיר דעם קרוג, האט זי גראציעז איינגעבויגען דעם קאפ קלינגענדיג מיט די מטבעה'ס פון איהר צירונג און געשמייכעלט:

— דו ביזט שעהן, חאדרא, — האב איך איהר שטיל אריינ־גערוימט.

— אלץ איז פון אללאה, מיין הערר — האט געענטפערט דאס מיידעל. צוגענומען דעם קרוג איז זי אוועק אן א זייט און זיך אנידערגעזעצט אונטער א מאנדעל־בוים, מיך אנקוקענדיג מיט איהרע גרויסע רונדע אויגען, אין וועלכע עס איז געווען פארבאר־גען וויילדע תאוה, ליבעס־דורשט און וויילדע טאפפערקייט.

מיר איז קאלט געוואָרען און צוטוליענדיג זיך צו שאכאט'ן, האב איך פארמאכט די אויגען.

א ווילדען בעדואין. זי האָט זיך אויפגעהאלטען ביי איהר זיי־דען אין ווינגאָרטען, פארהילכענדיג מיט איהרע לידער די גאנצע גרינע אומגעגענד און הויכקייט. א סך טערקישע לירעם האָט פאר איהר געפאָדערט דער אלטער און אומזיסט איז נעווען די מיה פון די וועכטער, וועלכע האָבען זיך צוגאָסען אין די נאכט־ליכע לידער אויף זייערע פאסטוך־פייפעלעך...

— שאראט, קום צו איבראהים'ען, — האָב איך געזאָגט מיין אראבער.

— טאיב (גוט) — האָט ער געענטפערט שמייכלענדיג: יאללא! קום צו איהם.

מיר זיינען שווייגענדיג געגאנגען איבער א שמאָלער סטעושקע צווישען די קוסטען איבער א ווייטען וועג, וועלכער איז פאר־פאלען גענוּאָרען אין די בערג, האָט זיך געצויגען א קאראוואן.

— דין, דין, דין — האָבען געקלונגען די גלעקלאָך, און עפעם וועמעם א שטארקע יונגע שטימע האָט מאָנאָטאָנע געצויגען פונ'ם טויט פון זיין גליבטע און איהר צושטערטעם הויז, פון זיין ביטערען שיקזאל און איינזאמקייט, צווינגענדיג:

„יאל־לע־יעלי, יעל־לע־יעלי". אך, נאכט דו מיינע!... און ס'האָט זיך אין דעם ליד געפיהלט א מידער טרויער פון א איינגע־שלאָפענעם לאנג פארגעסענעם לעבען. ווי די הערבסט־זוהן וואלט באלויכטען דעם וואלד און אויף זיינע הויכע שפיצען וואלטען פאר־געהן איהרע לעצטע שטראהלען.

— דין, דין, דין — זיינען ערגעץ פארשטאָרבען די גלעקלעך און פונקט ווי א ווייטע לעגענדע איז אָפגעשטאָרבען דאָס ליד.

איבראהים האָט אויף אונזער גרוס געענטפערט מיט א גוטען שמייכעל. צודרוקענדיג זיין האנט צום ברוסט, האָט ער גע־ענטפערט:

—פרידען צו אייער קומען.

מיר האָבען זיך אנידערגעזעצט ארונטערנעהמענדיג די פיס אונטער זיך. אראָפגעלאָזען האלב אויף די קניען, האָט ער זיך

גען ווי א סטרונע, איז חאדרא געשלאפען. זי האט געאטעמט גלייך און רוהיג. א לבנה־שטראהל, וואס האט דורכגערונגען דורך די צוריסענע ראגאושע, האט פאר'גנב'ענדיג זיך אן א זייט, באלויכטען איהר געזיכט מיט'ן צויבער־שמייכעל אויף איהרע האלב־אפענע ליפען. איך בין צוגעפאלען צו איהר און אנגעהויבען צו קושען איהרע ליפען, די אויגען, דעם האלז און די ברוסט. זי האט ערוואכט און א געשריי געטאן, נאר באלד איז זי אנשוויגען געוואָרען, צודריקענדיג מיך מיט א ווילדער קראפט צו איהר ברוסט...

פאר זונען־אויפגאנג האט זיך מיר נע'חלומ'ט א גרינער אינזעל אין דערמיט פון שטורמישען ים. אין א קריסטאלענעם שלאס אויף א געלענער פון ראזע אויפגעטויכט וואלקענדלעך ליג איך אויסגעמאטערט פון חאדרא'ן.

וו א טרויעריגע מזרח־מעשה'לע, באצירט מיט בלייכע ליליען און קברים־בלומען פון הערבסט, איז אין א לבנה־נאכט געקומען צו מיר די געטין פון שעהנהייט. שטיל־שווייגענדיג מיר ארויסגענוקט אין די אויגען, ארומגעהילט מיט צארטע לאסקעם מיין צעוועהטאגטע נשמה, נעקושט מיך שמייכלענדיג און זיך אוועקגעטראגען אויפ'ן שניי־ווייסען חרמן אין איהר גרינעם פראכטפולען שלאס.

1909.

און איך האָב דערזעהן חאַדרא'ן אַדורכנעדרונגען מיט לבנה שטראַלען, מיט א קרוין פון אונשטערבליכער שעהנהייט אויף איהר שוואַרצען קאָפּ אָפּגעשאָטען מיט ברענענדיגע רובינען. אויף א הימלישע סטעזשקע געהט זי אַנטקעגען דעם העלדויטען מאָרגען־שיין פון דער אויפגעהענדער זוהן. איך שטרענג מיך אָן אום אויפצושטעהן, נאָר עפּעס איינער א שרעקליכער מיט א גרויסער מעכטיגער האַנד האָט מיך צוגעשמידט צו דר'ערד און מיר איז אזוי שוואר, אזוי שוואר צו אָטעמען... ארום מיר איז א זאמדיגער מדבר, א מידער וואַנדערער, אויסגעמאַטערט פון דורשט, נעה איך פונ'ם טויטען ים נאָר ירחון. דער זאמד איז אָנגעלויט, די זון ברענט אָהן רחמנות, פאַרלירענדיג די לעצטע קרעפטען, פאַל איך אַנידער אויף דעם הייסען ברענענדיגען זאמד.

— אך, וואַסער, וואַסער!

און די מדבר פאַרוואַנדעלט זיך אין א בליהענדען טאָל. ארום הויבען זיך אויף גרינע בערג, אומעטום פליסען קלאָרע טייכלעך, בליצענדיג און שפּילענדיג קעגען דער זון. שטאָלצע שלאַנקע פאַלמען ציהען זיך הויך אין הימעל אַריין. עס בלאָזט א קיהל ווינטעלע.

— שטעה אויף, מיין אינגעל, — רופט מיך חאַדרא, דערלאַנגנדיג דעם קרוג, — טרינק, דאָס וואַסער איז קאַלט און פריש. מיר זיינען דאָ אַליין, מיין ליבער. דאָרט, אין די בערג, ליגט א קליינער טאָל, אינגאַנצען באַדעקט מיט אַדאַניסען. אהין וועלען מיר אַנטלויפען, כ'וועל דיך ערלויבען צו קושען מיין ברוינעם קערפּער, כ'וועל דיר שענקען מיין ליבע, וועלכע איז ברענענדיגער ווי די פלאַמען... איהרע גרונדלאָזע אויגען בליצען און אָטעמען מיט פייערדיגע לידענשאפט. און פלוצלונג כאַפּט זי מיך פאַר די האַנד און מיר טראָגען זיך צוזעק מיט אונבאַגרייפליכער שנעלקייט.

— — — — — — — — — —

איך האָב אויפגעוואכט. הויך איז געשטאַנען די לבנה און שטיל אראָפּגעקוקט אויף דער ערד. דאָס פייער איז שוין אינגאַנצען פאַרלאָשען געווען. איבראַהים, די אַלטע און שאכאַט זיינען געשלאָפען. קעגען דעם אָפּגלאַנץ פון דער לבנה האָבען זיי אויסגעזעהן וואונדערבאר און לעגענדאַריש. איך בין שטיל צוגענאַנגען צום וועכטער־ביידעל. אויף א ראָגאָזשע, אויסגעצויי־

צואקערטע פאסען, און אונהיימליך געוואיעט דורך די נעכט, ווי זיי וואלטען באקלאגט דעם טויט פון דעם פעלאך, וואס איז נעפאלען אין א פרעמדען לאנד.

איינמאל האט זיך דער אלמנה ג'חלום'ט א שווערער חלום— אן אויסגעטריקענטער ווי א סקעלעט, מיט פינסטערע לעכער אנ־שטאט אויגען, דורך און דורך א פארוואונדעטער, א פארבלוטיגטער, איז צו איהר געקומען איהר מאן, מוסטאפא. ער האט געקלאגט, געשלאגען זיך מיט'ן קאפ אן וואנט, און אלץ ג'טענה'ט, אז די ערד וויל ניט צונעהמען זיין קערפער, און זיין נשמה קאן קיין רוה ניט געפינען.

די אלמנה האט זיך אויפגעכאפט מיט א גיוויין און געזאגט צו כאדידזשע:

— קינד מיינס, איך האב געזעהן א שרעקליכען חלום — דיין פאטער קאן ניט געפינען קיין רוה נאכ'ן טויט. לאמיר גיהן גאט בעטען אויפ'ן קבר פון נביא, און פון דארטען וועלען מיר אוועקגיהן אין די ערטער, וואו די אידען באארבייטען זייערע פעלדער און גערטנער. ביי זיי וועלען מיר געפינען ארבייט, און אזוי וועט גאט אונז אויפהאלטען ביים לעבען.

און אין עטליכע טעג ארום, ווי נאר די בערג פון יהודה האבען זיך אנגעצונדען מיט פורפור און גאלד, זיינען מוטער און טאכטער ארויס פון אייגענעם דערפל און געלאזט זיך אויפ'ן וועג, וואס האט געפיהרט צום נביא'ס קבר. די אלמנה איז גענאנגען און געווייגט, אלץ אומקוקענדיג זיך צוריק אויפ'ן דארף, וואו די טעג פון איהר יוגענד זיינען פארגאנגען, און וואו איצט איז פאר־לאשען געוואָרען דאס פייער פון איהר הויז, — און אט נעהט זי צום נביא'ס קבר מיט ליידיגע הענט ווי א בעטלערין. און עס פלעגט זיין פריהער, וועז מוסטאפא האט גלעבט, פלעגען זיי עולה רגל זיין יעדעס יאהר צום נביא'ס קבר, פיהרענדיג מיט זיך פון אלעם נוטען: פאלמען־בלעטער, שמעקעדיגע גראזען, פיל־פארביגע בלומען און טייערע בשמים, און דארטען, אויפ'ן קבר, האט מען געגעסען, געטרונקען און אויסגעזונגען אלערליי לויב־געזאנגען, און ביינאכט איז מען געזעסען ארום די פייערען ביי דער וויסער געהיימניספולער מאשעע, גערויכערט קאליאן, און די אלטע אראבער, וואס זיינען געווען אין מעקא, האבען דערצעהלט

צום נביא׳ס קבר

דאָס איז געווען נאָך דעם ווי די ענגלישע סאָלדאטען זיינען אריין אין ירושלַים און פארנומען יהודה. איבער׳ן גאנצען לאנד האָט געשוועבט טויט און טרויער, און די טרעהרען פון די אונ־ טערדריקטע האָבען זיך געגאָסען אָהן אויפהער, אייניזאָפענדיג זיך אין דער ערד ווי דער מאָרגען־ און אָוונט־טוי.

און אין יענע אומרוהיגע טעג האָט אין קליינעם דערפל, וואָס ליגט צוגעטוליעט ביים פוס פון די בערג פון אפרים, געוואוינט אן אָרימע פעלאָכין מיט איהר יונגער שעהנער טאָכטער, כאדידזשע. דאָס מיידל איז אלט געווען פערצעהן יאָהר, און האָט זיך פאר־ רעכענט פאר דער שעהנסטער אין דער אומגעגענד.

פריהער, ווען עס האָט נאָך געלעבט איהר פאָטער, דער שלאָס־ קער און שטארקער מוסטאפא, האָבען מוטער און טאָכטער ניט געוואוסט פון קיין נויט. זיי האָבען באארבייט ניט קיין גרויס פעלד, וואָס האָט זיי געגערט, און דאָס רוהיגע לעבען פלעגט זיי פון צייט צו צייט שענקען זיינע פריידען, און זיי פלעגען דאנקען אללאָ׳ן און דעם גרויסען נביא מאכמער.

זיינען אָנגעקומען שווארצע טעג, און מען האָט מוסטאפא׳ן פארטריבען אין מלחמה, און מוטער און טאָכטער זיינען איבער־ געבליבען אליין ווי פילע און פילע אנדערע פרויען. די מוטער האָט אומאויפהערליך געווויינט, ביז איהרע אויגען זיינען האלב בלינד געוואָרען פון טרעהרען, און אויפ׳ן פנים האָבען זיך אוועק־ געלייגט די שאָטענס פון שמערץ און טרויער. דאָס אייגענע פעלד איז פארוואקסען געוואָרען מיט שטעכיגע גראָזען און אין די מאָרגען־ און אָוונט־שטונדען האָט שוין דאָרט מעהר ניט געהערט זיך די פרעהליכע שטימע פון דער יונגער כאדידזשע, און נאָר די הונגעריגע שאקאלען האָבען געבלאָנדזשעט איבער די ניט־

גוט, אז זי האָט אִיהם אָנגענומען פאר א הייליגען און איהם דערצעהלט איהר חלום.

— אלץ איז פון גאָט, — האָט געענטפערט דער אלטער. — גיי אין טו תפילה, און דער גרויסער נביא וועט דערהערען דיין געבעט.

די מוטער און טאָכטער האָבען זיך טיף פארנייגט פאר איהם.

— געהט בשלום, — האָט דער אלטער געזאָגט, און איז זיך אוועק זיין וועג, אנשפארענדיג זיך אויף א הויכען שטעקען.

און די פרויען זיינען ווייטער געגאנגען דורך דעם אויליבירט־וועלדעל, טרעטענדיג פאמעלאך אויף דעם הייסען זאמד. די זון שטעהט שוין זעהר הויך, די בלויע לופט איז ווי פארגליווערט, ווייט ארום הערט זיך קיין שאָרך. די אלטע, פיל־פארצווייגטע אויסגעבויגענע בוימער זיינען פארזונקען אין א טיפען שלאָף, און עס איז אזוי היים און שווער צו געהן.

און אָט זיינען זיי ארויס פון וואלד. פון ווייטענס האָט זיך געזעהן א פעלד, באדעקט מיט ווייסע סאָלדאָטסקע ביידלאָך. עס האָבען זיך באוויזען וועגענער, פערד, און אויטאָמאָבילען. עס האָבען זיך דערהערט שטימען. כאדידושע האָט זיך א ווייל אָפגעשטעלט. די מוטער האָט זי געזומען פאר די הענט און געזאָגט:

— קום ווייטער, טאָכטער מיינע, עס קאָן נאָך צופאלען דער אָוונט אויפ'ן וועג, און די צייט איצט איז אזא אומרוהיגע.

און זיי זיינען אוועק ווייטער, און ארויס אויפ'ן ברייטען סולטאנער וועג.

פלוצלונג האָט זיי אָנגעיאָגט א גרויסער, מיליטערישער אוטאָמאָביל. זיי זיינען דערשראָקען אראָפ פון וועג. דער אויטאָמאָביל האָט זיך אָפגעשטעלט, און א הויכער, ברייט־פליציגער סאָלדאָט איז צוגעגאנגען צו כאדידושע.

— וואוהין געהסטו, בינטי? — האָט ער געפרעגט, אייניעסענדיג זיך אין איהר מיט א פארשוואומענעם, תאוה־געוויכט.

— כאוואדושא, מיר געהען תפילה טאָן צום נביא'ס קבר — האָט די אלטע געענטפערט.

דערווייל איז צוגעקומען נאָך א סאָלדאָט, וועלכער האָט געריבן אביסעל אראביש.

די נסים פון דעם נביא׳ס לעבען, און נאָהענט איבער א פעלז האָט געמורמלט א וואַסערל, און אין הימעל איז געשוואומען די שטילע גרויסע לבנה, באַלייכטענדיג גאַט׳ס וועלט מיט א זילבערנעם כישוף־שיין.

— ווי ביטער איז אונז איצט,—האָט די פּעלאַכין אָפּגעזיפצט און האָט זיך ווידער צוואוויינט.

זיי זיינען געגאַנגען איבער א וויסטען פעלד, וואָס איז געווען פּאַרוואַקסען מיט שטעכיגען גראָז, דערנער און ווילדע בלומען. עס האָט געבלאָזען א מאָרגען־ווינטל, די זון איז שוין אויפגענאַנגען, דאָס דערפעל איז געבליבען ווייט פון הינטען, און די אפּרים־בערג האָבען זיך פּארצוינען מיט א בלייבען, דינעם וואָלקען־שלייער.

מיטאָג צייט זיינען זיי צוגעקומען צו אן אייבירט־וועלדל און האָבען זיך אוועקגעזעצט אָפּרוהען און דערפרישען זיך מיט ברויט און וואַסער. עס איז פּארבייגעגאַנגען אן אלטער אראבער און האָט זיך אָפּגעשטעלט.

— וואוהין געהט איהר, פרויען? — האָט ער געפרעגט.

— איך בין אן אלמנה, — האָט די פּעלאַכין געענטפערט. — מיין מאן איז געפאַלען אין שלאַכט, און דאָס איז מיין טאַכטער, און מיר נעהן בעטען גאָט אויפ׳ן נביא׳ס קבר.

— זאָל אייך אללא בענשען אין אייער וועג, — האָט דער אלטער געזאָגט, און האָט זיך אנידערגעזעצט.

— גאָט האָט פּארלאָזט אונזער פאָלק, — האָט ווייטער געזעצט דער אלטער און ער האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען, ווי איבער׳ן גאנצען לאַנד נעהט ארום טרויער, ביטערער מזל, און שווערער, בייזער הונגער, און די קערפער פון די טויטע הייליגע מוסולמאַנער פּוילען אויף די פעלדער און וועגען, און שוואַרצע פויגעל דרעהען זיך סטייעס־ווייז איבער זיי, און קראָקען מורא׳דיג ווי איבער אומריינע נבלות, און די פרעמדע סאָלדאַטען פּארגוואַלטיגען זייע־רע ווייבער און טעכטער און שטעקען זיי אן מיט מיאוס׳ע קראנק־הייטען.

— אללא, אללא, — האָט געזיפצט די אלמנה. און דאָס פּנים בייס אלטען האָט אויסגעזעהן אזוי אומעטיג, אויסגעמאַטערט און

* * *

א ביסעל שפעטער האָט זיך דער אויטאָמאָביל אָפגעשטעלט און צוויי סאָלדאַטן האָבן ארויסגעטראָגן כאדידזשע'ן א האלב טויטע, האָבן זי אוועקגעלעגט לעבן וועג, אויפ'ן זאמד, און דער אויטאָמאָביל איז זיך אוועק ווייטער.

די מוטער האָט זיך א וואַרף געטאָן צו איהר טאָכטער, און רייסענדיג זיך די האָר פון קאָפּ, איז זי פארגאנגען אין א ביטערען געוויין, שרייענדיג:

— אָ, יאמא, יאמא, יאמא! מאמע! מאמע!

זעצט זיך מיט אונז, און מיר וועלען אייך אונטערפיהרען, דער וועג איז דאָך אזא לאַנגער און שווערער, — האָט ער פאָר־געלאָזט.

— זעה נאָר וואָס פאר א אויגען די קליינע האָט, — האָט דער ערשטער סאָלדאַט צוגעוואונקען.

און כאדידזשע איז געשטאַנען פאר זיי מיט אן אראָפגע־לאָזענעם קאָפּ, א דערשראָקענע ווי א יונגע הירשין. איהר גאנצער, שלאַנקער, בויגזאמער קערפער, מיט די קליינינקע, שטייפּע בריסט, אָנגעטאָן אין א לאַנגן וואָלענעם קלייד, וואָס איז נעווען אויסגע־נעהט מיט בלויע בלימלאָך, מיט דעם יונגען מיידעלשען טאטואיר־טען פּנים, מיט די מטבעות איינגעפלאָכטען אין די האָר, האָט די סאָלדאַטען צורייצט.

— וואָס מאכסטו מיט איהר לאַנגע רייד? — האָט דער ערשטער, אומגעדולדיק, געזאָגט. — שלעפּ זי מיט גענואלט, אויב זי ווילּ ניט מיט גוטען.

— ניין, ווארט אביסעל, — האָט דער צווייטער געזאָגט, און האָט ווידער אָנגעהויבען איינרעדען די ארבעקעם צו פּאָהרען מיט זיי.

אויסגעמאטערטע פון לאַנגען וועג און דורשט, און בארוהיג־טע פון די גוטע ווערטער, האָבען זיי ענדליך נאָכגעגעבען און געלאָזט זיך נעהמען פון די סאָלדאַטען אין אויטאָמאָביל, וועלכער איז גלייך אָפּגעפאָהרען ווייטער.

צוהן יונגע, שטארקע סאָלדאַטען האָבען גלייך ארומגעריג־געלט דאָס מיידעל, און זי איז געזעסען אויפ'ן ברעט ווארפענדיג פון אלע זייטען דערשראָקענע בליקען. די סאָלדאַטען האָבען אָנגעפאַנגען גראָב צו וויצלען זיך, און יעדער האָט געקוקט אויפ'ן מיידעל מיט א זשעדנעקייט פון א חיה און גערוקט זיך צו איהר אלץ נעהנטער.

— לאָזט זי אָפּ, איך בעט אייך, זי איז דאָך נאָך א קינד, — האָט די מוטער, ווייגענדיג גענומען בעטען און קושען די הענט ביי די סאָלדאַטען. נאָר עמיצער האָט זי אוועקגעשלייפּערט אָן א זייט און עס האָט זיך אָנגעהויבען א ווילד־ציניש געלעכטער, וואָס האָט פּארשטיקט די געשרייען פון כאדידזשע'ן.

פּאַרטאַכטער, אין בלויען אייגנעהילטער בין־השמשות, ווערט אלץ געדיכטער און געדיכטער און מען באמערקט גאָר ניט, ווי עס קומט אָן א שטילער, וואַרימער אויף־דער־נאַכט. די בוימער אונטער די פענסטער ווערען לעבעדיגער, שטיל שאָקלען זיי די צוויי־גען און ווארטען אויף דעם זילבער־טוי. א גאנצען טאָג האָבען זיי זיך אונטער די שטראַהלען פון דער הייסער זון געבראָטען און שטארק געבענקט נאָך א קיהלען ווינטעלע, קוקענדיג פּארשמאַכט אויפ'ן הימעל, צי עס רוקען זיך ניט אָן קיין וואָלקענס.

אין דעם ארבייטער־דעסטאָראן איז נאָך קיינער נישטאָ. די בעל־הבית'טע גרייט דעם לאנגען טיש.

— איהר זענט אהער געקומען אויף א לאנגער צייט? — פרעגט זי מיך.

— ביז' מען וועט די ווינטרויבען ארָאפּגעהמען פון די ווייגערטנער, — ענטפער איך. די שומרים עסען אלע ביי אייך?

— כמעט אלע, — ענטפערט זי. — באלד וועלען זיי קומען אהער.

פונ'ם שכנ'ישען ציימער הערט מען ווי פון יענער זייט וואנט פּאַרוויגט א פרוי א קינד זינגענדיג מיט אן אנגענעהמער שטימע. שטעל איך זיך אוועק בייס אָפענעם פענסטער, און אויפ'ן הארצען וועלט מיר עפעס אזוי גוט, אזוי רוהיג.

עס קומט אָן פון דער ארבייט דעם בעל־הבית'טעס טאַכטער, רבקה. זי איז א געזונטע, פעסט־געבויטע מיידעל, מיט צוויי בלויע אויגען און מיט א שווארץ חנ'עוודיגען פּנים.

ווי זי איז נאָר אריינגעקומען, האָט זי אין א ווינקעל אוועק־געשטעלט דאָס קוישעלע, און אין מיטען דערינען האָט זי זיך פּאַנאַנדערגעלאַכט, און דאָס נאנצע ציימער איז דערפון גלייך פול געוואָרען מיט פרייד און מיט דעם ריח פון פרישען גראָז.

— מאמע, איך בין שרעקליך הונגעריג, — זאָגט זי.

דערנאָך גיט זי א קוק אויף מיר, צולאַכט זיך ווידער און פרעגט:

— אַיהר זייט ווידער געקומען צו אונז?

און מאַרגען היט איך שוין די ווינגערטנער. איך זיץ אויף די טרעפּ פון ווענטער־ביידעל און קוק פון דערווייטענס אויף דער

וועו די ווינטרויבין בליהען

איך געה היטען די ווינגערטנער. די שמויגע שטאָדט מיט איהרע שמאָלע גאסען און געפלאָך איז שוין ווייט פון מיר. ביי די זייטען פונ׳ם קולטאנער וועג האָבען זיך בריים צואוואַרפען און זיינען אוועק העט ווייט פעלדער און פעלדער מיט ראָזעווע פלאָקס און מיט בלומען־קעפלאָך, וואָס זיינען לייכט און לופטיג ווי די פערערלאָך. פאר די אויגען האָט זיך א שפּרייט געטאָן די בלויע קייט פון די בערג פון יהודה מיט זייערע וואונדערבארע פּארמען — און עס איז מיט אמאָל געוואָרען אזוי גרינג און פריי צו אטעמען.

אָט איז די קאָלאָניע. פון דער ווייטענס זעהט מען שוין די ווייסע שול מיט די גרויסע פענסטער, אין וועלכע עס שפּיגעלט זיך אָפּ די אונטערגעהענדע זון; און ביי דער זייט, לעבען די קאָלוניסטען בוימער, שטעהט א קליין שטיבעלע. דאָס איז די באָד. באלד לעבען דעם שטיבעלע שטעהט א ברונען, וואוהין פרויען קומען מיט עמער און קרינגלעך און וואו קינדער שפּילען זיך מיט׳ן עזעלע וואָס שטעהט דאָרטען. ארבייטער מיט „פּיאָשען" אויף די פּלייצעס קומען אהין פון אלע זייטען זיך דערפרישען מיט דעם קאָלטען וואסער. דער וועכטער פון דער באָד, רבי ברוך, אן אלטער אויסגעדינטער ניקאָלאיעווסקער סאָלדאט, קען אלע בחורים ביי די נעמען.

— נאָר ניט אלע מיט אמאָל, חברה, — קאָמאַנדעוועט ער. — שטעהט „סמירנאָ". פאר אלעמען איז קיין פּלאַץ ניטאָ. העי, בנציון, דו ביזט מיר שוין שולדיג דריי מעטאליק. דו מיינסט, אז ווייל איך בין שוין א זקן, האָב איך שוין קיין זכרון ניט? ניין, גוטער ברודער, האָסט א טעות!

איך געה ווייטער, צום ארבייטער־דעסטאָראן. דער שטילער,

א מעשה'לע וועגען דעם, ווי גאָט האָט זיך אויף דעם הייליגען דערוויש דערבאַרעמט און איהם צוגעשיקט א קאַלטען וואַסער־קווא'ל אונטער'ן שאָטען פון א הויכען פֿאַלמען־בוים, וואו דער נביא האָט זיך פֿאר איהם באַוויזען.

האַלבע נאַכט.

איך גיה איבער די אַלעען פון דעם מאַנדעל־גאָרטען, וואָס ליגט צוואַווישען ביי דעם בערגע'ל פונ'ם ווייניגאָרטען. די בוימער רוישען, און מיר דאַכט זיך אַלץ, אז אַראַבער באַפאַלען די קאַלאָניע און הרג'ענען דאָרטען אַוים מענער, פרויען און קינדער. אַלעמאָל דוכט זיך מיר, אז איך הער, ווי פון דאָרטען שרייט מען פֿאַר־צווייפעלט: „ראַטעוועט"!

אָבער איך באַרוהיג זיך אַליין:

„עט, נאַרישקייטען! דאָס רוישט בלויז דער ווינט און די שאַקאַלען וואָיען".

— איך דערפיהל, ווי איך בין זעהר מיער. עס ווילט זיך שלאָפען. זעץ איך זיך אוועק אויף דער ערד, און באַלד הויבען מיר זיך אָן צו פֿלאָנטערען אין קאָפ עפעס אזעלבע משונה'דיגע, פֿאַנטאַסטישע זאַכען. עס פאַלט מיר איין, אז איך בין א וואַנדע־רער אין די וויסטע בערג. ניין — איינער פון דעם חיל פון יהושע בן נון; מיך האָט מען געשיקט אַלס מרגל צו זעהן וואו דעם שונא'ם מחנות געפינען זיך; וועז די זון וועט אויפגעהן אין מזרח, וועט יהושע בן נון דעם שונא'ם מחנות באַפאַלען; איך וועל זיך אין דער שלאַכט שטאַרק אויסצייכענען און וועז איך וועל זיך מיט נצחון אומקערען צוריק אהיים, וועלען מיר אקעגען געהן מיט טענץ און געזאנג די שווארץ־הויטיגע טעכטער פון יהודה, פונקט ווי יפתח'ס טאָכטער איז ארוים מיט פויקען און טענץ.

— שלאָפסט?

איך גיב זיך א כאַפ אן איבערגעשראָקענער, איך דערזעה, ווי לעבען מיר שטעהט דער עלטסטער שומר פון דער קאָלאָניע.

ענדליך הויבט אָן טאָגען. א געדיכטער טוי פאַלט אויף דער ערד, און דער ליכטיגער מאָרגען־שטערן צוברעכט זיך הע'ל אין מזרח, באַפוצעלדיג אין פורפור און אין גאָלד די אַלע וואָלקענס, וואָס האָבען זיך ביינאַכט אָהן א ציעל און אָהן א תכלית ארומגע־בלאָנקעט איבער'ן הימע'ל אין דער פינסטער.

קאָלאָניע, וועלכע שפּרייט זיך פֿאַר מיר, איינגעהילט אין דעם גרינעם פון די מאַנדלען און אָראַנזשען־גערטנער.

עס רוקט זיך אָן דער בין השמשות. אין דער בלויער לופט שוועבט א שטילער אומעט. א שטיל ווינטעלע בלאָזט און שאָקלט די צווייגען, און עס דאכט זיך, אז שטילערהייט זיינען זיי מתפלל: „דערבאַרעמדיגער גאָט! דערבאַרעמדיגער גאָט!" און העט־ווייט אַיבער'ן ים, מיט בלוטיגער רויטקייט אין זיך איינגעזאַפּט, רוקען זיך פּארשיידענערלייַ משונה'דיגע וואָלקענס, איינער א גרויסער, מיט פּורפּורנע קאַנטען, קוקט אויס ווי א ריזיג גרויסער פויגעל מיט איין פּוס און מיט א לאַנגען שארפען שנאָבעל. א צווייטען קוקט אויס ווי אן אור־אַלטער גאָט פון מצרים, אויף וועלכען עס פאַהרט רייטענדיג א אינגעלע מיט רויטע בעקלאָך און מיט צושפּרייטע הענט. און די איבעריגע קוקען אויס ווי די גייסטער, וועלכע היטען די אוצרות פון די בערג.

„עס וועט היינט זיין א פינסטערע נאַכט", — קלער איך מיר. און עס פאַלט אויף מיר א שרעק.

פון דער קאָלאָניע דערטראָגען זיך צו מיר אויף די פליגלען פונ'ם ווינט אָפּגערישענע קלאַנגען פון מענשליכע קולות. איך ווייס, אז מיט וועכטער האָט זיך שוין ניט איינמאָל אן אומגליק געטראָפּען, און איצט קומט מיר אלץ אויפ'ן זינען די אלע וועכטער, וועלכע זיינען דער'הרג'עט געוואָרען. איך זעה זיי מיט די אויגען און האַלט אין איין קלערען וועגען זיי.

עס איז געוואָרען פינסטער.

איך באַהאַלט דעם לייטער צווישען די בוימלאַך און הויב זיך אָן ארומדרעהען ארום דעם ווייננגאָרטען. די מורא, וואָס לויערט פון אלע ווינקעלאך ארום, צווינגט מיר ארומצוקוקען זיך אין אלע זייטען. דער ווינט הויבט אָן בלאָזען שטאַרקער. איך געה צו צום וועכטער, וואָס געפינט זיך ניט ווייט, צו דעם אַלטען קאַפּלאָן. ער שטעהט איינגעבויגען איבער א קליין פייערל און גרייט פאר זיך צו עסען, און אויף דער ערד, איינגעהילט אין „אבאיע" ליגט דער יונגער אראבער לאַסעם, און עפּעס אזוי אומעטיג און האַרצריייסענד זינגט ער אויס א מעשה'לע וועגען א חיילישען דערווויש, וועלכער האָט לאַנג געוואַנדערט איבער דעם מדבר, אויסגעהענדיג נאָך א טרונק וואַסער;

טאָן אין שווארצען. ווי קליין זיי קוקען אויס פון דער ווייטענס! עס קאָן זיין, אז די אראבערין איז גראָד זעהר א שעהנע און האסט דעם אלטען מאן, וועלכער צווינגט זי נאָכצוגעהן נאָך איהם א בארפוסע אויף די הייסע שטייגער פון דעם ווייטען וועג... און אפשר איז דאָס גאָר אן אלטע מאמע מיט א קראנקען זוהן, און זיי איילען זיך בוידע קיין מעקא בעטען גאָט אויפ'ן נביא'ס קבר.

אויף דער סטעזשקע, צווישען די קוסטעס, באווייזט זיך משה'לע דער שומר. ער איז א קאָלאָניסט'ס א זוהן. א שטארקער, א געזונטער בכור'ל מיט צוויי שוואַרצע אויגעלאך און מיט א קאָפּ, וואָס איז שטענדיג פול מיט טרוימען און חלומות. זיין פריינד, דער אלטער קאפלאן, שלאָפט איצטער. לאסעם איז אוועק צו זיין וַוייב אין דאָרף, און משה'לע האָט דאריבער ניט פאר וועמען אי־ן בערצוגעבען זיינע טרוימען וועגען די פארשיידענע וואונדערבארע מדינות, וועגען די זעלטענע אוצרות אין די ווייטע בערג — די טרוימען, וועלכע וועלען געשאפען אין זיין מוח אַין די פינסטערע נעכט, וועו ער היט די ווייגערטנער.

ער זעצט זיך אוַועק און פרעגט:

— ווי אזוי לעבען מענשען דאָרטען, פון יענער זייט ים? דערצעהל מיר! דאָרטען היטען אויך אידען די ווייגערטנער און אראבער באפאלען זיי ביינאכט? ...

— אלע, אלע באפאלען די אידען. אָבער היטען היטען זיי פרעמדע וַוייגערטנער און די בעלי־בתים האָבען זיי דאָרטען ניט ליב...

— פאר וואָס? — פאַרטראכט זיך משה'לע.

דערנאָך פרעגט ער:

— איז דאָס אמת, וואָס לאסעם זאָגט, אז אין די בערג זיינען באהאלטען גאלדענע אוצרות און וועו מען געפינט זיי, קאָן מען וועדען רייכער אפילו פונ'ם סולטאן?

— אמת, אמת.

די זון לאָזט זיך ארונטער אלע נידעריגער און נידעריגער. די בוימלאך האָבען זיך ווי פונ'ם שלאָף אויפגעכאפט און עס האָט זיך דערהערט וַוי זיי שעפטשען שוין זייער פארנאכטיגע תפלה. דער טאָג וועדט פאמעלאך פארשוואונדען און אין די פעלדער צולעגען

פּאמעלאך לאָז איך זיך געהן צום וועכטער־בויידעל. איבער'ן גאנצען קערפּער פּיהל איך א מין זיסע מידקייט און עס ווילט זיך מיר אזוי שלאָפן. פון די קוסטעס, וועלכע זיינען מיט טוי באַשפּריצט, טראָגט זיך א דופטיגער ריח. אן איבערגעשראָקענער שאקאל אנטלויפט און באהאלט זיך הינטער די ווַיינגערטנער.

מיט עטליכע שטונדען שפּעטער דערפיהל איך, ווי די שטראַהלען פון דער זון וועקען מיך. איך טו זיך אָן שנעל און גיה באלד אוועק באָדען זיך אין א נאָהענטער באיארע. דאָרטען געפינט זיך א בריטע „בירקא", פון וואנען די וואסער שטראָמט דורך רינוועס אין גאָרטען אריין, באפרישענדיג די בוימער. ביי די טויערען פון דער באיארא שטעהט א באָרפוסע בעדואינער מיידעל, וועלכע קוקט אזוי שטאָלץ ווי א שטרענגע פרינצעסין.

— פון וואנען ביזטו?

— איך בין פון די בערג, חאוואדזשע,—ענטפערט זי, עפענענדיג דעם טויער.

אין גאָרטען ארבייט רבקה און צוויי יונגע לייט. מיט „פּיאָשען" צוגראָבען זיי די ערד ארום די בוימער. וועו זי דערזעהט מיך, גיט זי א וואָרף דעם "פּיאָוש" אין א זייט און גיט זיך א גלייך אוים מיט איהר גאנצען, שלאנקען, פעסטגעבויטען קערפּער, פון וועלכען עס אטעמט פשוט מיט כח און גבורה.

— אויף דער נאכט וועל איך קומען צו דיר אין וַיינגאָרטען,

— זאָגט זי מיר.

די ארבייטער לאכען:

— אזוי, אזוי.

זיך אויסגעבאָדען, גיעה איך צוריק צום וויינגאָרטען, און אויפ'ן וועג ריים איך געלע, שמעקענדיגע בלימעלאך. און בייטאָג ליג איך א פארמאטערטער פון היץ, אין שאָטען, ביים בויידעל און קוק אין דער וויטקייט. וויט־וויט פונ'ם וויינגאָרטען, דאָרטען וואו עס זעהען זיך די בערג פון יהודה, נעהען ערגיץ אויפזאמע וואנדערער און פון צייט צו צייט ציהען זיך וועלבליודען־קאראוואנען. די בלויע לופט איז ווי פארגליווערט. די קוסטעס דרעמלען, אטעמענדיג מיט דעם געשמאקען ריח פון די בליהענדע וויינטרויבען.

— אט דאָרטען, — קלער איך מיר פויל, — פאָהרט זיך אן אראבער אויף אן עזעלע און נאָך איהם שלעפּט זיך א פרוי, אָנגע־

שרעקליך היים. מיר זיינען מיד, דערזעהען מיר, ווי ביים וועג וואקסט א צעדערבוים, זעצען מיר זיך אוועק אין זיין שאטען. ארום און ארום זאמלען די שניטער און שניטערקעס די סנאפעס אויף די פעלדער הינטער די פעלדער זעהט מען די ווייסע, דארפישע שטיבלאך און די גרינע גערטנער ארום זיי.

— עס איז נאך ווייט? — פרעגט רבקה, ארויפלעגענדיג איהר מידען קאפ אויף מיין אקסל.

— הינטער יענעם בארג, אין א טיפען טאל, שטעהט דאס שטיבעלע, וואו מיין מאמע וואוינט. דארטען ווארט זי אויף אונז.

עס גענטט פארביי א בעטלער אין א צוריסענעם מאנטל. ער איז בארפוס. די טרוקענע, שווארצע הויט פון זיינע פיאטעס איז צושפאלטען. ער קוקט אויף די שניטערס און, אויפהויבענדיג די הענט צום הימל, זאגט ער ארוים הויך אויפ'ן קול:

— גאט, בענש זייער ארבייט!

— דאס איז א נביא, — שעפטשעט שטיל רבקה. — לאמיר זיך צוריהרען צו זיינע צוריסענע קליידער.

דערנאך גענהען מיר צו צו די שניטערס, און מיר זיינען אזוי מיד.

— איך בין דורשטיג, — זאגט רבקה.

די שניטערס רינגלען אונז ארום און דערלאנגען אונז קריגעלאך מיט קאלטען וואסער.

— טרינקט, טייערע! — הערען זיך שטימען פון אלע זייטען.

— טרינקט, דאס וואסער איז פריש.

א יונגע שניטערין מיט גרויסע זילבערנע אויערינגלאך, שרייט אויס אין דער הויך:

— אך, איך האב געטראפען! דאס זיינען פארליבטע!... איך דערקען דאס אין זייערע אויגען... לאמיר זיי מיט בלומען באוואהרפען!

— מיט בלומען! מיט בלומען! — כאפען אלע אונטער. — זיי זיינען ביידע יונג און שענה.

און פונקט ווי א רעגען פון לעבעדיגע העל־קאלירענדע זומער־פויגעלאך הויבען פעלד־בלומען אן צו פאלען אויף אונז. מיר ווערען פשוט דערטרונקען אין בלומען. און רבקה בעט זיך: „לאמיר אוועק פון דאנען. זיי וועלען אונז מיט די בלומען דערשטיקען".

זיך די פארנאכטיגע שאטענס און די שפיצען פון די בערג פון יהודה ווערען באגילדעט פון די לעצטע שטראהלען פון דער זון.
— מען דארף ווידער געהן היטען די ווינגערטנער!

* * *

רוהיג און געמיטליך געהען זיך די טעג. איך האָב דאָס געפיהל, גלייך ווי איך וואלט אין א פריהלינגס פריה־מאָרגען אויף א ברייטען פעלד געגאנגען דער זון אנטקעגען. מיט די וועכטער טרעף איך זיך זעלטען. די צייט פארברענג איך מיט משה'לען און מיט'ן אלטען קאפלאן, מיט וועלכען איך האָב ליב צו שמועסען וועגען גאָט, וועגען דער שהנער וועלט און וועגען אנדערע פראגען. דער אלטער האָט א סך געזעהן אין זיין לעבען, א סך געטראכט און איצט איז ער צופרידען דערפון, וואָס ער היט די ווינגערטנער אין אייגענעם לאנד.

אָפטמאל, אין די אויפדערנאכטען, קומט צו מיר רבקה. פון דער ווייטענס, נאָך איידער זי קומט צו צום ווינגאָרטען, זינגט זי א ליד און איך דערקאָן איהר שטימע. וועז זי קומט צו, צולעגען מיר א פייער, זעצען זיך אוועק דערביי — און וואָס מיר צורעדען! זי האלט אין איין שטעלען פראגען: פאר וואָס עס חלום'ען זיך מענשען אזעלכע משונה'דיגע חלומות? וואָס איז ליבע? וועגען דעם קלערט זי שטענדיג... זי איז נאאיוו ווי א קלייניע מיידעלע, די רבקה. דערנאָך, זאגט זי, אז זי איז מיד און לעגט זיך אוועק לעבען פייער.

— רבקה, דו שלאָפסט? — פרעג איך, אָנבויגענדיג זיך איבער איהר.

זי אטעמט שטיל און א קוים מערקבארער שמייכעל שוועבט אויף איהר ליבליכען פנים.

— דו שלאָפסט?

זי ענטפערט ניט.

און דאָס הייסט, אז איצט מעג מען איהר געבען א קוש...

אָפטמאל, נאָך איהר אוועקגעהן, זיץ איך לאנג ביים פייער, וואָס טליעט נאָך קוים־קוים און טרוים. מיר דוכט זיך, אז איך געה מיט איהר צו א ווייטען היימישען דאָרף. אין דרויסען איז

דיגע אויגעלאך און מיט צובלאָזענע עקען נעהנטער צו די ווייגערט־נער.

פארטאָג צינדען די וועכטער אונטער די ביידלאך. דאָס ברענ־גען זיי א קרבן צו דעם גאָט פון ליכט און פרייד. באלויכטען פון דער רויטער שיין שטעהען זיי אלע אין א ראָד און זינגע חוי "שבועה", און אויף די בערג פון יהודה צינדען זיך אָן די ערשטע שטראהלען פון דער זון.

* * *

איך קער זיך אום צוריק אין שטאָט. אויף די ווייגערטנער איז אלץ שטיל, אָפּגעשטאָרבען. ביי דער טיר פון דער ארבייטער־קיך שטעהט רבקה און קוקט, ווי איך לאָז זיך געהן צופוס אויף דעם וועג, וואָס פיהרט אוועק פון דער קאלאָניע.

איך שטעל זיך אָפּ און שריי אויס, מאכענדיג צו איהר מיט דער האנט:

— שלום!

און זי ענטפערט:

— שלום! פארגעס ניט און קום איבעראיאָהר.

און איך געה ווייטער.

אָט אזוי טרוים איך, זיצענדיג ביי דעם פייער, וואָס טלִיעט נאָך קוים־קוים.

אויף די אנדערע וַוייִנגערטנער שפּאַצירען ארום די וועכטער. פון דער קאָלָאָניע קומען צו זיי מיידלאָך. מען זינגט ארום די פּאַנאַנדערגעלָענטע פייערען, וואָס ברענען אזוי פּרעהלאָך, און אָפּט טאַנצט מען ביז'ן וויסען טאָג אריין.

* * *

ענדע יולי.

פון די גערטנער הויבט מען אָן ארונטערצונעהמען די וויינ־טרויבען. בחורים, מיידלאָך און קינדער, אלע אָנגעטאָן אין וויסען, מיט ברייטע שטרויענע קאפּעלושען, ארבייטען פלִייסיג, לאכענדיג און זינגענדיג. שלאנקע "פאלאשקעס" מיט זילבערנע מטבעות אין די לאנגע צעפּ, האלטען אין איין טראָגען קוישען מיט וויינטרויבען אין די וועכטער־ביידלאָך, פון וואנען עס ציהען זיך אָהן אן אויפהער קעמעל־קאראוואנען צום קעלטער, וואו מען ארבייט שוין בייטאָג און ביינאכט.

איך ארבייט מיט רבקה'ן צוזאמען. כדי צו זיין באשיצט פון דער זון, האָט זי זיך דעם קאָפּ מיט א וויסען טיכעל ארומגעבונדען, און דאָס פּאָסט איהר זעהר שעהן. מיר האלטען זיך די גאנצע צייט צוזאמען און איך באלעווע זיך אלע מיט איהר. מיט א קוש צוקווועטש איך וויינטרויבען ביי איהר אויף די ליפּען, אָפּפּארבענדיג זיי מיט א נעדיכטען טונקעל־רויטען זאפט. זי וועהרט זיך, בייזערט זיך כלומרשט און לאכט, און דאָס פּאסט איהר זעהר שעהן.

— נעמוג שוין, נעמוג שוין! דו ביזט צופיל פּארשייט!

— נאָך איינמאל! — בעט איך זיך ביי איהר אוּן נעהם זי ארום.

די ארבייט איז נעענדיגט.

אלע וועכטער מאכען א גרויסע שמחה. מען טרינקט וויין, מען טאנצט, מען זינגט, מען דערצעהלט זיך מעשה'לאך און מען שיסט אין דער לופטען, ארויפווארפענדיג א שרעק אויף די שא־קאלען, וועלכע רוקען זיך ברוגזה, שטילינקערהייט, מיט ברענע־

קומען צו נעכטיגען און די געשטאַלט פון א שטילען מאַנאַך, מיט וועמען איך האָב זיך געהאַט באַפרייַנדעט, איז פאר מיר ארויס־געשוואומען. און איך האָב באשלאָסען ביי איהם אָנקלאָפען אויפ'ן וועג.

איך בין געגאַנגען און וועגען איהם געקלערט, און די נאַכט איז געווארען אַלץ פינסטערער. קלייניגקע שאקאַלען מיט פייער־דיגע, הונגעריגע אויגען האָבען מיר געהאַלטען אין איין איבער־לויפען דעם וועג, באַהאַלטענדיג זיך אין די שפאַלטען פון די בערג.

שפעט אין אוועגט בין איך צוגעקומען צו אן אראבישער קרעטשמע. וואו אין שאטען פון הונדערט־יאָהריגע דעמבעם האָט געפלאָסען א קוואל פון קאַלטען וואסער. דאָרט איז געשטאַנען א קאַראַוואַן, וואָס האָט געפיהרט טייערע טערקישע טעפיכען, זיידענס, סאמעט צו די ירושלימ'ער סוחרים. די פיהרער פון קאַראַוואַן האָבען אָנגעטרונקען די קעמלען און זיך געקליבען וויייטער אין וועג. ביים אריינגאַנג פון דער קרעטשמע איז געזעסען אן אַלטער אראבער, דער בעל־הבית, און גערויכערט קאַליאַן. ער האָט מיך געפרעגט, צי האָב איך קיין מורא ניט צו געהן אַליין, און וועג איך האָב זיך אָפגעזעגענט מיט איהם, האָט ער שטיל א זאָג געטאָן:

— גאָה אין פרידען.

ארום האַלבע נאַכט בין איך צוגעקומען צום גריכישען מאָנאַסטיר, וואָס איז געשטאַנען ניט וויייט פון אן אראבישען שטעטל. איך האָב אָנגעקלאָפט. ווי שטענדיג האָט מיין באַקאַנטער מאַנאַך מיר געעפענט דעם טויער און מיר פריינדליך אויפגענומען: נומען:

— איהר וואַנדערט אַלץ ארום אַליין דורך די נעכט, — האָט ער א זאָג געטאָן. — ווייזט אוים, איהר בענקט נאָך עמיצען.

מיט'ן לאמטערענדל אין האַנט, האָט ער מיך אריינגעפיהרט אין זיין צעל און דאָרטען אָנגעצונדען א קראַסין־לעמפעל. אין ווינקל אויף דער וואנד האָב איך דערזעהן א גרויסען זילבערנעם קרוצעפיקס.

— זיצט, — האָט ער געזאָגט און מיך געמומען פאַנאַנדער־פרעגען, ווי עס לעבט זיך מיר.

דער יאסמין־אראמאט

וועז אין ירושלים האָבען זיך די ווייטרוּבען צובליהט,
האָט מיך א ציה געטאָן צו די קאָלאָניעס פון יהודה.

ווי נאָר די היץ איז אָפּגעפאָלען און דער טאָג האָט קיהל
אן אטעם געטאָן, בין איך ארויס פון מיין הויז און זיך געלאָזט
געהן צו די אלטע שטאָדט־טויערען. דאָרטען צווישען א גרופּע
בעטלער און בלינדע אראָבער, וואָס זיינען געזעסען אויף דער ערד
מיט מעשענע שיסעלאָך אין די אויסגעשטרעקטע הענט און זינ־
גענחיג געבעטעלט, האָב איך זיך אביסעל אָפּגעשטעלט, געלאָקט
פון דער אור־אלטער הייליגער שטאָדט, וואָס איז געווען איינגע־
טונקט אין דעם העל־גאָלדענעם ליכט פון דער פּאַרגעהענדער זון.

נאָכדעם בין איך אוועק ווייטער. און וועז איך בין שוין
געווען אין די בערג, האָט די זון זיך שוין אָנגעפאָנגען צו זעצען
און מיין נשמה איז אָנגעפילט געוואָרען מיט יענעם שטילען
הייליגען טרויער, וואָס שוועבט ארום שטענדיג איבער אָט דעם
וויסטען פארלאָזענעם לאנד.

איך בין געגאָנגען לאָנגזאָם, ווי א בעטלער, מיט א טאָרבע
אויף די פלייצעס, מיט א שטעקען אין האנט, ווי א פילגער, וואָס
איז געקומען אהער פון א ווייטען לאנד מתפלל צו זיין אויף די
קברים פון די גרויסע נביאים און טרעטען אויף די שטעגען,
וואו עס האָבען אמאל געבלאָנדזשעט די פאַסטוכער פון ישראל,
זינגענדיג שיר השירים...

איך בין געגאָנגען לאָנגזאָם, און די זון האָט זיך שוין אינ־
גאנצען געזעצט הינטער דעם איינזאמען פאלמען־בוים אויפ'ן בארג
און דער וועלט איז צוגעפאלען.

עס איז מיר ארויף אויפ'ן זינען א גריכישער מאָנאָסטיר,
וואָס שטעהט דאָרטען אויפ'ן וועג, וואו מיר פלענט אָפט אויס־

געלען קאָליר. ער איז אריין אין הויז. אין א נידעריגען צימער, באהאנגען מיט טייערע טעפיכער, האָט איהם איישא באגעגנט. איהר פנים איז געווען אָפּגעדעקט, און געווען איז ער טונקעל־ברוין און ווייך, ווי סאַמעט. זי האָט געטראָגען אן אויסגענעהט קלייד און קלייניגקע שיכלאך מיט גאָלדענע אוזאָרען.

— דאָס איז מיין ברודער, — האָט די נייטאָרין געזאָגט — ער האָט אייך געוואָלט זעהן.

איישא האָט א שמייכעל געטאָן, דערלאַנגט איהם די הענט און אָנגעפאַנגען צו רעדען פראַנצויזיש. און איהרע אויגען, שווארצע ווי קויל, האָבען אויסגעדריקט נייגעריגקייט און פרייד. נאָכדעם האָט מען איהם איבערגעלאָזט אליין און מען איז אריין אין א צווייטען צימער צו מעסטען א קלייד. און ער האָט זיך אוועקגע־שטעלט ביים פענסטער און פארטראַכט געקוקט אין גארטען, וואו דער שטראָם פון א גרויסען פאָנטאַן האָט געפינקעלט, ווי א רעגען־בויגען אין די שטראהלען פון דער פארגעהענדער זון. און ווען די מיידלאך זיינען צוריק אריין צימער, האָט א דינסט אריינ־געבראכט קאפע אין קלייניגקע פארצעליינע טעפעלאך. זיי האָ־בען זיך אַרומגעזעצט אַרום טיש. איישא האָט איהם געפרעגט, וואָס ער טוט, און זי האָט זיך שטאַרק פאראינטערעסירט מיט די שולען, וועגען וועלכע ער האָט איהר אָנגעפאַנגען צו דערצעהלען. זי האָט זיך געהאלטען איינפאַך, פריי, און אין געשפּרעך האָט זי ארויסגעצייגט א סך באלעזענקייט. ער איז געווען באצויבערט.

פאר'ן אוועקגאַנג האָט זי איהם געגעבען א בינטעל יאסמין־קווייטען און געזאָגט אז דאָס איז איהר באליבטע בלום, און זאל ער צו איהר קומען. אויפ'ן צווייטען טאָג אין דער זעלביגער צייט איז ער שוין געווען ביים טויער פון איהר גארטען. זי איז געזעסען לעבען פאָנטאַן און איהם באמערקט, איז זי אויפגעשטא־נען און אריין אין הויז. דאָס הארץ איז איהם איינגעפאלען, נאָר עם האָט זיך באוויזען א דינסט און איהם א רוף געטאָן. איישא האָט איהם ווידער באגעגנט אין דעם זעלביגען צימער.

— מיר טוט הנאה, וואָס איהר זייט געקומען, — האָט זי געזאָגט, — נאָר זייט פאָרזיכטיג, אז מיין פאָטער זאל אייך ניט באמערקען. נאָכדעם האָט זי איהם אוועקגעזעצט לעבען זיך אויף א ווייכער סאָפא און אָנגעפאַנגען דערצעהלען וועגען זיך, ווי זי

זיין טונקעל פֿארטראכט פּנים איז געווען בלאַס, און מיר האָט זיך געדוכט, אז עס איז אויסגעפֿארט געוואָרען פֿאר דער קורצער צייט, וואָס איך האָב איהם ניט געזעהן.

ער האָט זיך געזעצט לעבען מיר. א מערקווירדיגע רוהיגקייט האָט געשטראָמט פון אָט־דעם מענשען. און זיין ווייבע ברוסט־שטימע האָט איינגעווינגט, ווי א הייסיש לידעל... לאַנג זיינען מיר געזעסען און גערעדט. ער אַיז עפּעס געווען באַזונדערס טרויעריג אין יענער נאכט. אָפּט זיך פֿארטראכט און אלץ געוואָרפּען בענקענדע בליקען אויף דעם גרויסען, זילבערנעם קרוציפיקס, וואָס איז געהאַנגען אין ווינקעל. נאָכדעם האָט ער מיר געזומען דערצעהלען ווענען א טערקישער מיידעל, וואָס איז איבער איהם געשטאַרבען. דאָס איז געווען מיט א יאָהר צוויי צוריק. ער האָט געוואוינט אין סמירנא. ער איז דאָרט געווען א לערער אין א שולע. אין יענעם הויז, וואו ער האָט געהאַט א צימער, האָט אויך געוואוינט א נייטאָרין, מיט וועלכער ער פֿלענט זיך אָפּט טרעפּען. איינמאל רופט זי זיך צו איהם אַן:

— קומט, איך וועל אייך באקענען מיט א זעהר רייכער און שענער טערקישער מיידעל, איכ'ל זאָגען, איהר זייט מיינער א ברודער.

ער האָט זיך דערפרעהט. אָט־די גענהיימנספולע וועזענס, מיט די פארהילטע פּנימ'ער, האָבען איהם שטענדיג צו זיך געצויגען. אין עטליכע טעג ארום איז די נייטאָרין מיט איהם אַוועק. דעם גאַנצען וועג האָט זי זיך מיט איהם גערייצט, אז די טערקישע מיידעל וועט איהם אזוי באַצויבערען, אז ער וועט מיט איהר גאָר אויפהערען צו רעידען. זיי זיינען צוגעקומען צו א קליינינקער וויילע, ארומגערינגעלט מיט א גרויסען גארטען, לעבען ים. שוין פון דערווייטען האָט ער דערשפירט א שטאַרקען גערוך פון יאַסמין, וואָס האָט איהם אָנגענהויבען צו טומלען דעם קאָפּ. די נייטאָרין האָט איהם איבערגעלאָזט לעבען טויער, און אליין איז זי אריין אין הויז. אין עטליכע מינוט ארום האָט אן אלטע דינסט איהם אַרויסגערופען. דורכגעהענדיג דעם גארטען, האָט ער אומעטום געזעהן א סך יאַסמין־קווייטען און זייער אראַמאַט האָט איהם אלץ מעהר צוטומלט זיין קאָפּ. זיי האָבען געבליהט קופּעסווייז, און די אנדערע בלומען האָבען זיך פארלוירען אין זייער וויים־

נידעריגען ציטער אויף דער ערד, באַשאָטען מיט יאָסמין. פאר איהם האָט זי איבערגעלאָזט א קורץ צעטעלע: „איך האָב דיך ליב געהאט".

———

וועו איך האָב פארלאָזען דעם מאָנאָסטיר, איז שוין די זון פון לאַנג געהאט אויפגעגאנגען. מיין באקאַנטער מאָנאך האָט פאר מיר געעפענט דעם טויער.

— געהט אין פרידען, — האָט ער מיר געזאָגט, ער איז געשטאַנען פאר מיר א בלאסער, פול מיט הכנעה, אין דער לאנגער שוואַרצער ראָבע מיט אן אראָפגעלאָזטען קאָפּ. איך האָב איהם די האַנט, און בין אוועק צו דער אידישער קאָלאָניע, וואו די וויי־טרויבען האָבען זיך שוין געהאט צובליט.

וואוינט אליין, און אז צייטענווייז באפאלט זיך א בענקעניש ביז טרעהרען פון אזא איינזאמקייט. ער האט אויף איהר געקוקט און דער פאר'שבור'ענדער יאסמין־ארמאט, מיט וועלכען, ווי איהם האט זיך געדוכט, איהר גאנצער יונגער קערפער איז געווען דורכגעזאפט, האט איהם ווי איינגעווינט.

און אזוי האבען זיי זיך אנגעפאנגען צו באגעגענען אלע אוועגט. די דינסט האט געהיט ביים טויער, דער פאטער זאל פלוצלונג ניט אנקומען. אפטמאל פלעגט זי אין א הויכען זיל־ בערגעם בשמים־לעמפעל רויכערען טייערע געווירצען, וואם האט נאך שטארקער געווקט אין זיי די תאוה.

איינמאל, אין איהר געבורטס־טאג, האט ער איהר נעבראכט א גאלדענעם מדאליאן. זי האט איהם ניט געוואלט נעהמען.

— איך פארלאנג נאר דיין ליבע, — האט זי געזאגט. און ווען זיי זיינען ארוים אין גאס, האט זי צו זיך צוגערופען אן ארימען אינגעלע, איהם א קוש געטאן אין קאפ און איהם אווק־ געגעבען דעם מדאליאן...

עס זיינען אווק טעג נאך טעג. איינמאל איז ער געקומען צו איהר אזן דערצעהלט, אז זיין מוטער, א פרומע אלטע פרוי, בעט איהם קומען אהיים אן חתונה האבען. דאס האט ער נע־ שפאסט, נאר איישא האט אויפ'ן צווייטען טאג דורך דער דינסט איבערגעגעבען, אז זי קען איהם איצט ניט זעהן. ער איז בייז געוואָרען און איז אווק. אזוי האט זיך אנגעפאנגען זייער ער־ שטער ברוגז. א סך טעג האט ער זי ניט געזעהן. נאכדעם האט ער איהר אנגעשריבען א בריף, אז ער פאהרט אווק אן וויל זי זעהן. זי האט איהם געענטפערט, אז ער קען קומען. זי האט איהם באגעגענט שווייגענד. זי איז געווען בלאס, טרערען האבען געפינקעלט אין איהרע אויגען. זי האט איהם נאר געפרעגט, וואם ער וויל. ער איז צוגעפאלען צו איהרע פים, געקושט דעם זוים פון איהר קלייד און געבעטען איהם פארגעבען. מיט די אויגען נאר האט זי אנגעצייגט אויף דער טיר, אז ער זאל אווק־ געהן. ער איז ארויסגעגאנגען און הינטער זיך דערהערט איהר געוויין. ער איז אפגעפאהרען. אין עטליכע טעג ארום האט ער דערהאלטען א בריף פון דער נייטארין, אז איישא איז ג־ שטארבען. זי האט זיך פאר'סמ'ט. מען האט זי געפונען אין דעם

דריטע אָפּטיילונג

די קליינע פאַולינאַ

דער דאָקטאָר פילאָזאָף סטאַראָבינסקי איז געווען א מענש ניט קיין באַוועגליכער, מיט זעהר א בלאַסען פנים, אויף וועלכען עס האָט שטענדיג געשוועבט א שטילער און גוטמוטיגער שמייכעל.

אין דער אימיגראַנטען קאָלאָניע האָבען אלע געקוקט אויף איהם ווי אויף א מאַדנער בריאה. מיט קיין פרוי האָט מען איהם קיינמאָל אין ערגעץ ניט באַגעגנט, און אויף דעם חשבון פלעגען טאַקי די סטודענטען גאַנץ אָפט אפלאכען פון איהם; מען פלעגט דערצעהלען אזא חכמה:

איינמאָל האָט איהם א גאַסען־מיידעל אפגעשטעלט אין גאַס און איהם פארגעשלאָגען, ער זאל מיט איהר געהן פארברענגען; האָט ער, דער דאקטאָר פילאָזאָף, פאר איהר זיך גאַנץ העפליך א נייג געטאָן, און אַנטשולדיגענדיג זיך געענטפערט, אז ער איז א וועגעטאריאנער און עסט ניט קיין פליישיגס...

יעדען פריה־מארגען, פונקט ניין א זייגער, פלעגט ער, מיט א פארטפעל אונטער'ן אָרם, אוועקגעהן אין דער גרויסער ביבליאָטעק, און דארטען האָט ער זיך לאנג אין אַלטע ביכער געגריבעלט, ארבייטענדיג איבער זיינע פילאָזאפישע ווערק, און אין די אויף־דער־נאכטען פלעגט ער לאנג זיצען אין א קאפע־הויז, וואו מוזיק שפילט און פון דערווייטענס געקוקט אויף שעהנע, רייך־פארפוצטע פרויען, וועלכע ער האָט שטענדיג באַטראכט, ווי וועזענס, צו וועלכע ער קען ניט צוקומען.

נאָך אזעלכע פרויען פלעגט ער געוועהנליך שטארק בענקען אין די שלאָפלאָזע נעכט, וועז זיין קערפער האָט, ווי א העהליש פייער געברענט פון תאוה; ווי א קינד האָט ער געטרוימט, אז ער קומט אריין אין פאר'כשופ'טע שלעסער, וואו עס גיפינען זיך שעהנע און שלאנקע פרויען, וועלכע וואַרטען אויף איהם און צערפלעגען איהם אזוי שטארק.

טיגט; דערביי האָט ער איהר מיט אַ שמאטע דאָס מויל פֿאר־שטאָפּט, אז זי זאל ניט שרייען, און אויף מארגען האָט ער איהר געקויפט א העלע, ראזעווע קלייד און שהנע האלבע שיכלאך מיט הויכע אפֿזאצען, און מיט א שטיקעל ציים שפּעטער האָט ער זי ארויסגענטריבען... זי האָט זיך דאן איבער די גאסען ארומגע־בלאנקעט א נידערגעשלאגענע, א פארווויינטע, איז צוגענאנגען עפּעס א יונגערמאן, א מאהלער, און האָט זי געמומען צו זיך... א נע־קעטע האָט זי פאר איהם פֿאזירט. דער מאהלער איז געווען א גוטער מענש, אבער ער איז אוועקגעפאהרען ערגעץ ווייט אין אן אנדער לאנד — און זי איז ווידער נעבליבען איינע אליין, עלענד; איצט איז זי שוין דאָ דריי טעג אין דער שטאָדט און קיין נעלט האָט זי ניט. נו, בלאנקעט זי זיך נלאָט אווי ארום איבער די גאסען.

דערצעהלענדיג דאס האָט די מיידעל געהאלטען אין איין לאבען, גלייך זי וואלט דאָ איבערגענעבען זהר א קאמישע און אנגענעמע פאסירונג פון איהר לעבען. און סטאראָבינסקי איז נע־ווען צוטומלט און נערוכט האָט זיך איהם, אז פון דער מיידעל'ס צוויי שווארצע אויגען רייסען זיך ממש צו איהם אין הארצען אריין עפּים אזעלכע וואָרימע שטראהלען פון גליק, און די נאנצע וועלט ווערט א צויבערלייכער וואונדערבארער גאָרטען.

אין יענער נאכט האָבען די וועגט פון דעם ארימען צימער, אין וועלכען דער דאָקטאָר פילאָזאָף האָט נעוואוינט, צום ערשטען מאל נעהערט עפּעס אזעלכע מאָדנע, נייע ווערטער...

אויף דער וויכער זאפּע איז נעלעגען די האלב־נאקעטע שהע־נע מיידעל פאולינא. איהר העגט, די אקסלען און די ברוסט זיינען נעווען ענטבלויזט, און די שפּורען פון הייסע קושען האָבען זיך נאך אויף זיי נערויטעלט. דער מיידעל'ס אויגען האָבען זיך מיט א באזונדער מין גלאנץ איבערגעצויגען, פונקט ווי א שטערען אין א וואָרימער זומער־נאכט, און לאבענדיג האָט זי נעקוקט אויף סטאראָבינסקי'ן, וועלכער איז ביי איהרע פים נעלענען און נע־פיהלט, ווי די ליידנשאפט נעהמט ביי איהם צו דעם פּארשטאנד. און אין צווייטען צימער האָט די אלטע בעל־הבית'טע נע־

אוינמאל אין אבענד, זוען סטאראבינסקי האט געשפאצירט ביים ברעג טייך, האט ער מיט א מאל דערהערט א געשריי פון א פרוי. ניט ווייט פון אים האט עפעס א שכור זיך צוגעטשעפעט צו א יונגער מיידעל. דער דאקטאר פילאזאף האט זיך מיט כעס א לאז געטאן צום שכור. יענער האט זיך דערשראקען און איז אוועק.

די מיידעל האט מיט דאנקבארע בליקען א קוק געטאן אויף סטאראבינסקי'ן און געזאגט:

— איהר זייט אזא גוטער. א דאנק אייך!

ביי'ם עלעקטרישען לאמטערן האט ער זיך מיט איהר אפגעשטעלט, און דאן האט ער דערזעהן, אז זי איז זעהר א שענע.

— ווי צוויבערליך זי איז! — האט סטאראבינסקי א קלער געטאן, איינקוקענדיג זיך אין איהר קיילעכדיגען, טונקעלען פנים מיט דעם קליינינקען פוכקען מיילכעל, וואס האט זיך ווי א פורפורבלום גערויטעלט.

— אפשר ווילט איהר מיט מיר אריינגעהן אין א קאפעע? — האט ער שעהמעוודיג א פרעג געטאן.

— און איהר זיינט ניט אזא שלעכטער, ווי אנדערע? — האט די מיידעל, לאכענדיג, געפרעגט, אנשטעלענדיג אויף איהם שארף די צוויי דיכטיגע שוואַרצע אויגען איהרע מיט די לאנגע געדיכטע וויעם.

איהר שטימע איז געווען אביסעל הייזעריגלאך, אבער זעהר אנגענעם און לאשטשענד.

זיי זיינען ביידע אוועק אין א קאפע, און אויפ'ן זועג האט די מיידעל געפלוידערט, פונקט ווי א פויגעלע פארטאג; און דערביי האט זי איהם געהאלטען אין איין אריינקוקען אין די אויגען. אין צעהן מינוט צייט האט זי איהם אלץ דערצעהלט וועגען זיך. אלט איז זי זעכצעהן יאהר. איהר פאטער, אן אריימער איטאליענער, איז דער'הרג'עט געווארען אין שלאכט. איהר מוטער נעפינט זיך אין א סאנאטאריום פון שווינדזיכטיגע. איהר באבע איז א בייזע, זי האט זי ארויסגעמריבען. איצט איז איהר ניט גוט; שוין צוויי יאהר, זינט זי איז א דיענסט אין פרעמדע הייזער. אין איין ריי־כען הויז, וואו זי האט געדינט, האט דער בעל־הבית זי פארגוואל־

האט זיך געטראגן אזא פאר'שיכור'ענדער ארבעט, אז די נשמה איז אויסגענאנגן פון זיסע ליידען און וועה...

אזוי זיינען אווען טעג און טעג. און סטראבינסקי איז שרעקליך א תל געווארן, און ער האט אנגעהויבן צו געהן נאך מעהר איינגעבויגען. און וען באקאנטע האבען איהם געפרעגט, וואו ס'איז אהיננעקומען די מיידל, מיט וועלכער ער האט דאן געשפאצירט, האט ער פארביסען די ליפען און איז אווען, ניט ענטפערענדיג א ווארט.

ביז עס איז ענדליך געקומען א פריהמארגען, און די אלטע בעל־הבית'טע האט איהם דערלאנגט א בריף:

שנעל און אומגעדולדיג האט ער דעם בריף געעפענט. דאס איז געווען א בריף פון פאולינא'ן.

זי האט געשריבען:

„ליבער הערר:—

„מעג איך זיך ערלויבען אייך אנצושרייבען א פאר ווערטער? איהר דענקט אודאי, אז איך האב אייך איננאנצען פארגעסען. אבער דאס איז ניט אזוי. ווען איך בין פון אייך אוועק, האב איך, דעם זעלבען טאג, געפונען א שטעלע, אבער מעהר ווי עטליכע טעג האב איך ניט געארבייט. איך האב זיך פארקיהלט, געווארן ערנסט קראנק און מען האט מיך נעמוזט צונעהמען אין האספיטאל. דאריבער האב איך צו אייך ניט געקענט קומען. איך האף, אז איהר האט ניט פארגעסען די קליינע פאולינא. קומט צו מיר. אויב אימיצער וועט אייך פרעגען, פון וואנען איהר קענט מיך, זאלט איהר זאגען, אז מיר פלעגען עסען אין איין פאנסיאן. איך האף, אז איצט וועלען זיך אייערע געדאנקען אריבערטראגען אין דעם האספיטאל, וואו די קליינע פאולינא וועט זיך אזוי דערפרע־העז איבער אייך".

אן אומרוהיגער האט זיך סטראבינסקי געמוען ארומדרע־העז איבער'ן צימער הין און צוריק. שפעטער האט ער געקוויפט מאראנצען, טייטלען און אויך א בוקעט בלומען, און איז אווען אין שפיטאל.

וואַרטשעט, געווען בייז און עטליכע מאָל אליין דאָס זעלבע פֿאַר זיך איבערגעזאָגט:

— ער, הערר סטאַראָבינסקי... הערר סטאַראָבינסקי...

אין דער פריה זיינען זיי בוידע אַרויס אין גאַס. פּאָולינא האָט דעם דאָקטאָר פילאָזאָף פּעסט געטוליעט צו זיך האַלטענדיג זיין אַרם. און וועז די באַקאַנטע האָבען איהם דערזעהן אין גאַס מיט אזא שעהנער מיידל, זיינען זיי געבליבען שטעהן איבערראַשט.

— נו, אונזער פילאָזאָף איז שוין קאַפּוט! — האָט זיך אָפּגערופען אייגער.

— אָבער וואו האָט ער דאָס געפּאַקט אזא שעהנינקע? — האָט זיך געוואונדערט א צווייטער. — היינט גאָר ווייס!...

די נייעס האָט זיך גלייך פּאַרשפּרייט איבער דער גאַנצער קאַלאָניע, און אליע האָבען שוין געהאַט פון וואָס צו רעדען.

אָבער סטאַראָבינסקי'ס גליק האָט לאַנג ניט געדויערט.

דעם זעלבען טאָג איז פּאולינא אַוועק, זאָגענדיג, אז זי גיהט זוכען אַרבייט — און מעהר איז זי ניט געקומען.

אומזיסט האָט סטאַראָבינסקי דעם גאַנצען אויף־דער־נאַכט געוואַרט. זי איז ניט געקומען.

איבער אליע גאַסען איז ער זי געגאַנגען זוכען. עטליכע מאָל האָט ער זיך אַרומגעדרעהט ארום דעם וואָקזאַל, וואו די גאַסען־מיידלאַך שפּאַצירען; יעדעם מאָל, ווי ער האָט נאָר פון דער־ווייטענס דערזעהן א פרויען־פיגור, וואָס האָט אויסגעקוקט ווי פּאולינא'ס, האָט ער זיך גלאָזט געהן שנעל — אָבער זי האָט ער אליין ניט געפונען.

האָבען זיך אָנגעהויבען אונערטרעגליך שוועריג, שלאָפלאָז נעכט. פּאר די אויגען האָט איהם אליין געשוועבט די געשטאַלט פון דער קליינער פּאולינא, וועלכע איז געווען די ערשטע, וואָס האָט איהם פּאַרשאַפט אזוי פיל פּאַרנעניגען... ער האָט אליין ניט געקענט פּאַרגעסען יענע נאַכט, וועז זי איז א האַלב־נאַקעטע געלעגען אויף דער ווייכער זאָפע און פון איהר יונגען קערפּער

פּענסטער ווייניט אימיצער אלע נאכט, בעט זיך אזוי רחמנות'דיג און דראפּעט די שויבען...

— און וועז דער פּריהמאָרגען קומט אָן, ווערט מיר גרינגער אויפ'ן הארצען, — האָט זי מיט א זיפץ א זאָג געטאָן, — און איהר זייט אזא גוטער וואָס איהר זייט געקומען !... איצטער בין איך קראנק, אָבער וועז איך וועל געזונט ווערען, וועל איך קומען צוריק צו אייך און מיר וועלען וואוינען צוזאמען... איהר וויסט, איך קען זעהר גוט קאָכען...

דרייי מאָל אין וואָך איז סטאראָבינסקי געקומען אין האָספּיטאל זעהן די קליינע פּאוליגא, און יעדעס מאָל האָט ער איהר אן אנדער מתנה געבראכט. די לעצטע גראָשענס פון זיינע קליינע פּארדינסטען האָט ער אויסגעגעבען און אלץ געקלערט: — הלואי זאָל זי שוין וואָס גיכער געזונט ווערען !

אָבער פּאוליגא'ן איז וואָס א טאָג געוואָרען אלץ ערגער און ערגער. און דאָ איז נאָך געקומען דער הייסער זומער; א קראנקהייט, פון וועלכער מענשען זיינען געפאלען ווי פעלד־בלומען אונטער א שניט־מעסער, האָט זיך איבער דער שטאָדט פארשפרייט; איבער די גאסען האָט מען אלע מאָל געזעהן לוויות און לוויות, און ארום האָבען זיך די צווייגען פון די בוימער געבויגען אונטער דער שווערער משא פון פרובטען, אויף די פעלדער האָבען זיך די קאָרן־זאָנגען געלאָזט וויגען פון ווינט און דאָס גראָז האָט מיט גרינקייט דאָס אויג פּארכאָפּט.

ביי סטאראָבינסקי'ן האָט די אונטערשטע ליפּ א ציטער געטאָן און ער האָט דערפיהלט ווי אין מוח האָט זיך איהם עפּעס אָפּגעריסען. ער האָט זיך צוגערוקט צו דער וואנט, כדי ער זאָל ניט אומפאלען. דערנאָך האָט ער זיך שטיל ווי א שאָטען ארויס־געדרוקט פון האָספּיטאל...

* * *

נאָך פּאוליגא'ס ארון איז נאָכגענאנגען בלויז איין מענש. דאָס איז געווען דער דאָקטאָר פילאָזאָף סטאראָבינסקי, אָנגעטאָן

די טיר פון דער פּאַלאַטע, וואו פּאולינא איז נעלעגען, איז געווען אָפּען, און אזוי שנעל ווי סטאַראָבינסקי איז נאָך אַריין, האָט ער זי גלייך דערזעהן.

א פּריידענס־געשריי האָט זיך פון איהר הארצען ארויסגעריסען, און ער איז, מיט א קלאַפּענדען הארץ צוגענאַנגען צו איהר.

לינענדיג א קראנקע אין בעט, האָט זי אויסגעקוקט נאָך שהנער; איהרע שווארצע האָר האָבען זיך ווי שלאַנגען געשפּרייט איבער'ן ווייסען קישען, און דער אויסדרוק פון איהר בלאַסען פּנים איז געווען אזא שטילער, אזא אונטערטעניגער.

— גוט מאָרגען, פּאולינא! — האָט סטאַראָבינסקי געזאָגט, דערלאַנגענדיג דער מיידעל דעם בוקעט בלומען, — וואָס מאַכט איהר?

ער האָט געוואָלט א שמייכעל טאָן, אָבער דאָס פּנים האָט זיך ביי איהם פּארקרימט ווי פון א שטארקען וועהטאָג.

ארום און ארום האָט זיך געהערט א שטיל שעפּטשען. אין דער לופט האָט זיך געטראָגען דער שארפער און שווערער גערוך פון רעצעפּטען, און א נאָגענדע בענקעניש וואָס דערמאַנט אָן טויט האָט זיך מיט א מוראַ'דיגער שווערישקייט אויפ'ן הארצען געלעגט.

— וואָס פאר א גוטער מענש איהר זיינט! — האָט די מיידעל געזאָגט, און זי האָט נענומען ריידען וועגען זיך: — דאָ איז אזוי אומעטיג! ביינאַכט קען מען ניט שלאָפען, און ווי אויף צולהכעיס זיינען די נעכט אזעלכע לאַנגע, אז ס'איז א שרעק. ארום און ארום האַלט מען אין קרעכצען; מענשען וויינען, און עס גיהט ניט אוועק דער טאָג, א מענש זאָל דאָ נישט שטאַרבען... נעכטען איז דאָ געשטאָרבען א יונגע מיידעל, מיט אזעלכע צוויי שהנע בלאָנדע צעפּ... איהר טוט וועה דער האַלז, און אלע מאָל דוכט זיך איהר אויס, אז אָט־אָט גיהט איהר אויס דער אטעם. און פּאַרוואָס חלומ'עז זיך איהר אלע אזעלכע שרעקליכע חלומות? אלע נאכט קומט איהר די געשטאָרבענע באָבע צו חלום, שטעלט איהר ארויס א לאַנגע צונג און מאכט עפּעס אזעלכע משונה'דיגע העויות, פונקט ווי א בייזע מכשפה אין וואַלד... און אונטער'ן

עדעלווייס. *

יעדעס יאָהר, ווי נאָר עס זיינען אָנגעקומען די זומערדינע וואַקאַציעס, פלעגט דער יונגער סטודענט שמואל, וואָס האָט שטודירט אין אייגעם פון די שווייצאַרישע אוניווערסיטעטן, אַוועק אין די בערג. דאָס איז געווען א יונגערמאַן, א שטארק נעבוי־טער, א שלאַנקער, מיט בלויע אויגען און העל־בלאָנדע האָר, עהנ־ליך אויף א רוסישען כחור פון די בריטע סטעפּעס

איינמאל אין אָנהויב הערבסט, וועו די היצען זיינען שוין מעהר ניט געווען אוו אויף לאַנג האָבען זיך אָפּגעשטעלט נאָל־דענע טעג אין דעם קליינעם לאַנד, איז שמואל נעקומען אין א דערפעל „צווייי־טייכלעך" אוו זיך באַזעצט אין א פויערשע הויי־זל ביי יענעם וועג, וואָס האָט גענפיהרט צו די בערג, וואו עס בליהען די צארט־סאמעטענע, קיינמאל ניט וועלקענדע, עדעל־ווייסעס.

נאַנצע טעג האָט ער ארומגעוואַנדערט איבער דער נעגענד אוו נעזונגען א גליקליכער, וואָס דאַרף זיך מעהר איצט ניט פאר־נעמען מיט לערנען זיך. נעגאַנגען איבער'ן וואַלד רעדענדיג אליין מיט זיך אוו מיט דער פולער ברוסט איינגעאטעמט דעם דופטיגען ריח פון דער סמאַלע וואָס האָט פון די בוימער געטריפט, האָט נעוועקט דעם ווידער־קול אין די בערג, אוו, אריינקלייבענדיג זיך אין די פאַסטוכשע ביידלעך, דערצעהלען די אלט־בערגינע אייג־ווואוינער וועגען די וואונדער פון די ווייטע לענדער.

אָפּטמאל איז ער אַוועק אין פעלד מיט בחורים אוו מיידלעך אוו מיט זיי צוזאמען שנעל גערבייט פון באַגינען ביז פארנאכט.

---

* עדעלווייס — ווייסע סאמעטענע בליטלאך, וואָס וואקסען אין די אַלפּענבערג.

איז ער געווען אין זיינע בעסטע קלײדער און אויפ'ן ארבעל פון זיין גרויען רעקעל איז געווען אָנגעגעייט א שווארצער באנד.

די פּאַרבייגעהענדע שווייצאַרער האָבען אַראָפּגענומען די היט־לען, אָון באַגלייטענדיג דעם ארון מיט די בליקען, האָבען זיי שטיל אייגער דעם אַנדערען געזאָגט:

— דאָס אִיז א רוסישער!...

וועלכע איז איצט פון רוסלאנד נעקומען צו נאסט אן איהרען א ברודער, א פאליטישען עמיגראנט. די קאמפאניע איז געגאנגען צום „שווארצע"ן טייך, נאר זיי זיינען אראפ פון וועג און איצט, טרעפענדיג די בחורים, האבען זיי באשלאסען געהן מיט זיי קליי־בען עדעלווייס.

שמואל'ן האט זעהר דערפרעהט די צופעליגע באגעגעניש מיט דער רוסישער מיידעל, וועלכע האט אויסגעזעהן צו זיין זעהר שעהן. זיי זיינען געגאנגען צוזאמען. און אין יענע פלעצער, וואו זיי פלעגט אויסקומען צו פארקירצען דעם וועג, האט ער איהר געהאל־פען אריבערשפרינגען די וואסערלעך, וואס לויפען פון אלע זיי־טען פון דער הויך און מורמלען אונאויפהערליך אין דער שטיל־קייט פון דער נאכט.

זי האט מיט צוטרוי יעדעם מאל געלאזט זיך אננעהמען ביי דער האנט. איהר איז נעפעלען נעווען זיין שטארקע, שלאנקע פי־גור, זיין ברוסט־שטימע און זי האט נעפיהלט זיין אפענעם קוק פון זיין יונגען פנים. ער האט דערצעהלט וועגען זיך, וועגען זיין שטודיר־ארבייט און ווי ער פארברענגט די צייט אין די בערג און זי, הערענדיג איהם, האט קלינגענדיג געלאכט און איהר קול פלעגט אויפגעכאפט ווערען פון ווידער־קול פון אלע זייטען בערג.

און שמואל האט אלץ נערעדט: ווי וואלט זיך איהם וועלען נוט זעהן איהר פנים און פארוואס איז די נאכט אזוי פינסטער. וואלט כאטש די לבנה אויפגעגאנגען. און דאס מיידעל האט לאכענדיג געענטפערט: אזוי איז בעסער, זאל ער זיך טראכטען, אז זי איז זעהר שעהן, ווייל דער מארגען וועט איהם ברענגען א שרעקליכע ענטוישונג. ער וועט דערזעהן א וואלד־מכשפה, מיט גלאץ קעצישע אויגען, מיט א צוקנייטשטען פנים און א דאר־פויגעלשען נאז. און דאמאלס וועט ער פון איהר אנטלויפען. נאר ביז באגינען מוז ער זי היטען פון אלע בייזע בערג־גייסטער.

און זי האט איהם ווידער צוטרויליך דערלאנגט איהרע ווייי־כע וואריעמע הענט, און ווי א קינד גלאכט, ווען ער פלעגט זי אריבערטראגען איבער א ברייטען וואסערל. די נאכט האט נע־

אזוי האָט שמואל פארבראכט זיין וואקאציע. א פרעהליכער און א געזונטער, הנאה־האָבענדיג פון יעדער שעה אין זיינע פריַיע טעג, באצירענדיג מיט זונען־בלומען זיין יוגענד.

ביי יענער פויערטע, וואו שמואל האָט געוואוינט, זיינען געווען דריי זיהן. איינמאָל איז דער אינגסטער פון זיי אוועק אין די בערג קלייבען עדעלוויים און זיך מעהר ניט אומגעקערט. די בריידער זיינען אוועק איהם זוכען. ערשט אויפ'ן צווייטען טאָג, פארנאכט־צו, האָבען זיי געפונען זיין צוריסענעם קערפער אין שַניי באשפריצט מיט בלוט.

מיט דריי טעג שפעטער האָבען די איינוואוינער פון קלייענעם דערפעל „צווייי טייכלעך", שטיל און אומעטיג מקבר געווען דעם אינגעל. נאָכ'ן ארון זיינען געגאנגען אלטע אין שווארצען, און די פויערים, — אין זייערע בעסטע קלייידער. און ארום און ארום זיינען געשטאנען די הויכע אלפען. זייערע שניי־שפיצען האָבען פארבלענדענד געבלאנקט אויף דער זון. און זייער שעהנקייט איז געווען ניט פארבלענדענד.

און דערפאר איצט, וען איהרע צוויי זיהן מיט שמואל'ן האָבען זיך אוועקגעלאָזען אין די בערג רייסען עדעלוויים, איז די פויערטע געשטאנען אויפ'ן שוועל און, באגלייטענדיג זיי, האָט זי געווינקט און תפילה געטאָן, אז גאָט זאָל זיי זייער לעבען היטען. און די בחורים מיט די ראנצעס און שטריק אויף די פלייצעס, אָנגעטאָן אין די גרויסע בערג־שיך, זיינען מיט הילכיגע מריט געגאנגען אלץ העכער, ווארפענדיג הויכע אויסגעשרייען אין דער נאכט און זינגענדיג זייערע לאנדס־לידער, ווי א פאסטוך רופט צוזאמען א טשערעדע בהמות, ווי זיי איילען זיך אויף זיין רוף, קלינגענדיג מיט די גלעקלעך דין־דין־דין; ווי א מיידעל באגעגענט זיך מיט איהר געליבטען ביים בארג־קוואל און, ווי א ווינטערדיגער שטורם טראָגט זיך פון די אלפען און שטורמט און ברויזט און פארוואַרפט מיט שניי די קלייניע דערפלעך.

שפעט ביינאכט האָבען זיי געטראָפען א שווייצאריש קאָמפאניע און צווישען זיי האָט שמואל דערקענט א רוסישע מיידעל,

דערמאָנט אָן דער עדעלוויים, וואָס ער האָט איהר געשענקט. געבעטען, ער זאָל איהר שרייבען, ווי עס לעבט זיך איהם. דאָס הארץ פון סטודענט איז פול געוואָרען מיט פרייד. ער האָט זיך דערמאָנט אין איהר און דערהערט איהר געלעכטער אין די בערג. זיי האָבען זיך אָנגעהויבען דורכשרייבען. מיט יעדען טאָג האָט ער אלץ מעהר און מעהר געוואָלט בענקען נאָך איהר.

ער האָט איהר געשריבען וועגען זיינע חלומות און זעהונגען און וועגען זיינע טראָטונגען און פאַנטאַזיעס. דערצעהלט איהר פון זיינע קינדער־יאָהרען, געמאָלען איהר אָן אָרים, פארשטיקט שטעדטעל. די אלטע אידישע בית־מדרש'ן, וואו ער האָט פאר־בראכט פיל טעג פון זיין פריהער יוגענד. און זי האָט אִיהם געשריבען וועגען איהרע אונקלאָרע מיידעלשע פאַרלאַנגען, וועגען מוזיק און שעהנקייט און וועגען דעם, אז זי זוכט מענשען, נאָר זי קען זיי ניט געפינען און דערפאר ווייגט זי אזוי אָפט.

ווידער איז געקומען דער פריהלינג מיט זיינע רופענדע וווייטקייטען. דערנאָך דער ציטיגער זומער און שמואל האָט געקראָגען א בריף פון אסיען, אז זי איז אין א נאָהענטער שטאָדט, זאָל ער קומען צו איהר.

ביינאכט איז דער סטודענט געזעסען אין וואגאָן און געטראכט וועגען דער רוסישער מיידעל, און דער צוג האָט זיך געטראָגען אלץ ווייטער און ווייטער.

אין דער פריה איז ער אוועק צו איהר.

זי האָט איהם דערזעהן פון ווייטען פון באלקאָן, האָט זי איהם אַראָפּגעוואָרפען א בריף. ביי שמואל'ן איז דאָס הארץ איינגעפאלען.

— זי ווייל מיך ניט זעהן, — האָט ער א טראכט געטאָן.

נאָר דאָס מיידעל האָט געשריבען, ער זאָל אויף איהר פאר־נאכט וואַרטען אויף דער גרויסער בריק, זי וועט איהם ברענגען רויטע פעלד־בלומען. זי איז דאָ מיט איהר מוטער און ברודער און ווייל זיך מיט איהם דאָ, פאר זיי, ניט טרעפען.

שמואל איז א גאנצען טאָג געגאנגען איבער די גאסען און האָט געשמייכעלט, און פארביגעהער, קוקענדיג אויפ'ן גליקליכען

נומען בלייבען. שטיל האָבען זיך געזומען אויסלעשען די שטערען אין הימל. עס האָט זיך אָנגעצונדען דער מזרח. און די שפּיץ פון די בערג האָבען זיך באגאָסען מיט גאָלד. און אָט אין די מאָרגען דעמערונגען האָט דער סטודענט באמערקט, אז זיין באגלייטערין איז א בונטע שעהנהייט. און זי, קוקענדיג אויף אים, האָט שמייכלענדיג געשעפטשעט מיט איהר קליינעם פוכלעם זאפטיגען מויל כעל:

— אמת, א מכשפה? א וואלד־מכשפה פון א פינסטערער אלטער חורבה.

מיט'ן אויפגאנג פון דער זון איז די מיידעל געזעסען אויף א שטיין און געקוקט אויף די פעלזען, וואו שמואל, צונעבונדען צו א שטריק, האָט געקליבען פאר איהר עדעלוויים. באלד האָט ער זיך אומגעקעהרט צו איהר און דערלאנגט א בלימעל און אויף זיין צארט גרויען סאמעט האָט זיך געטונקעלט א טראָפען בלוט.

— ביי מיר דרעהט זיך היינט זעהר דער קאָפּ, — האָט ער נעזאָגט דערלאנגענדיג איהר די עדעלוויים — איך האָב שוין מעהר ניט געקענט קליבען, אפילו די האַנט פאַרבלוטיגט. באהאלט דאָס בלימעל צום אנדענקונג פון אונזער צופעליגער באגעגעניש.

אביסעל שפּעטער האָט זיך די שווייצאַרישע קאָמפּאניע געזומען קלייבען צום „שוואַרצען" טייכעל און די מיידעל האָט נעזאָגט דעם סטודענט ביים געזעגענען:

— אין א פאַר טעג ארום קעהר איך זיך אום אין רוסלאנד. נאָר אין קומענדיגען יאָהר וועל איך ווידער זיין דאָ און דאן וועל איך אייך א קוש טאָן פאר די עדעלוויים.

עס זיינען געקומען די הערבסט רעגענס מיט די ווינטען, נאָך זיי האָבען געזומען ברויזען די ווינטערדיגע שטורעמס, פאַרוואַרפענדיג מיט שניי די וועגענס אין קליינע דערפלעך. שמואל איז שוין לאנג געווען אין שטאָדט, געגאנגען הערען לעקציעס, האָט געשניטען טויטע אין אן אנאטאָמישען טעאטער. אין די אווענטען פיל געלעזען און אינגאנצען פארגעסען יענע שעהנע רוסישע מיידעל, וועלכע ער האָט געטראָפען ביינאכט אין די בערג. נאָר איינמאל איז געקומען פון איהר א בריף. זי האָט איהם

געבען, און די מיידעל, צארט דערוויטערנדיג איהם פון זיך, האָט איהם צוגעזאָגט צו נעבען דעם קוש ביים געזעגענען זיך.

דער ווייסער שוואן פלעגט אלע ווילע בגנבה צושווימען, זיך צוהערען, ווי דער סטודענט בעט לאסקעם ביי דער מיידעל און קושט איהרע הענט, שטעהענדיג אויף די קני, און דערנאָך אפשווימען א שטאָלצער.

און אסיא פלעגט לאכען:

— זעה, ווי דער שוואן שפיאָנירט.

אונבאמערקט איז אוועק די זומער־נאכט. זיי האָבען זיך גע־דארפט אינגיכען צושיידען. שמואל האָט דערפיהלט, אז אן אום־ענדליכער טיפער טרויער צו איהר שענקייט וועט איהם שוין קיין מאל ניט אפלאָזען.

זיי זיינען אויפגעשטאנען, פארלאָזען דעם האלב־אינזעל.

— מיר, הפנים, וועלען זיך שוין מעהר קיינמאל ניט זעהן, — האָט זי שטיל געזאָגט, — אין עטליכע טעג ארום פאָהרען מיר אלע אוועק צוריק אין רוסלאנד.

שמואל האָט נאָרניט געענטפערט. איהם איז געווען אומעדיג ביז טרערען.

זיי האָבען זיך געגומען פאר די הענט, ווי קינדער, און מיט פויל זים־מידיגע טריט אוועק צום וואקזאל.

— איהר וועט מיר שרייבען? — האָט ער געפרעגט, און זיין שטים האָט געציטערט פון טרויער.

— איך וויים ניט, — האָט זי געענטפערט.

אויפ.ן וואקזאל זיינען זיי געזעסען אין א ווינקעלע און וואר־טענדיג אויפ'ן צוג האָבען זיי נעשווייגען. אלץ ליכטיגער איז געווארען דער פריהמארגען און אויף אונזיכטבארע פליגעל זיינען אוועקגעפלויגען די נאכט־מחשבות.

דער צוג איז געקומען. זיי זיינען ארויס אויף דער פלאט־פארם.

ער האָט איהר דערלאנגט די האנט.

מיט אמאל האָט די מיידעל ארומגענומען זיין קאָפ און איהם געגעבען א לאנגען קוש.

בחור, האבען אויך ניט ווילענדיג נעשמייכעלט. צופעליג האט ער באנעגענט א באקאנטע מיאוסע סטודענטקע פון זיין אוניווער־זיטעט. ער האט זיך דערפרעהט מיט איהר און, ווען זיי האבען זיך פאנאנדערגעשיידט, האט זי געזאגט:

— איך האב נאך אייך קיינמאל אזא וואוילען און ליבליכען ניט געזעהן.

אט זעצט זיך שוין די זון. שמואל שטעהט שוין אויף דער בריק און, אננעשפאַרט אן די פארענצע, קוקט ער אראפ אונטען, ווו עס לויפען די בלויע כוואליעם און ווי אויף זיי ווינען זיך שטיל ווייסע שוואנען. זיי שווימען צו צו איהם, ציהען אוים זייערע שלאנקע העלזער, ווארטען, מען זאל זיי עפענען און שווימען ווידער אפ.

א בונט רויטער פאס אין מערב איז שוין אויך פארלאשען געוואָרען. דער אוונט קומט. פון ביידע זייטען בריק האבען זיך אננעצונדען די פיל־פארביגע עלעקטרישע לעמפלאך. די גאסען האבען זיך באלויכטען. דער טראמוואי רוישט. אימיצער שרייט, לאכט און דארטען אויפ'ן טייך זינגט מען אוים די שיפלעך.

דער סטודענט, פארטראכט, קוקט אלץ אויף די כוואליעם. שטיל איז צוגענאנגען צו איהם אסיא און לייכט א ריהר נעטאן איהם מיט די בלומען איבער'ן פנים. ער האט זיך א קעהר געטאן צו איהר און דערפרעהט א נעשרייי געטאן. זי איז נע־שטאנען פאר איהם א שלאנקע, א שעהנע, אננעטאן אין א ווייסען זומער־קלייד. ער האט זי א כאפ געטאן פאר ביידע הענט. זי האט די בלומען נעלאזט פאלען. ער האט זיי אויפגעהויבען.

זי איז געווען נאר רוהיג. אזוי ווי זי וואלט איהם געזעהן נעכטען און אייערנעכטען. און ער, פון אויפרעגונג, האט נע־רעדט ווי פון ווענ, ביז ווהטאג האט זיך איהם געוואלט צוזאמענ־דריקען זי אין זיינע ארעמס. דעמאלט האט זי איהם גענומען פאר א האנט און אוועקגעפיהרט אויפ'ן קלייגעם האלב־אינזעל ביים טייכווייזער. זיי האבען זיך אוועקגעזעצט דארט אין א שטילען ווינקעל ביי די סאמע כוואליעם און ער האט איהר נע־נומען דערמאנען ווענען דעם קוש, ווען זי האט איהם צוגעזאגט צו

איין טאָג.

זיינע קינדער־יאָהרען האָבען זיך געצויגען אין א פינסטערען קעלער פון א לאנגער שמוציגער גאַס, וואוהין די זון פלעגט נאָר אמאָל, פארנאכט, ביים פארגעהן, שטיל און אומעטיג א שיין טאָן מיט נאָלד אויף די גרויע שווייגענדע וועגט פון די הויכע מויערען, וואָס זיינען פארכמורעט געשטאַנען נאָהענט איינע געגען אַנדערע.

זיינע עלטערען האָבען געלעבט שלעכט און אָרים און דער פאָטער, א בריט־פלייציגער יונג מיט א פנים פון א פארברעכער, פלעגט טרינקען, שפילען אין קאָרטען מיט גנבים און אָפט קומען אהיים א שיכור'ער און שלאָגען דער מאַמען. דאן פלעגט ער זיך באהאלטען אין אווינקעל, ציטערען ווי אין א פיבער און ווי א הונגעריגע וויילדע חיה ארויסקוקען פון דאָרט מיט צושראָקענע גרויסע אויגען.

פון אלע זיינע ברידער און שוועסטער איז ער געווען דער שוואכסטער און דער אינגסטער, און פלעגט פון זיי אימער כאפען קלעפ און מוזען געהן גנב'ענען נאשערייען פון די טישלאך, וואָס שטעהען ביי די טירען פון די קלייטען אויפ'ן ראָג פון דער גאַס.

וועָן ער איז אונטערגעוואקסען, האָט איהם זיין פאָטער אפ־געגעבען צו א שוסטער אויף דריי יאָהר אין אַנדער גאַס, וואָס איז געווען אויך אזוי שמוציג, לאַנג און האלב פינסטער, ווי די גאַס, וואו ער איז געבאָרען געוואָרען.

דאָרט האָט מען איהם ווידער אפט געשלאָגען און פאר די אר־בייטער, וואָס פלעגען פאר'שכור'ען זייער געלד, פלעגט ער ווידער מוזען געהן גנב'ענען בולקעס און זויערע אוגערקעס אין די קלייטען אויפ'ן ראָג פון דער גאַס.

און אזוי איז ער געוואקסען, א בייזער און א פארביטערטער, מיט האַס צו אלעמען און צו אלץ ארום און ארום. זיין דאר פנים

דער סטודענט איז ווי פאר'שכור'ט אריין אין וואגאן. ער האָט ארום זיך נאָר ניט געוועהן, נאָר נעפיהלט דעם זיסען קוש פון מיידעל, דעם אראָמאט פון וועלכען ער האָט דערנאָך נעדענקט דעם גאנצען לעבען.

און אסיא האָט זיך אומנעקעהרט אין רוסלאנד, און שמואל האָט שוין מעהר קיינמאל פון איהר נאָר ניט נעהערט.

פון ביידע זייטען וועג האָבען זיך געצויגען פעלדער מיט פרישען גרינעם גראָז און בונטע בלומען און אין הימעל האָבען נאָך דאָ און דאָרט געוואַנדערט וויסע און פרעהליכע וואָלקענדלאך, ווי זיי וואָלטען געאיילט אהיים נאָך א לוסטיגער שמחה'לע.

די ארעסטאַנטען און סאָלדאַטען זיינען געווען גוט געשטימט און איהם האָט זיך געוואָלט שרייען אוים ווילדער פרייד, וואָס האָט די גאַנצע צייט פון פּאַרטאָג זיך גערישען פון זיין נשמה. דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען, וואָס ער איז געגאַנגען איבער א בריטען וועג און די בלויע וויטקייט האָט זיך צוּשפרייט פאר איהם ביז אין הימעל אריין און געלאָקט און גערופען און מיט איהר שטיל וויגטע דערצעהלט וועגען ענדלאָזע סטעפּען, איבער וועלכע עס רייטען ארום גבורים און זינגען מעכטיגע לידער, וואָס פּאַרגעהען ווייט, ווייט — אין אלע עקען פון דער וועלט.

און וועג בייטאָג האָט געגומען שפּריצען א רעגענדעל און דער עטאַפּ האָט זיך אוועקגעלייגט אָפּרוהען אונטער א קופּע בוימער, האָט ער זיך מיט אמאָל א לאָז געטאָן לויפען און מען האָט איהם ניט געקענט כאַפּען. און אזוי האָט ער זיך אין א פּאָר שעה ארום דערזעהן לעבען אן אלטען רוסישען פרויען מאַנאַסטיר ניט ווייט פון א וואַלד.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און זיך ארומגעקוקט. ווייט ארום האָט מען קיינעם ניט געזעהן. ער האָט זיך אויסגעצויגען אויפֿן גראָז און געגומען איינאטעמען דעם געשמאקען ארָאמאט פון דער וויכער וואַרימער ערד און האָט מיט אמאָל דערפיהלט, אז ער איז מיד און הונגעריג. נאָר איהם איז געווען גוט אויפֿן הארצען און וואונדערבאר לייכט ווי אין איהר וואָלט קיין האָס ניט געווען.

ער איז אויפּגעשטאַנען און איז אוועק צום מאַנאַסטיר. ער האָט אָנגעקלאפט אין טויער און אן אלטע מאַנאַשקע אין שוואַרצען איז ארויס פרעגען, וואָס ער וויל, דער וואַנדערער. דער נאָך האָט זי איהם ארויסגעטראָגען א גרויס שטיק פעטען חזיר מיט ברויט און א טרונק בראַנפּען.

— א דאַנק, מאַטושקא, — האָבען געציטערט ביי איהם די הענט פון פרייד.

און וועג ער האָט זיך אָנגעגעסען, איז ער אוועק צום וואַלד און זיך נעלייגט שלאָפען. און דער שלאָף איז באַלד ווי אויף פלינ־

איז אלעמאל געווען בלאס און טרוקען, די וואסערדיגע אויגען האבען נעקוקט טרויעריג און צושראקען און א כיטרער זשעדנער שמייכעל האט זיך אפט באוויזען אויף זיינע ליפען, ווען ער פלענט זיצען ביי דער ארבייט א שווייגענדער און טראכטען נאט ווייסט וועגען וואס.

דערנאך איז נעקומען זיין יוגענד. ער איז געווארען א בחור מיט ברייטע פלייצעס און שטארקע מוסקולען און איהם האט זיך פארוואלט פאנאנדערלאזען זיינע פליגעל און אוועקטראגען זיך אין דער וועלט אריין העט ווייט, וואו עס ציהען זיך ברייטע פעלדער מיט הויכע רוישענדע גראזען. און ער איז אוועק פון זיין שטיקענדער שטאדט און פון זיין לאנגער, שמוציגער, האלב טונקעלער גאס.

און דארט, אין די נייע פלעצער, וואוהין ער איז געקומען, האט ער געטראפען נייע מענשען, וואס האבען שטענדיג פיל און שהען געהערט וועגען קאמף מיט די שוואכע. ער איז צוגעשטאנען צו זיי.

אין זיין נשמה האט ווידער אויפגעלאקערט א האס. ער פלענט אלץ טאן וואס די נייע מענשען האבען איהם געהייסען און לעזען זייערע ביכלאך און צוהערען זיך צו זייערע רייד, ווי דאס וואלטען געווען שהנע און גוטע געזאנגען צו גאט, וואס לויטערען און מאכען גרינג אויפ'ן הארצען און שטילען דעם האס.

און אמאל איז ער ארוים אויף די נאסען פון א גרויסער שטאדט מיט די נייע מענשען זינגען נייע לידער וועגען א פרייען לעבען. נאר מיט אמאל זיינען אנגעלאפען קאזאקען אויף ווילדע פעדד און מ'האט אלעמען גענומען שלאגען און איהם האט מען א צובלוטיגטען דערנאך געבראכט אין א טורמע און דארטען פארשפארט אין א פינסטערען נאסען חדר, הינטער אייזערנע גראטעס. און עס האבען זיך א ציה געטאן שווערע אייזאמע טעג נאך טעג און אין דער נשמה זיינער האט אלץ געפלאקערט א בייזער האס צו אלץ און צו אלעמען ארום און ארום.

איינמאל אין פריהלינג האט מען איהם געפיהרט מיט'ן עטאפ פון איין טורמע אין דער צווייטער. די גרופע ארעסטאנטען איז געווען א קלייניע, פון עטליכע מענשען, און מיט זיי זיינען מיטגענגען נאר צווויי סאלדאטען. עס איז געווען נאך גאנץ פריה.

טאָג געגאנגען איהם אין טורמע אויפוועקען צו פיהרען צו דער תליה פאר'ן מאָרד, האָט ער ג'חלומ'ט וועגען דעם אייניציגען טאָג אין זיין לעבען, וועו ער איז געווען פריי אוו געטראָפען אין וואלד דייונגע מאָנאשקע. אוו אַויף זיין פנים האָט נעשוועבט א שמייכעל...

לען אנגעפלויגען און געגומען פאנאנדערשפרייטען פאר איהם מאדנע וואונדער־שעהנע געשטאלטען און בילדער און וועג ער פלעגט מינוטענווייז האלב אויפמאכען די אויגען, האט ער געזעהן איבער זיך א בריטען, טיפען, בלויען הימעל און פון דערווייטען דעם מאנאסטיר מיט זיין הויכען וויסען גלאקען טורעם און מיט דעם קופערנעם קופאל און זילבערנעם צלם, און ביים טויער איז געשטאנען אן אלטע פרוי אין שווארצען און געהאלטען א שטיק ברויט אין האנט פאר גאט'ס א וואנדערער.

דערנאך איז ער אויפגעשטאנען און איז ארײן אין וואלד. די שפיצען פון די בוימער ארום האבען שטיל גערוישט. עם האט געשמעקט מיט נאסען גרינעם מאך, מיט סמאלע און מיט שוועמלאך. און אין הארצען האט געזונגען די פרייד וואס ער איז פריי, און ארום איז אזא שעהנע וועלט און די גרויסע שטיקענדע שטערט זיינען ווייט, ווייט פון איהם.

מיט אמאל האט ער דערזעהן ווי פון הינטער די בוימער האט זיך אויפ'ן וועג באוויזען א יונגע מאנאשקע מיט א קלומאקל אין האנט. ער האט אויפגעציטערט און איז געבליבען שטעהן. א זים פיינליכער געפיהל, וואס האט שוין לאנג געמאטערט איהם אין די נעכט, האט ווי א גרויסע כוואליע זיך צוגאסען איבער זיין יונגען קערפער. און די מאנאשקע איז צו איהם צוגעקומען אלץ נעהנטער. ער האט זי אפגעשטעלט און געפרעגט פון וואנען זי געהט. זי האט אויסגעזעהן צו זיין נאך זעהר יונג מיט א רונד, אפגעברענט געזיכט און פארריסען נעזעל. זי האט זיך דערשראקען, ניט געוואוסט וואס צו ענטפערען, און געוואלט געהן ווייטער. ער האט איהר פארשטעלט דעם וועג און איז געוואָרען וויל. זי האט געוואלט נעהמען שריין, האט ער זי א שטופ געטאן און זי איז געפאלען צווישען צווייי בוימער אין פייכטען מאך.

און וועג ער האט זיך אביסעל שפעטער אויפגעהויבען פון דער ערד, איז די מאנאשקע געלעגען א דערשטיקטע און א פארבלוטיגטע, און ער, שרייענדיג ווי א ווילדע חיה, האט זיך געלאזט לויפען פון וואלד מיט צושויבערטע האר און דער אוועג ווינט איז איהם געפלויגען אקעגען אין גערויש מיט די הויכע פרישע גראזען און מיט די בוימער פון וואלד.

אַון וועג, אין א יאהר ארום, אין פריהלינג, איז מען פאר־

נעשטראהלט מיט האָפנונג — און איהר איז נעווארען גוט און פרעהלאך.

פלוצלונג האָט זיך דערהערט א פארטויבענדע אויפרייסונג. די נאנצע נאס איז איינגעוויקעלט נעווארען אין רויך און מענשען מיט ווילדע קולות האבען נענומען לויפען אין אלע זייטען, ארומ־נעכאפט מיט א זינלאָזען שרעק. שנעל האָט זי פארקלאפט דאס פענסטער, זיך א וואַרף געטאָן אין דעם צווייטען צימער רופען איהר עלטערען ברודער. דערנאָך זיינען זיי ביידע ארויסגעלאָפען אין נאס און אין דעם רויש און טומעל פון דעם לויפענדען המון, האָט זי מיט אמאל דערזעהן די באקאנטע פיגור פונ׳ם פריסטאוו. ער איז געלאָפען ווי א משוגע׳נער און האָט געשריען, פאכענדיג מיט דער בלאנקער שווערד. און נאָך איהם זיינען געלאָפען פאָלי־ציסטען מיט גרויסע רעוואָלווערען אין די הענט און געשאסען אין דעם אומקריכענדען רויך וואס האָט נאָך אלץ איינגעוויקעלט די נאס.

און א ביסעל שפעטער האבען שוין אלע ארום געוואוסט, אז אימיצער האָט געוואָרפען א באמבע און ג׳הרג׳עט א הויבען באאמטען זיין קוטשער און א קליין מיידעלע א גימנאזיסטקע.

עם האבען זיך אנגעפאנגען ארעסטען. מען האָט געזוכט די שולדיגע און מען האָט זיי ניט געקענט געפינען. און דעמאָלט האָט די פאָליציי באשלאסען אומצוברענגען עטליכע בחורים פון די בעסטע אידישע פאמיליעס. צוויישען זיי האבען זיי אין זינען געהאט אויך ראָזע׳ס ברודער, א קינסטלער, פון א יאָהר דרייַ־אונ־צוואנציג.

* * *

דאס איז געווען אויף מארגען נאָך דער לויה פון די דער־הרג׳טע. עס איז געווען פרייטאג. פון אין דער פריה אן האָט זיך אין הימעל באוויזען א טונקעל בלויער וואלקען מיט מאדנע אויסטערלישע עקען, אקוראט, ווי אן אומגעהויערע לענענדארישע חיה וואָלט אויסגעצויגען איהרע שווארצע לאפעס און געוואלט פארדעקען דעם גאנצען הימעל. נאכדעם איז אראָפ דאס ערשטע פריהלינגס־רעגענדעל. דאס מיידעל מיט׳ן ברודער זיינען נע־שטאנען ביים פענסטער און זיך געפרעהט, ווי קינדער... און

רחמנות

אפט פלעגט ער פארבייגעהן איהרע פענסטער אין די פריה־מארגענס אויפ'ן וועג צום פאליציי־צירקעל, אט דער יונגער דא־רינקער פריסטאוו, מיט'ן בלאסען פנים און פיבערדיגען גלאנץ אין די גרויסע פארבענקטע בלויע אויגען. און יעדעם מאל, וועז ראזע, א מיידעל פון א פרומער אידישער פאמאליע, האט ניט־וויליגדיג באמערקט זיין טרויעריגען בליק, האט איהר ארומגע־כאפט א מארנער געפיהל פון רחמנות און שרעק, און שטונדענווייז פלעגט זי דערנאך וועגען איהם קלערען.

געווענליך פלעגט ער פארבייגעהן זעהר פריה. מיט א מידור אין האנד פלעגט זי זיך זעצען ביים פענסטער און ווארטען אוז בעטען גאט, אז ער זאל איהר פארגעבען איהרע זינדיגע גע־דאנקען. די פרישע רויטע ליפען פון דער שעהנער מיידעל האבען געשעפטשעט א תפילה, און די אויגען האבען אלץ געקוקט אין נאס אוז געזוכט צווישען דער מענגע פארבייגעהער די באקאנטע פיגור פון דעם יונגען פריסטאוו מיט דעם פיבערהאפטען גלאנץ אוז די פארבענקטע גרויסע אויגען.

אמאל פלעגט זי איהם נאר פארגעסען אויף א לאנגער צייט, נאר טיף אין דער נשמה האט שטיל געבליהט א רחמנות צו אימיצען, וואס איז קראנק, פאר'סמ'ט פונ'ם ברוטאלען לעבען, אוז וואס טראגט אין הארצען דעם גיפט פון האס.

אוז איינמאל האט געטראפען, אז אין שטאדט האבען רע־וואלוציאנערען דער'הרג'עט א הויכען באאמטען. דאס איז געווען אין א פריהלינגס־מארגען. דאס מיידעל איז אויפגעשטאנען פריה, זיך אוועקגעזעצט נעבען אפענעם פענסטער, לאנג ארויסגעקוקט אין נאס אויף די בוימער, וואס האבען איבער נאכט צעעפענט זייערע קנאספען אוז אויף די מענשען, וועמעס פנים'ער האבען

איז איהר אונטערגעקומען צום האלז, פֿאַרקוועטשט דאָס הארץ, און זי האָט זיך היסטעריש צוואוויינט. נאָכדעם האָט זיך אלץ אָנגעהויבען דרעהען און שווינדלען פאר איהר, און נאָר זיינע אויגען האָבען געבליסטשעט גרויס, ווי שטערען, פֿאַרבייגקטע, פֿאַרברענטע אין א זשעדנעם פיבערהאפטען פייער.

און וועז זי האָט זיך אויפגעכאפט, האָט אין הויז געהערשט א טיפע שטילקייט. דער פאָטער וואָס האָט זיך איהר אויסגעוויזען מיט אמאל פֿאַרלטערט אויף א סך יאָהרען, איז שטיל גענאנגען איבער איהר צימער און שווער געזיפצט.

אין צעהן טעג ארום האָט מען איהר ברודער מיט נאָך פיר בחורים אויפגעהאנגען אין א הינטער־ווינקל פון טורמע הויף. און ביים זונען־אויפגאנג, בעת די קערפער זיינען שוין געווען פֿאַרשאָטען איז אָנגעקומען א באגאדיגונג, און דעמאלט איז אייגע פון די מוטערס פון די אומשולדיג פאר'משפט'ע אראפּ פון זיגען און זיך ארויסגעוואָרפען פון פענסטער פון א הויכען מויער.

די אלע טעג, וואָס האָבען זיך געצויגען ביז דעם טויט־שטראָף, האָט א שוידערליכער קאָשמאר געדריקט דאָס מיידל און זי איז געלעגען קראנק. און וועז זי האָט זיך דערוואוסט, אז אלץ האָט זיך שוין געענדיגט, איז זי שטיל אויפגעשטאנען און, צוזאמען מיט פאָטער און מוטער און מיט'ן אינגערען ברודער, קריעה גריסען און זיך געזעצט שבעה. און אין די טעג פון טרויער פלעגט זי ריידען צו זיך אליין:

מיין ברודער איז קראנק געווען... לאנג געלעגען און געקעמפּט מיט'ן טויט און גאָט האָט ביי איהם צוגענומען די נשמה... מען האָט איהם אויפגעהויבען און אוועקגעלייגט אויף שטרוי... צוגעדעקט מיט א שווארצען טוך און אָנגעצונדען ליכט ביי זיין צוקאָפּענעם... אלע נאָהענטע זיינען געשטאנען ארום איהם און געווויינט... דערנאָך האָט מען איהם אוועקגעטראָגען אויף'ן בית־עולם און דער וועג האָט זיך געצויגען א לאנגער... פאָראויס זיינען געגאנגען תלמוד־תורה יתומים און געזונגען: "צדק לפניו יהלך"... א סך יונגע בחורים שטארבען... איהר ברודער איז אויך אזוי געשטאָרבען, און אט זיצט זי נאָך איהם שבעה...

אינגיכען האָט איהר פאָטער באשלאָסען, אז די קינדער מיט

יענעם נאנצען טאָג האָט די זון געהאַלטען אין איין באהאַלטען זיך הינטער די וואָלקענס, און אזוי איז אָננגעקומען דער פאר־טראכטער בלויער בין־השמשות. די מוטער האָט אָננגעצונדען די שבת ליכט אין די גרויסע זילבערנע לייכטער. אין גראָמען ציטער האָט זיך דערפיהלט די מנוחה פון שבת. נאָך ליכט־בענ־שען האָט זיך ראָזע צוגעזעצט צום פענסטער וואַרטען אויפ'ן פאָ־טער, וועלכער איז מיט ביידע ברידער אַוועק אין בית המדרש מקבל שבת זיין.

פונ'ם בית המדרש איז ער געקומען א פאר'דאנה'טער און דערצעהלט, אז מען האָט ארעסטירט צוויי אידישע בחורים פון בכבוד'ע פאַמיליעס. מען באשולדיגט זיי אַן דעם מאָרד פונ'ם הויכען באאמטען.

די שבת סעודה איז פארביי אומעטיג אין יענעם אָבענד. עם האָט זיך געדוכט, אז שאָטענס האָבען זיך באהאַלטען אין די ווינקלען און שושקען זיך: „א צרה, אן אומגליק וועט קומען אויף דעם הויז"...

שפעט אין אָבענד האָט מען פלוצלינג אָננגעקלונגען און ווען מען האָט, אויף דעם באַקאַנטען קול פון הויז־וועכטער, אויפגע־עפענט די טיהר, האָבען זיך אין וואָהנונג ארויינגעריסען עטליכע פאָליציי באאמטע מיט צוויי זשאַנדאַרען.

ראָזע האָט זיך שוין געקליבען צו געהן שלאָפען. זי האָט דערהערט די פרעמדע שטימען, און גלייך פארשטאַנען, אז מען איז געקומען ארעסטירען איהר ברודער און איז פארצאפעלט ge־וואָרען ווי א פארוואונדעטע. טולענדיג איהר האַלב־נאַקעטען און ציבערדיגען קערפער אין א גרויסער שאַל, איז זי ארויסגענאנגען פון איהר צימער, און דער ערשטער, וואָס האָט זיך איהר געוואָר־פען אין די אויגען איז געווען דער באַקאַנטער יונגער פריסטאוו מיט זיין פארבענקטען בליק. ביי איהר זיינען אָפגענומען געווא־רען די פיס, און זי האָט זיך פון אָרט ניט געקענט ריהרען. איהר האָט זיך אויסגעדוכט, אז די בלאַסע דינע ליפען פונ'ם פריסטאוו האָבען וואָס א שעפטשע געטאָן און ער האָט אומבאמערקט זיך פאר איהר פארנייגט.

זי האָט עפעס וואָס געוואָלט ענטפערען, נעהמען בעטען, אז איהר ברודער איז אומשולדיג, נאָר עפעס א הייסער שטראָם

די היי־פּעלדער. פון דער קליינינקער סטאנציע האָט מען זיך נאָך געדאַרפט צו פוס אויפהויבען העכער. דאָס דערפּעל איז נע־לעגן כמעט ביים סאמע שפּיץ פון בארג, יעבען א סאָסנאָוועון וואלד.

אויפגעהויבען האָבען זיי זיך לאַנגזאם. דאָזע האָט איצטער אויסגעזעהן זעהר שעהן. איהרע באַקען זיינען לייכט אָפּנע־ברענט געוואָרען, און איהרע לאַנגע שוואַרצע האָאָר זיינען געוועון פאַרפלאָכטען אין צוויי צעפּ, וואָס האָבען איהר געמאכט פיל יונגער. די איבערגעלעבטע צרות האָבען ארויפגעלעגט אויף איהר פּנים א שטילען טרויער. און זעהענדיג איצט די וויילדע און פרייע גרויסקייט פון די בערג אַרום, איז זי אין הארצען נעוואָרען נאָך פרומער

עס האָט זיך־פּאַר זיי אָנגענאַנגען א שטילע צייט. די טעג זיינען געוועון לויטערע, זוניגע, און דאָס מיידעל מיט'ן ברודער פלעגען אָפט מאכען קליינע שפּאַציערען אין די נאָהענטע טאָלען און בערג. נאָר אמאָל פלעגט זיך אויפהייבען א ווינט, שוואַרצע וואָלקענס האָבען זיך פארזאמלט, אומגעקראָכען אויף די בערג־רוקענס. עס איז אָנגעלאָפּען א שטורם. און דעמאָלט פלעגט בייז רוישען דער וואלד, דונער־קראכען פלעגען אויפטרייסלען די הייזקעס, און עס האָט זיך געדוכט, אז אלע בייזע בערג־גייסטער האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אויף מלחמה און געברומט און נע־וויעט. די אלטע פויערטעס פלעגען אָנצינדען לעמפלאַך פאר די איקאָנעס און שעפּטשען תפילות.

און איינמאָל האָט זיך אין דערפעל באוויזען א יונגערמאן אין א רוסיש העמדעל. ער איז צונעגאַנגען צום טיהר פון א פויער, האָט דאָרטען לאַנג גערעדט. די פויערטע האָט איהם צוגעפיהרט צו א קליינער הייזקע, און אין עטליכע טעג ארום האָט ער זיך דאָרטען באזעצט. און ווען דאָזע האָט איהם דער־זעהן אמאָל ביי זיין טיר איז זי געבליבען פארגאפט. דאָס איז געווען דער בלאסער שווייגדזיכטיגער פּריסטאַוו, וואָס האָט איהר אזוי אָפט פארפאלגט מיט זיינע גרויסע פארבענקטע אויגען.

און ווידער האָט זי אָנגעהויבען וועגען איהם צו טראכטען, נאָר האָט איהם אלץ אויסגעמיטען. ער אבער פלעגט יעדען טאג

דער מוטער זאָלען אָפּפּאָהרען קיין אויסלאַנד. די מוטער איז קראַנק געוואָרען, און דאָקטוירים האָבען איהר געראַטען אָפּפּאָהרען וואָס גיכער אין די בערג.

עס איז געקומען דער טאָג פון אָפּפּאָהרען. עס איז געווען ענדע מאי. א גרויסע קאָמפּאַניע מיט בלומען איז געפּאָהרען זיי באַגלייטען צום וואָקזאל. איינער פון זיי, א נימנאזיסט, וואָס איז געווען פּאַרליבט אין ראָזא'ן, האָט די גאַנצע צייט טרויעריג געקוקט אויפ'ן מיידל האַלטענדיג אין האַנט א גרויסען בוקעט פון שמעקענדיגען בעז.

אויפ'ן וואָקזאל איז געווען רוישיג און טומלדיג. דער צוג איז שוין געשטאַנען גרייט. עס האָבען זיך געהערט די אויסגעשרייען פון די טרעגער. עס האָט זיך ווער מיט וועמען געזעגענט. עס האָבען זיך געהערט קלאַנגען פון קושען. און אויף דעם אַלעמען האָט זיך געטראָגען דער ווארימער אראָמאָט פון די פריהלינגס־פּעלדער, נעבען וועלכע עס איז געשטאַנען דער וואָקזאל.

ראָזע האָט זיך מיט אַלעמען שוין אָפּגעזעגענט און, שוין אויפהייבענדיג זיך אויף די טרעפּלאַך פון וואַגאָן האָט זיך איהר מיט אמאָל אָפּגעדרוכט, אז זי זעהט צווישען עולם דעם באַאַנטען יונגען פריסטאוו, נעבען וועלכען עס שטעהט אן אַלטינקע פרוי און צלם'ט איהם ווי זי וואַלט איהם מיטגעגעבען אהר ברכה אויפ'ן ווייטען וועג.

און די גאַנצע נאַכט האָט זיך איהר אינ'ם שטיקענדען וואַגאָן נע'חלומ'ט זיינע גרויסע פּאַרוועהטאָגטע אויגען און עפעס א יונגער קול האָט געקלונגען, גערעדט וועגען רחמים.

* * *

זיי זיינען געקומען אין דעם קליינינקען בליהענדען לאַנד פון די שנעע־וויייס אלפּען־בערג. דאָרטען האָבען זיי געהאַט פּריינד. זיי האָבען דאָרט אביסעל פּאַרווויילט, און נאָכדעם האָבען זיי געדונגען א הייזקע ביי א פּראַנצויזישען פּויער אין די סאַוואָיער בערג.

עס איז געווען א זומערדיגער מיטען־טאָג, וועו זיי זיינען אהין אָנגעקומען. אלע פרויען און מענער זיינען געווען אויף

שאטענס פון די בוימער אויף די ערד. אין פענסטער פון פרי־סטאוו׳ס הייזקע האָט א שיין געטאָן א קליין פייער׳ל פון א קעראָסין־לעמפּל, און ראָזע האָט זיך דערמאָנט, אז זי האָט איהם שוין עטליכע טעג ניט געזעהן. זי איז אווענק ווייטער און פּאר איהר האָט זיך אנפּלעקט דער סאוואָיער טהאָל פּארטרונקען אין זיל׳בער־שיין. פון דערווייטען האָט זיך אלץ געהערט דער קוקו־רוף, און איהר האָט א ציה נעטאָן צוריק אין דערפּל.

פּארביגעהענדיג דעם פּריסטאוו׳ס הייזקע האָט ראָזא זיך אָפּגעשטעלט. דאָס הארץ האָט איהר שטארק אָנגעהויבען צו קלאפּען, און דאָס געפיהל פון טרויער און איינזאמקייט, וואָס האָט איהר באהערשט דעם אָווענט האָט איהר צוגעפּיהרט צו זיין טיר. זי האָט שטיל אָנגעקלאפּט. קיינער האָט ניט געענטפערט. זי האָט שוין געוואָלט אוועקגעהן, און ווידער אָנגעקלאפּט. און ווען זי האָט דערהערט זיין הייזעריג קול, האָט זי אויפגעעפענט די טיר און געבליבען שטעהן ביים שוועל.

דער קראנקער איז געלעגען אויף א בריייטער אלטער היל־צערנער בעט, און ביים קאַרגען ליכט פון לעמפּל געלייענט דאָס עוואַנגעליום. ער האָט אויסגעזעהן זעהר מאָגער... די איינגע־פאלענע באקען זיינען געווען פּארוואקסען מיט האַרטע האָאר, און געפלאַמט מיט רויטע שווינדזיכטיגע פלעקען.

דערזעהן דאָס מיידל האָט ער ארויסגעלאָזט דאָס בוך פון האַנט, זיך אויפגעהויבען אויפ׳ן בעט און, ווי ער וואָלט אויף איהר געווארט, הייזעריג ארויסגערעדט:

ענדליך זיינט איהר דאָך געקומען, הא! — איך האָב ge־
וואוסט, אז איהר וועט היינט קומען. קומט אריין, וואָס זיינט
איהר געבליבען שטעהן ביי דער טיהר, אָט שטעהט א בענקל,
זעצט זיך נעבען מיין בעט איך פיהל זיך עפּעס די טעג שוואַך
און מוז ליגען.

ראָזע איז צוגענאַנגען צום בעט און זיך צוגעזעצט אויף א שטול.

דער קראנקער האָט ווידער אָנגעהויבען:

— איך האָב געוואוסט, אז היינט וועט א וואונדער נעשעהן. און צו מיר וועט א מלאָך קומען. איך האָב דעם נאַנצען אָווענט

פֿארבייגעהן זייער שטיבעל, אַרויסקוקען אין די פֿענסטער, זיך אָפּטַ אָפּשטעלען און הוסטען און לאַנגזאַם ווייטער גיין צום וואַלד. אזוי האָבען זיך געצויגען די טעג.

* * *

דאָס איז געווען, בעת די זאַנגען האָבען זיך שוין געהאַט גע־ברוינט אויף די פעלדער. עטליכע יונגע פויערים פונ׳ם קליין בארגיג דערפֿעל זיינען פֿארטאָג אַוועק אין וואַלד און אויפ׳ן וועג האָבען זיי זיך אַנגעשטויסען אויף א טויטען קערפֿער פון א היימ־לאָזען אלטען מאַן. זיי האָבען איהם באַטראַכט, ניט געפֿונען אויף איהם קיין סמנים פון רציחה, זיך אומגעקערט אהיים און דער־צעהלט, וואָס זיי האָבען געזעהן, און דאָס גאַנצע דאָרף איז אַרויס קוקען אויפ׳ן טויטען קערפֿער פונ׳ם וואַנדערער, וואָס איז געווען עהנליך אויף אן איטאַליענער. זיי האָבען זיך אלע אַרומגעשטעלט און עטליכע מינוטען שווייגענדיג געהאלטען די היטלען אין די הענט. דער מת איז געלעגען מיט׳ן פנים אַרויף. דער פֿריהמאָר־גען ווינט האָט באַוועגט זיינע גרויע האָאר, און א בלויער פֿאַר־שוואַלענער פינגער פון א פוס האָט אַרויסגעשטאַרצט פונ׳ם צורי־סענעם שוך.

די פויערים האָבען דעם טויטען קערפֿער איבערגעטראָגען אין דערפֿעל און אַוועקגעלעגט איהם אין א שטאַהל. אין דריי טעג אַרום האָבען זיי אַנגעטאָן זייער יום טוב׳דיגע בגדים, אייננע־שפּאַנט א פערד אין א וואַגען, אַרויפגעשטעלט א טרונע, וועלכע זיי האָבען אליין צוזאַמענגעקלאַפּט און אָפּגעפּאַרבט אין שוואַרצען, און די לויה פון דעם היימלאָזען וואַנדערער האָט זיך געריהרט אַרויף צום בארג, וואו עס האָט זיך געטוליעט זייער קליינער בית עולם.

אין דעם גאַנצען טאָג נאָך דער לויה האָט זיך ראָזע גע־פיהלט זעהר טרויעריג. פֿארנאַכט איז זי לאַנג געזעסען אויף דער שוועל פון טיר. עס איז צוגעפאַלען א ליכטיגער לבנה־אָבענד. פון וואַלד האָט זיך דערטראָגען אן אייניזאַמער קוקו־רוף. זי האָט זיך אויפגעהויבען און איז אַרויס אויפ׳ן וועג, זיך אָפּגע־שטעלט ביים קוואל נעבען שטיינערנעם צלם. איבער׳ן וואַלד האָט זיך באַוויזען די לבנה, און אָפּגעווארפען אויסטערלישע

רחמנות. זי האָט זיך צו איהם צוגעבויגען און שטיל געמומען גלעטען זיין קאָפּ.

— איהר זייט אזא וואויל־ער איהר וועט נאָך געזונט ווערען, געזונט ווערען...

און ווען זי איז אוועק פון איהם איז איהר געווען אזוי גוט און גרינג אויף דער נשמה ווי זי וואָלט אימיצען גערעטעוועט פון א שווערען טויט. און א פרייד האָט אָנגעפיהלט איהר הארץ. אין וואלד האָט זיך נאָך אלץ געהערט דער איינזאמער קוקו רוף.

געלייענט דאָס עוואַנגעליום און, ווי אין די קינדער־יאָהרען, גע־גלויבט, אז גאָט האָט לעבעדיג געמאַכט טויטע, זעהענדיג־געמאַכט בלינדע.

און איהר זייט אזא גוטע וואָס איהר זייט איצטער נעקו־מען... און פּאַרוואָס האָט איהר מיך פּריהער אזוי אויסגעמיטען? און איך פלעג פּאַרבייגעהן אלע טאָג אייער שטיבעל און געוואָלט זיך מיט אייך באַפּריינדען.

ער האָט זיך פּאַרהוסט. ראָזא האָט איהם אונטערגעטראָ־גען א גלאָז מילך.

— א דאַנק, — האָט ער געזאָגט, אוועקלעגענדיג דעם קאָפּ אויפ'ן קישען.

— אייך רופט מען, דאכט זיך, ראָזא אבראַמאָוונא, גיט אמת? אָט אזוי ליגענדיג גאַנצע טעג קלאַהרט מען אלץ און מען קלאַהרט.... אמאל לעבט פלוצלונג אויף דאָס קליין הייַמיש שטעדטעל מיט די ברייטע סטעפּעס ארום, דער אלטער קלויסטער מיט'ן הויכען הילצערנעם גלאָקען־טהורם... איהר ווייסט, מיין פּאָטער איז געווען א גלאָקען־ציהער, און איך פלעג אזוי ליב האָבען אין די זונטאָגדיגע פריהמאָרגענס הערען דעם נלאָקען־קלאַנג, וואָס רופט דעם עולם אין גאָט'ס הויז... א גוטער מענש איז געווען מיין פּאָטער, אָבער א שיכור א גרויסער און געשטאָרבען איז ער יונג. דאן האָט זיך אָננעהויבען מיין וואַגלעניש, קעלט, הונגער... ביז איך בין שנדליך געוואָרען א שרייבערל אין פּאָליציי־צירקל... ער איז אנשוויגען געוואָרען און האָט זיך איינגעזעסען מיט זיינע פיבערהאפטע אויגען אין איהר שהנער, שלאנקער פיגור...

אביסעל שפּעטער האָט ער ווידער גערעדט:

— עס איז אזוי שווער אויסזאָם צו לינען, אין די שלאָפלאָזע נעכט, ווען עס קומען ארויף אויפ'ן זינען די געשטאלטען פון אומ־שולדיגע, וואָס דו אליין האָסט אומגעבראַכט.

ליבע ראָזא אבראַמאָוונא, זעצט זיך צו נעהענטער צו מיר, גיט מיר אייער האַנט, ס'ארא צארטע ווייסע הענט ביי אייך און א פּנים, אזא שטילער, א פרומער... אויף אייך, אידישע מיידלאָך, ליגט עפּעס אזא מאָדנער חן אויסגענאָסען...

ער האָט נאָך לאַנג אזוי גערעדט און דערצעהלט וועגען זיך מיט טרעהרען אין אויגען און ראָזא'ס הארץ איז פול געוואָרען מיט

ענגע תפיסות און ביטערען מוּל. ביי אַנדערע אָבער פֿעלען זי נעהמען אַ סך גאָלט און דערנאָך פֿוועקענהן צו איוואַנאָוו'ן פּראָוון אַ הוליאַנקע.

איינמאָל, אין אַ שטילען פּריהלינגס־אָוונט, ווען דער בוים איז אַ צובליהטער געשטאַנען און דערמאָנט די מענשען וועגן ליבע און געזאַנג, איז טאַטיאַנאַ געקומען צו איוואַנאָוו'ן מיט אַ יונגער שווייצאַרישער מיידעל.

געהאַלטען האָט זיך די יונגע מיידעל זעהר שטיל און שעהמעוודיג, און טאַטיאַנאַ האָט אויף רוסיש וועגען איהר דערצעהלט, אז זי האָט אמאָל געהאַט אַ גאָליבטען, אַ מוזיקער, וועלכער האָט צוגעזאָגט, אז ער וועט זי נעהמען און זיין וואָרט ניט געהאַלטען; אז ער איז פון איהר אַוועק ערגיץ ווייט אין אַן אַנדער שטאָדט — און אז פון דעמאָלט אָן איז זי אַוא שווייגענדיג און מאַכט דעם איינדרוק ווי זי וואָלט מורא געהאַט פּאַר מענשען.

די מיידעל האָט פּאַר זיך אַ צימער נעדונגען אויפֿן אויבערשטען שטאָק; און כאָטש די סטודענטען האָבען זיך מיט אַלע מאָגליכקייטען געמטאַרעט צו פּאַרפיהרען אַ נעהענטערע באַקאַנטשאַפֿט מיט איהר, האָט זיך זיי דאָס בשום אופן ניט איינגעגעבען, אוּן, וויאַנדיג ניט ווילענדיג, איז זיי אויסגעקומען בלויז צו טרוימען וועגען איהר, דער בערג־מיידעל מיט די צוויי דיקע גאַלדענע צעפּ און מיט דעם שעהנעם, חן'עודיגען נאָנג, וואָס דריקט אויס אַ וואָלט מיט ליידענשאַפֿט און רייץ.

די גאַסטן־מיידלאַך, וואָלכע האָבען אין די שכנ'ישע צימערלאַך געוואוינט, האָבען זי זעהר ניט ליב געהאַט דערפּאַר, וואָס זי איז געווען אַזא שטאָלצע און זיך שטענדיג געהאַלטען פון דערווייטענס. „וואָס איז דאָס פּאַר א מין פּויגעל!" — האָבען זיי זיך ג'חידוש'ט, — „יעדען פּריהמאָרגען געהט זי אַוועק און אויף דערנאַכט, ווען זי קומט צוריק אהיים, פּאַרשפּאַרט זי זיך אין צימער און האָט מורא די נאָז צו ווייזען!"

איינמאָל איז צו איוואַנאָוו'ן אויף אַ הוליאַנקע צופֿעליג אַריינגעפֿאַלען אַ יונגער אידישער מאָהלער. דאָס איז געווען זעהר אַ לעבעדיגער, שוואַרץ חן'עודיגער בחור; מיט אַן אָפּענעם פּנים, וואָס קוקט שטענדיג אוים שטאַרק באַגייסטערט, גלייך ווי אַלץ, וואָס

די מיידעל פון די בערג.

אין א שטיל נעסעלע, ביים עק פון א לאנגער, בריימער גאס, איז געשטאנען א צוויי־נאָרענדינע הילצערנע שטיבעלע, און ביים פענסטער האָט דאָרטען א גרויסער בוים נעוואקסען. יעדען פריה־לינג האָט זיך דער בוים פאנאנדערגעבליהט און דערמיט דערמאָנט אלע מענשען ארום און ארום, אז איצט איז נעקומען די צייט פון ליבע און געזאנג, און עס האָט זיך בריימער ווי אלע מאל די בלויע וויטקיים נענומען שפּרייטען.

הינטען איז געווען א קאפע־הויז און אין די איבערינע צימערלאך האָבען זיך אין ענגשאפט געשטיקט אידישע סטודענ־טען, און אויך א באָהרענטער אימיגראנט, א שכור, פון וועַ־מען די ווייב איז שוועק. און אויבען האָט נעוואוינט די בעל־הבית'טע אליין, א גרויז־נרויע אלטיטשקע, מיט א וויסען הינ־טעלע, און אויך עטליכע גאסען מיידלאך.

דער אימיגראנט איוואנאוו פלענט נאנץ אפּט ביי זיך אין צימער נאנצע שמחות פּראווען, און אויף די שמחות זיינען אלע מאל נעווען די סטודענטען, די נאסען מיידלאך פון'ם אויבער־שטען שטאָק און אויך די רוסישע פּראָסטיטוטקע טאטיאנא.

אליין איז טאטיאנא געווען א מענש מיט א נוטער, בריימער נשמה, א נעוועזענע פויערטע — און ווי זי קומט קיין אויסלאנד — דאָס האָט קיינער ניט נעוואוסט. אין דער רוסישער קאָלאָניע האָבען זי אלע נעקענט; מיט אלעמען איז זי נעווען נאָהענט באפריינדעט, און אין איהר פריען לעבען האָט זי זיך געהאט איהר אייגענעם שטייגער: די אָרימע סטודענטען פלענט זי זיך איבערגעבען אומזיסט, און נאנץ אפּט פלענט זי זיי נאָך מכבד זיין מיט א מיטאָג און אליין זיך אָנ'שבור'ען און טאנצען א „קאָזאטשאָק" און ווייענדיג זינגען ארעסטאנטען־לידער וועגען

צימער, אָבער אין דער מינוט האָט ער דערהערט פרויען־טריט אויף די טרעפ, און באַלד האָט זיך נעוויזען די שלאַנקע שווייצער־רישע מיידעל.

ווי ער האָט זי נאָר דערזעהן, איז איהם גלייך איינגעפאַלען, אז דאָס איז זי, די שעהנע מיידעל, וועגען וועלכער די סטודענטען האָבען נערעדט.

— וואוהין נעהט איהר? — האָט ער זי געפרעגט קוסענדיג אויף איהר צערטליך מיט די צווייי גוטע אויגען.

זי האָט זיך פארשעהמט, געבליבען שטעהן אין גרויסער פאַרלעגנהייט און געענטפערט שטיל:

— איך האָב געוואָלט געהן אין קאפע־הויז, טרינקען א גלאָז לימאָנאד...

דער מאַלער האָט זי צערטליך ביי דער האַנט אָנגענומען.

— וואָס פאר שעהנע בלאָנדע צעפ איהר האָט!

זי האָט מיט'ן נאַנצען קערפער א ציטער געטאָן און איז רויט געוואָרען ביז איבער די אויערען.

— זייט ניט אזוי שעמעוודיגע, — האָט ער איהר צערטליך געזאָגט, — קומט אריין צו אונז, וועלען מיר צוזאַמען פאַרברענגען. נאָר אויב איהר ווילט ניט, — האָט ער דריסט צוגעגעבען, — וועל איך אריפקומען צו אייך. פאר מיר דאַרפט איהר קיין מורא ניט האָבען, איך וועל אייך קיין שלעכטס ניט טאָן.

און ער האָט איהר גלייך גענומען דערצעהלען:

ער איז א קינסטלער. ניט לאַנג צוריק איז ער אהער פון פאַריז געקומען. דאָ האָט ער כמעט קיינעם ניט, און ס'איז איהם זעהר אומעטיג; אהער אין דער נעזעלשאפט איז ער אריינגעפאַלען צופעליגערווייז...

און זי איז לעבען איהם מיט אן ארונטערגעלאָזעגעם קאָפ געשטאַנען, געהערט, וואָס ער רעדט און נאָרניט געענטפערט...

— אָבער אין מיין צימער איז ניט אויפגעראמט... — האָט זי נאָך א קורצען שווייגען א שוואבען תירוץ געגעבען.

— דאָס מאַכט ניט! האָט ער נעזאָגט, און אָנגענעמענדיג זי ביי דער האַנט, איז ער מיט איהר אריף אויפ'ן צווייטען שטאָק.

ביי דער טיר האָט זי זיך אָפּגעשטעלט און איהם געבעטען,

ער זעהט מיט זיינע אויגען אויף גאַט׳ס וועלט אזוי וואונדער־באר און שעהן, פֿונקט ווי אין א קינדער־מעשה׳לע.

דאָס געלט אויף דער הוליאַנקע האָט געגעבען טאַטיאַנא; אַליין איז זי געווען זעהר פֿרעהליך, און אויסערגעוועהנליך נוט געשטימט.

— הוליעט, חברה! — האָט זי לוסטיג געשריען, — דאָס געלט האָב איך היינט ביי א רייכען „העכט" געפֿאַקט...

דער מאהלער האָט אויך געגעבען געלט אויף עטליכע פֿלעשער ווײַן, און די שמחה איז געוואַרען נאָך גרעסער.

— אך, וועז די שעהנע מיידעל פֿונ׳ם אויבערשטען שטאָק וואָלט דאָ איצט געווען! — האָט פֿלוצים אויסגעשריען אײַנער פֿון די סטודענטען. און א צווייטער האָט דערצעהלט, אז נעכטען אויף דער נאכט האָט ער זי ביים ברעג טייך געטראָפֿען; זי איז, א פֿארטראכטע, געשטאַנען אָנגעשפֿארט אָן די אייזערנע שטאַכעטען און געקוקט אויף די כוואליעס; איז ער צוגענאַנגען און האָט איהר עפּעס געזאָגט, אָבער זי האָט זיך אפֿילו ניט אומגעקוקט אויף איהם.

האָט דער מאָלער נייגעריג א פֿרעג געטאָן:

— ווער איז זי? און וואו וואוינט זי, די שעהנע מיידעל? האָט מען איהם געענטפֿערט, אז ער זאָל נאָר ניט וואָגען אפֿילו צו טרוימען וועגען איהר.

די חברה איז וואָס אמאָל געוואָרען לעבעדיגער און פֿרעהליכער און טאַטיאַנא האָט שוין, ווי שטענדיג אין אזא פאַל, געזונגען איהרע ארעסטאַנטען־לידער און זיך געריסען צו טאַנצען.

ביים יונגען מאָלער האָט זיך, פונ׳ם ווײַן, דער קאָפּ אַביסעל פֿארדרעהט. ער האָט דערפֿיהלט, ווי די פֿיס ווערען ביי איהם שוואַכער, האָט ער זיך אויפֿגעהויבען און שטיל׳ערהייד ארויס אין קאָרידאָר.

אין קאָרידאָר האָט א קליינינק נאז־פֿייערל געברענט, און אין דער האַלב טונקעלקייט האָט זיך אָנגעזעהן די טיר, וואָס פֿיהרט אין דעם קאפּע־הויז, און אויך די אויסגעבויגענע טרעפּ, וואָס פֿיהרען אַרויף אויפֿ׳ן צווייטען שטאָק.

אָנגעשפֿארט אָן דער וואַנט איז דער מאָלער געשטאַנען א ווײַלע, און דערנאָך האָט ער שוין געחאָלט אריינגעהן צוריק אין

פאר'ן מאלער מיט דער בערג־מיידעל האָט זיך אָנגעהויבען א וואונדערבארע צייט. יעדען טאָג האָבען זיי זיך געטראָפען. זי האָט ליב נעהאט צו שפאצירען מיט איהם אויף יענע שטילע וועגען, וואו גערטנער ציהען זיך פון ביידע זייטען, און פון די רייכע הייזער, וואָס שטעהען אין גרינס אייגנגעהילט, טראָגען זיך די קלאָנגען פון מוזיק.

אָבער לאָנג האָט די וואונדערבארע צייט ניט נעדויערט. דער מאלער האָט גאָר ניט פארדינט און ער אָהט נעזאָגט דער מיידעל, אז ער מוז אוועקפאָהרען ערגעץ אין אן אנדער שטאָדט.

זי איז בלאס געוואָרען און גאָר ניט נעענטפערט. און מיט עטליכע טעג שפעטער, וועו ער איז אויף דער נאָכט צו איהר געקומען, האָט זי איהם דערלאָנגט הונדערט פראנק, זאָגענדיג, אז דאָס האָט זי באקומען פון איהר מוטער...

ביינאכט האָט זי איהם פלוצלונג אויפגעוועקט און איהם דערצעהלט, אז איהר האָט זיך נע'חלומ'ט, אז זי איז אין דערהיים, אין דעם דאָרף, וואָס שטעהט צווישען די בערג; זי קומט אריין אין דעם וועקשטאָט, וואו עס ארבייט איהר פאָטער, דער סטאָליאר, און זעהט ווי א גרויסער, שווארצער הונט באלעוועט זיך מיט די סטרוזשקעס; דער הונט לויפט איהר אקענען מיט א גדולה און לעקט איהר די הענט; און דער טאָטע, א בייזער, אן אָנגענכמורעטער, קוקט אויף איהר ווי אויף א פרעמדער.

"עפעס האָב איך אזוי מורא! — האָט זי נעזאָגט טוליענדיג זיך צו איהם. — דאָס איז א שלעכטער חלום!"

אין דער פריה האָט דער מאלער פלוצלונג דערהערט א רויש אין קאָרידאָר, און באלד נאָך דעם — א שטארקען קלאָפ אין טיר

צוויי נעהיים־פאָליציאנטען זיינען אריינגעקומען, און נאָך זיי האָבען זיך אין צימער אריינגעשפארט די סטודענטען, נאסען־מיידלאָך און די בעל־הבית'טע.

בערטא'ן האָט מען ארעסטירט.

וועו מען האָט זי דורכ'ן קאָרידאָר דורכגעפיהרט, האָבען די מיידלאָך איהר נאָכגעקוקט מיט אזעלכע בליקען, נלייך ווי זיי וואָלטען אן איהר א נקמה דערלעבט, און איינער האָט גאָר אנגעקוואָלען:

— איצט וויסען מיר שוין, וואָס פאר א פוינעל דאָס איז!

אז ער זאל א ווייל ווארטען, ביז זי וועט דאס צימער אויפרא־
מען, אבער דער אלב שכור'ער מאלער האט האסטיג די טיר אויפ־
געפראלט און איז אריין אין צימער.

די מיידל האט זיך נאך מעהר פארלאָרען, און, ווי זי
וואלט אליין ניט געוואוסט, וואס זי טוט, האט זי די לאמפּ פאר־
לאשען...

און נאכדעם איז שוין אוועק א נאכט פון ליבע...

די פשוט'ע בערג־מיידל האט איינגעהילט דעם מאלער אין
אזעלכע הייסע און צארטע לאסקעס, אז דער גאנצער קערפער
האט ווי אין א העלישען פייער געברענט...

און פונ'ם אונטערשטען שטאק האט מען א גאנצע נאכט
ביז'ן ווייסען טאג אריין געהערט קולות. איוואנאוו און די סטו־
דענטען האבען שכור'ערהייט געשריען:

„ווא איז אונזער מאלער אהינגעקומען?"

און אין דערפריה, וען זיי האבען זיך דערוואוסט, אז דער
מאלער האט גענעכטיגט ביי דער שהנער מיידל, אויפ'ן צווייי־
טען שטאק, זיינען זיי אלע געווען שטארק איבערראשט.

— איך האב דאס באלד פארשטאנען! — האט זיך אנ־
גערופען אייגער פון די סטודענטען. — בלויז פאר אונז האט זי
געשפילט די ראלע פון א צנועה...

— דאס בעסטע עפעלע עסט דער חזיר אויף!... — האט מיט
פארדרוס געזאגט א צווייטער סטודענט

— אבער ווער האט זיך דאס נעקענט ריכטען אויף איהר,
אויף דער שעמעוודיגער בערטא'ן! — האט איוואנאוו געשאקעלט
מיט'ן קאפ און געבויגען מיט די אקסלען.

נאך דעם האבען שוין די סטודענטען דרייסטער אנגעהוי־
בען צוצושטעהן צו איהר, און אלע מאל, וען זיי האבען זיך נאר
מיט איהר געטראפען, האבען זיי אויף איהר געקוקט מיט אזעל־
כע בליקען, וואס האבען אהן וועדטער געזאגט אזוי:

„איצט ווייסען מיר שוין, ווער דו ביזט"...

אבער זי האט זיך אלע אויף זיי ניט אומגעקוקט; שטיל
און באשיידען פלעגט זי אלע פארבייגעהן א שלאנקע, א רייי־
צענדע און שטעלען אויף דער ערד אזעלכע טאקטפולע טריט,
וואס האבען אין זיך געהאט א ים מיט חן.

נאָט, דערבארם זיך!

דאָס לעבען פון דער פּאָליטישער אימיגראַנטקע חנה, האָט זיך אין דער שוויץ געצוויגען ווי אַן אונענדליך אומעריגער וועג אין א הערבסט־טאָג. א קליינע, ניט קיין שהנע, א באשיידענע, איז זעלטען ווער עס האָט זיך מיט איהר אָפּגענעבען. זי האָט שטענדיג געפיהלט א שווערע איינזאמקייט. די מענשען ארום איהר פלעגען זיך איהר אויסדרוכטען שווערע און בייזע. און דאָס מיידעל האָט שטערבליך געבענקט, ניט געפינענדיג פאר זיך קיין פּלאַץ אויף דער ערד.

און היינטיגען אוועגט איז חנה נאָר באַזונדערס ניט געווען מיט זיך. זי איז געזעסען ביים פענסטער פון איהר אָרימען צימער און געקוקט אויף דער גאַס ארויס. די נאַכט איז געווען א הערבסטיגע, א פייכטע, א דין רעגענדעל האָט זיך געצויגען און דער ווינט האָט געיאָגט איבער די טראָטוארען גלעט טויטע בלעטער, אראָפּגעפאַלענע פון די קאַשטאַנען־בוימער, וואָס וואקסען ביי די זייטען.

הינטער דער וואַנט, אין צווייטען צימער, האָט א סטודענט נעשפּילט אויף א פידל און געהוסט. חנה האָט זיך דערמאָנט דעם באל וואו זי איז געווען נעכטען ביינאכט. זי איז געווען אָנ־געטאָן אין די בעסטע קליידער, באפוצט מיט א בלומעל און איז געגאנגען צום באל מיט אן אראָפּגעלאָזענעם קאָפּ, קוקענדיג אויף דער ערד, זיך האַלטענדיג נאָהענט ביי די וועגט, ווי זי וואָלט א בלינדע געווען. און ווען עס האָט זיך געווייזען דאָס שהן באַלויכ־טענע גרויסע הויז, וואו די אימיגראַנטען פלעגען תמיד מאכען זויי־ערע אוועגטען און ספּעקטאַקלען, האָט זי א קלער געטאָן:

— צו וואָס בין איך געקומען אהער?

נאָר פון דער אָפּענער טיר האָבען זיך מיט אמאל דערהערט

* * *

די בארג־מוירעל איז אפגעזעסן אין נעפענגניש דריי חדשים, וויל עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז זי האט אין א פאנסיאן צוגע'גנב'עט הונדערט פראנק. אפפאהרענדיג מיט'ן עטאפ אהיים, האט זי דעם מאלער צוגעשיקט א בריוועלע.

„איך האב דיך ליב", איז אין בריוועלע געשטאנען... און מעהר גארניט.

דערנאָך איז זי אַריבערגענאַנגען אין א צווייטען ווינקעל. דאָ איז געשטאַנען דער בופעט און אַרום די קלייניע טישלעך זיינען געזעסען קליינע גרופּען און געטרונקען. פילע פון זיי זיינען שוין געווען שיכור׳לאָך, און זייערע שטימען האָבע נעקלונגען הויך און פרעך. עפּעס איינער א יונגער בחור אין א בלויען העמדל האָט זיך מיט דער פויסט געקלאַפּט אין ברוסט און נע־שריען:

— דאָס זיינען מיר די לייִדענדע פאַר׳ן פאָלק!

און א צווייטער, אין ברילען, האָט איהם איבערגעשריען:

— דו לייגסט. אלע זייט איהר פאַרקויפּטע נשמות.

ביי אַן אַנדער טישל האָט אַן אלטער אימיגראַנט מיט א הייזעריגען ציטעריגען קול זיך געזונגען וועגען דעם פויער, דעם ברויט־גענבער, „אָט שטעהט ער, אויף דעם גרויסען רוסישען טייך, דער פויער, דער ברויטגענבער, און קרעכצט א פארשמידטער אין קייטען און די נאַכט אַרום איז א הערבסטיגע, אָהן־שטערענדיגע, מען זעהט קיין פייערל ניט אין דער ווייט".

— עך, האַרציגער, — האָט אונטערגעכאַפּט א צווייטע שטימע, א יונגע, א פיהלענדע.

ביי חנה׳ן האָט זיך דאָס האַרץ א שלאָג געטאָן, ווי א פאר־ווונדעטער פויגעל. די טרערען האָבען זיך א דרעה געטאָן אין איהרע אויגען. זי וואָלט זיך צוגעזעצט, נאָר גראד האָט זיך א סאַנדל אָנגעפאַנגען ביים צווייטען טישל. אלע האָבען זיך א וואַרף געטאָן אהין און עס איז ענטשאַנען אַן אלעמיינער גע־שלעג. חנה׳ן איז געוואָרען אונערטרעגליך צו זיין דאָ און זי איז אַוועק אהיים.

און ביז איצט איז זי ניט ארויס אין גאַס.

הינטער דער וואַנט האָט אלץ געשפּילט דער סטודענט. חנה האָט פּארמאַכט דאָס פענסטער און געזונען שפּרייזען איבער׳ן צימער. די געדאַנקען האָבען זיך געפלאָנטערט ביי איהר אין קאָפּ און איהר אלץ קיין רוה ניט געגעבען. אין די אויערען האָט אהן אַן אויפהער געקלונגען: זיך גלויב ניט אין אייערע אידעא־לען, ניט איהר דאַרפט זיין די אַנזאָגער פון א בעסערער צוקונפט פאר דער וועלט.

פון צייט צו צייט פלעגט זי פלוצלונג בלייבען שטעהן אין

די טענער פון א רופענדער מוזיק, וועלכע האָבען ארומגעטוליעט די נשמה מיט א ווייכער צארטקייט, פאר'כישופ'ט דעם געדאנק און אוועקגעלאָקט אין א וועלט פון איבערערדישע חלומות. איהר האָט זיך מיט אמאָל פארוואָלט ביז וועהטאָג, צו געפינען זיך אין רוישיגען פיל־פארביגען המון, זיך פארדרעהען אין א ווילדען טאנץ און גלאָט אזוי קלינגענדיג לאכען אהן אן אויפהער.

זי האָט געזומען א בילעט און איז אריין אין זאל. אימיצער האָט א זאָג געטאָן א צווייטען הינטער איהר:

— זעהט וואָס פאר א מיאוס'קייט! פון וואנען נעהמען זיי זיך?

די מיידעל איז שטעהן געבליבען, און אויף א מאָמענט האָבען זיך ביי איהר א בויג געטאָן די פיס. זי האָט געוואָלט ניך ארויס, נאָר די קלאָנגען פון דער מוזיק האָבען זי געלאָקט און זי איבערגערעדט, און זי איז געגאנגען וווייטער ווי איז א נעבעל.

אין זאל איז דאן געווען ליכטיג, רוישענדיג. דאָרט האָבען העל געברענט פארשידענפארביגע פייערן. די וועגט זיינען געוועהן באצירט מיט גירלאנדען פון בלומען, עס האָט געשמעקט מיט פיילכען, מיט פעלד־ליליען, און דער ארמאָמ זייערער האָט זיך געטראָגען ווי כוואליעם און די קעפ פארדרעהט, דערמאָנענדיג עפעס וווייטעס און טייערעס, וואָס איז געווען און וועט שוין ניט זיין. אונטער די מעלאָדישע טענער פון ארקעסטער האָבען זיך פארלעך געדרעהט. מיידלאך און פרויען, אנגעטאָן אין גרינען דורכזיכטיגען וויים־ראָזיגען געווענ, דורך וועלכען עס האָבען זיך געזעהן די ליניען פון זייערע קערפער, האָבען אויסגעזעהן באגעהרליך און שעהן.

חנה איז עטליכע מאָל זיך דורכגענאנגען אין זאל, נאָר קיינער האָט זי ניט אָפּגעשטעלט, אייניגע באקאנטע סטודענטען האָבען געמאנצט מיט אנדערע מיידלאך. איהר איז געווארען אומעדיג און זי האָט זיך פארשלאָגען אין אווינקעל לעבען א צווייניגער בודע, וואו א שווארץ חן'עוודינג יונגע מיידעל אין א ציניינער־קלייד האָט „געטראָפען" אלעמען אויף די הענט.

די מוזיק פלעגט אלע וויילע אויפהערען און ווידער אנהויבען. חנה האָט ווידער געקלערט מיט א בענקשאפט: פארוואָס, פארוואָס בין איך געקומען אהער?

ער האָט א ריהר נעטאָן א סטרונע און ווייך א קוס געטאָן אויף חנה'ן.

א מאָדנער, אנגענעהמער און אונרוהיגער ציטער האָט א כאַפּ געמאָן איהר גאנץ וועזן. ס'האָט זיך איהר אויסגעוויזן, אז אָט וועלען אריבער די מאטערענדע בענקשאפט און די אונ־צופרידענהייט, און עס וועט ווערן אזוי גוט און גרינג.

ביידע האָבען נעשוויגען.

ערגעץ־וואו האָט געראַפּעט א מויז.

דער סטודענט האָט ניט אויפגעהערט ריהרען די סטרונעס און ס'האָט זיך געהערט, ווי דער ווינט ווארפט טראָפּענס רעגען אין די שויבען.

ווידער האָט זיך די מיידעל דערמאָנט אויף דעם נעכטיגען באַל, דעם רופט פון די פיילכען, פון די ווייסע פעלד־ליליען און די פּאַרטראַכטע טענער פון דער מוזיק. ווי האָט זיך איהר איצט געוואָלט כאָטש א טראָפּען גליק. אָט וועט זי באַלד צוגעהן צום סטודענט, איהם ארומנעהמען, אזוי שטיל, אזוי צארט ווי אַ מאַמע און דורכפיהרען די האַנט דורך זיינע האָר און איהם א סך גוטע ווארימע ווערטער זאָגען.

נאָר געוועסען איז זי מיט אַן ארַאָפּגעלאָזענעס קאָפּ, מיט מידע, אוועקגעוואָרפענע הענט אויף די קני און ניט געוואוסט ווענען וואָס צו רעדען.

ניט געפינענדיג וועגען וואָס מיט איהר צו רעדען, איז דער סטודענט נאָך אַביסל געזעסען און איז אוועק. הינטער דער וואַנט האָט זיך ווידער דערהערט די פידעל.

חנה'ן איז געוואָרען פארדרוסיג, פארוואָס זי האָט איהם אזוי גיך אָפּגעלאָזען. אפשר בענקט ער אויך, און זוכט אויך אימיצען א נאָהענטען. עטליכע מאל איז זי פּאַרזיכטיג צוגעגאַנגען צו זיין טיר געוואָלט איהם רופען, נאָר יעדעס מאל אָפּגעשטאַנען א ווייל און זיך שטיל צוריק אומגעקערט אין צימער.

ענדליך איז אין סטודענט'ס צימער געוואָרען פינסטער און שטיל.

חנה האָט אויפגעפּראַלט די פענסטער. מיט דער גאנצער ברוסט האָט זי איינגעאָטעמט די נאסע נאַכט־לופט. איהר איז גע־וען שטיקענד. זי האָט געברענט אין היץ. דער ווינט האָט איהר אין

מיטען צימער און זיך אַרומקוקען, ווי זי וואָלט ערשט איצט צום ערשטען מאָל אַהער אריינגעקומען. די נאַקעטע טריבע וועגט, דאָס אייזערנע בעטל, דער טיש מיט א צייטונג באַדעקט, און צוויי שטולען — דאָס איז אַלץ. ווי אין א טורמע — האָט זי נעטראַכט, — נאָר דאָרטען זייענדיג איז אָבער אין דער נשמה ניט געווען אזוי פיל טרוייער און ס'האָט זיך אַלץ אזוי געגלויבט אין דאָס גוטע און דאָס ליכטיגע.

עס האָט זיך געדוכט, אז זאָלען נאָר די וועגט איינפאַלען או זדאָס לעבען וועט מיט אמאָל אָנהויבען בעסער ווערען און מעהר וועט זי ניט זיין קיין איינזאַמע, קיין באַלײדיגטע. און יעצט איז אין דער נשמה א קבר און לאַנג זיינען שוין פארלאָשען אַלע חלומות, און ס'איז אויסגעגאַנגען דער גלויבען אין מענשען.

זי האָט זיך א ווארף געטאָן אויפ'ן בעט, זיך פאַנאַנדערגעוויינט, ציטערענדיג מיט איהרע קינדישע פלייצעס.

אין טיר האָט זיך דאָן דערהערט א פאַרזיכטיגער קלאַפ. זי איז אויפגעשפרונגען, די אויגען אויסגעווישט זיך און געבעטען אריינקומען.

אויפ'ן שוועל האָט זיך באַוויזען דער סטודענט מיט דער פידעל אין האַנט. דאָס איז געווען א יונגער בחור, מיט א שמאָלען פנים און גרויסע פיבערהאַפטע אויגען.

— איך שטער אייך ניט? — האָט אָנגעהויבען דער סטודענט.

— ניין! איהר קענט אריינקומען, — האָט בלאַס שמייכלענדיג געענטפערט דאָס מיידל און אינסטינקטיוו געגומען פאַרבעסערען איהרע האָר.

אוועקלענענדיג די פידעל אויפ'ן טיש, האָט זיך דער סטודענט אוועקגעזעצט. חנה האָט אויסגענלאַצט אויף איהם איהרע אויגען און ניט געוואוסט וואָס צו רעדען וועיטער. דאָס איז געווען אזוי מאַרנע, וואָס ער איז געקומען צו איהר. זי האָט איהם וועניג געקענט. פאַר דער גאַנצער צייט וואָס זיי זיינען זיך געווען שכנים, האָט זי מיט איהם אינגאַנצען עטליכע מאָל גערעדט באַגעגענדיג זיך אין קאָרידאָר.

דער בחור האָט זיך ארומגעקוקט:

— שלעכטע צימערען אין דעם הויז, פייכטקייט און איך הוסט אַלץ.

דרייַ טעג דערנאָך איז געווען חנה'ס לויה. ביים טויער פון מאָרג, האָט זיך צונויפגענומען א גרופּע אימיגראַנטן, נעשטאַנען און צווישען זיך שטיל געריידט. ענדלעך איז אַרויסגעטראָגען געוואָרען איהר אָרון און אַוועקגעשטעלט געוואָרען אויפֿ'ן וואָגען. דער ג'הרג'עטערס מאַמע, אַן אָרימע פֿראָסטע אידענע, וואָס איז נאָר וואָס געקומען פון רוסלאַנד, האָט זיך געשטיקט מיט געוויין, דערנאָך ברעכענדיג מיט די הענט האָט זי אָנגעהויבען הויך קלאָגען, אַזוי ווי אין דער היים, וועז דער בר מנין לינט אויף דער ערד, ליכט ברענען צוקאָפּענס, און אַרום קלאָגען די קרובים.

צוויי מיידלאַך האָבען די אלטע געזומען פאר די הענט, און די לויה האָט זיך אַוועקגעצויגען צו דער פֿאַרשטאָדט, וואו ס'האָט זיך געפונען דער אלטער אידישער בית עולם. דער טאָג איז געוון א טריבער. בייז האָט געברומט דער טייך און זיך געטראָגען העט וויט. אַביסל ביי דער זייט פון דער פֿראָצעסיע איז געגאַנגען אַן אלטער איד פון חברה קדישא און אָהן אַן אויפהער קרעכצענדיג, האָט ער געריידט פאר זיך:

— זיך אליין דער'הרג'ענען איז א גרויסע עבירה, א גרויסע עבירה, — דאָס האָבען זיך אונזערע קינדער איבערגענומען פון אַנדערע פעלקער.

אָט איז דער בית עולם. ביים אריינגאַנג איז א קליין פעלדעל און צוויי הויכע טאָפּאָלען ציהען זיך אין הימעל.

דער טויטען־וואָגען האָט זיך אָפּגעשטעלט.

עטליכע מענשען האָבען גיך אראָפּגענומען דעם אָרון און צוגעטראָגען צום אָפּענעם קבר. די מאַמע האָט געווייַנט. אומעדיג האָבען גערוישט די בוימער. אלע זיינען נעשטאַנען שטיל מיט אראָפּגעלאָזענע קעפּ. דער אלטער איד האָט קדיש געזאָגט און אלע־מען האָט זיך געוואָלט וואָס גיכער, גיכער צוריק אין שטאָדט צו וואַרימע, נאָהענטע פייערען.

פנים אריינגעשמיסען טראָפענס רעגען, מיט איהרע האָר זיך א שפיל געטאָן.

דערנאָך האָט זי פארלאָשען דעם לאָמפ און לאָזענדיג דאָס פענסטער אָפען, האָט זי זיך א ניט־אויסגעטאָנענע א ווארף געטען אויפ'ן בעט. דער ווינט האָט זיך געריסען אין צימער'ל און ס'האָט זיך געהערט ווי אויפ'ן גאס האָבען גערוישט טרויעריג די נאָקעטע בוימער אָהן האָפענונג אויף א פריהלינג.

לאַנג איז חנה נעלעגען מיט אָפענע אויגען. דאָ האָט זיך איהר אויסגעווייזען, אז זי איז אין טורמע און אויף מארגען ווארט אויף איהר די תליה. זי הערט די שווערע טריט אין קאָרידאָר: דאָס געהט מען נאָך איהר. דאָ האָט זיך איהר אויסגעווייזען, אז זי איז אין דערהיים ביי די איהריגע, זי ליגט קראַנק און די אלטע מוטער בויגט זיך איבער איהר א באזארגטע. און זי קלאָגט זיך אויף איהר ביטערען מזל, אויף די צובראָכענע חלומות און אז איהר וויל זיך שוין מעהר ניט לעבען, און די מאַמע שעפטשעט אלץ:

— נאָט וועט רחמנות האָבען אויף אונז.

און אזא טיפער, אונענדליכער גלויבען שטראלט אראָפ פון איהר אלטען צוקנייטשטען פנים, און אליין הויבט זי אויך אָן צו גלויבען און חזר'ט איבער מיט דער מאַמען:

— נאָט, נאָט וועט דערבארעמען זיך אויף אונז.

* * *

אין דער פריה, וען דער סטודענט איז ארויס אויפ'ן גאס, האָט ער מיט אמאל דערהערט א שווערען, טעמפען פאל. ס'האָט זיך אויסגעדוכט ווי ערגעץ נאָהענט האָט געפלאַצט א גומע־רייף פון אָטאָמאָביל־ראָד, א פרוי, געהענדיג מיט א קארב אויפ'ן מארק, האָט היסטעריש א געשריי געטאָן און געלאָזט זיך לויפען צו דעם בוים, וואָס איז געשטאַנען הינטער חנה'ס פענסטער. דער סטודענט איז איהר נאָכגעלאָפען. אויפ'ן טראָטואר איז געלעגען די טויטע חנה, איהר פנים איז פארגליווערט געווען אין א טיפען גלויביגען עקסטאַז און איבערוועהט מיט הייליגע וואונדער־בארע חלומות.

דער סטודענט האָט זיך פאר'ן קאָפ געכאַפט און זיך צעווינט ווי א קינד.

זענע אויף דער ברוסט שוועריע צעפֿ פֿון דער פּאַרב פֿון צייטיגען קאָרן, שטעהט ביים פּאַרטקעלע פֿון פֿלויט און קוקט ווייט אין פעלד, פֿון וואַנען די פעלד־אַרבייטער מיט זייערע מוידען קעהרען זיך אום זינגענדיג פֿון דער אַרבייט. און איך, א אינגעל, האָב זיך באהאלטען אָן א זייט הינטער א בוים און קאָן די אויגען ניט אָפּרייסען פֿון איהר ליבען אַביסעל אָפּגעברענטען יונגען פּנים. און אזוי שטאַרק שלאָגט מיין הארץ.

— איז אפשר דאָס שוועטשקא?

און די פרוי קוקט אלץ פּאַרטראַכט אין דער ווייט אויף יענער זייט וואלגא, וואו עס בלאָנדזשען אייזנאמע פייערלעך פון די דאָ און דאָרט פּאַנאַנדערגעוואָרפענע דערפלעך.

מיר האָט זיך זעהר פּאַרוואָלט אָנהויבען רעדען מיט איהר, נאָר כ'האָב א טראַכט געטאָן, אפשר איז עס נאָר ניט זי. נאָר מיט אמאל האָט זיך א קאָלער געטאָן, ווי א פּיל פּאַרבינגער ראָקעט, א גרויסער שטערן איבער'ן הימעל, און די פרוי האָט ניט ווילענדיג אויסגעשריען:

— זעהט, זעהט!

און איך האָב דערקענט שוועטשקע'ס קול. א גרויסע פרייד האָט מיך א בלענד געטאָן און איך האָב געפרעגט:

— דאָס זייט איהר, שוועטשקא סטעפּאַנאָוואַ?

זי האָט אייניגע מינוטען געקוקט אויף מיר פּאַרוואונדערט, דערנאָך דערקענט און אויסגעצויגען ביידע הענט און בלאָס־שמייכלענדיג האָט זי עטליכע מאל איבערגע'חזר'ט:

— זעהט ווי גרויס איהר זייט געוואָרען. איך געדענק דאָך אייך אלס א אינגעל.

מיר האָבען זיך פּאַנאַנדערגערעדט, דערמאָנט דאָס שטילע שטעדטעל ביי דער וואלגא, וואו עס וואוינען איהרע עלטערען און וואו איך האָב ביי א פּאָטאַגראָפער געדינט אלס א שיק־אינגעל.

— צעהן יאָהר איז שוין אַוועק זינט דאַן — האָט א זאָג געטאָן שוועטשקא, — ניט קיין באַזונדערע האָפּנונגען איז דאָ אין דער צוקונפט.

שוין עטליכע יאָהר ווי זי איז א דאָרף־לעהרערין, לעבט אָרים און איינזאַמיג. דער פּאָטער איהרער איז געשטאָרבען און זיין גאַנץ פּארמעגען איז אַוועק אין שטויב, און מיך האָט אויסגעמאטערט

אויף דער וואלגא.

עס איז געווען א ווארימע נאכט.

איך בין געשטאנען אויפ'ן דעק פון שיף, וואס איז געשוואר־מען אויפ'ן גרויסען רוסישען טייך, און האב געטראכט וועגען יע־נעם בייזען קאלטען לאנד, פון וואנען מיר האט זיך איינגענעבען ניט לאנג צוריק צו אנטלויפען.

ארום אויפ'ן שיף איז געווען אן עולם מענשען, צווישען וועל־כע עס האט זיך געהערט א געדיכט געשפרעך, נעלעכטער, שהנע ציהענדע פאלקס־לידער וועגען ברייטע סטעפעס, וועגען אן אויס־זאמער בעריאזקעלע, און וועגען א ניט־אפגעקאשעטען ערד־פאס, א פארלאזענעם. פון א זאל אין צווייטען קלאס האבען זיך גע־טראגען בענקענדע און ליידענשאפטליכע פיאנא־טענער, און ס'האט זיך אויסגערוכט, אז זיי געהען אויס פון מענשליכע טרערען און טרויער.

מיט אמאל האב איך באמערקט, ווי עפעס א פרוי איז צוגע־נאנגען, זיך אפגעשטעלט לעבען מיר, זיך אנשפארענדיג אן די פארענטשעס... כאטש אין דער פינסטער האב איך ניט געקענט גוט איהר פנים זעהן, האט זיך מיר דאך אויסגעוויזען, אז זי איז מיר זעהר באקאנט. עפעס מיט אן אונענדליכע נאהענטקייט האט א וועה געטאן אויף מיר פון איהר גאנצער הויכער שלאנקער פיגור.

— איז אפשר דאס שורעטשקא? — האב איך א קלער געטאן, זיך אינקוקענדיג אין איהר און אין מיין געדאנק האבען אויפגע־וועקט זיך די טעג פון מיין פריהער יוגענד. ס'איז אויפגעשטאנען דאס אלטע פריצישע הויז מיט דער ווראנדע, ארומגעהילט מיט די קריכענדע פלאנצען און ווילדע בלומען. פארנאכט, די פענסטער פון הויז ברענען מיט פארבשיינדענדיגען גאלד ליכט פון דער פאר־געהענדיגער זון. א מיידעל אין ווייסע קלייד־ער, מיט אראפגעלאז־

בער די פינסטערע שענקען און פינסטערע נאכטלענער מיט שלע־פער און גנבים.

אין דעם זעלבען טאג, פארנאכט, נאך דער ארבייט, נעה איך אין דער אלעע, ביי דער וואלגא וואו שורעטשקא שפאצירט ארום מיט גימנאזיסטען. מיט זיי איז אויך מיין בעל־הבית זוהן. איך זיץ אויף א זייט און בין מקנא די גרויסע בחורים, וואס קענען רעדען מיט איהר אזוי פריי. און איהר געלעכטער קלינגט אלע ווייל אזוי ווי א גלעקעלע אין דעם דעמערינג פון דעם אנקומענ־דיגען אוונט. און מיר ווערט אזוי אומעטיג. מארגן אין דער פריה מוז איך ווייטער נעהן מיט דער בעל הבית'טע איופ'ן מארק, שלעפען שווערע משאות און דערנאך א נאנצען טאג ארבייטען אין דער פינסטערער לאבאראטאריע און אזוי אלע טאג, אלע טאג.

— זעהט, איך האב נארניט געוואוסט אז איהר האט מיך אזוי ליב געהאט — האט שטיל געזאגט שורעטשקא. — אייער בעל־הבית'ס זוהן איז מיר געווען אזוי אונאנגענעהם. ער איז געווען א נורגער בחור און פלעגט מיר דערעסען מיט זויגע ברוף.

— הערט ווייטער, ווי ס'איז געווען. נאנצע טעג פלעג איך פארברענגען און חלום'ן וועגען אייך, איהר זייט מיר פארגעקומען ווי א לעגענדארע פרינצעסין און אפט, פארנאכט, פלעג איך שטעהן הינטער'ן פארקאן פון אייער הויז און צוהערען זיך צו אייער שטימע, ווי איהר, לאבענדיג לויפט ארום מיט די קינדער איבער'ן גאר־טען. איך פלעג איבערפיהרען די ארבייטען אין פאטאגראפיע און ענדליך האט מיך דער בעל הבית ארויסגעטריבען און ווידער האב אין אנגעהויבען צו וואנדערען איבער דער וואלגא היימלאז אין אהן א ציל.

— מיין ארימער, און אלץ איבער מיר — האט נעזאגט שו־רעטשקא. — וועז איך וואלט דאס געוואוסט!

זי האט שטארק א דריק געטאן מיין האנט און ביידע האבען מיר געשוויגען. ארום האט מען אלץ גערוישט און געזונגען. די שיף האט שטיל נעשניטען די בלויע כוואליעס פון דער וואלגא. מיר זיינען פארבייגעפאהרען דעם פעלז פון סטיענקא ראזין.

עמיץ האט נענומען אויפ'ן קול זינגען:

„אויפ'ן וואלגא שטעהט א פעלז
באוואקסען מיט דיקען מאך איז ער".

די טורמע און וועד וויס, וואס מיך ערווארט נאך דעם אנטלויפען פון יענעם קאלטען בייזען לאנד.

מיר זיינען אוועק אן א זייט און זיך צוגעזעצט.

— דערצאהלט, דערצאהלט פון יענער צייט, וועו מיר פלעגען זיך אזוי אפט טרעפען — האט געבעטען שורעטשקא מיט א מאטער שטימע, דריקענדיג מיין האנט.

און איך דערצאהל איהר, ווי איך האב זי אמאל אין דער יו־נענד ליב געהאט.

אט בין איך ווייטער א אינגעל. עס איז א מאי־מארגען; אין שטום שלאפען נאך אלע, אויפ'ן טייך ציהען די „בורלאקעס" שווע־רע משאות: „אוכנעם, גיב נאך אמאל..." און אזוי טרויעריג הערען זיך זייערע שטימען, און די ערשטע זונען־שטראלען האבען מיט א גע'לעכטער אריינגעקוקט אין צימער און א שפיל געטאן אויף די וועגט. איך ליג מיט אפענע אויגען און טראכט וועגען שורעטשקע'ן, צו וועלכער, דעם בעל־הבית זוהן, א הויכער דארער בחור, א גימנאזיסט, האט מיך נעכטען געשיקט מיט א בריף. איך האב א לויף געטאן צום פריצישען הויף; דארט איז אלץ אזוי וואונדערבאר, אין מיטען גארטען שפריצט א פאנטאן און די בלו־מען אויף די בייטען זיינען אזעלכע פיל־פארביגע און דופטיגע, און איך געה צו צו דער פארטקע פון צוים און קלינג אן. שורעטשקע לויפט מיר ארוים אנטקעגען און פיהרט מיך אריין אין הויז. איך גיב איהר דעם בריף. זי לעזט איהם גיך דורך און לאכט, און צום סוף צורייסט זי איהם אויף קליינינקע שטיקלעך און זאגט:

— אט א מאדנער.

איך ווייל אוועקגעהן, נאר זי פארהאלט מיך, נעהמט גלעטען מיין קאפ און זאגט:

— וואס פאר א וואויל אינגעל.

און די האנד ביי איהר איז אזא ווייסע, א וואריעע, און אזוי שעהן ווי ביי א מלאך. און מיר וועלט אזוי גוט פון איהר צערט־לען. איך שטעה מיט אן אראפגעלאזטען קאפ, אין מיינע אויגען זיינען טרערען, און זי פרעגט מיך, פון וואנען איך בין געקומען, און איך דערצאהל איהר, אז איך בין א יתום און מיין מאמע איז זעהר ארים און האט ניט געהאט וואס צו געבען מיר עסען. לאנג האב איך געוואנדערט איבער דער וואלגא, וואלנערענדיג זיך אי־

די קינסטלערין און דער געלערנטער

דער געלערנטער, דוד קויפמאן, האָט געלעבט איינזאם אין א פּאַרשטאָדט פון פּאריז. דאָרט האָט ער אין א קלייַנער כעמישער לאַבאָראַטאָריום שוין עטלעכע יאָהר געארבייט אויף עפּעס א נרוי־סער ערפינדונג.

אינ׳ם קרייז פון כעמיקער, אין וועלכע ער איז נעווען באַ־קאַנט, האָט מען אָפּט נערעדט, אז ער זאָגט צו א סך אין דער צו־קונפט, און וועט מסתמא צום סוף אויך פּארנעמען א פּלאַץ אלס פּראָפעסאָר אין איינעם פון די אייראָפּעאישע אוניווערזיטעטן.

נאָר דערוויַיל האָט קיפמאן געלעבט זעהר ארעם, אויף די קנאַפּע מיטלען, וואָס זיינע נאָהענטע פּלענען איהם שיקען פון א קלייַנער פּוילישער שטעדטל, זיין געבורטס־אָרט און וואו ער האָט אין דער יוגענד פּארבראַכט אין דער ישיבה.

באַקאַנטע האָט ער אין דער גרויסער פּיל־פּארביגע פּאריז נע־האָט וועניג. די געווען אוניווערזיטעט־חברים, ענדיגענדיג זיי־ער שטודיום, זיינען זיך שוין לאַנג פּאַנאַנדערגעפאָהרען און מיט נייַע מענשען צוזאַמענגעהן זיך האָט איהם געשטערט זיין נעוואויג־הייט צו שווייגען, זיין צוטראָגענקייט און אומגעשיקטקייט אין זיי־נע באַווענונגען.

ער איז שוין געווען אריבער דרייסיג און אויסגעזעהן האָט ער א סך עלטער. זיין גאַנג איז געווען אַן איינגעבויגענער, נאכלע־סיג געקלויבט, און דער שניפּס איז קיינמאָל ניט געווען אוים׳ן פּלאַץ. זיין געזיכט אָבער איז געווען א לענגליכעם, א בלייכם מיט א בּוייסטערטער שהנקייט, וואָס מען זעהט אָפּט אויף די בילדער פון אידישע קינסטלער, וועו זיי מאָלען א קלויזניק, א זי־צענדיגען בייַ א ציטריגען פייערל פון א חלב־ליכטל אין נאָט׳ס הויז, א פּארטיפּטען אין העכערע וועלטען.

אלע זיינען נעשטאנען און געקוקט אין דער פינסטערניש, פון וואנען ס׳האט זיך טונקעל אויסגעטיילט א גרויסער פעלז און ס׳האט זיך אויסגעוויזען, אז סטיענקא ראזין זיצט אויף איהם פאר־זונקען אין טיפע מחשבות.

פלוצלונג האט שורעטשקע א זאג געטאן:

— איהר ווייסט, אויף דער נעקסטער סטאנציע מוז איך ארויסגעהן, און מיר וועלען זיך וואהרשיינליך שוין קיינמאל מעהר ניט זעהן.

זי איז געשטאנען נענען מיר א שטילע און א טרויעריגע און האט בלאס געשמייכעלט. די שורעטשקע, וועלכע איך האב אזוי ליב געהאט אין מיין קינדהייט. איך בין צוגעפאלען מיט די ליפען צו איהר האנט.

אביסעל שפעטער איז זי אראפ פון שיף און איך בין ווידער געבליבען אליין און האב אפילו פארגעסען צו פארלאנגען פון איהר דעם אדרעס. זי האט מיר גארניט געזאגט וועגען דעם און דער פא־ראכאד האט מיך געפיהרט אלץ ווייטער פון יענעם קאלטען לאנד, פון וואנען איך בין ערשט ניט לאנג אנטלאפען.

אויף די פֿאַרבייגעהער. די פּנימ'ער ביי די מיידלאַך און פֿרויען זיינען געווען איבערוועהט מיט פֿריהלינג־טרוימען. ביי די מעהר־סטע אויף דער ברוסט און אויף די גאַרטלען האָבען זיך געזעהן קלייַנע בוקעטען פון בלויע פֿיילכען, און אַלע פֿרויען האָבען זיך אין יענעם טאָג אויסגעוויזען אין זייַנע אויגען באזונדערס שעהן און רייצענד.

ער איז אוועק אין לוקסענבורגער גאָרטען. דאָרט, אין לאַטיי־נישען קוואַרטאַל צווישען קינסטלער און סטודענטען, פֿלעגען זיך געפֿינען מאָדעל־מיידלאַך, וועלכע האָבען איהם געקענט און האָבען גערן אמאָל מיט איהם פֿאַרבראַכט אייניגע שעה. ער האָט געהאָפּט אויך איצט צו טרעפֿען אימיצען פון זיי. אומעטום אין גאַרטען, צווישען די אַלעעס און ביי די פּאָנטאַנען זיינען געווען א סך גא־סען־מיידלאַך, וועלכע האָבען גערן איבערגעווואַרפען זיך מיט וויצען מיט די קינסטלער, וואָס זיינען געזעסען דאָרט אַרום און גערויכערט זייערע לולקעלעך. נאָר קיין באַקאַנטע האָט ער ניט געטראָפֿען. ער האָט אַביסעל אַרומגעוואַנדערט אַרום דעם בריטען פּאָנטאַן, וואו די קינדער האָבען אָפּגעלאָזט שיפֿעלעך שווימען. דער־נאָך איז ער אַוועק צו לוקסענבורגער מוזעאום. ביים אַריינגאַנג האָט ער דערזעהן ניט קיין גרויסע סטאַטוע פון שוואַרצען בראָנז: דוד מיט'ן קאָפּ פון גלות הפּלשתי. און ביי דער סטאַטוע איז ער־שטאַנען א שלאַנקע פרוי מיט א שטרויענעם הוט אין האַנט. זי האָט אויסגעזעהן ווי א רוסישע קורסיסטקע. איהר פּנים איז געווען רונד און ליב, מיט זומער־שפֿרינקעלעך, איהר נעזעל רייצענד, און מיט א ווייסען שלאַנקען האַלז. דאָס איז געווען א באַוווסטע מאָלערין פון דער נייער דעקאַדענטישער שולע. א פרוי, אַן עקסצענטרישע מיט אַן אָריגינעלען אונרוהיגען כאַראַקטער און מיט א צאַרטען טיפען טרויער אין דער נשמה איבער אַלץ וואָס איז פֿאַרשווינדענ־דיג שעהן.

קיפֿמאן האָט אָנגעשטעלט אויף איהר זייַנע גרויסע פֿאַר־טרויערטע שוואַרצע אויגען. זי האָט דערפֿיהלט זיין בליק און א קוק טוענדיג אויף איהם, איז זי איבערראַשט געוואָרען פון דער גייסטיגער שהנהייט אויף זיין לאַנגען בלייכליכען פּנים.

זי האָט א טראכט געטאָן: דאָס מוז זיכער זיין א מאָדעל־

דאָס בחור'שע לעבען האָט איהם נעמאטערט, און אָפט האָט איהם ארומגעכאפט א פייניגענדע בענקשאפט נאָך פרויען־לאָסקעם און נאָך א רוהיגען געמיטליכען פאמיליען־לעבען, וואָס ער וועט, ווי ער האָט געדענקט, קיינמאָל ניט דערגרייכען דורך זיין אָרימקייט און דורך זיין ניט קאָנען צונויפקומען זיך מיט מענשען.

און אָט אזעלכע טעג זיינען געווען די שווערסטע אין זיין לעבען. ער האָט זיך געפיהלט אין זיי צובראָכען, מיר, און די נעכט האָט דער קערפער נעברענט אין היץ און געפיבערט, און אין א כאָאָס פון חלומות זיינען געשפּרונגען ארום איהם נאקעטע, שאנדלאָזע פרויען און צוזאָגענדיג געלאָקט און גערופען און געלאָכט. און זייערע האָר, פאָלענדיג און זיך קרייזלענדיג ווי שלאַנגען, האָבען געברענט ווי פייער.

אָפט איז ער געגאנגען אויף די בולוואַרען, וואו עס האָבען ארומגעבלאנקעט גאסען־מיידלאָך. לאַנג האָט ער זיך דאָרט נעדרעהט הין און צוריק מיט'ן היטעל אין דער האנט, זיך ענטשולדיגענדיג און רויטווערענדיג, האָט אָפּגעשטעלט עפעס א מיידעל און פאָרגעשלאָגען פאַרברענגען מיט איהם אזוי זיך, ווי פריינד, וועו ביידען איז אומעדיג און מען איז אליין.

אין מעהרסטע פאלען פלעגען זיך די פאריזערינם אויסלאכען פון איהם.

— פון וועלכער געגענד ביזטו געקומען? — האָבען אויך אנדערע נעפרעגט און פארלאָזענדיג איהם, א וואָרף געטאָן:

— זיי נעזונד, מיין אלטיטשקער.

איינמאָל וועו דער נעלערנטער קיפמאן האָט נעקראָגען פון א גאסען מיידעל אזא ענטפער, איז איהם נעווארען זעהר טרויעריג. ער איז לאנג פארטראכט געשטאנען אויפ'ן מיטען בולוואר מיט'ן היטעל אין האנט, און ווי ער וואָלט דעם וועג פארלאָרען, ניט נעווואוסט וואוהין צו נעהן ווייטער.

דערנאָכדעם איז ער זיך פאמעלעך צוגענאנגען צו א טראמווויי־סטאנציע. עס איז געווען א זונטאָג. פון טראמווויי איז ארוים איינע נאָך די אנדערע יונגע פארלעך און זיך געלאָזען נעהן מיט'ן ברעג פון דער סענא, וואו אין דער נאָהענט האָט זיך געהערט מוזיק און א פרעהליכער געוויש פון דער מאסע.

קיפמאן איז געשטאנען אנגעלעהנט אָן א בוים און נעקוקט

זיך געשפילט מיט איהם, און זיך אלץ געסטארעט צו שפילען די ראלע פון א נאסען־מיידעל.

און ער האט זיך געשעמט און זיך גערויטעלט, און אין דער נשמה איז ער נעווען אומגעהייער גליקליך, אז דער מזל האט איהם היינט צוגעשיקט אזא ליבעם וועזן.

אויפ'ן וועג זיינען זיי אריין אין א רעסטאראנט טרינקען קאפע. דערנאך האבען זיי געקויפט וויין און נאשערייען, און וועז ס'האט גענומען טונקעל ווערען, זיינען זיי אריין אין הויז.

זי האט ארומגעקוקט זיין צימער און אויסציהענדיג איהרע ליפען ווי צו א קוש, האט זי געזאגט:

— וואס פאר אן אומארדנונג!

נאכדעם האט זי אריינגעקוקט אין זיין קליין לאבאראטאריום, וואו עס האבען זיך געפונען פארשידענע גלעזער און מעסט־גלעזלאך. זי האט אויפגעמאכט א שענקעלע, וואו עס האבען זיך געפונען פארשידערלייי פארביגע זאלצען און וועז זי האט באמערקט אין ווינקעל א קליין דרייפוסעל מיט א פייערעל, און אויף איהם עפעס א פליסינם אין א גלעזעל, האט זי א זאג געטאן:

— איננאנצען, ווי א יאהר־צייט נאך א טויטען אין א פני־סטערען ווינקעל.

זי האט געמומען ריין מאבען דאם הויז און צוגרייטען נאשע־רייען, אלץ רעדענדיג און פונאנדערפרעגענדיג זיך וועגען זיין לעבען. און וועז זיי האבען זיך געזעצט עסען, האט זי זיך ג־טוליעט צו איהם ווי א קאץ, און ער, א פאר'שיכור'טער האט ג־קושט איהר שטערען, איהר האלז און נאר געוואלט ביי איהר ג־וואהר ווערען, ווי אזוי זי, אזא אינטעליגענטע, איז געקומען צו אזא לעבען.

עס איז איהר איינגעפאלען דערצעהלען איהם א מעשה וועגען א מאטראז, וואס האט זי פארפיהרט און אליין אוועק אין א ווייט לאנד. און ער איז געווען נעריהרט, ווי א קינד נעגלעט איהר קאפ און אלץ שעפטשענדיג נוטע ווערטער, וועלכע זיינען איהם נאר געקומען אויפ'ן נעראנק.

דערנאך האבען זיי פארהאנגען די פענסטער, פארלאשען דעם

מענש, א צודרעהטער, ביי וועלכען דער שניפס וועט זיך שוין אזוי ביז'ן טויט אריין אויפ'ן ריכטיגען פלאץ ניט געפינען.

און ער איז געשטאנען און געפרובט טרעפען: וואר קען זי זיין?

ער האט מורא געהאט מיט איהר אנהויבען צו רעדען: אפשר איז זי ניט פון יענע. זי קען זיך באליידיגען. און ער האט ניט געוואוסט, וואס ער זאל דא טאן און זי איז איהם אזוי גענעלען געוואארען. איהרע געדיכטע גאלדענע האר האבען געפינקעלט אויף דער זון, דאס נעזעל האט געריצט און איהר נאנצער שלאנקער פיגור איז נעווען אזוי אנציהענד.

די קינסטלערין האט א שמייכעל געטאן און צוגענאנגען צו א נאהענטער באנק און זיך אוועקגעזעצט. זי האט באמערקט, אז ער וויל מיט איהר אנהויבען רעדען און מיט נייגעריגקייט נעווארט, וואס וועט זיין וווייטער.

קיפמאן איז צוגענאנגען און זיך אויך געזעצט אויף דער אנדערער זייט באנק. אנטקענען זיי, ביי א גרויסען שטיינערנעם בארעלוף, עפעס פון אן אלטען גריכישען בילד פון פאסטוכער לעבען, האט שטיל געמורמעלט א פאנטאזי, ארומגעזעצט ביי די ברעגען מיט גלע פעלד־בלומען־צעבערלעך.

עס איז צוגענאנגען א ארים מיידעלע מיט קערבעל בלומען. קיפמאן האט געקויפט א בוקעטעל. ס'זיינען פארביי עטליכע לאנגע מינוטען, איז ער פלוצים אויפגעשטאנען, אראפגענומען דאס היטעל און מיט די פיילכען אין די הענט, רויט ווערענדיג און זיך פלאנטערענדיג אין די רייד, האט ער איהר פארגעשלאגען צו פארברענגען מיט איהר דעם טאג.

שמייכלענדיג האט זי איהם אויסגעהערט, נעבעטען זיך זעצען לעבען איהר און געפרענט, וואר ער איז.

ער האט איהר אין קורצען דערצעהלט וועגען זיך. די קינסטלערין איז נעווארען ערנסט און איינגעשטימט געהן מיט איהם.

— נאר פארבעסערט אייער שניפס, — האט זי געזאגט שטיל לאכענדיג, — און וואוהין וועלען מיר געהן?

עטליכע מינוטען שפעטער זיינען זיי שוין געזעסען אין טראמוואי, וואס האט זיי געפיהרט צו זיין הויז. זי האט קאקעטירט,

א שטורם

דער זומער איז געווען אַ הייסער, און א טרוקענער. די תבואות אויף די פעלדער זיינען געווען קלײן און באדעקט מיט גרויען שטויב. אויף די לאָנקעס האָבען זיך די בהמות אַרומגע־בלאָנקעט טרויעריגע און אומעטיגע, און די בוימער אין די גערט־נער זיינען געשטאַנען פֿארשמאַכט און אַלץ געקוקט צום הימל, צי דער ווינט יאָגט ניט אָן געדיכטע וואָלקענס.

איבער'ן שטעדטעל האָבען זיך געטראָגען אַלערלײ קראַנק־הייטען, און פון טורמע, וועלכע איז געשטאַנען ווייט און אין אַ זייט, וואו דער וועג פֿארקירעוועט זיך צום קריסטליכען בית־עולם, האָט מען אָפט געזעהן ווי אין די שווארצע דושנע נעבט עפענען זיך אויף איהרע שוועכע אייזערנע טויערען און פון דאָרטען אין שווארצע סאָסנע־טרונעס טראָגט מען ארוים מתים און אָהן קברות־לידער און אָהן תפילות ציהען זיך לויות אויפ'ן וועג וואָס פיהרט צום ארעסטאַנטען־בית עולם.

אין איינער פון די כמורנע טורמע־קאַמערען, שוין לאַנג וואר־טענדיג פאר'ן עטאַפּ, האָבען זיך געשטיקט א גרופּע אַרעס־טאַנטען.

דער מעהרסטער טייל פון זיי זיינען געוועזען פויערים, וועל־כע מען האָט אַפּגעריסען פון דער ערד אָון פאר'משפט פַאר פאר־שיידענע פארברעכענס. אייניגע פון זיי זיינען געווען אין קייטען און געגאַנגען אויף קאַטאָרגע קיין סיביר. דער טרוקענער זומער האָט אויף זיי שווער געווירקט, און זיי פלעגען שטענדיג ריידען וועגען זייערע דערפער, און וועגען די זאַנגען, וואָס ווערען פאר־טריקענט פון דער הייסער זון. די איבעריגע זיינען געווען עטליכע יונגע גנבים, אן אנטלאָפענער סאָלדאט און אייניגע מאָלדאוואנעס

לאָמפ און אָנגעצונדען פייער אין קאמין. און זיי ביידען האָבען זיך אוועקגעזעצט אויף א קאסטען, אנטקעגען שיין. מינוטענווייז האָט זיך איהם אויסגעווייזען, אז לעבען איהם זיצט א פרוי, וועלכע ער האָט שוין לאנג ליב, נאָך וועלכער ער האָט שטארק געבענקט און זי איז איצט געקומען צו איהם. האלטענדיג איהרע הענט, האָט ער איהר שטיל דערצעהלט וועגען זיין קליינעם אידישען שטעדטעל, וואו ער איז געבוירען געווארען; וועגען דער ישביה, דערנאָך ווי ער איז אוועק זיך לערנען אין אויסלאנד, ווי ער האָט געהונגערט זייענדיג א סטודענט, און וועלכע גרויסע האָפנונגען ער האָט איצט אין דער צוקונפט. און זי האָט פארטראכט געקוקט אין זיין פנים און געטראכט וועגען דעם איינזאמען לעבען פונ'ם אינטערעסאנטען מענשען.

וועז זי איז פון איהם אוועק, איז שוין געווען שפעט אין אָוונט. ער האָט איהר ארויסבאגלייט פון הויז, דערנאָך זיך אומגעקערט אין לאבאראטאריום און איז לאנג געשטאנען פארטראכט ביים דרייפיסעל וואו עם האָט שוין עטליכע טעג געברענט א פייערל.

און ביי נאכט, אין כאָאָס פון חלומות זיינען ווידער געשפרונגען ארום איהם שאנדלאָזע נאקעטע פרויען און געלאָקט און געלאכט, און זייערע רויטע הָאר, אראפפאלענדיג ווי שלאנגען, האָבען געברענט ווי פייער.

* * *

אויף מאָרגען איז צו איהם געקומען א אינגעל און איהם איבערגעגעבען א גרויסען בוקעט ראָזען מיט א בריוועלע. אין בריוועלע איז געשטאנען:

„איך בין די יענינע, וואָס האָט נעכטען אָוונט פארבראכט אין אייער הויז. קומט צו מיר און מיר וועלען ווידער פארברענגען אן אָוונט און דאָס מאל — אין מיין סטודיא, אויפ'ן בולוואר „סען זשערמען".

אינ'ם בריוועלע איז געלעגען א וויזיט-קארטעל מיט'ן נאָמען פון א באוואוסטער מאלערין.

פּאַרטאָג געהט אָפּ דער עטאַפּ. אין ׳ענער נאַכט זיינען די אַרעס־טאַנטן ניט געשלאָפּען, און ביז פּאַרטאָג האָט דער וועכטער געהערט זייער שעפּטשען און רעדען וועגען די נייע טורמעס, וואו־הין מען שיקט זיי, און וועגען זייערע אויף לאַנג פּאַרלאָזטע היימען.

מיט׳ן זונאויפגאַנג זיינען זיי שוין נעווען אויפ׳ן הויף, וואו עס האָבען אויף זיי געוואַרט דער קאָנוואָי. דער פּריה־מאַרגען איז נעווען א דושנער, א שטיקענדער, און ווייט אין מערב זייט האָבען זיך באַווייזען מאַדנע צוריסענע בלויע וואָלקענס, וועלכע האָבען זיך נעצויגען אלץ ווייטער און ווייטער וויַ וועלענדיג פּארכאָפּען דעם גאַנצען הימעל.

דער עלטסטער קאָנוואָינער, א געלער גרויסער פּויער מיט א נעשטופּעלטען בייזען פּנים, האָט געיאָגט די ארעסטאַנטען, און ווי נאָר די זון האָט זיך אביסעל אויפגעהויבען אין הימעל איז שוין דער עטאַפּ ארויס פון טורמע. פּאַראויס זיינען געגאַנגען די קא־טאַרזשניקעס, קלינגענדיג מיט די קייטען. די איינוואוינער פון שטעדטעל, וועלכע האָבען שוין לאַנג קיין עטאַפּ ניט אָנגעזעהן, האָבען זיך א לאָז געטאָן פון זייערע הייזלאָך און מיט טרויעריגע בליקען באַגלייט די אומגליקליכע. נאָך איינעם א יונגען ארעס־טאַנט איז נאָכגעלאָפּען אן אלטע פרוי, וויינענדיג און קלאָגענדיג ווי נאָך א טויטען. דאָס איז געווען א יונגער, בלאָנדער פּויער פון א נאָהענטען דאָרף, וועלכער האָט דער׳הרג׳עט זיין ווייב.

— גיה, גיה אוועק, אלטע — האָט דער קאָנוואָי געטריבען. און די פרוי האָט אלץ נעקלאָגט און נעבראכען די הענט אויף דעם ביטערען מזל פון איהר זוהן.

דער עטאַפּ איז דורך די הויפּט גאס פון שטעדטעל און איז ארויס אויף דער נאָהענטער באַהן־סטאַנציע. ביי די זייטען האָבען זיך געשפּרייט פעלדער און פעלדער — און מיט אמאל האָט דער ווינט, וואָס איז פון ערגעץ וואו אנגעלאָפּען, גענומען ווינען די טרוקענע גראָזען און בוינען צו דער ערד די נידעריגע מאָנערע זאנגען.

די ארעסטאַנטען האָבען פּרייער אפּגעאטעמט, מיט פּרייד געקוקט אויף די וואָלקענס, וועלכע האָבען זיך אלץ ווייטער גע־

אין זייערע לאנגע לייוועגטענע העמדער, מיט רויטע אויסגע־
נעהטע גארטלען.

יעדען טאג פלעגט אן אנדער ארעסטאנט קראנק ווערען, אוו
די שטימונג ביי די פארשפארטע איז געווען אז שווערע אוו א
נעדריקטע. עס האט זיך געדוכט, אז אין דעם שיין פוו די זוניגע
שטראהלען נעהט איבער'ן טורמע הויף עמיצער א ניט־געזעהענער,
קלייבט זיך אריין אין די האלב־פינסטערע קאמערען אוו זייהט
א שווערע קראנקהייט מיט קאשמארען, האלוצינאציעס אוו אוג־
זוניגע רייד פוו היץ.

אויפכאפענדיג זיך גאנץ פריה, פלעגען די ארעסטאנטען נאכ־
פרעגען ביי די ווערטער, ווער ס'איז געשטארבען ביי נאכט, ווער
עס איז קראנק געווארען, אוו דערנאך רעדען ווענען דעם לאנג־
ערווארטעטען עטאפ. אין זייערע אויגען איז געווען א בענקשאפט
נאך דעם ווייטען וועג אוו די פרייע ווינטען.

דערנאך פלענט זיך ציהען א לאנגווייליגער טאג. זיי פלע־
גען זיך ארומקריגען, זוכען אפצוטאן איינער דעם צווייטען בייזע
שפיצלאך. אוו אפט מאטערען איינעם פוו די אלטע מאלדאוואנען
אוו צווינגען איהם צו טאנצען א פרעהליכם מיט זיינע קראנקע,
שוואכע פיס.

דער אנטלאפענער סאלדאט פלעגט נאנצע טעג ארומשפאציר־ען
איבער'ן קאמער אוו מיט טרערען אין די אויגען ריידען צו זיך
אליין, אז ער איז דער איין־אוו־איינציגער ביי זיין מוטער, אוו
מען האט ניט געהאט קיין רעכט איהם צוצונעמען פאר א סאל־
דאט, אוו דערביי רחמנות'דיג פארציהען א ליד וועגען א יונגען
פויער, וואס געהט ארוים פארטאג אויף א פרעמד פעלד פארניסען
זיין שוויים, נאכגעהענדיג נאכ'ן אקער.

אפט פלעגען די ארעסטאנטען שטעהן ביים פענסטער, קוקען
אויפ'ן הימעל, וואו עס האט זיך באוויזען א וואלקען, אוו פרובען
טרעפען צי עס וועט זיין א רעגען. אוו וועו דער וואלקען איז
פאמעלאך פארשוואונדען, פלעגען זיי ווידער אריינפאלען אין א
שווערער שטימונג, אוו אומרוהיג ארומשפאנען איבער'ן קאמער.

איינמאל, נאכ'ן אויסרופען, וועו די ארעסטאנטען האבען זיך
שוין געקליבען שלאפען גענהן, איז מיט אמאל אריינגעקומען דער
טורמע־אויפזעהער אוו זיי אנגעזאגט די גוטע בשורה, אז מארנען

און ער האָט געגומען דערצעהלען:

מיט א פּאָר יאָהר צוריק איז ער אוועק פון שטוב און זיך אָננעדונגען צו ארבייטען ביי א רייכען פויער. ביי זיי אין דאָרף איז ניט געווען וואס צו טאָן, ערד האָבען זיי געהאט וועניג, און מיט דער קליינער באלעבאטישקייט האָבען זיך קיפראווען די עלטערע ברידער. ביים רייכען פויער האָט זיך איהם געלעבט גוט, נאָך דער ארבייט פלעגט ער אוועקגעהן הוליען און אפט אין קאָראהאָר טאנצען מיט די דאָרפס־מיידלאך, וועלכע האָבען איהם זעהר גערן געהאט, פאר זיין שעהנעם וואוקס און געדיכט בלאָנדע האָר.

נאָר אָט איז איינמאל צו זיין רייכען בעל־הבית געקומען א ווייטע קרובה, א יתומה, וועלכע מען האָט גערופען מארפא. דאָס איז געווען א מיידל מיט שווארצע אויגען, מיט לאַנגע צעפ און אין הארצען ביי איהר האָט געוואוינט דער טייפעל, אזוי דייצענד און שעהן איז זי געווען. וועז ער האָט זי צום ערשטען מאל דערזעהן האָט איהם דאָס הארץ געגומען שטארק קלאפען, און אין פנים האָט איהם ווי די זון א שיין געטאָן, און זי האָט זיך פאנאנדערגעלאכט און געזאָגט:

— זעה נאָר, וואס האסטו דיין מויל פאנאנדערגעעפענט? האסט נאָך קיין מיידלאך ניט געזעהן? — און האָט איהם שעלמיש א קלאפּ געטאָן אין פּלייצע, און א ציה געטאָן איהם פאר זיינע בלאָנדע האָר.

און אויף מאָרגען נאָך א רעגען זענען זיי ביידע ארויס אין פעלד איבערוואַרפען דאָס היי צום אויסטריקענען. זי האָט גערבייט און געזונגען, און איהרע לידער זיינען געווען זים און אומעטיג, אז דאָס הארץ פלעגט זיך רייסען פון ברוסט. עטליכע מאל האָט ער זי געוואָלט ארומנעהמען און א קוש טאָן. נאָר זי פלעגט זיך ארויסדרעהען פון זיינע הענט, און אוועקלויפענדיג אויסשטעלען א צונג און ווייזען איהרע ווייסע שטארקע צייהן, אָנפיהלענדיג די לופט מיט א הילכיגען געלעכטער. ביי איהם פלעגען ציטערען די פים, און אין די אויגען פלעגט פינסטער ווערען פון תאוה.

און ער האָט זיך פארלוירען און ניט געוואוסט וואס צו טאָן. ער, אן אָרימער פויער, זי א קרובה פון זיין רייכען בעל־הבית, צו וועלכער דאָס נאנצע דאָרף שקציט האָבען זיך געשרכ'נט. זיי

צויגען איבער'ן הימעל, און איינער דעם צוויייטען אָננעזאגט: „גאָט וועט היינט א רעגען, א רעגען שיקען". און דער קאָנוואָי ביי די זייטען האָט בייז געשריען אויף די אָפּשטעהענדע און אונטערגעיאָגט זיי מיט די ביקסען, און די פּנים'ער ביי זיי זיינען געווען טרוקען, בייז אָן פּול מיט רציחה.

שפּעטער ווען עס האָט זיך מיט אמאָל דערהערט דאָס קנאַלען פון דונערען און עס האָט זיך אָננעהויבען א שטאַרקער רעגען, איז דער עטאַפּ צוגענאַנגען צו א דאָרף, און האָט זיך פאַנאַנדערגעלייגט אונטער א דאך איבער צו וואַרטען דעם שטורם.

די גוט־האַרציגע פּויערטעס האָבען זיי צוגעטראָגען עסען און אונטערשפּאַרענדיג מיט דער לינקער האַנט די באַק, און מיט דער רעכטער האַלטענדיג די לינקע ביים עלענבויגען, האָבען זיי רחמנות'דיג געקוקט אויף די ארעסטאַנטען און שווער געזיפצט.

די ארעסטאַנטען, זעהענדיג ווי ארום לעבען די פעלדער אָפּ אונטער'ן רעגען, האָבען געגומען רעדען ויענען גאָט'ס ברכה, וואס שפּרייט זיך איצט ארום.

— פאר א יאָהרען האָבען מיר געהונגערט, — האָט זיך אָפּגערופען איינער פון די ארעסטאַנטען, — ס'איז געווען א שלעכט יאָהר, דאָס ברויט איז פאַרטריקענט געוואָרען אויף די פעלדער. נאָר איצט האָט גאָט אין צייט דעם רעגען געשיקט.

— און ווער ווייס, וואס אין אונזערע דערפער טוט זיך, דאָרטען אויף דער וואַלגא — האָט זיך פאַרטראכט דער עלטסטער קאָנוואָינער, און זיין בייזער פּנים האָט זיך באַדעקט מיט א שטילען טרויער. — וועו איך בין אוועק פאר א סאָלדאט, איז נאָך ביי אונז געווען פון אלדאָס גוטס, נאָר די לעצטע צייט קריג אַיך אַלץ שלעכטע ברית, אז אונזער באַלעבאַטישקייט געהט אונטער. — און ער האָט געגומען דערצעהלען וועגען זיין פאָטער, דעם אלטען פּויער, וואָס האָט שוין איצט קיין כח ניט צו באַארבייטען די אייגענע ערד.

די ארעסטאַנטען האָבען זיך שטיל צוגעהערט און אומעטיג געשאָקעלט מיט די קעפּ.

— א ביסעל שפּעטער, — האָט מיט אמאָל זיך פאַרנאַנדערגעווינט דער יונגער קאַטאָרזשניק, וואָס האָט גע'הרג'עט זיין פּרוי.

ער האָט דערפיהלט, אז עמיצער געפינט זיך ביי איהם אין הויז מיט מארפא'ן, און עס האָט אלץ געדונערט און גערעגנט, און מיט אמאל איז א בליץ דורך — דורך די שויבען פון זיין פענסטער און אויף א מאָמענט האָט ער דערזעהן מארפא'ן מיט זיין געוועזענעם אלטען בעל־הבית.

ווי א ווילדער האָט ער זיך א לאָז געטאָן צו דער טיר. אין דערזעלבער צייט האָט מארפא אָננעצונדען דאָס לעמפעל. און ווען ער איז אריין אין שטוב, איז זי געשטאַנען ביי דער טיר און דער אלטער רייכער בעל־הבית איז געזעסען אויף דער באנק מיט אן ארָאָפגעלאָזטען קאָפּ. ביי איהם איז פינסטער געווארען אין די אויגען און ער האָט פארלוירען דעם פארשטאַנד. — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אין א פאָר מינוט ארום איז דער אלטער בעל־הבית ארויס־געלאָפען אין דאָרף, און ווען אויף זיינע געשרייען זיינען די פויערים אָננעלאָפען, האָבען זיי געפונען מארפא'ן מיט א צוהאק־טען קאָפּ אין א טייך בלוט און לעבען איהר איז ער געשטאַנען און געיאָמערט ווי א משוגע'נער מיט א פארבלוטיגטער קאָסע אין דער האַנט.

* * *

דער ארעסטאַנט איז אנטשוויגען געווארען, א טרייסעל טו־ענדיג מיט די קייטען.

דער שטורם איז אלץ שטילער און שטילער געווארען. איצט האָבען זיך די פארשטיקטע קנאַלען פון דונערם געהערט פון ווייטען, און עס האָט געשפריצט א דין רעגענדעל, פון צווישען די וואלקענס האָט זיך באוויזען די זון, און איבער'ן גאנצען הימעל האָט זיך אויסגעצויגען א פיל־פארבינער רעגענבויגען. דאָס פנים פון עלטסטען קאָנווּאיער איז מיט אמאל ווידער געווארען בייז און ער האָט א געשריי געטאָן:

— שטעהט אויף! מיר געהן!

און דער עטאַפּ האָט זיך אוועקגעצויגען ווייטער מיט'ן בריי־טען וועג פארבייי די אָפּגעפרישטע, און אויפגעלעבטע פעלדער.

פלענען שלאָפען אין איין הויז, און אין די נעכט פלענט פר הערען איהר אטעם, און די ווארימקייט פון איהר יונגען שטארקען קערפער פלעגט איהם רייצען און ניט לאָזען איינשלאָפען.

און אזוי האָט זיך געצויגען דער גאנצער זומער ביז דער הערבסט איז געקומען. דאן האָט ער זי גענומען בעטען, זי זאָל מיט איהם חתונה האָבען. זי פלענט ניט וועלען הערען, און אין די זונטאנדיגע פארנאכטען אוועק אין די קאראהאדען טאנצען מיט אנדערע בחורים, און ער פלענט זיצען אין שענק און שכור'ען מיט די אלטע פויערים.

אייגמאָל אין א יום־טוב אין דער פריה, ווען זיי זיינען נענאנגען אין קלויסטער, האָט זי איהם געפרענגט, צו ווי'ל ער טאקע אין דער אמת'ען מיט איהר חתונה האָבען. ער האָט געמיינט, אז זי רייצט איהם ווידער און איז בייז נעוואָרען, נאָר זי האָט איהם פארזיכערט, אז זי האָט איהם ליב און זי וועט ווערען זיין פרוי. אין א מאָנאט ארום האָט דאָס נאנצע דאָרף נעהויעט אויף זייער חתונה, און דער בעל־הבית האָט איהם נענעבען א שטיק ערד מיט א נייעם הויז.

און דאָ האָבען זיך אָנגעהויבען זיינע צרות. דער קלאנג, וואָס האָט זיך געטראָגען וועגען איהר איבער'ן דאָרף, אז זי איז א צולאָזענע, האָט זיך ארויסגעווייזען פאר אמת. און דאָס האָט איהם נעמאטערט, און ער האָט געטראָגען אין הארצען א שווערען פארבאָרגענעם האס. נאָר איהר קערפער פלענט איהם אלץ משוגע מאכען פון תאוה.

און איינמאָל, דאָס איז נעווען אין א זומער, אין א יום־טוב־דיגען אָווענט איז ער נעזעסען אין שענק מיט די פויערים און געטרונקען, און ווען ער האָט אומגעקערט צוריק אהיים האָט זיך מיט אמאָל פאנאדערגעשפילט א שטורעם און ס'האָט גענומען שטאַרק רעגענען. ער האָט גענומען שנעל שפאנען, און ווען ער איז צוגעקומען צום הויז, האָט איהם זיהר פארוואונדערט, וואָס מען זהט ניט קיין ליכט אין די פענסטער, ווי'ל ס'איז נאָך געווען פריה און מארפא האָט באדארפט אויף איהם ווארטען מיט דער ווטטשערע. עפעס האָט זיך אָפגעריסען אין זיין הארצען, און ווען ער איז צוגעקומען צום פלויט, האָבען איהם ווי אָפגענומען די פיס און ער האָט ניט געקאָנט ווייטער גיהן.

זיך פֿאר זיי אויפגעפענט די טירען פון א געהיימניספולען פֿאר-מאכטען גאָרטען.

נעכטען ביי דער נאכט האָט זייער פרייד מיט אמאל זיך פֿאר-טרויערט. אין שטאָדט איז געווען א פאלקס יום־טוב — א יום-טוב פון פריהלינג און זון פאר קינדער. אויף א גרויסען רונ־דיגען פלאץ, באוואקסען מיט פרישען גראָז, האָט זיך אויפגעקלי־בען א גרויסע פילפארביגע מאסע. פון אלע זייטען האָבען זיך נעהערט טענער פון מוזיק, בערג־לידער און פרייד־געשרייען פון די זארגלאָזע קינדער, וועלכע עס האָבען אמווירט פארשידענע פאיא־צען, בלאָזענם און קונצענמאכערם. און ביי דער נאכט איז דער פלאץ געווען באגאסען מיט פילפארביגע עלעקטרישע פייערלאך און די גרויסע קינדערשע קארוסעלען, מיט זייערע הילצערנע מאדנע פערד און הירשען, האָבען זיך אָהן אן אויפהער געדרעהט אונטער דער הייזעריג־שרייענדער מוזיק פון די ביליגע קאטערינקעס.

סארמאטאָוו מיט זיין כלה זיינען געשטאנען אויף יענעם אָרט פון פלאץ, וואו אויף א אָנגעצויגענעם שטריק אין דער הויך האָט א פרוי געוויזען קונצען מיט פארבונדענע אויגען. די מאסע האָט מיט אן איינגעהאלטענעם אטעם געקוקט ווי די פרוי זעצט זיך אויפ'ן שטריק, שפרינגט און דרעהט זיך אויף איין פוס.

סארמאטאָוו האָט ניט וויל־ענדיג א געשריי געטאָן. איהם האָט זיך אויסגעוויזען אז די פרוי פאלט אראָפ. אין דער רגע האָט עפעס א ווארימע כוואליע א שפאר געטאָן איהם אין האלז און אנ־געפילט זיין מויל. און וועו ער האָט צוגעלענט זיין טיכעל צו די ליפען, האָט עס זיך בפארבט מיט בלוט. מען האָט איהם אוועק־געפיהרט אהיים און גערופען א דאָקטאָר, וועלכער האָט געראטען אוועקגעהן צו א באריהמטען פראָפעסאָר.

און איצט, אפוואַרטענדיג דעם פראָפעסאָר, וואָס האָט אלץ זיך ניט געווייזען, האָט סארמאטאָוו זיך שוין געפיהלט גוט און ניט געגלויבט אין דער ערנסטקייט פון זיין קראנקהייט. ער האָט נע־האלטען די הענד פון זיין כלה און מיט אונענליכע צארטקייט געקוקט איהר אין פנים.

אנטקעגען זיי איז געזעסען דער איטאליענער מיט זיין אלטער מוטער, זיין פנים איז געווען אנגעשוואלען און די אויגען אנגענאסען מיט געלקייט און שווער געאטעמט. מיט א ניט באהאלטענער שנאה

שנאה.

זיי זיינען נעזעסען אין לאנגען ליכטיגען מאָריאָר פון שטאָדט־שפיטאָל און געווארט אויפ'ן פראָפעסאָר. פיר זיינען זיי געווען: א יונגער רוסישער אימיגראַנט, סאַרמאַטאָוו, א בחור מיט א בלאַסען צארטען פנים און דינע, בלוטלאָזע ליפען; זיין כלה, אניוטא, א שווארץ-אויגיגע, קלייַן־רוסאנקע מיט אן אפשיין פון א פריהלינגסמאָרגען אויף איהרע פרישע באקען, און א דיקער איטאַליענער, א לייַדענדער אויף וואסערקראנקהייט, מיט זיין אלטער מוטער.

איבער'ן קאָריאָר זיינען שטיל אומגענאנגען בארמהערציגע שוועסטער, דינער און קראנקע, מיט בענקשאפט קוקענדיג אין די גרויסע פענסטער, הינטער וועלכע עס האָבען זיך געזעהן בוימער, אָנגעטאָן אין מאי־בעז און א פרייַע בריטקייט האָט זיך געשפרייט א באָנאָסענע מיט דער בלישטשענדער זון.

סאַרמאַטאָוו און זיין כלה האָבען זיך אָפט געוועגדט צו דער פארבייגעהענדיגער „שוועסטער" מיט דער פראגע: ווען וועט שוין קומען דער פראָפעסאָר. זיי האָבען זיך זעהר געאיילט. נאָך מיטאָג האָבען זיי באשלאָסען אוועקגעהן הינטער'ן שטאָדט. עס איז געווען דער ערשטער פריהלינג, וואָס זיי האָבען זיך איינער דעם אנדערען געליבט, און ווי נאָר עס האָבען זיך באוויזען די בלויע פייַלכען אין די פעלדער, און ס'איז אוועק דער אקערמאן זינגענדיג נאָך זיין אקער־אייזען, זיינען זיי טאָג־טעגליך הינטער דער שטאָדט געגאנגען און געוואנדערט איבער דער שהנער באר־גיגער געגענד פון דער קליינער שווייצארישער שטאָדט.

אלע זייערע געשפרעכען, טרוימען און האָפנונגען זיינען פול געווען מיט זייער פארלאָזענער היים, נאָך וועלכער ביידע האָבען שטארק געבענקט. און ביידע האָבען געגלויבט אין זייערע יונגע קרעפטען און זייער לעבען האָט זיך זיי פאָראויס געמאָלט אונ־ענדליך אינטערעסאַנט און פארכאפענד, אזוי ווי עס וואָלטען

אויפ'ן פרייען פּלאץ און ווי איהר ווייסער פריהלינגס־קלייד האָט זיך אויסגעטיילט אויפ'ן לילין־פאַן פון'ם ווייטען הימעל.

ביי דער נאכט האָט זיך איהם גע'חלומ'ט דער קינדערשער פריהלינגס־יום־טוב אויפ'ן פּלאץ, די קלאנגען פון רער מוזיק, לי־דער, די פיל־פארבינע פייערלאך און די מאָדנע הילצערנע פערד און הירשען פון די קארוסעלען. און הויך איבער א שטריק איז געמאנגען א פרוי מיט פארבונדענע אויגען און געמאכט קונצען. איהם האָט זיך געדוכט, אז זי פאלט און ווען ער האָט זיך מיט א געשריי אויפגעכאפט, האָט איהם ווידער פון האלז א שלאָג געטאָן בלוט.

אין דער פריה האָט מען איהם איבערגעפיהרט אין א קליי־נער פאלאָטע, וואו עס איז געלעגען דער שווערער איטאליענער, וועלכען ער האָט געזוכן אין קאָריראָר. סארמאטאָוו האָט זיך מיט איהם פריינדליך באגריסט, נאָר יענער האָט איהם נאָר ניט גע־ענטפערט. ער איז געלעגען אויפ'ן רוקען, שווער געאטעמט און מיט מוטינע אויגען געקוקט צום באלקען.

בייטאָג איז צו סארמאטאָוו'ן געקומען זיין כלה. זי איז אריין אן אויפגערעגטע, א פאררויטעלטע, מיט בלומען, און מיט פּעקלעך פון פארשידענע נאשערייען. זי האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן ברעג פון בעט, זיך אראָפּגעבויגען צו איהם, געקושט זיין קאָפּ און פארוואנדערפענדיג איהם מיט פראנען ארומגעפיהרט שטיל איהרע ווארימע הענט ארום זיין בלאסען פּנים און גערעדט, גערעדט אָהן אן אויפהער וועגען זייער ליבע, און איהרע ווערטער זיינען געווען אזוי ווי פייער, און האָבען פאר'שכור'ט ווי אלטער, שמעקענדיגער וויין. און דער איטאליענער האָט אויף זיי געווארפען בייזע בלי־קען פול מיט שנאה, און שווער געאטעמט, זיך פארשטיקענדיג פון דער עראינערונג, אז א גאסען־פרוי האָט איהם באַ'גנב'עט און זיך באהאלטען.

נאָך אניוטא'ס אוועקגעהן, איז סארמאטאָוו געלענען שמייכ־לענדיג און אויפ'ן קול דערצעהלט וועגען זיין ליבע און וועגען זיין גליק און אז דער פּראָפעסאָר האָט געזאָגט, אז ער איז ניט געפערהר־ליך קראנק און אז ער וועט אינגיכען ארוים פון שפיטאָל.

און דאָס האָט זיך אזוי איבערגע'חזר'ט יעדען טאָג. און א האָס האָט זיך צוברענט אינ'ם הארץ פון'ם שטארבענדען איטאליע־

האָט ער געקוסט אויף סארמאטאָוו'ן מיט זיין כלה. ער איז נעווען אן אלמן, א שענקער און ניט לאנג צוריק האָט איהם איינע פון די נאסען־פרויען, מיט וועלכער ער האָט געלעבט, בא'ננב'עט און אנט־לאפען. וויסענדיג, אז ער איז א האפנונגסלאָזער קראנקער, איז ער נעקומען אין שפיטאל שטארבען.

אין קאריד'אר האָט זיך באוויזען אן אלטיטשקער, מיט א גאנץ פליבעוואטען קאפ אין א וויסען כאלאט. הינטער איהם האָבען נאכגעפאלגט אסיסטענטען, צווויי בארמהערציגע שוועסטער און א גרופע סטודענטען.

די קראנקע האָבען זיך אויפגעהויבען.

א ביסעל שפעטער איז דער איטאליענער גערופען געוואָרען צום פראָפעסאָר און אין גיכען האָט איהם די „שוועסטער" ארויסגע־פיהרט פון דאָרט און איבערגעגעבען דעם דינער, וועלכער האָט איהם אריינגעזעצט אין אן אייזערן וועגעלע און אָפּגעפיהרט אין איינע פון די פאלאטען פאר די האָפנונגסלאָזע.

דערנאָך האָט מען גערופען סארמאטאָוו'ן צום פראָפעסאָר.

אניוטא איז געבליבען זיצען אין קאריד'אר ביים פענסטער. זי האָט געקוקט אויף די בעז־בוימער, אויף דעם מיט זון באָגאָסענעם פרייען פלאץ און עס האָט זיך איהר נעוואלט ווייגען. דערנאָך האָט זי באמערקט, ווי צו די טויערען פון שפיטאל איז צוגעפאָהרען דער וואָגען פון „גיכער הילף", צוויי דינער האָבען אויף טרעגערס ארויסגעטראָגען א פארוואונדעטען מענשען. דער וואָגען איז אוועק און איבער'ן הויף איז דורכגעגאנגען א בחור מיט א יונגער דינסט־מיידעל. ביידע האָבען געלאכט און די זון האָט געשפּילט אין דער מיידעל'ס רויטע האָר.

פון פראָפעסאָר איז סארמאטאָוו ארויס בלאסער ווי געווענהנ־ליך. די הענט ביי איהם האָבען אומבאמערקט געציטערט פון עפעם א דונקעלען אונרוהיגען געפיהל:

— אויף היינט איז שוין פארפאלען אונזער שפאציר, — האָט ער אומרוג א שמייכעל געטאָן. — איך מוז דאָ איבערבלייבען אויף א קורצער צייט. קיין ערנסטקייט איז דאָ ניטאָ, האָט געזאָגט דער פראָפעסאָר.

ער האָט זי געטרייסט, דערנאָך נעקוקט אין פענסטער פון קאריד'אר, ווי זי איז געגאנגען דורכ'ן שפיטאל־הויף און איז ארויס

לײדענשאפט

מיר זיינען נעזעסען אין דער סטודיאָ פון א באריהמטען קינסטלער און שטיל נערעדט. ס׳האָט זיך אָנגערוקט א טרויערי־גער ווינטערדיגער בין השמשות. אינ׳ם גרויסען קאמין האָט העל נעפלאקערט דאָס פייער, און מיט א רויטליכען פאנטאסטישען שיין האָט עס באלויכטען א גרויס בילד פון א גרופע האלב־נאקעטע נענערינס, וועלכע האָבען זיך נעדרעהט אין א ווילדען קאראָאָר.

דער קינסטלער, א דיקער מרה־שחורה׳דיגער מאן, אימער א פארבאהאלטען אין זיך, האָט זיך פאררוקט אין א ווינקעל, און דאָרט שטיל נעזעסען און האָט נעשוויגען. ביים פייער אויף א קליין בענקעלע האָט זיך נעווארעמט דאָס מאָדעלען־מיידעל, טולענ־דיג איהר האלב־נאקעטען קערפער אין א גרינעם־ראָזעווען שאל, און פארטראכט איינהערענדיג זיך צו דעם, וואָס עס האָט דער־צעהלט א יונגער סקולפטאָר פון א נאָהענטער סטודיאָ. וועגען אלעמענס א באקאנטער יונגער מיידעל, וועלכע איז די טעג גע־שטאָרבען און האָט אויסגעזעהן רייצענד־שעהן ליגענדיג א טויטע אין איהר טרונע.

— מאָדנע, האָט שטיל פארטגעזעצט דער סקולפטאָר, ביים לעבען איז זי קיינמאל נישט געווען אזוי שעהן. איך פלעג זי זעהן כמעט יערען טאָג, און קיינמאל האָט דאָס מיידעל נישט דערוועקט ביי מיר אזעלכע אומרוהיגע געפיהלען, ווי נעכטען, ווען איך בין נעשטאנען ביי איהר טרונע. איך האָב נישט געקאָנט אוועקנעמען מיין בליק פון איהר וואקסען פנים מיט די בלויע איינגעצויגענע ליפען און מיט די טונקעלע לאנגע ווימפ. אין איהר פנים איז נעווען עטוואָס אזוינס, וואָס האָט מיך ווי פאר׳כישופ׳ט, און מינו־טענווייז האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אָט אָט וועט זי זיך אויפ־

נער צו סארמאטאוו'ן, און ווען די כלה פלענט קומען, פלענט ער זיך אפקערען צום וואנט און זיין שווערער אטעם פלענט ווערען גיכער און אפנעהאקט.

און איינמאל, דאס איז נעווען אין א מאי־נאכט, ווען דער פאר'שיכור'ענדער אראמאט פון בלומען און בוימער, און די בענק־שאפט צו ליבע־צערטליכקייטען, האט זיך אויסגעוויזען, האבען דורכגעדרונגען די וועגט פון שפיטאל, האט סארמאטאוו ניט נעקענט איינשלאפען. איהם האט זיך געוואלט רעדען וועגען זיין כלה.

— איהר שלאפט? — האט ער געפרעגט ביים איטאליענער, און ווען ער האט נעזעהן, ווי יענער האט זיך איבערגעקערט מיט'ן פנים צו איהם, האט ער אנגעהויבען צו רעדען, אז אין אזעלכע נעכט קען ער ניט איינשלאפען. איהם דוכט זיך אלץ, אז ער זיצט מיט זיין כלה אויפ'ן באלקאן אין איהר הויז. און ער האט ניט באוויזען צו ענדיגען, ווי דער איטאליענער איז פלוצלונג אויפגעשפרונגען, און אראפהענגענדיג זיינע גרויסע געשוואלענע פיס, האט ער גענומען שרייען מיט א הייזעריגען קול:

— דו וועסט שוין אמאל אויפהערען? אויך דו וועסט אינגיכען שטארבען ווי איך. דאס נארען דיך אלע, אז דו וועסט ניך געזונד ווערען. איך האב אליין געהערט, ווי די „שוועסטער" האט געזאגט דיין כלה, אז דיינע טעג זיינען געצעהלטע. זי צערטעלט דיך און אין דער נשמה טראכט זי שוין וועגען א צווייטען. ווארט, אויב ביי דיר איז נאך דא אביסעל געלד, וועט זי דאס ביי דיר צונעהמען און אוועקגעהן מיט א צווייטען! און ער, דער נאר, האלט אין איין איבער'חזר'ן: ליבע, ליבע און א שפאציר אין די בערג. אונזער וועק איז צום קיהל־שטיבעל און פון דארט צום בית־עולם!

דעם איטאליענער'ס פנים האט זיך אנגענאסען מיט בלוט און די גאל־מוטנע אויגען, האט זיך אויסגעוויזען, קריכען איהם פון קאפ ארויס.

אין די ערשטע מינוטען האט סארמאטאוו ניט געוואוסט וואס צו ענטפערען, דערנאך האט וועהטאגליך זיך צונויפגעדריקט זיין הארץ, און ער האט זיך צואווייגט ווי א קינד.

אין דער פאלאטע איז אריין די בארמהארציגע שוועסטער.

און מיך האָט אלץ נעצויגען נאָך איהר, פאָרשטעלענדיג זיך דעם אויסזעהן פון איהר טויט קינד.

"אם ענדע זיינען מיר צוגעקומען צו אנ'אלטע הויז, און גענומען ארויפגעהן איבער טונקעלע געדרעהטע טרעפ. דערנאָך האָט זי געעפענט א טיר און מיר זיינען אריין אין א זעהר אָרעמען אָבער רייגעם וואָהנונג, וואו עם האָט זיך נאָך געפילט דער שארפער ריח פון רפואות אויסגעמישט מיט א פרישען ארָמאט פון גרינע יעלָאוע צווייגלאָך.

"אין א טיפען שטוהל איז געזעסען אנ'אלטשקע, א גרויע און פארזונקענע און שטיל געשאָקעלט מיט'ן קאָפ. פון הינטער א דין הילצערנעם וועגטעל האָט זיך געהערט אימיצעגם א מאָנאָטאָנע ציהענדיגע שטימע, אזוי ווי עם וואָלט דאָרט אימיצער אויסגעזונגען טרויעריגע פסוקים פון תהלים. די פרוי האָט מיר אריינגעלאָזט אין א צווייטען צימער און פארמאכט נאָך מיר די טיר. דאָס ערשטע, וואָס האָט זיך מיר געווארפען אין די אויגען, איז געווען א קלייגע שווארצע טרונע, וועלכע איז געלעגען אויפ'ן טיש און אין איהר אייגעטונקען אין גאנצען אין וווייסע לילין און ראָזען א שהן טויט פנימ'ל פון א קלייגער זיבען־יעהריגער מיידעלע.

„צוויי ליכט האָבען געברענט ביי איהר צוקאָפענם, און זייערע שוואָבע פלאָמעלאָך האָבען קוים, קוים געלויכטען אינ'ם שטארקען זונען־שיין, וועלכער האָט אָנגעפילט דעם גאנצען צימער.

„א מאָדנער מיסטישער מוראָ־געפיהל האָט מיך ארומגענומען. איך האָב זיך ארָאָפגעלאָזט אויף א שטוהל אקעגען דער טרונע, און ווי נישט פיהלענדיג וואָס איך טו, אָנגעהויבען צייכנען דאָס טויטע קינדער־געזיכט.

„שטיל און נישט באמערקט איז דערנאָך אריין די פרוי און האָט זיך אוועקגעזעצט, אָנשטעלענדיג איהר פארווייגטען בליק צוזאמען מיט מיר אויפ'ן וואקסענעם בלויען פנים'ל פונ'ם טויטען קינד.

"לאנג זיינען מיר אזוי געזעסען, ניט ריהרענדיג זיך פון אונזערע ערטער, און איך האָב בישלעכווייז אָנגעהויבען פיהלען, אז אָט די פרוי מיט איהר שטילען טרויער איבער דעם נאָהענטען טוטען מיידעלע נעהמט מיך ווי איינהילען אין א שלייער פון אן אויפגערעגטען תאוה־געפיהל. און פונ'ם צווייטען צימער דורכ'ן

כאפען און די גאנצע ניט ארויסגעוויזענע לייד־ענשאפט פון איהר יונגען קערפער וועט זיך מיט אמאל דערוועקען.

דער סקולפטאר איז אנטשווינגען געוואָרען.

אין דער סטודיא איז געוואָרען אלץ טונקעלער. דאָס מאָרגען־מיידעל האָט אונטערגעוואָרפען נאָך עטליכע שטיקלאָך האלץ אינ׳ם קאמין. דאָס פייער האָט העלער אויפגעפלאקערט און די טאנצענדיגע האלב־נאקעטע נעגערינס האָבען זיך ווי גערוסען פון דעם בילד אין זייער ווילדען קאראהאד.

— איך וויים פון דעם געפיהל, — האָט זיך פלוצלינג אָפּ־גערופען דער קינסטלער פון זיין ווינקעל. — דאָס איז געווען מיט עטליכע יאָהר צוריק. איך האָב דאן געוואוינט אין איינער פון די גרויסע אייראָפּאישע שטעדט און געלעבט אין ארעמקייט. אויף איינער פון די ארעמסטע גאסען האָב איך געהאט א קליינע פאטאגראפישע סטודיא. ארבייט האָב איך גהאט זעהר וועניג, און פלעג זיך אפּגעבען מעהר מיט מיין קונסט־ארבייט.

„איינמאל, — דאָס איז געווען אין א זעהר הויסען, שטיקעניגדען זומער־טאג — זיץ איך אזוי ביי דער אָפענער טיר פון מיין סטודיא און קוק, ווי די ארעמע שמוציגע קינדער פון דער גאס שפילען זיך מיט אן אלטען פארשלאָפענעם הונד, וועמען זייער שפיל האָט שוין, ווייזט אוים, לאנג דערעסען. מיט אמאל האָב איך באמערקט, אז צו מיר געהט צו א פרוי. זי איז געווען אנגעטאָן אין שווארצען, און האָט אויסגעוויזען צו זיין זעהר פאר־טרויערט און דערשלאָגען. זי האָט זיך אָפּגעשטעלט ביים שוועל און געפרעגט צו איך בין דער פאטאגראף. ביי איהר איז נעכטען געשטאָרבען א מיידעל און עס איז ביי איהר קיין איינציג בילד נישטא פון דעם קינד, און זי ווייל עס יעצט כאטש צום לעצטען מאל לאזען פאטאגראפירען. איך פלעג קיינמאל נישט געהן אויף אזעל־כע באשטעלונגען, נאר אין איהר פוילען, רייפען קערפער און אינ׳ם בלאס־מאטוועז געזיכט מיט די גרויסע שווארצע פארווויינטע אויגען איז געווען עטוואס אזוינס וואס האָט מיך אָפּגעהאלטען פון אָפּזאגען איהר, און איך בין גלייך אוועק מיט איהר צו פאטאגראפירען דאס טויטע קינד.

„מיר זיינען לאנג אנגענגען איבער די שמוציגע גאסען פון דער פארשטאָט. די פרוי האָט די גאנצע צייט געשווינגען,

די מורא.

אויפ'ן ברעג ים, אויף דער ווראַנדע פון א זומער-וואוינונג, איז געזעסן א קליינע פאַמיליע און מיט זיי אַן אלמן, א דענטיסט. א מאן, אומגעפעהר א יאָהר פערציג, א דאַרער און א הויכער, מיט א נייגונג צו מעלאַנכאָליע.

ס'איז געווען א פינסטערער אָוונט.

ניט ווייט הינטער די בוימער, אין א ביידעל, פון וואַנען ס'האָט זיך נעזעהן א מוטנער פייערעל, איז געלעגען א גוף פון א דערטרונקענעם נעגער, און אלע וויילע, האָט זיך דערטראַנען שוועכע, ציהענדיגע קרעכצען פון אַן אלטער פרוי, ווָאם האָט באַקלאָגט דעם מת.

די בעל'הבית'טע, א הויכע, שעהנע בלאָנדינקע, האָט מיט אויפרעגונג דערצעהלט, ווי דער נעגער איז אומגעקומען. א גרויסער עולם איז געווען ביים ברעג, דער נעגער איז ווייט אוועקגעשוואומען, פלוצים האָט זיך דערהערט א געשריי נאָך הילף. ער האָט זיך געמוטען טרינקען. קיינער האָט איהם נישט געקאָנט ראַטעווען. די כוואליעס זיינען געווען גרויסע, און פאַרנאַכט איז זיין אויפגעשוואָלענער, שוואַרצער גוף שוין געלעגען אויפ'ן ווייסען זאַמד. א נייגעריגער עולם איז געשטאַנען ארום.

דער דענטיסט ווָאם איז די נאַנצע צייט געזעסען אין א פינסטערען ווינקעל אין א טיפען שטול, האָט שווייגענדיג זיך צוגעהערט, בייסענדיג די נעגעל פון אומרוהיגקייט. ער איז געווען אָנגענכמורעט און ס'האָט זיך אויסגעדוכט, אז יעדער קרעכץ פון דער ווייננדיגער נעגערין פילט אן זיין נאַנץ וועזען מיט א מאַטערדיגען, שארפען וועהטאָג.

אביסעל שפעטער האָט ער שטיל אָנגעהויבען:

הילצערנעם וועלטל, האָט זיך ווייטער געהערט דאָס יאָמערדיגע שטילע געזאַנג, ווי אימעצער וואַלט נאָך אלץ דאָרט די טרויעריגע תהלים־פסוקים געצוגען. איך האָב איהר געווייזען די צייכנונג. זי האָט מיט שטילען דאנק געדריקט מיין האנט.

"דערנאָך האָב איך פאמעליך געגומען ארויסנעהן און די פרוי איז געגאנגען נאָך מיר. אינ'ם פינסטערען קאָרידאָר האָבען מיר זיך ווי נישט ווילענדיג אפגעשטעלט. זי האָט זיך ווי נישט באמערקטערהייד א טוליע נעטאָן צו מיר, און איך האָב מיט אמאל גאָהענט דערפיהלט די אויפרעגענדע ווארעמקייט פון איהר קערפער. איהר קערפער.

„ביי מיר האָבען געגומען ציטערען די קני. איך האָב א נעם געטאָן איהר פנים און עס צוזאמענגעדריקט מיט מיינע פיבערדיגע פינגער:

— דו ביזט אזוי שעהן.

זי האָט פארמאכט די אויגען און איז צוגעפאלען צו דער וואנד ווי אין א לייד־נשאפטליכער אונמאכט.

„פאר מיר האָט ווי א שוועב געטאָן דאָס געזיכט פונ'ם טויטען מיידעלע, און איך האָב זיך שטיל ווי א שאטען אראָפגעלאָזט פון די טרעפ."

* * *

אין סטודיא איז שוין אינגאנצען טונקעל געווארען. דאָס פייער אינ'ם קאמין האָט נאָך שטיל געפלאקערט, און מיר זיינען נאָך דאָרט לאנג געזעסען און געשווינגען.

בין איך לאנג געלעגען קראנק. און פון יעמאלט אן פארפאלגט מיך דער שרעק פון טויט, און פאר׳סם׳ט מיר דאם לעבען.

מיט א יאהר צעהן צוריק האב איך צום ערשטען מאל ליב באקומען א מיידעל. זי איז געווען א וואונדערליך ליב וועזען מיט סאמעט־שוואַרצע אויגען, א נאאיווע און א ריינע, פון א פיינער אידישער פאמיליע. מיר האבען זיך באגעגענט זומער אויף א פיקניק אין וואלד. צווישן קאמפאניעס זיינען זיך צופעליג צוזאמענגעקומען און ס׳איז געווארען פרעהליך. מ׳האט זיך פאנאנדערגעלעגט אויפ׳ן גראז אין די בונטע קאסטיומען, און ארום און ארום זיינען געשטאנען די הונדערט יאהריגע דעמבען. די מיידעל האט זיך באוויזען פון הינטער די בוימער אין איהר דורכזיכטיגען ראזווען קלייד, אן אפגעברענטע, א יונגע און א שהנע, מיט א שטילען, ווייבען שיין אין איהרע שוואַרצע סאמעט־אויגען. איך האב זיך אויפגעשטעלט איהר אנטקעגען, און איהר דערלאנגט די האנט, ווי מיר וואלטען זיך שוין פון לאנג אן געקענט. דערנאך זיינען מיר צוזאמען געפאהרען אויף א שיפעל. און שפעט אין אוועגט, געזעגענענדיג זיך מיט איהר, שטעהענדיג לעבען איהר טיר, האב איך שוין געוואוסט, אז זי וועט זיין מיין כלה און מיין הארץ איז אנגעפילט געווארען מיט אן אומענדליכער פרייד. מיר האבען זיך אנגעהויבען באגעגענען טאג איין, טאג אוס. זי איז געווען זהר סענטימענטאל, און אזוי ווי אויף להכעיס, האט זי ליב געהאט ווייטע, שטילע ווינקעלען אויף די בית עולם׳ס. אהין פלעגט זי מיך אפט אוועקפיהרען אין די שטילע הערבסטיגע טעג. מיר פלעגען זיך זעצען אויף א פארלאזענעם קבר און זי האט מיך שווייגענדיג געצערטעלט. און איך האב זיך געשעהמט איהר צו דערצעהלען וועגען מיין שרעק פאר׳ן טויט, און נאכדעם זיינען מיינע נעכט געווען פול מיט קאשמארען. פון די פינסטערע ווינקלען פון מיין צימער, קוקענדיג אויף מיר מיט שוואַרצע אויגען, האט געקריצט מיט די נעלע צייהנער דער אלטער מיאוס׳ער טויט. ענדליך האט זיך דערנעהנטערט דער טאג פון אונזער חתונה. מיין גליק איז געווען אזוי גרויס. אט די ליבע מיידעל האט באדארפט וועלען מיין פרוי! איך האב אנגענגרייט א קליינע וואוינונג אויף איינער פון די שטילע גאסען הינטער׳ן שטאט. איך האב זי באפוצט מיט בלומען און אנגעקויפט אלערליי סטאטועטקעס, און

— היינט פריה, פאהרענדיג צו אייך, האָב איך נאָך אין וואַ־
גאָן דערפיהלט, אליין ניט וויסענדיג פארוואָס, אז אימיצער וועט
דאָ היינט שטארבען. אייך וועט אפשר אויסקומען מאדנע, נאָר
איך האָב דאָס געוואוסט. און דערפאר האָב איך זיך דעם גאנצען
טאָג געפיהלט אזוי שלעכט. איך בין זיך מודה, איך ציטער פאר'ן
טויט ביז א פיזישען וועהטאָג. וועז איך זעה א לויה, פארנעהט
מיר דאָס הארץ, די פים ווערען מיר אָפּגענומען און דערנאָך בלאָנד־
זשע איך ארום אזוי ווי א קראנקער. אָנגעהויבען האָט זיך דאָס
מיט מיר, וועז איך בין נאָך געווען א קינד פון א יאָהר צעהן;
מיין באָבע איז געשטאָרבען, זי איז געווען אן אלטע, א שטאָלצע
פרוי, וואָס האָט געוואוינט אייזאָס. די פרייגד האָבען זי אריינ־
געלאָזט אין ארון, אָנגעצונדען ליכט, און אן אלטער איד פון חברה
קדישה האָט געזאָגט תהילים. ס'איז געווען א הערבסטיגער, רע־
גענדיגער אָוונט און מיר האָט זיך שרעקליך געוואלט זעהען די
באָבען. אונז קינדער האָט מען נאָרניט געזאָגט וועגען איהר טויט,
פון דעסטוועגען האָב איך געוואוסט. איך בין דורכגעלאָפען די
גאָס און אויפגעהויבען זיך אויף די פינסטערע טרעפ, וואו זי האָט
געוואוינט. עפעס א געהיימע קראפט האָט מיך אהין געצויגען. די
טיר האָב איך געטראָפען האלב אָפּען און גלייך דערזעהן א לאנגען,
שוואַרצען ארון אויף דער ערד, צוויי גראָבע אָנגעצונדענע ליכט
אין מעשענע לייכטער ביי איהר צוקאָפענס, און אין ווינקעל, אויף
א נידעריגען טאבורעטל איז געזעסען שלאָפענדיג דער אלטער איד
מיט'ן תהילים אויף די קני. מיר האָט זיך געוואלט אויסשרייען
און אנטלויפען, נאָר איך בין ארויס אין צימער און לאנג געקוקט
אויפ'ן ארון און אויף די ציטערדיגע פייערען פון די ליכט, וואָס
האָבען אויפגעצאנקט פונ'ם אטעם־לופט דורך דער אָפענער טיר.
דערנאָך האָב איך זיך אראָפּגעלאָזט אויף דר'ערד און א רוף
געטאָן די באָבען. דער רעגען האָט געקלאָפט אין די שויבען פון
די פענסטער. איך ווייס ניט, ווי לאנג איך בין אזוי געזעסען
ביים ארון, מיך האָט ארומגענאָמען א שלאָף. מיר איז אראָפּגע־
פאלען דער קאָפּ, און איך בין אזוי איינגעשלאָפען אין דער לייגנ
פונ'ם ארון פון מיין טויטער באָבען. אויפגעוועקט האָט מיך א
היסטעריישער געשריי פון מיין מוטער, וואָס האָט מיך לאנג ארומ־
געזוכט אין יענעם פינסטערען, רעגענדיגען אָוונט. נאָך דעם

און דאָס נעפיהל האָט צוזאַמענגעשרויפט מיין לייב אין א מאַטער־דיגען שרעק. און ווירקליך, די בעל־הבית'טע האָט אונז באַגעגנט אין טיר מיט א געוויין: איהר מאַן איז פלוצלינג געשטאָרבען. ער איז געווען אין גאַנצען געזונט, געקומען בייגאַכט א פרעהליכער, גערעט און געשפאַסט מיט איהר און פלוצים זיך א כאַפ געטאָן פאר'ן הארץ און געפאַלען טויט.

— מאַמא, — האָט זי זיך ווידער צושריען און אַזוי ווי משוגע זיך געגומען קלאַפען מיט די פויסטען אין דער ברוסט. דערנאָך האָט זי אונז ביידען אַריינגעשלעפט אין צימער, וואו ס'איז געלעגען דער טויטער. ער איז געווען נאָך א יונגער, נאָר זעהר א דיקער, מיט אַרויסגעשטאַרצטע אויגען, וואָס זיינען נאָך געווען אָפען. ער איז געלעגען אויפ'ן בעט האַלב אן אויסגעטאָנענער און א גרויסער בריליאַנט אין זיין רינג אויף דער לינקער האַנט האָט געפינקעלט און איבערגעגאָסען זיך אין שטראַהלענדיגע פייערלאַך. מיר זיינען ביידע געשטאַנען און געשוויגען. זי אין איהר וויסער חופה קלייד מיט'ן קראַנץ מירטען אויפ'ן קאָפ, און איך אין מיין שוואַרצען פראַק מיט א רויטער רויז אין לאַץ. איך האָב דער־פיהלט, אז איך ווער משוגע. מיין נאַנצער גליק איז געוואָרען פאר'סם'ט מיט דעם טויט פון אן אונז פרעמדען מענשען. א צובראָכענער בין איך אַרויף אין אונזער וואוינונג. זי האָט מיך איינגעלייגט און געפרואווט מיך באַרוהיגען, נאָר איך האָב אלץ געהערט דעם געשריי פון דער פרוי, און פון די ווינקלען פון מיין צימער, האָט געקוקט אויף מיר מיט שוואַרצע לעכער אנשטאָט אויגען, דער אלטער מיאוסטער טויט קריצענדיג מיט די געלע גרוי־סע צייהן.

דער דענטיסט איז אנטשוויגען געוואָרען. און פון ביידעל הינטער די בוימער האָט זיך נאָך אלץ געהערט דער יאָמער פון דער אלטער נעגערין און פון ווייטען האָט געהיימניספול געברומט דער ים.

אונזער שלאָפצימער איז אינגאנצען איינגעטונקט געווען אין רויטע און ווייסע רויזען. מיר זיינען געשטאנען אונטער דער חופה. אונז האָט מקדש געווען אן אלטער רב, און ארום זיינען געשטאנען אונזערע פריינט מיט אלערליי פיל־פארבינע, ברענענדיגע ליכטלאך אין די הענט. דערנאָך האָט געשפילט מוזיק, מ׳האָט געטאנצט און ס׳האָט זיך אָנגעהויבען די חתונה וואָס האָט זיך פארצויגען ביז שפעט אין דער נאכט אריין.

פארטאָג זיינען מיר געפאָהרען אין אונזער נייער וואוינונג. איך בין געווען פאר׳שיכור׳ט פון גליק און דעם גאנצען וועג האָב איך באשאָטען מיט קושען מיין געליבטע. אין שטוב זיינען מיר אריין פאמעליך, ארומגענומענערהייט, מיד פון ליבע. איך האָב אָנגעצונדען ליכט און מיר זיינען אריין אין שלאָפצימער.

— אזוי ווי אין א גאָרטען! — האָט זי א שעפטשע געטאָן און ארומגענומען מיין אהלז מיט איהרע ווארימע מיידעלשע הענט.

זי איז נאָך געווען אין איהר ווייסער חופה־קלייד און א קרענצעל פון מירטען איז געווען אויף איהר קאָפ — „אזוי ווי אין א גאָרטען!" — האָט זי נאָך אמאָל אויסגערופען, און אונזערע ליפען האָבען זיך צונויפגענאָסען אין א לאָנגען, ליידענשאפטליכען קוש. א זיסע כוואליע האָט מיך ארומגענאפט און אוועקגעטראָגען אין וואונדערליכע וועלטען. און פלוצים האָט זיך דערהערט פון אונטערשטען שטאָק, וואו דער בעל־הבית האָט געוואוינט, א הארציייסענדיגער אויסגעשריי: מא־מא!... איך האָב אויפגעפענט די אויגען און מיט שרעק ארויסגעלאָזט מיין געליבטע פון מיינע הענט. דער געשריי האָט זיך איבערגע׳חזר׳ט עטליכע מאל: מ א מ א!

— מ׳שלאָגט אימיצען, — האָט געזאָגט מיין געליבטע. — דאָס שרייט א פרוי!

איך האָב זיך א וואָרף געטאָן צום פענסטער. אין דער אונטער וואוינונג איז געווען ליכטיג.

— מיר מוזען ארונטערגעהען זעהן, וואָס דאָרט טוט זיך, — איז זי צוגעשטאנען צו מיר.

ציטערענדיג אזוי ווי פון פיבער, האָב איך זי אָנגענומען פאר דער האנט, און מיר האָבען זיך ביידע אראָפגעלאָזט די טרעפ. איך האָב געהאט דעם פאָרגעפיהל, אז אימיצער איז דאָ געשטאָרבען.

זיין א קרבן פון פינסטערע שנאה און ווילדען כעס, וואס ער האט געטראגען צו איהר פאלק, און זי האט איהם באדויערט, ווי זי האט באדויערט זיך אליין און אויך געווויינט אויפ'ן מזל פון איהר קינד, דאס איינגעלע, וואס זי האט איצט געלאזט ביים פאטער.

עטליכע מאל האט זי געשריבען צום מאן, אז ער זאל כאטש אויף איין טאג קומען צו איהר אין די בערג. דארט איז געווען אזוי פיל זון, אזוי פיל שיינענד־נאלדען ליכט, אזוי פיל פארביגקייט, און די בוימער, און די צווייגען אויף זיי האבען זיך געבויגען אונטער דער שווערער משא פון פרוכטען, און די מענשען, ארבייטענדיג אין די פעלדער, זיינען געווען זארגלאז און פרעהליך.

עס האט זיך נעדוכט, וועז ער וואלט נאר קומען, וואלטען זיי זיך עפעס אנדערש פארשטאנען אייגער דעם אנדערען און דאס לעבען זייערס וואלט געווארען ווידער שטיל און גוט, ווי אין דער מארגענרויט פון זייער ליבע.

נאר וואסילי האט אפילו ניט געענטפערט: זי האט דערפאר צוריק נעאיילט אין שטאדט און איצט האט מיט א נייער קראפט אויפגעפלאקערט אן אומעט און אן אומרוהיגקייט אין איהר נשמה. די פרוי האט זיך פארלארען און זיך דערפיהלט געפאלען.

דער טראמוואי איז אנגעקומען. ווערא האט זיך אוועקגעשטעלט אויף דער פלאטפארמע, געפיהלט ווי עס שטיקט זי, און געזוכט, אז דער הערבסט־ווינט זאל מיט זיין קאלטקייט איהר אטמען אין פנים. דער טאג איז געווען א טריבער, און עס האט אנגעהויבען צורוקען זיך דער פארנאכט. וועז דער טראמוואי איז צופעליג לענגער שטעהן געבליבען ערגעץ אויף די סטאנציעס איז זי געווארען אויסער־זיך, איהר האט זיך וואס גיכער שוין געוואלט זיין אין דער היים, אום צו זעהן יענעם אומעט, וואס האט אויף איהר געווארט, זיך באהאלטענדיג אין די פינסטערע ווינקלעך פון איהרע צימערען.

וועז זי איז צוגענאנגען צו איהר הויז, האט זי אנגעטראפען עפעס א מענשען, א פארזעהענעש, מיט א הויקער. זי האט א ציטער געטאן:

— א שלעכטער סימן.

און זיך גלאזט גיך אין הויז אריין.

די טיר האט איהר אויפגעפענט דער פאטער איהרער. ארומ־

וועראַ מאַסעיוונא.

ווי נאָר די סטודענטקע וועראַ מאַסעיוונא איז אַרויס פון וואָקזאל און זיך דערזעהן אין דער שטאָדט, איז זי באפאַלען א שווערער אומעט און א פּאַרגעפיהל פון עפעס שרעקליכעס, אומפּארמיידליכס, וועגען וואָס עס האָט זיך אזוי ניט געוואָלט טראַכטען די לעצטע צייט, האָט וועהטאָענדיג איהר צוגעדריקט דאָס האַרץ.

אויפ'ן ראָג פון א גרויסער רוישענדער גאַס האָט זי זיך אָפּגעשטעלט וואַרטען אויפ'ן טראַמוואי וואָס האָט זי געדארפט פיהרען אויף יענער זייט טייך, וואו איהר פּאָטער האָט געוואוינט, אן אלטער פּאָליטישער אימיגראַנט פון די פּאָלקס־באַפרייער.

וועראַ מאַסעיוונא האָט זיך צוגעשפּארט צום אייזערנעם עלעקטרישען סלופ, אפּוואַרטענדיג דעם טראַמוואי. זי האָט א טראַכט נעטאָן, אז אין א חודש אַרום הויבען זיך אָן די האַלב־דאָקטאָרסקע עקזאַמענעס, און זי איז אזוי וועניג פאַרבאַרייט דערצו. און דערנאָכדעם האָט זי זיך דערמאָנט אָן שטילען בערגינגען דערפעל, וואו זי איז געווען צוגאַסט ביי איהרער א חבר'טע און פון וואָנען זי איז עס איצט געקומען. פאר איהר זיינען אויפ־געשטאַנען הונדערט־יעהריגע דעמבעס ביי די זייטען פון א שטילען וועג, וואו זי האָט אזוי ליב געהאט דורכצוגעהן זיך אין די פריה־מארגענס און אין די אוועגט־שעה'ען, א קליינע היל־צערנע שאָל, א שווייצערער דאַרף־הייזל, דאָס קלינגען פון די גלעקלאַך אויף די קיה, וואָס פּאַשען זיך אין די בערג, און די רויטע אלפען־רויזען בונט רויטענדיג זיך אין קלאָרען וויסען שניי.

די אלע טעג, וואָס זי האָט דאַרט פארבראַכט, האָבען געוועקט אין איהר אזוי פיל אייגווויגענדיגעס, אזוי פיל רוהיגעס, אז דאָס האָט זי געמאכט פארגעסען די ניט־גליקליכע הייראט איהרע. וואסיל, דער מאן איהרער, האָט זיך איהר אויסגעדוכט צו

נעהאלטען. אונטער דעם איינפלוס פון שלעכטע חברים האָט ער זיך שארף געענדערט, און דאָס לעבען מיט איהם איז געווארען אונ־ערטרעגליך. ער איז געווארען הארט און קאלט צו איהר, און נאנץ אפט אין א קריג האָט ער זי געזידעלט, אנרופענדיג זי „זשידאווקא".

זי האָט אונאויסשפרעכליך גליטען און איהם אלץ דאך יע־דעם מאל מוחל געווען. אזוי האָט דאָס נעדויערט ביז'ן לעצטען קריג, וואָס האָט זיך אנגעהויבען דורך א נארישקייט: וואסילי מיט איהר פאטער האָבען געשפילט אין קארטען. זי האָט זיך גראד נעפונען אין צווייטען צימער ביים בעט פונ'ם שלאָפענדיגען אינ־געלע. מיט אמאל האָט זי דערהערט א שארפען אויסגעשריי פון איהר מאן. זי איז ארויין צו זיי, די קארטען זיינען געווען צע־ווארפען איבער דעם דיל און וואסילי, מיט אן אויסגעקרימטען פנים, האָט געשריען אויף אלטען, וועלכער האָט פאר אויפרעגונג נישט געקאנט קיין וואָרט ארויסרעדען.

— מיר קענען אייערע קונצען. אין אלץ מוזט איהר דרע־הען — שאבער־מאכער. פארוואָס האָט איהר אריינגעקוקט אין מיינע קארטען?

— נו, נו, וואסילי. דו ביזט ווי פון זינען אראָפ, — האָט איהם וועראַ געפרובט בארוהיגען. — וואָס איז מיט דיר, עס איז דאך אזוי ווי צווישען קינדער.

נאָר ער האָט זיך געקאָכט, באוואָרפען מיט אומזיסטע בא־שולדיגונגען דעם אלטען און צום סוף, א זאג טוענדיג אז ער וועט שוין מעהר אין דעם הויז זיך נישט אומקעהרען. האָט ער א האק געטאָן מיט דער טיר און איז אוועק.

אויף מארגען איז וועראַ, א פארמאטערטע, אוועקגעפאָהרען צו איהר פריינדין אין די בערג, און איצט, שוין לאנג איהם מוחל זייענדיג, האָט זי באשלאָסען געהן איהם רופען צוריק אהיים.

זי האָט גלעזנט דאָס אינגעל שלאָפען און פארפאלגט פון א זינלאָזער אונרוה איז זי אווק איהם זוכען. די נאסע שווארצע נאכט האָט זיך איינגעזויגען אין איהר און געמאכט איהר פיהלען נאָך וועהטאָנדינער די עלענדקייט.

אריבערגעהענדיג די אייזערנע בריק, האָט זי זיך אָפגעשטעלט ביי די פארענטשעס און זיך פארקוקט, ווי עס לויפען אין דער

נעהמענדיג איהם, האָט זיך איהר אויסגעדוכט, אז ער האָט א העשע געטאָן און זיינע הענט ציטערען. דערנאָך האָט זי לאַנג נעצערטעלט איהר אינגעלע, וואָס האָט זיך איהר אויפ'ן האלז אָנגעהאנגען.

— וואסילי אַיז דאָ נעווען? — האָט זי נעפרעגט ביים פאָטער, און נענומען ארומקוקען זיך אין דער שטוב, ווי זי וואָלט איצט דאָס ערשטע מאָל דאָ געווען.

— איך האָב איהם ניט נעזעהן זינט דיין אָפּפאָהר, — האָט דערשלאָגען נעענטפערט דער פאָטער.

ווערא איז בלאַס געוואָרען און שטיל נעזאָגט:

— איך האָב דאָס געוואוסט, איך האָב דאָס געוואוסט.

זי איז נאָכדעם מיט איהר אינגעלע אַריין אין איהר צימער און דערפיהלט מיט אמאָל א פיזישע דערשלאָגענקייט. זיך צוגעזעצט ביים פענסטער, הינטער וועלכען עס האָט זיך געשווארצט א הערבסטיגע טויטע נאכט.

— מאָמע, וואָס ביזטו אזוי אומעטיג? — האָט דער אינגעל נעפרעגט און זיך אראָפּגעלאָזט צו איהרע פיס, קוקענדיג אויף איהר מיט שרעק אין זיינע גרויסע, שווארצע אויגען.

און זי, ווערא מאיסעיעווגא, איז געזעסען, ווי א צום טויט פאר'משפט'ע מיט א בלאסקייט אויף איהר שענעם פנים, און כסדר נעביסען זיך די ליפען אויפציטערענדיג צייטענווייז מיט אַיהר שלאָנקען קערפער ווי אין א פיבער.

דער פאָטער איז צו איהר אריין.

וועלענדיג איהם ווייזען, אז זי איז רוהיג, האָט זי נענומען איהם דערצעהלען ווי גוט זי האָט פארבראכט די צייט אין די בערג.

דער אלטער האָט נאָרנישט געענטפערט און איז ווידער אַרויס.

ווערא האָט ווידער זיך פארטראכט וועגען וואסילי'ן. דערמאָנט די ערשטע יאָהרען פון איהר צוזאמענלעבען מיט איהם. וויפיל גוטסקייט איז געווען אין איהם. ער איז שטענדיג געווען פול מיט ליבע צו די אונטערדריקטע, אלעמען גערופען צום קאמף געגען דאָס שלעכטס. מיט זיינע רעדעס אויף די אימיגראַנטישע פארזאמלונגען פלעגט ער אָנצינדען די צוהערער. געווען איז ער דאָן א וויכטיגער מיטגליד פון דער רעוואָלוציאָנערער גרופע. ווי ליב האָט זי איהם דאָן געהאט, נאָר דאָס גליק האָט זיך לאַנג ניט

צוגעריהרט זיך מיט די ליפּען צו זיין קעפּעל, ער זאָל ניט אויפּ-וואכען און דערנאָך האָט זי זיך געזעצט שרייבען א בריף צו וואַ-סילי'ן. אין דעם בריף האָט זי איהם דערצעהלט נאָך אלץ וועגען איהר ליבע צו איהם, וועגען רחמנות, וואָס מענשען דאַרפען פיהלען איינער צום אַנדערען און וועגען דעם, אז זי איז א גרויסע זינ-דיגערין מיט דעם שרעקליכען שריט, וואָס זי האָט איצט אונ-טערגענומען טאָן.

שפּעט ביינאכט האָט זי אָנגעהויבען פּלוצלונג וועקען איהר קליינעם אינגעלע. זי האָט איהם אָנגעטאָן. ארויסגעפיהרט איהם אין קאַרידאָר און געזומען מיט איהם ארויפּגעהן מיט די שטיגען צום העכסטען שטאָק. דאָס אינגעלע איז פּלוצלונג שטעהן געבליבען, ארומגעכאפּט די מוטער און זיך צואווויינט.

א טויבער קלאפּ פון א פאלענדער שווערער משא האָט ערגעץ אין דער נאכט א פאל געטאָן און גלייבצייטיג האָט זיך דערהערט א שארפער אויסגעשריי פון א קינד. און אז די שכנים זיינען ארויס אין גאס, האָבען זיי געפונען וואראָ'ן א טויטע אויף דער ערד און דאָס אינגעלע א פארטשעפּעטען אויפ'ן בוים וווינענדיג.

די זעלבסמערדערין איז אריינגעטראָגען געוואָרען אין הויז.

וען וואסיל איז געקומען און דערזעהן די ליכט, וואָס האָבען געברענט ביי וואראָ'ס קאָפּ, האָט ער געזומען אויף זיך רייסען די קליידער, יאָמערענדיג:

— א! וואָס האָב איך אָפּגעטאָן! וואָס האָב איך אָפּגעטאָן! אָפּגעטאָן!

וויטקייט ארײן מוטנע רוישיגע כוואליעס. מיט אונאויסשפרעכ־ליכע כחות האָט איהר א ציה געטאָן אונטען אראָפּ. נאָר זי האָט זיך פון וואָס א רים געטאָן און אוועק וווייטער.

זי איז געווען ביי אייניגע פון זיינע חברים און צום סוף געפונען איהם אין קאפע, וואו געוועהנלעך די פּאָליטישע אימיגראַנ־טען און סטודענטען שפּילען אין קאָרטען.

דערזעהענדיג זי, זיינען זיינע אויגען בייז געוואָרען. און איינהאַלטענדיג האָט ער געפרענגט:

— פּאַרוואָס ביזטו געקומען אהער?

— וואַסילי, — האָט ווערא אָנגעהויבען, שלינגענדיג די טרע־רען, — קום אהיים, כ'בין נאָר וואָס געקומען פון דאָרף און עס האָט זיך אזוי געוואַלט דיר זעהן. פּאַרוואָס ביזטו נישט געקומען וען איך האָב דיר גערופען אין די בערג? ווי גוט דאָרט איז געווען. נו, קום, ליבער אהיים, קום, איך בין אזוי אויסגעמאַטערט, ביי מיר זיינען באַלד די עקזאמענס, און דו ווייסט דאָך, אז איך דאַרף זיך רוהיג לערנען, אנדערש וועלען מיר זיך קיינמאָל ניט אַרויסרייסען פון אונזער נויט.

— געהערט, געהערט שוין, — האָט איהר איבערגעשלאָגען וואַסילי — ווייס אייגמאָל פאר אלע מאָל, אז איך האָב קיינע עסקים נישט מיט דיינע באַשעפטיגונגען און לאָז מיך צורוה.

ער איז צוריק געגאַנגען צום קאָרטען־טישעל.

א פּאָר מינוט איז ווערא געבליבען א פּאָרשטיינערטע אויף איהר אָרט, קוקענדיג מיט גרויסע אָפּענע אויגען ארום. דערנאָך איז זי ווי א שאָטען שטיל ארויס פון קאפע.

אויפ'ן גאַס, אונטער'ן גלעזערנעם דאך פון קאפע, האָט זי זיך צוגעזעצט צו א טישעל און שטאַרק צוגעדריקט מיט די הענט די שלייפען, וואָס האָבען איהר ביז וועהטאָג געקלאפט אין קאָפּ. דער קעלנער איז צוגעקומען פרעגען וואָס זי וויל.

זי האָט זיך מעכאַניש אויפגעשטעלט און אַוועק מיט דער גאַס. דער ווינט האָט זיך א יאָג געטאָן נאָך איהר, ווערפענדיג אויף איהר די נעלע טויטע בלעטער און דורכדרינגענדיג מיט קעלט איהר דא־רינקען קערפער.

וועו זי איז אהיים געקומען, איז דער פּאָטער שוין געשלאָפען. זי איז שטיל געזעסען בייס בעט פון איהר אינגעלע און לייכט

דער פון צוויי חדרים האָבען פארפיהרט צווישען זיך א מלחמה, פארוואַרפענדיג איינע די צווייטע מיט שניי־קויגלען; זיי האָבען היציג נעקעמפט צווישען זיך און הילכיג נעשריען פון פארנעניגען. שמואל'ן האָט דאָס מיט אמאָל דערעסען און ער איז א מידער, אן אומעטיגער אוועק צום זיידען. דער אלטער האָט איהם אוועק־געזעצט נעבען זיך, געעפענט דעם תנך און האָט מיט איהם אָנגע־הויבען צו לערנען יענע וואונדערליכע געשיכטע, וועגען חנה'ן דעם נביא'ס מוטער און דעם אלטען כהן אלי. דאָס איינגעל האָט נעלערענט מיט גרויס חשק און געשמאק, זינגענדיג פסוק נאָך פסוק.

אזוי ליב און צערטליך האָט איהם אויסגעזוהן דער יונגער נביא אין דעם לאנגען אויבער־מאנטעל, וואָס די מוטער פלעגט איהם ברענגען פון יאָהר צו יאָהר...

און אין אָוועגט זיינען דער זיידע מיט'ן אייניקעל אוועק אין בית המדרש. און אין גאָט'ס הויז האָט זיך שוין דער עולם צו־נויפגעקליבען, שטעהענדיג אין רעדלאך ארום דעם וואַרימען אוי־וועז, שמועסענדיג וועגען די אומרוהיגע טעג, וועז די יונגע האָבען אויפגעהערט צו אכטען די אלטע, און זיינען אויפגעשטאנען געגען גאָט.

אין די גרויסע קיילעכריגע פענסטער האָט זיך געצונדען דער רויטער, שטאָל־קאלטער זון־אונטערגאנג. דער אלט־פרענקישער קופערנער הענג־לייכטער איבער'ן בימה האָט געברענט אין דעם גאָלד פון אונטערגאנג; און אין ווינקעל, אין דער הויך איבער'ן אויוועז, זיינען די דינע שפין־ווענם באפארבט געוואָרען אין פור־פור, ווי זיידענע געפאָלירטע פערדים.

דאָס איינגעל פארקלייבט זיך אין ווינקעל ביים ארון קודש. דאָרטען הערשט שטענדיג א געהיימניספולע טונקעלקייט און וועז מען פארמאכט די אויגען, פיהלט זיך א פאָכען פון אטלאסענעם וויסען פליגעל פון א צויבערליכען, אומזיכטבארען פויגעל און א הייליגקייט דרינגט אריין אין נשמה און דאן איז ניט אזוי אימה'דיג דער חושך פון די נעכט, וועז די זאָוערוכע יאָמערט.

נאָך מעריב געהט דאָס איינגעל אריין אין חדר שני, וואו

די שכינה

(א שטימונג)

און דאָס אינגעלע שמואל איז געווען א יתום און האָט געלעבט ביים זיידען. דער זיידע איז געווען א גרויער, שוין איינגעבויגענער איד, שטענדיג אין א יארמעלקע, און אין א לאנגער שווארצער זשופיצע. אין זיין פיגור און אין זיינע באנעהמונגען איז געווען עפעס שטרענגעס. ער איז געווען זעהר פרום און איז געווען גליקליך מיט דעם, וואָס ער באלאנגט צו דעם פון גאָט־אויסדערוועהלטען פאָלק. אויף די אידישע צרות און באליידיגונגען האָט ער געקוקט ווי אויף א זאך וואָס עס מוז פאָרקומען, ווי אויף עפעס, וואָס איז אין הימעל אָנגעצייכענט געווארען, און אויף די באליידיגונגען פון די הויכע און שטארקע פלעגט ער קוקען ווי אַן אַלטער אריסטאָקראט קוקט אויף די מעשים פון א קנעכט,וועלכער איז עולה לגדולה געווארען. און דאָס איינגעלע שמואל האָט ליב געהאט דעם זיידען, און פלעגט גערן געהן מיט איהם אין בית המדרש, וועלכער איז געווען פאר איהם פול מיט וואונדערליכע סודות. אין דער היים און צווישען קינדער פלעגט איהם זיין אומעטיג... אלע שפילעריין און פארווילונגען פלעגען איהם שנעל דערעסען. דער אלטער פלעגט אָפטמאָל קוקען אויף זיינע פארטראכטע טרויעריגע אויגען, וואָס האָבען נעהאט אין זיך דעם סומנעם פחד פון די קומענדיגע ליידען, און מיט א באהאלטענער פרייד פלעגט ער טראכטען: —

דער טרויער פון דער שכינה איז אין זיינע אויגען! ער וועט ווין א גדול בישראל.

עס איז געווען א ווינטער־טאָג. אין דער פריה איז אויסגעפאלען א שניי, וואָס האָט איינגעהילט דאָס שטעטעל. די קינ־

דער אלטער הויבט לאנגזאם אויף דעם קאפ.

— ניין, מיין קינד.

און דאס איינגעל בלייבט ווייטער האלב פאר'חלום'ט.

נעהענדיג צוריק אהיים, קוקט אויף זיי די לבנה פון ריינעם הימעל, און אזוי שטיל און ווייס איז אלץ ארום. פון די הייזלאך ציהען זיך אויפ'ן וועג ברייטע רוהיגע שאטענס...

עם שלאָפען די ישיבה־בחורים. דאָרטען איז חיים. דאָס קליין טונקעל פענסטערעל איז פארשטעקט מיט א ברודינען קישען. ביי די זייטען שטעהען לאנגע דעמבענע בענק, א בריטער צוקריצ־טער טיש, וועלכער איז פארקאפעט מיט וואקס פון די אָנגעברענטע ליכט, און אויף איהם ליגט אן אלטע צושויבערטע גמרא. דאָס אלץ איז אזוי ליב און טייער דעם איינגעל. דאָ, אין יענעםווינקעל, וואו עס זיצט איצט א יונגער בחור און וואַרעמט זיך ביים אויוון, האָט ער אָפטמאָל געהערט וואונדערליכע מעשיות. דאָ האָט זיך אין זיין קינדיש הארץ אָנגעצונדען דער פייער פון גלויבען, וועלכער האָט איינגעהילט זיין נשמה אין מיסטישע און קרענק־ליכע איבערלעבונגען. דאָס איינגעל האָט זיך שטילערהייט אוועק־געשטעלט אהינטער דעם בחור, קוקענדיג אויפ'ן פייער. אין די פלאַמען האָט זיך איהם געדוכט, שפרינגען אום קאַרליקעם, קלייר־נינקע, מיט איינגעשרומפענע פנים'לאך און רויטע בערד. האלט־טענדיג זיך פאר די הענט, דרעהען זיי זיך אין א קאראהאר און לאכען מיט א רויטען געלעכטער, געשיקט הויבענדיג די פיסלאך.

נאָר אָט זיינע זיך אלע צוגאנגען, בלויז דער זיידע איז נאָך געגבליבען. ער נעהמט ארויס א ספר, צינדט אן א ליכט און זעצט זיך אוועק ביים טיש. ער קוקט אריין אין ספר שווייגענדיגער־הייט, נאָר פון צייט צו צייט הערען זיך זיינע שווערע זיפצען, און זיין גרויער קאָפ לאָזט זיך אלץ נידעריגער אראָפ איבער'ן אלטען ספר.

שמואל'ן וועדט אומעטיג און ער פארקלייבט זיך אין ווינקעל צום ארון קודש. איהם ווילט זיך פיהלען דאָס פאָכען פון די אטלעסנע וויסע פליגעל פון דעם אומבאַוואוסטען פויגעל, און פיה־לען אין זיך דעם רוח הקודש. באלד דערפיהלט ער דאָס, און אזא טיפע פרייד נעהמט איהם דורך. דאָס איז נאָמ, — טראכט דאָס איינגעל. ער שוועבט איבער מיר, און איך וועל וועלן זיין אויס־דערוועלטער. מען דארף לאנג, לאנג תפלה טאָן... פלוצלונג וויזט זיך איהם אויס, אז עמיצער רופט איהם: שמואל, שמואל! ער עפענט אויף די אויגען און קוקט זיך ארום. עס איז שטיל, בלויז דער אלטער גיט א זיפץ, און די ליכט קנאקט.

— זיידע, האָסט מיך גערופען? — פרעגט דאָס איינגעל.

שטעהענדיגען מוטנעם וואסער, ארום וועלכען עס האָט זיך אויפגע־
הויבען א גלאטע, הויכע, שטיינערנע וואנט.

איך האָב לאנג געטראכט, וואָס צו טאָן. וווייטער נעהן האָב
איך קיין כח ניט געהאט, און איך האָב באשלאָסען ארויסצוגעהן
אין טורמע און בעטען, מען זאָל מיך ארעסטירען און אָפשיקען
מיט'ן עטאפ צוריק צום גרעניץ.

איך האָב אָננעקלאפט אין טויער. דער וועכטער האָט אויפ־
געעפענט דאָס אויג־פענסטערעל, מיך ארומגעקוקט פון קאָפ ביז די
פיס, א שמייכעל געטאָן און געפרעגט, וואָס איך וויל.

איך האָב איהם ערקלעהרט. ער האָט זיך צולאכט און נע־
בעטען אביסעל צוואווארטען. אין עטליכע מינוט ארום האָט זיך
דער טויער געעפענט און מען האָט מיך ארויסגעפיהרט אין א פינ־
סטערען קאָרידאָר. ער האָט וויידער באטראכט מיין אָרימען היללוך
מיט'ן שווייצארישען זעקעל אויף די פלייצעס און איז ארוים.

איך האָב זיך אויסגעצויגען אויף א באנק און פארמאכט די
אויגען, און גלייך איז פון א ווינקעל פונ'ם פינסטערען קאָרידאָר
צו מיר צוגעקראָכען א בלוטיג־רויטע אומגעלומפערטע בריה, זיך
ארויפגעדראפעט אויף דער ברוסט מיט איהרע קלעפעדיגע שוואַרצע
לאפעס מיט די שפיציג־שארפע נעגעל.

פלוצלונג האָט מיך דער וועכטער אויפגעוועקט און אריינ־
געפיהרט אין קאנטאָר. דאָרט האָט א באאמטער לאנג באטראכט
מיין פאספאָרט, געפרעגט, צולויב וואָס וואנדער איך ארום איבער
איטאליע, און נאָכדעם געהייסען דעם וועכטער מיך פשוט ארוים־
וואַרפען צו אלדי שוואַרץ יאָהר...

עס איז שוין געווען שפעט נאָכמיטאג. דאָס וועטער איז נע־
וען כמארנע. עס האָט געבלאָזט א ווינט, און איז הימעל האָבען
זיך געזאמעלט מחנות וואלקענס.

א יונגע, שעהנע הענדלערין האָט מיר נענעבען עטליכע
אָראנדזשען און א שטיק „פאלענטא". א צווייטע פרוי, א בלומען
הענדלערין, מיט גרויסע זילבערנע אויהרינגלאך אין די קליינינקע
אויערלאך, האָט מיר געשענקט א בינטעלע „פאָרגעס מיך ניט", און
איך, א דערפרעהטער, בין אוועק וווייטער און ארוים אויפ'ן וועג,
וואָס האָט געפיהרט קיין וועגעציע.

ביז פארנאכט האָט דער ווינט געהאלטען אין איין פאנאנדער־

אויפֿן וועג נאָך וועגעציע

אין איינער פון די אלטע איטאליענישע שטעט, ניט ווייט פון וועגעציע, בין איך פלוצלונג קראנק געוואָרען אויף זומפֿען־פיבער, וואָס בושעוועט שטארק אין יענע מקומות. כמעט צוויי שטונדען נאָכאנאנד בין איך אָפּגעלעגען אויפֿן דיל אין עפּעס אן אלטען פּאַרלאָזענעם טראמווייי־וואגאָן, און איך האָב זיך נעררעהט פון ווייטאָג איבער'ן גאנצען לייב, גערעט פון היץ, ארומגעכאפּט פון א בלוט־רויטען קאָשמאר.

נאָכדעם בין איך אויפֿגעשטאנען און זיך אוועקגעשלעפּט אי־בער דער אונגעלויך־לאַנגער און שטיקענדער ארבייטער־גאס, אָנגע־פּיקעוועט מיט בעטלער, קראנקע גאספּען־מיידלאך, וואָס האָבען געהאלטען אין איין אָפּשטעלען די מארביינגעהער.

מיר איז נעווען טרויעריג: די פּים האָבען מיר וועה־געטאָן, דער קאָפּ האָט זיך מיר געררעהט, איך האָב נע'חלש'ט א טרונק און אלץ געקלעהרט מיט פּארדרוס, וואוהין און נאָך וואָס געה איך אין א פרעמד לאנד אָהן א גראָשען אין קעשענע.

און אזוי טראכטענדיג בין איך ענדליך דורכגענאנגען די לאנגע שטיקענדע גאס און ארויס אויפֿן גרויסען מארק־פּלאץ. אין סאמע מיטען איז געשטאנען א גרויסע, גרויע, שטיינערנע געביידע, מיט גראָבע גראטעס אויף די פענסטערע, מיט פינסטערע טורעמס, פונקט ווי א מיטעלאלטערליכער שלאָס פון א ריטער.

איך בין דורכגענאנגען דורך דער רוישענדער, פיל־קאָליר־ענדער מאסע פון די שווארץ־אויגיגע פארקויפערינס פון אלערליי גרינסען, פרוכטען און בלומען און זיך אָפּגעשטעלט ניט ווייט פון דעם טויער פון דער געביידע.

דאָס איז נעווען אן אלטע טורמע. זי איז נעשטאנען, ווי אויף א קליניגקען אינזל, ארומנערינגעלט מיט א טיפען קאנאל פון

נערדיגער מאן מיט אן ענערגישען, שהנעם פנים פון אן אמאלינען העלענער.

מיר זיינען צוגעקומען צו זיין שטיבעל, וואם איז געשטאנען אין עק שטעטעל, אינגאנצען ארומגעפלאכטען מיט קריכעדיגע פלאנצונגען און רויזען. אין איינעם פון די באלקאן־פענסטער איז געווען ליכטיג. דער דאקטאר האט א שפיל געטאן אויף דער מאנדאלינע און אנגעפאנגען זינגען עפעם א סערענאדע, איינגעהילט אין דעם פאספאר־שיין פון דער לבנה.

איך בין געשטאנען לעבען איהם מיט'ן זעקעל אויף די פליי־צעם און מיט'ן שטעקען אין האנט און, ניט ווילענדיג, צוגעשמיי־כעלט פון אט־דער ריטערליכער אידיליע.

אויפ'ן באלקאן האט זיך באוויזען א מיידעל אין א ווייסען קלייד און, אריבערבויגענדיג זיך איבער'ן פארענטש, געזאגט:

— קום אריין, ליבער! וואם אזוי שפעט און וואר איז דאם מיט דיר?

— דאם פיהר איך דיר א וואנדערער, — האט דער דאקטאר געענטפערט, און ווייטער באזינגענדיג דעם צויבער פון זיין ג־ליבטער, האט ער מיך אריינגעפיהרט אין הויז.

איך בין איבערראשט געוואָרען, וועז א אידיש פאלעסטינער מיידעל, מיינע א גוטע באקאנטע, האט אונז געעפענט די טיר. דאם איז געווען די טאכטער פון א יאפער בעל־אכסניה, צו וועמען איך פלעג אפט אריינקומען, בעת איך בין געווען אין יהודה.

זי האט מיך אויך גלייך דערקענט. זי איז אינגאנצען רויט געוואָרען פון דער אומערוואַרטעטער באגעגעניש, און אפשר פון גאוה און גליק, וואם איך זעה זי אין איטאליע, אין דעם הויז פון איהר געליבטען. דער דאקטאר האט זיך דערפרעהט, וועז ער האט זיך דערוואוסט, אז מיר זיינען באקאנט. מיר האבען פארבראכט ארום א שעה צוזאמען און ער איז אריין צו זיך אין צימער און אונז איבערגעלאזט אויפ'ן באלקאן.

און אט וואם זי האט מיר דערצעהלט:

מיט א יאהר צוריק האט זי געוואוינט אין ירושלים און ג־ארבייט אין אן ענגלישען מיסיאנערישען שפיטאל, גרייטענדיג זיך צו ווערען א בארמהערציגע שוועסטער. אמאל, אין א פריהמארגען, האט זיך דאדט באוויזען א נייער דאקטאר, א יונגער איטאליענער,

יאָגען די כמארעס, געוויגט די זאנגען אין די פעלדער, און אויפ־
געהויבען וואָלקענס שטויב איבער דעם וועג. און וועז עס איז
טונקעל געוואָרען, האָט מיט אמאָל א גאָס געטאָן א שלאגס־רעגען.

שפּעט אין אָוועגט בין איך, אינגאנצען א דורכגענעצטער,
אָנגעקומען אין א קליין שטעטעל, און געגומען אָנקלאפּען אין די
פענסטער פון די הייזער, אז מען זאָל אריינלאָזען א וואנדערער,
וועמען דער רעגען האָט פארכאפט אין וועג.

אָבער קיינער האָט ניט געענטפערט. נאָר ביי איין הויז
האָט פון א פענסטער זיך אַרויסגערוקט דער קאָפּ פון אן אלטער,
בייזער פרוי, און אָנגעשריען:

— אוועק, אוועק, דו שלעפער! קיין רוה האָט מען ניט פון
זיי, פארשאָלטענע!

איך בין אוועק ווייטער. ענדליך בין איך צוגעקומען צו א
שענקעל, פון וואנען עס האָבען זיך געטראָגען פרעהליכע קולות
און טענער פון גיטארען און מאנדאָלינען.

איך בין אריין.

אין א גרויסען צימער מיט פאררויכערטע וועגט און א היל־
צערנער סטעלי זיינען אַרום א לאָגען טיש געזעסען סטודענטען
מיט א יונגען דאָקטאָר און געטרונקען ווין. הינטער'ן צאָהלטישעל
איז געשטאנען א הויך־געוויקסיגע, פעטע שענקערין, מיט א זשאד־
נעם רויטען מויל, און שמייכלענדיג געזשמורעט די אויגען, פאר־
צוינענע מיט תאוה.

דער זעהן דעם פרעמדען וואנדערע, האָט די קאָמפּאניע פרעה־
ליך אויסגעשריען און א קלאַפּ געטאָן איבער די סטרונעס פון די
גיטארען און מאנדאָלינען, ווי זיי וואָלטען באגעגענט אן אלטען
גוטען ברודער. און וועז זיי האָבעזזיך דערוואוסט, אז איך בין
פון רוסלאנד, האָבען זיי געגומען מיך אָנטרינקען מיט ווין אויי־
נער פאר דעם אנדערען און זינגען פאר מיר זיסע היימישע איטא־
ליענישע לידער.

וועז מיר זיינען ארוים פון שענקעל, איז שוין געווען נאָך
האלבער נאכט. דער הימעל האָט זיך געהאט אויסגעלייטערט
און עס האָט געשיינט די לבנה. די קאָמפּאניע איז זיך פאנאנדער־
געגאנגען אין אלע זייטען. מיך האָט דער דאָקטאָר געפיהרט צו
זיך אויף נאכט־לענגער. דאָס איז געווען א שלאָנקער, ברייט־בוי־

און אין יענער צייט האבען זיך די ווייטרויבען צובליהט אויף די זאמדינע בערגלאך און די וועכטער האבען אויפגעשלאגען זייערע ראגאזשע־בוידלאך. זי האט געוואוינט אליין. ער פלעגט צו איהר קומען עטליכע מאל אין וואך, רייטענדיג אויף א יונגען אראבישען פערד אין קליידער פון א בערואין. זי פלעגט אלע מאל איהם ארויסגעהן אנטקעגען און איהם אפווארטען הינטער דער קאלאניע. די נאכט פלעגען זיי פארברענגען צוזאמען אויפ'ן בית־עולם, הינטער די ווייננערטנער. און דאס פערד, צוגעבונדען צו א בוים, איז געשטאנען און געווארט. און פארטאג פלעגט ער צוריק אוועק־פאהרען. נאר פון טאג צו טאג איז איהר לעבען שווערער געווא־רען צוליב די רכילות פון די ארומינע און זי האט זיך אנגעפאנגען בעטען ביי איהם, אז ער זאל זי פון דאנען אוועקפיהרען. און אט איז זי דא.

וועז זי איז פון מיר אוועק, האט שוין די שטילע זומער־נאכט גענומען אויסגעהן. איך האב א קוש געטאן איהר האנט. דערנאך האב איך זיך געלעגט אויפ'ן באלקאן, פאר'שכור'ט פון דעם רויזענאראמאט, און לאנג געטראכט וועגען דער ארימער אי־דישער מיידל.

און ער איז געווען זעהר נוט צו איהר און האָט אלץ נעשמייכעלט, צוקוקענדיג ווי זי, אין א ווייסען לאנגען פארטוך, שליכט שטיל איבער דעם שפיטאָל און באדינט די קראנקע.

איינמאָל, וועו זיי זיינען געבליבען אליין אין קאָרידאָר, האָט ער איהר שטארק א דריק געטאָן די האנט און געזאָגט:

— איהר געפעלט מיר א סך בעסער, ווי די מיידלאך פון מיין אייגענעם לאנד, און ווי די שלאנקע פעלאשקעס, וועלכע מען רופט טעכטער פון גאָט...

זי האָט אויפגעציטערט. קיין איין בחור האָט נאָך מיט איהר אזוי ניט נערעט. זי האָט גארניט געענטפערט, נאָר איז געשטאנען פאר איהם, שיינענדיג פון גליק.

אט־אזוי האָט זיך עס אָנגעפאנגען.

און אויף מאָרגען זיינען זיי אין אָוועגט צוזאמען ארויס פון שפיטאָל און לאנג ארומגענאנגען איבער די שמאָלע, פינסטערע געסלאך פון אלט־שטאָט, וואו די אראבער פארקויפען אלערליי בשמים, נעווירצען און שמעקערינע בלעטער. ער האָט געזאָגט, אז איהם געפעלען זעהר די מזרח־לענדער, און אז שוין לאנג האָט איהם אהער געצויגען, אין אָט דעם לאנד פון די גרויסע נביאים.

וועו עס איז טונקעל געוואָרען, זיינען זיי ארויס צו מגדל־דוד און ער האָט שטיל פאָרגעלעגט ארייגצוגעהען מיט איהם אין זיין הויז. זי האָט זיך אויף א רגע אָפגעשטעלט און פארקלעהרט, און ער האָט זי אָנגענומען פאר א האנט און אוועקגעפיהרט ווייטער. זי האָט זיך פלוצלונג דערפיהלט מיד און איז איהם נאָכגענאנגען, ווי אין א נעבעל. נאָכדעם איז אלץ געווען ווי אין חלום. אין קליינינקען צימער, שעהן צוגעקליבען אינ'ם מזרח־סטיל, האָבען געברענט רויטינקע אויל־לעמפלאך, פארגיסענדיג אלץ מיט א שטיללען צויבערליכט. זי איז האלב ליגענדיג געזעסען אויף א וויכער סאָפע, און ער איז פאר איהר געשטאנען אויף די קני, געקושט איהרע הענט און אלץ נערעט, נערעט... ארומגעוועבט זי מיט א נעץ פון הארציגע ווערטער. און אזוי האָט זיך דאָס יעדען אָוועגט ווידערהאָלט. נאָכדעם האָבען זיך דערפון דערוואוסט אלע קרובים און באקאנטע און האָבען זי אָנגענאָמען צו פארפאָלגען, ווייל זי איז זיך צוזאמענגעקומען מיט א מאן פון א פרעמדען פאָלק. זי איז קראנק געוואָרען און איז אוועקגעפאָהרען אין א קאָלאָניע.

טעג. קיין נעלט האָב איך ניט געהאט, און אויפ'ן צווייטען טאָג איז געקומען דער שווערער אומרוהיגער הונגער. די ערשטע נאכט בין איך איבערגעשלאָפען אין א קלייניעם גאָרטען, אויף א באנק, לעבען דער סטאטוע פון גאריבאלדי. אין דער פריה בין איך אוועק זוכען ברויט און צוגעקומען צו אן אלטען איטאליענישען מאָנאסטיר, וואו די מאָנאכען פלעגען אויסטיילען זופ צו די אָרימע.

דאָס איז געווען א גרויסע, כמורנע געביידע, מיט קלייניע פענסטערלאָך מיט גראטעס, וואָס האָבען דערמאָנט אָן אן אלטען שלאָס. ביי דעם אָפענעם אייזערנעם טויער, האָבען זיך געשטופט אָרימעלייט, קאָליקעס, מיאוס'ע, קרעציגע, אלטען פרויען. צווישען זיי איז געשטאנען א יונגער מאָנאך מיט פאנאטישע אויגען, אָנגעטאָן אין א לאנגען, טונקעל־ברוינעם מאנטעל, ארומגענארטעלט מיט א שטריק און מיט סאנדאלען אויף די באָרוויסע פיס. ער האָט עפעס דערצעהלט צו די אָרימעלייט וועגען די לעצטע מינוטען פון געקרייציגטען גאָט, און זיי האָבען אלע ווייל געוואָרפען זשעדנע, הונגעריגע בליקען אויף דער אָפענער טיר פון מאָנאסטיר, פון וואָנען עס האָבען זיך נעזוהען די מיט זופ־געגרייטע טישען.

איך האָב זיך אריינגעקוקט צווישען די אָרימעלייט, און ווי אין א תפילה אראָפגעבויגען דעם קאָפ, הערענדיג דעם מאָנאכ'ס רעדע. אין א פאָר מינוט שפעטער, אז איך האָב אויפגעהויבען דעם קאָפ, האָב איך דערזעהן לעבען מיר א יונגען בחור. ער איז נעווען זעהר דאר, בלאָס, און אויף זיין אומעטיגען פנים האָט געשוועבט א שטילער שמייכעל. ער האָט באמערקט מיין בליק, און אָנגעהויבען מיך צו באטראכטען.

א ביסעל שפעטער, וועז דער מאָנאך האָט געענדיגט זיין דרשה, האָבען מיר זיך א לאָז געטאָן אין מאָנאסטיר.

ביים טיש האָב איך זיך מיט איהם צוגערעט און ער האָט זיך דערוואוסט, אז איך קום פון רוסלאנד, האָט ער זיך זעהר דערפרעהט און נעגומען פעסט דריקען מיין האנד איבער'חזר'נדיג: מאדאנא, מאדאנא.

דאָס איז נעווען א נאָרווענישער דיכטער, וועלכער האָט שוין עטליכע יאָהר געלעבט אין איטאליע.

מיר זיינען ארוים פון מאָנאסטיר. ער האָט געפרעגט:

— וואוהין געהט איהר?

טאַמאַרא

איינמאָל אין אָנהויב זומער, האָט מיך א ציה געטאָן צו וואנדערען, און איך בין אוועק צופוס איבער איטאליע.

איך בין פארבייגעגאנגען דעם וואונדערבארען ברעג פונ׳ם בלויען זשענעווער „„אזערא״. איך בין דורך דעם בליהענדען רהיין־טאל, וועלכער איז צוואמענגעדריקט ארום און ארום פון הויבע בערג. איך בין אריבער דעם סימפלאן־בארג. און ענדליך האָב איך זיך דערזעהן אין לאָנד פון ליבע, חלומות און שווערע מענשליכע ליידען.

טעג און נעכט בין איך געגאנגען איבער בריייטע וועגען. פון ביידע זייטען האָבען זיך נעצוינען גאָלדענע רייז־פעלדער, און דאָ און דאָרט האָבען זיך געזעהן אָרימע דערפלאָך.

דאָרטען זיינען די מענשען נעווען גוט. זיי האָבען מיר נעגעבען ברויט און וויין. און אזוי וויי א נאָהענטען דערצעהלט דעם וואנדערער פון זייערע זאָרגען און צרות. און אָפט, מיט׳ן מאָרגענשטערען אוועקגעהענדיג וווייטער, פלעג איך דורכלאָזען אין פעלד־קאָמפאניעס פויערטעס אָנגעטאָן אין לייוועטענע פארבינע קלייד־לאך, יונגע, נעזונטע און באָרוויסע. לאבענדיג האָבען זיי געפאָכעט צו מיר מיט די קורצע שניט־מעסער און פארלירענדיג זיך אין פארטאָגיגען מילכיגען נעבעל זיינען זיי אלץ וווייטער אוועקגענאנגען אקעגען דעם אָנקומענדיגען טאָג.

און אזוי בין איך געגאנגען, איינזאפענדיג אין זיך דעם ריח פון שמעקענדינע בלומען, זאנגען און זאנפטיגע גראָזען. אן אָפ־געברענטער פון די הייסע זון־שטראלען און א געלאסטשטער פון די פרייע ווינטען.

און אָט האָב איך זיך דערזעהן אין דער ערשטער גרויסער שטאָט, וועלכע ליגט ביים ברעג פון ים.

איך האָב געוואלט אָנקוקען די קונסט־גאלערעען, די אלטע מוזעאומס און באשלאָסען זיך אָפצושטעלען דאָרטען אויף עטליכע

און ער האָט מיר אָנגעהויבען דערצעהלען זיין אומעטיגע געשיכטע.

אייגמאָל האָט איהם זיינער א חבר, אַן איטאליענישער זשורנאליסט, איינגעלאדען אויף א באל, צוזאָגענדיג איהם צו באקענען מיט א רוסישער מיידל טאמארא, וועגען וועלכער מען האָט גערעדט, אז איבער איר האָט זיך שוין ניט איינער געשאָסען.

— נאָר זעה זיי פאַרזיכטיג, — האָט איהם לאכענדיג געזאָגט דער חבר.

זיי זיינען אריין אין א גרויסען, העל־באלויכטענעם זאל, עם האָט געשפילט א וואונדערבארער אָרקעסטער. די ריחות פון פאר'שיכר'טע, צערטע פארפיומען, האָבען זיך כוואליעסווייז געטראָגען אין דער לופט, אָנפילענדיג דאָס האַרץ מיט סמוטנע, זיסע האָפנונגען. שעהנע, שוואַרץ־חנ'עוודיגע איטאליענישע פרויען מיט אנטבלויזטע אקסלען, האָבען זיך געדרעהט אין טאנץ.

— וואו איז זי? — האָט ער געפרעגט זיין פריינד.

דער זשורנאליסט האָט איהם געזומען ביי דער האַנט און אַוועקגעפיהרט אין א וויטען ווינקעל פון זאל. דאָרט, איינגעטונקט אין רויזען, ליליען, נארציסען, און געאָרגינען, איז זי געזעסען. זיין פריינד האָט איהם פאָרגעשטעלט. ער האָט גענומען א בלומעל און האָט איהר דערלאַנגט א גאָלדענע מטבע. זי האָט פארקויפט די בלומען פאר אָרימע. זי האָט א שמייכעל געטאָן, און איהם א גלעט געטאָן מיט א ליבען בליק. דערנאָך געזאָגט:

— ביי אונז אין רוסלאנד האָט מען זעהר ליב די נאָרוועגישע דיכטער. איהר וועט מיר געבען אייערע לידער.

ער האָט זיך פארניגט און איז אוועק.

זי איז איהם ניט געפעלען געוואָרען.

— קיין אויסערגעוועהנליכעם איז אין איהר ניטא — האָט ער געזאָגט זיין פריינד, און האָט איינגעלאדען צום טאנצען א מיידל מיט א קערפער פון וועגערען און מיט א פנים באוועהט מיט טרויער און שעהנהייט.

נאָר א ביסל שפעטער איז ער ווידער געשטאַנען ביים טישל מיט די בלומען און טאמארא האָט געפרעגט דעם דיכטער וועגען זיין מאַטערלאנד. דערנאָך האָט זי איהם געזומען פאר'ן האנט

— נאָך וועגעציע.

און אַזוי ווי א קינד האָט ער מיך גענומען בעטען, איך זאָל איהם נעמען מיט זיך. איהם איז אַלץ איינס וואוהין צו נעהן. ער איז גרייט צו וואנדערען דאָם גאַנצע לעבען.

איך האָב פּארשטאַנען, אַז דער יונגער דיכטער טראָגט אין האַרצען א גרויסען טרויער, און איך האָב נערן איינגעוויקלינט איהם מיטצונעמען.

מיר זיינען אזוי געפּאלען נעוואָרען זיינע בליק אויגען, שטילע און פּארטראכטע, ווי צוויי קליינע שלאָפענדע טייכעלאך אין די בערג.

ביי איהם האָט זיך בעפונען א פּעקעל מיט גוטע קלייַדער. ער האָט זיי פּארזעצט, און מיר האָבען פּארבראכט א נאַנצען טאָג און ביינאכט אין די שיינקען, וואו די טעכטער פון איטאליע האָבען געזונגען זיסע לידער, און עם האָבען געקלונגען די ציטער־דינע טענער פון מאַנדאָלינען. און אויף מאָרגען האָבען מיר פאר־לאָזען די שטאָט, און ארויס אויף דעם וועג, וואָם האָט געפיהרט סיין וועגעציע.

מיין באגלייטער האָט געשווויגען און איז געווען אומעטיג. איך האָב ניט נערעט צו איהם, און מיר זיינען פּאמעלאך נענאנגען אָנהאלטענדיג די שפּיצען פון א שטעקען, מיר זאָלען ניט אָפּ־שטעהען איינער פון צווייטען.

ווי נאָר די זון האָט זיך ארונטערגעלאָזט אין מערב זייט, און אויף די פעלדער האָבען זיך אוועקגעלענט די פארנאכטיגע שאטענס, האָב איך באמערקט, אז מיין באגלייטער ווערט זעהר אומרוהיג. מיר האָבען זיך אוועקגעלענט אָפּרוהען אונטער א בריייטען בוים, וואו עם קרייצינגען זיך צוויי וועגען. אקעגען אונז אין א שטיינערנעם וועלכע איז געווען אריינגעשטעלט אן אלטע איקאָנע, פאר וועלכע די פארבייגעהער פלענען זיך אָפּשטעלען און שעפּטשען א תפילה.

מיר זיינען לאנג נעלענען שווייגענדיג. מיט אמאָל האָט ער מיך נעפרעגט:

— זאָגט, מיר, זיינען אלע פרויען אין אייער לאנד אזעלכע נעהיימניספולע, ווי מיין נעליבטע איז געווען?

מיט רובינען אויף גרויסע שטיקער אייז. זיי האָבען זיך ארונ־טערגעלאָזט אין שטילע, בליהענדע טאָלען, וואו עס וואוינען פיל פארבינע שמעטערלינגען, און די ביהנען זשומען אויף די בלומען. זיי האָבען באזוכט די גרעסטע מוזעאומס, געזעהן קונסט־ווערק פון באריהמטע קינסטלער, געהערט וואונדערבארע זינגער, געזעהן טענצערינס, וועלכע זיינען געווען גרינגער פון ווינט, און אלץ נאָר, וואָס איהר האָרץ האָט געגלוסט, האָט ער איהר געגעבען.

דערנאָך האָבען זיי זיך אומגעקערט אהיים. טאמארא האָט זיך ווידער פארבענקט און געגומען גענהן אין יענע קווארטאלען, וואו עס האָבען געוואוינט די אָרימע אידען. און איינמאל איז זי אוועק און מעהר האָט זי זיך שוין ניט אומגעקעהרט.

פילע טעג האָט ער זי געזוכט אין די גאסען, און אָט איז שוין דריי מאָנאטען, און זי איז נאָך אלץ ניטא. און ער ווייס ניט, וואוהין עס איז אוועק די מאָדנע, געהיימניספולע פרוי.

* * *

ביינאכט אויפכאענדיג זיך, האָב איך מיט אמאל דערהערט, ווי מיין באגלייטער ווייזט פון שלאָף.

מיר זיינען ניט לאנג געגאנגען צוזאמען. די פיס האָבען איהם געגומען וועהטאָן. און אויף די פיאטעס האָבען זיך אָנגע־בלאָזען מאזאלעס. ער האָט געמוזט נעמען די באהן און אומקעה־רען זיך אין שטאָט.

מיר האָבען זיך פריינדליך געזעגענט און איך בין אוועק ווייטער מיט'ן וועג, וואָס האָט געפיהרט נאָך וועגעציע, איינזא־פענדיג אין זיך דעם ריח פון שמעקענדיגע בלומען, זאנגען, און זאנפטיגע גראָזען. אן אָפּגעברענטער פון די הייסע זון־שטראה־לען און א געלאָסטשעטער פון די פרייע ווינטען.

אין זיינע בלויע אויגען האָבען זיך אָננעצונדען פייערלאך און ער האָט שוין ניט געקאָנט אוועקגעהן פון איהר. ער האָט געבעטען ביי איהר, זי זאָל איהם ערלויבען אָפצופיהרען זי אהיים. אין אויטאָמאָביל איז זי געזעסען א שווייגענדע, און פון איהר שלאָנקער פיגור האָט נעוועהט א פאר׳כשופ׳טע תאוה. אויף מאָרגען האָט ער איהר געבראָכט זיינע לידער. זי איז נעווען גוט צו איהם, און איהם ערלויבט צו קושען די שפיצען פון איהרע ווייסע פינגער. ער הָאט אָננעהויבען קומען צו איהר אלע טאָג. אין זיינע בלויע אויגען האָבען זאָך אָננעצונדען פייערלאך פון לידעגשאפט. און די ליפען פון דיכטער האָבען געשעפטשעט ליבעס־ווערטער, און זיי האָבען געבעטען צערטליכקייט. און איינ־מאָל האָט זיך איהר הארץ געעפענט פאר איהם, און זי האָט איהם אוועקגעפיהרט אין א צווייטער שטאָט, וואו זיי האָבען זיך בא־זעצט, ווייט פון מענשען בייס ברעג ים, און די אלע טעג זיינען געווועזען ווי ליכטיגע חלומות פון קינדער־יאָהרען.

דערנאָך איז געקומען דער הערבסט. טאמאָרא האָט זיך מיט אמאל פארבענקט, און אלע טאָג האָט זי געזומען אוועקגעהן פון הויז. ער האָט ניט געוואוסט וואוהין. די ערשטע צייט האָט ער ניט געפרעגט, נאָר שפעטער האָט ער איהר אָננעהויבען נאָכ־געהן ווי א שאָטען. און ער פלעגט זעהן, אז זי געהט אוועק אין די ענגע, שמאָלע געסלאך פון דעם אָרימען אידישען קוואַרטאל. דאָרטען פלעגט זי שטיל ארומגעהן, אריינקוקען אין די פענסטער פון די אָרימע הייזער. און אין די אָוועגטען פלעגט זי זיצען בייס פענסטער זינגען לאָנגע, מאָנאָטאָגע לידער און קוקען אין דער פינסטערניש פון דער נאכט. און ער האָט ניט געוואוסט, מיט וואָס צו פארטרייבען איהר בענקשאפט. ער פלעגט זיך זעצען ביי איהרע פיס, דערצעהלען איהר מעשה׳לאך פון זיין פאטערלאנד, געזונגען וועגען מאטראָסען, וואָס בלאָנדזשען ארום איבער די רוישענדע כוואליעס. וועגען קאלטע, בייזעווינטען, וואָס בלאָזען אויף די ימים. זי פלעגט איהם לאָסטשען. נאָר נאָר ניט וועגען זיך און איהר טרויער. ער האָט געקראָגען א סך געלד, און זיי האָבען זיך אוועקגעלאָזט רייזען איבער דער וועלט. זיי זיינען דורכגעפאָהרען א סך שענע לענדער. זיי האָבען זיך אויפגע־הויבען אויף די הויכע פארשנייטע בערג, וואו די זון בלישטשעט

לעך אויף אירע פולע, אפגעברענטע באקען. אויך דאס קינד האט געלאכט, נעפאכט מיט'ן הענטל און נעריסען זיך צו מיר. דערנאך האט א שיכור'ער ארבייטער, וואס איז געגאנגען איבער'ן וועג און דערצוהלט זיך אליין, אז זיין פאטער איז געווען א העלדישער נאריבאדיץ, מיך צוועקגעשלעפט אין א שענק און מכבד געווען מיט ווייַן. און וועז איך בין פון דארט ארוים, איז א גרויסער האריגער הונט לאנג געגאנגען נאך מיר, געלעקט מיינע הענט און נעהאווקעט און געשפרונגען פאר פרייד.

אין יענעם טאג בין איך נענאנגען באזונדערס גרינג און געמאכט פיל מיל. מיט'ן אנקום פון בין־השמשות האב איך באמערקט, אז כ'בין שוין לאנג אראפ פון וועג און פארקראכען אין א גאנץ מיר אומבאקאנטע בערגיגע געגענד. איך האב זיך ארומגעקוקט און דערזעהן פון ווייטען א גרוים שטיינערנע הויז, וואס איז איינזאם געשטאנען אויף א הויכען בערגעל, ארומגענומען אזוי ווי א תפיסה, מיט א גרויסער, שטיינערנער וואנט און זיך אויסגעטיילט נעגען דעם ליכטיג־פורפורנעם הינטערגרונד פון זונ־אונטערגאנג.

— דאָרטען מוז אודאי וואוינען א רייכער גוטבאזיצער — האב איך געקלערט, זיך לאזענדיג מיט'ן פעלד צו דער געבוידע. וואר ניט איז פון די וועכטער אדער פון די ארבייטער וועט מיך אויפנעמען אויף נאכט־לעגער און באגינען וועל איך אפזוכען דעם וועג און זיך לאזען נעהן ווייטער.

און די גרויסע בלוט־רויטע זון האט זיך אראפגעלאזען אליין נידעריגער הינטער די ווייטע בערגלעך, וואס האבען זיך געצויגען ווי א נאלדענע קייט... און די פארנאכט־שטילקייט האט סאמעט־ווייך ארומגעוויקעלט די ערד.

איך בין צום גרויסען הויז צוגענאנגען, און מיר איז געווארען אומעריג. די טויערען זיינען נעווען פארמאכט. די לאדענס פון די פענסטער פארקלאפט. ארום קיין לעבעדיג נפש ניט און ס'האט זיך אויסגעדוכט, אז היטער די וועגט, אין די גרויסע פינסטערע צימערען, ליגען מתים אויפ'ן פאל, ליכט ברענען ביי זייער צוקאפענס און שאטענס שטיל באווייגען זיי.

איך האב מיט א שטעקען אנגעקלאפט אין טויער נאר קיינער האט ניט געענטפערט. אפשטעהענדיג א ביסעל פארטראכט, בין

דער אלטער פישער

איך האָב געגעבטיגט אין א שייער אויף אָנגעווארפענעם היי ביין אן אָרימען איטאליענישען פויער. פארטאָג האָט מיט אמאל מיך אימיצער געגומען וועקען. איך האָב אויפגעמאכט די אויגען און אין קוים אָנקומענדען ווייכען ליכט פון פריה־מאָרגען, האָב איך דערזען זעהר אן אלטע פרוי, וועלכע האָט זיך איבער מיר אריבערגעבויגען, זיך אָנשפּאַרענדיג אָן א שטעקען. א מאָמענט האָט זיך מיר אויסגעווייזען, אז דאָס איז א געשטאלט פון די נאכט־חלומות און האָב ווידער צוגעמאכט די אויגען. נאָר די אלטע האָט וואָס אזוינס א זאָג געטאָן, ארויסגענומען פון איהרע שמאטעס עטליכע גרויסע שווארצע פלוימען און זיי מיר דערלאַנגט מיט איהר ציטערדיגע האנט:

— נא, דא האָסטו, גאָט'ס וואַנדערער.

און איידער איך בין געקומען צו זיך און געוואָלט איהר אָפּ־דאַנקען, איז זי ארויס פון שייער און זיך באהאלטען אין א נידע־רינגען אָרימען הייזעל פון פויער, וואָס האָט מיך צוגענומען צו זיך אויף אָט דער נאכט.

א ליכטיגע פרייד האָט ארומגעכאפט מיין נשמה און איך האָב א קלער געטאָן, אז דער טאָג האָט זיך אָנגעהויבען פאר מיר זעהר גוט.

א ביסעל שפּעטער מיט'ן זונן־אויפגאנג האָב איך פארלאָזט דאָס דערפעל און באגלייט מיט גוטע וואונשען פון דער אלטער און פון פויער בין איך ארויס אויפ'ן ברייטען וועג, וואָס האָט ג־עפיהרט נאָך וועגעציע.

און אָט דורך דעם גאנצען טאָג זיינען אלע געווען אזוי גוט צו מיר. ביי א פענסטער פון א הייזעל, האָט א שהנע יונגע מוטער, מיט א קינד אויפ'ן האנט, מיר דערלאַנגט א גרויס שטיק ברויט און גליקליך א שמייכעל געטאָן, עפענענדיג צווויי חן־גריבע־

זאמען מיט אַנדערע פּישער אין א שטורם אויפֿן ים. די מוטער איז געשטאַרבען אין א גרויסע שטאַדט און איצט וואוינט דאָס מיידעלע ביי אונז.

איך האָב זיך צוגעזעצט ביי דער טיר פון הייזעלע און ניט געקענט אָפּרייסען די אויגען פון סילווא.

די זון האָט זיך שוין געזעצט. דער טייך האָט זיך אַנגעפּינקטערט און די אָוונט־קאַלטקייט האָט גענומען באַאונרוהיגען די שטילקייט פון וואַסער.

א ביסעלע שפּעטער, נאָכ'ן עסען, זיינען מיר געזעסען ביים פּייער, איך, דער אַלטער, זיין פרוי און סילווא. דאָס מיידעלע האָט אַלע וויילע אונטערגעוואַרפען אין פּייער טרוקענע צווייגען, די פּלאַם האָט אויפֿגעפֿלאַקערט און א באַגאַסענע מיט רויטען שיין האָט זי אויסגעזוהען פּאַנטאַסטיש און באַוונדערט רייצענד און מיך האָט שטאַרק געצויגען צו איהר. איצט האָט זי וויך געקוקט אויף מיר און אין איהרע אויגען האָט געשיינט א בענקשאַפט. איך האָב דערפיהלט אז עס איז איהר אומעדיג אויף דעם וויסטען ברעג, זי האָט געוען דעם וואַנדערער.

מיר זיינען געזעסען שווייגענדיג. דער אָוונט איז געוען סאַמעטען־שוואַרץ און אין דער פינסטערניש און דער שטילקייט האָט זיך געהערט, ווי דער טייך אָטעמט מיט קעלט און קלייבט צוזאַמען די כוואַלעכלאַך צום זאַמריגען ברעג.

דער אַלטער פּישער האָט פּאַרויכערט זיין לולקע און געזומען פּאַמעלעך רעדען.

— יאָ, יאָ, איצט זיינען שלעכטע צייטען. פּיש כאַפּען זיך קלייניקע, ארום און ארום איז וויסט. און אָט פּריהער, וען דער פּריץ האָט געלעבט דאָרט אויפֿן בערגעל, איז געוען גאָר אַנדערש. הונדערטער מענשען האָבען געארבייט אויף די פעלדער און אין די ווייננערטנער און פרייד איז געוען ארום. און איצט שטעהט דאָס הויז א פוסטע און די געגענד איז פּאַרוויסט. וואָס העלפּט דאָס רעדען? א גרויסע שטראָף האָט גאָט געשיקט אויף דער הויז. א רייכער פּריץ האָט דאָרט געלעבט, ביי איהם איז א פרוי געוען א יונגע און א שהנע, פון א וויטען לאַנד, וואו, מען זאָגט דער שניי ליגט אייביג אויף די בערג. אויך קינדער האָט ער גהאַט און א סך ערד און בהמות גאָלד און דימענטען, שטיינער ארויסגע־

איך דערנאָך אַוועק ווייטער און אַלץ האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז אין פּוסטען הויז באַווייַנען די שאָטענס מתים און לעבט ברענען ביי זייער צוקאָפּענס.

ענדלעך האָב איך דערזעהן א נידעריג הייזעלע און הינטער איהר האָט זיך געשפּרייט א טייך און א מענש איז געשטאַנען ביים ברעג. איך האָב זיך א לאָז געטאָן צו איהם. דאָס איז געווען אן אַלטער פישער, א שפּאַניער מיט א באָרד, און אינגאַנצען ברענז פון דער זון.

— פון וואַנען קומסטו? — האָט ער מיך געפרעגט.

און ווען ער האָט זיך דערוואוסט, אז איך קום פון ווייטען רוסלאַנד, איז ער געוואָרען צוגעטאָן צו מיר, געבעטען מיך נעכטיגען און אַננעמענדיג מיך פאר'ן האַנט, צוגעפיהרט צו זיין הייזעל.

דאָרט זיינען געלעגען שיצען, און ביי א פאַרלעגטען פייער, וואו אויף א דריי־פוס פון שטיינער האָט זיך געקאָכט א קעסעל מיט פיש־זופּ, זיינען געזעסען אויף א צובראָכענעם שיפּעל אן אַלטע פרוי און א מיידעל און געשיילט קאַרטאָפּעל.

דערזעהענדיג דעם וואַנדערער, האָט די אַלטע א מורמעל געטאָן. נאָר די יונגע שפּאַניערין האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און א וואַרף געטאָן אויף מיר א נייגעריג און עטוואָס דערשראָקענעם קוק מיט איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען, וועלכע האָט מיך א ציה געטאָן צו איהר.

איך בין געשטאַנען א פאַרוואונדערטער. אַנטקעגען מיר איז געווען א שלאַנקע, שוואַרץ־חנ'עוודיגע פישערין, מיט אן אמתן שענעם פּנים. זי האָט געטראָגען א רויט קלייד‌ל און א גראָב, לייווענטען העמד מיט קורצע ארבעל, און אן אָפּענע ברוסט. איהרע שוואַרצע בליסטשענדע האָר זיינען געווען פאַרפלאָכטען אין א לאַנגען דיקען צאָפּ און אין די אויערען האָט זי געטראָגען גרויסע, זילבערנע אוירינגלעך.

— גוטען אָוונט, סינאָרינא — האָב איך זי באַגריסט.

זי האָט שווייגענדיג לייכט א שמייכעל געטאָן.

— ווי רופט מען דיך? — האָב איך א פרעג געטאָן צו הערען איהר קול.

— סילווא — האָט געזאָגט דער אַלטער. — דאָס איז מיין אייניקעל. דער פאָטער איהרער איז דערטרונקען געוואָרען צו־

מאכט און שטיל נעאטעמט. מיך האָט ארומנעכאפט א מאַדנער זיס־פיינליך נעפיהל. די מידקייט האָט מיך נעניינט צום שלאָפן, נאָר דער שלאָף איז ניט נעקומען. איך האָב ניט נעקענט אָפרייסען מיין בליק פון דער מיידעל. די נעדאנקען האָבען זיך געפלאָנטערט אין מיין קאָפּ און ס'האָבען זיך אויפגעכאפט פאנטאסטישע חלומות.

סילווא ווען מיך ליב האָבען, איך וועל בלייבען א פישער אויף מיין נאנץ לעבען. פאַרטאָג וועלען מיר ביידע פאַרווערפען די נעצען אויפ'ן טייך. די זון וועט אונז שיינען אין פנים, און אין א שטילען אוונט וועלען מיר פרידליך זיצען ביים פייער און דעמאָלט וועט מיט'ן שטילען ברעג קומען צו אונז א נביא, יענער באשיידענער נביא, נאָך וועלכען עס זיינען אוועק די אָרימע פישער פון ים כנרת, פרעדינען ליבע צום נעדריקטען און אומגליקליכען.

און דער אלטער פישער האָט ווידער אָננעפילט די לולקע און דערצעהלט פאמעלעך:

— לאַנג צוריק איז דאָס נעווען. נאָט האָט נענומע רחמנות האָבען אויף די מענשען, ווי זיי הרג'ענען און מאטערען אייגער דעם צווייטען. און ער האָט נעזאָגט צו זיינע מלאָכים: אומעטיג איז מיר צו קוקען אויף דער ערד. אָט וועל איך ווידער צום לעצטען מאָל שיקען צו זיי א נביא, און ער וועט זיי עפענען די אויגען און זיי וועלען זעהן א וואונדערבארען שיין, און זייערע הערצער וועלען איבערפולט ווערען מיט אונענדליכער ליבע. האָבען די מלאָכים זיך א נייג נעטאָן, זיי האָבען פאנאנדערגעשפרייט די פלינלען און נענומען שעפטשען וועגען דער גרויסער בארמהערציגקייט פון נאָט.

און אין יענער צייט אויפ'ן ברעג פון ים אין א קלייענעם פישער־דערפעל איז נעווען א מיידעל, וואָס האָט דערלעבט דעם זיבענצעהנטען פריהלינג איהרען. און א יונגער פישער פון נאָהענטען דערפעל האָט זי ליב נעהאט און טאָג אין טאָג אוים פלעגען זיי זיך טרעפען ביים ים, ווייט פון מענשען און נאָר די כוואליעם וואָלטען נעקאָנט דערצעהלען וועגען וואָס עס האָבען נעשעפטשעט זייערע לייפען, און וואָס פאר א לידער עס האָבען נעזונגען זייערע נשמות. און יעדעס מאָל וועו דער פישער פלעגט אוועקגעהן אין ים, איז דאָס מיידעל אויפ'ן ברעג נעשטאנען און לאַנג באגליט

נומען פון די טיפקייטען פון ים. יאָ, אַזוי האָט ער געלעבט און עס פלעגט ניט אנטשווינגען ווערע די פרייד אין זיין הויז. יעדען אַוועגט פלענען קומען צו איהם אָנגעזעהענע נעסט און פרויען אָנ־ געטאָן אין זייד און אין סאמעט. די טענער פון מוזיק פלענען דערגעהן צו מיין שטיבעלע דאָ אויפ'ן טייך. און איינמאָל אין א נאכט איז צו זיין הויז צוגעפאָהרען א שווארצער רייטער אויף א שווארצען פערד און דריי מאָל אָנגעקלאפט אין טויער, דערנאָך אויסגעדרעהט דאָס פערד און איז אוועק, און ווען דער וועכטער איז ארויס עפענען, האָט ער קיינעם ניט געזעהן, ער האָט זיך פאר־ וואונדערט.

— דאָס איז געווען דער טויט — האָט געזאָגט סילווא.

— יאָ, דער טויט, — האָט פאָרטגעזעצט פאמעלעך דער פי־ שער. — אזוי האָט דער שווארצער רייטער דריי נעכט נאכאנאנד גענקלאפט אין טויער און אויפ'ן פערטען טאָג איז געקומען א שווערע קראנקהייט, אגן אלע מענשען אין הויז זיינען אויסגע־ שטאָרבען, קיין איינער איז פון זיי ניט געבליבען, און פון יעמאָלט אן שטעהט דאָס הויז פאַרוויסט און קיינער וואוינט ניט אין איהם.

איך האָב זיך צוגעהערט צום פישער מיט האַלב פאַרמאכטע אויגען, און ווען איך האָב מאָמענטענווייז זיי אויפגעמאכט, פלעג איך זיך טרעפען מיט'ן העלען באלויכטענדען בליק פון סילווא, וועלכע האָט ניט אויפגעהערט צו קוקען אויף מיר מיט איהרע פאר־ בענקטע שווארצע אויגען.

מיר זיינען ווידער נעזעסען שווייגענדיג.

סילווא איז אויפגעשטאנען און אוועק צום הייזעל און פון דער פינסטערניש האָט זיך דערהערט איהר שטימע. זי האָט נעגומען זינגען הויך און קלינגענדיג און אין דער שווארצער סאמע־ טענער שטילקייט ארום און ארום האָבען פונקט אזוי ווי צונא־ סען זיך דינע זילבערנע גלעקלאך, און מיט אמאָל איז זי אנטשווי־ גען נעווארען און ווידער איז געווארען אומעדיג און וויסט ארום. ס'האָט זיך דערמאָנט דאָס פאַרלאָזענע הויז אויפ'ן בערגעל מיט די טויטע צווישען די שווייגענדע ווענט, וואָס ווערען דאָרטען שטיל פון די שאָטענס באווויינט.

סילווא האָט זיך אומגעקערט צום פייער. זי האָט זיך צוגע־ לענט פאַרווארפענדיג די הענט הינטער'ן קאָפּ, די אויגען פאר־

און נאך פיל שעהנע לענענדעם האָט מיר דערצעהלט דער אל־
טער פישער אין יענעם שווארצען סאמעטענעם אָוועגט, און סילווא
האָט געפייניגט מיין קערפער מיט זים־פיינליכע פארלאנגען.

און פארטאָג, ביים זון־אויפגאנג, וען איך בין אוועק וויי־
טער, איז סילווא געשטאנען אויפ'ן ברעג און געהאלפען דעם אלטען
ארויסשלעפען א נעץ. איהר פנים האָט געשמייכעלט. דאָס קורצע
קלייד־ל איז געווען פארשטעקט אין דעם גארטל און העכער
פון די קני האָבען זיך געזעהן איהרע שלאנקע, שטארקע פים מיט
קלייגע טריטלעך.

דעם ליבען און נעבעטען צו גאָט, אז די כוואליעס זאָלען איהם צו־
ריק בשלום ברענגען צו איהר. און די אלטע פרויען פון יענעם
דערפעל פלעגען קוקען אויף דער מיידעל, שאָקלען מיט זייערע
גרויע קעפ און שעפטשען איינע דער צווייטער, אז זי טראָגט א
קינד פון פישער אונטער איהר הארצען. און נעשעהן איז אייני־
מאָל, וועו דער פישער איז געווען אויפ'ן ים, האָט זיך פאַנאַנדער־
געשפּילט א שטורם און דער יונגער בחור איז פארלוירען געגאַנגען.
דריי טאָג האָט דאָס מיידעל איהם אָפּגעווארט ביים ברעג און
אויפ'ן פערטען טאָג האָט איהם דער ים ארויסגעווארפען א טויטען
אויפ'ן ברעג, און מיט עטליכע טעג שפעטער, פארלירענדיג פון
צרות דאָס באוואוסטזיין, האָט זי דערפילט מיט א מאל א ג־
בורטס־וועהטאָג, און דאמאָלט האָט זי די אלטע מוטער פארשפארט
אין הויז, און וועו דאָס קינד איז ביינאכט געבאָרען געוואָרען, האָט
זי עס צוגענומען פון דער מיידעל און דערשטיקט, איינגעוויקעלט
עס אין שמאטעס און איז דערמיט ארויס אין דרויסען. לאנג איז
זי געלאָפען מיט'ן ברעג פון ים צום גרויסען וואַלד, וואָס איז ג־
שטאַנען פון וויַיטענס, און אונטער'ן ערשטען בוים פארגראָבען
דאָס קינד. דערנאָך איז זי געלאָפען צוריק און זיך ווידער בא־
האלטען אין הייזעל. און דאמאָלט האָט זיך אויפגעהויבען א
ווינט אויפ'ן ים און זיך צוגעטראָגען צו די בוימער און דער ווינט
האָט געפרענט: וואו איז דער בוים, אונטער וועלכען עס איז
באגראָבען דאָס קינד — דער נביא, וועלכען גאָט האָט געשיקט
צו דעם מענשען דורך דער אָרימער פישערין? די בוימער האָבען
ביט געוואוסט און נענומען וויגען מיט די שפּיצען און פרענען
איינער ביים צווייטען, אונטער וועלכען פון זיי עס איז באגראָבען
דער נביא און עס איז געוואָרען א גרויסע מהומה אין וואַלד,
און אז דער ווינד איז געוואָר געוואָרען אונטער וועלכען בוים, האָט
ער זיך ווילד געמומען דרהען ארום זיין שטאַם, וואַיענדיג און
קרעכצענדיג און זיך א וואָרף געטאָן מיט א ווילדער קראָפט, און
דער בוים איז נעפאלען און מיט די וואָרצלען ארויסגעוואָרפען
דאָס קליינע קערפערל פונ'ם דערשטיקטען נביא. און איצט וועט
שוין אויף אייביג איין מענש דעם צווייטען הרג'ענען און מאַפערען,
ווייל אין הארץ פון נאָט איז אויסגעטריקענט געוואָרען די רחמנות
צו מענשען.

א גלאט געשאַרענעם קאָפּ, און מיט בריוט פאַנאַנדערגעעפענטע צושראָקענע אויגען. פון זיין איינגעבוינענעם קערפער און אָנגעכמורעטען פנים האָט אויף מיר א בלאָז געטאָן די שרעק פון אונגעהויערער בענקעניש.

— איך האָבע די עהרע, — האָט ער א זאָג געטאָן מיט עפעס אזא מאַדנעם קוויטשיגען, כמעט ווייבערשען קול־כעל, וואָס האָט זיך גאָר נישט געפאַסט צו זיין פיגור. — איך בין אַן אינדישער פרינץ... און איהר ווייסט, אז אין קרישטאַלענעם פאַלאַץ וואָרט אויף מיר א וואונדערבאַר שעהנע פרינצעסין... איצט בין איך אין פּלען. וויים־הויטיגע גזלנים האָבען מיך געפאַנגען...

מיט אמאָל האָט ער זיך פאַנאַנדערגעלאכט און זיך אָפּגעראָקט אָן א זייט.

נאָך איידער דער "פרינץ" איז אוועק, איז צו מיר צוגעלאָפען א הויכער, איינגעדאָרטער בלאָנדער יונגערמאַן, מיט א שטאַרק פאַרזאָרגטען פנים מיט צוויי בלויע, קינדיש־נאַיוועע אויגען.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, ווי שפּעט איז איצט? — האָט ער מיך גאָנץ העפליך געפרעגט. — איך אייל זיך זעהר. צוויי אזיינער מוז איך זיין ביים וואָקזאל. מיין געליבטע פאָהרט אוועק אין די בערג, וויל זי איז קראַנק.

איך האָב א שמייכעל געטאָן.

— איז נאָך, הייסט עס, פריה און דער זייגער האָלט נאָך נישט ביי צוויי? פאַרשטעהט איהר מיך, — האָט ער ווידער געזעדט, קוקענדיג אויף מיר, א פאַרזאָרגטער מיט די צוויי קינדערשע אויגען, — צוויי יאָהר נאָכאַנאַנד האָב איך קיין שטעלע נישט געקאָנט קריגען און קיין גראָשען געלט ניט פאַרדינט, און מיין געליבטע האָט געהוסט מיט בלוט. זיץ איך מיר אזוי איינמאָל אין א קאפע און שרייב מיר א בריף צו עפעס א געזעלשאפט, אז מען זאָל מיר געבען א שטעלע... הייסט עס, אז דער זייגער האָלט נאָך ניט ביי צוויי? צוויי אזייגער, פארשטעהט איהר מיך, מוז איך זיין ביים וואָקזאל... קיין פאַריז בין איך אויך געפאָהרען, אָבער דאָרטען האָב איך אויך קיין שטעלע נישט געקראָגען; און מיין געליבטע איז אלץ געווען קראַנק... האָב איך גענטען איהר שוועסטער, אז זי זאָל מיר לייהען אביסעל געלט, האָט זי ניט געוואָלט, בין איך געוואָרען אין כעס און האָב זי אויסגע־

אין א משוגעים־הויז

די גרויסע כמורעע געביידע איז געשטאנען אויף א בארג, וויים פון דער שטאָדט, און האָט אויסגעזעהן, ווי אַן אלטער שלאָס מיט צוויי הויכע טורעמס. די קליינע פענסטערלאך זיינען געווען מיט אייזערנע נראטעס איבערגעצויגען.

אינוועניג, אין קליינע ארומגעצאמטע געטענרלאך, האָבען זיך ווי דערשראָקענע שאָטענס ארומגעבלאנקעט אייניזאמע קראנקע מענשען, וועלכע זיינען געווען פארטיפט אין זייערע אייגענע פאנטאסטישע וועלטען.

און אין די קאלטע אסעניע נעכט, ווען דער ווינד צויושעט זיך שטארק, פלעגט זיך דוכטען, אז אין משוגעים־הויז הערט זיך א מיש־מאש פון קולות און עפעס אזעלכע פארשטיקטע טענער פון אור־אלטע מוזיקאלישע אינסטרומענטען, גלייך ווי די ריטער ווּאלטען מיט זייערע דאמען ווילד געהוליעט ערגעץ אין א שלאָס, פראוועדיג די שמחה פון העלדישע מלחמות און לוסטיגע יוגענד.

* * *

דער עלטסטער ווּעכטער האָט מיר אָנגעטאָן א ווייסען פארטוך, מיר געגעבען א בינטעל מיט שליסלען, און דורך א לאנגען קאָרידאָר מיך אַריינגעפיהרט אין א גאָרטען.

— ניט דאָ אכטונג אויף זיי! — האָט ער מיר געזאָגט. — זיי זיינען גאנץ שטילע מענשען. איינער איז דאָ אייערער א מענש, א רוסישער, — האָט ער א זאָג געטאָן, אָנווייזענדיג מיט דער האנט אין ווייטען ווינקעל פון גאָרטען.

דער עלטסטער איז אווּעק, און איך בין געבליבען אליין מיט די קראנקע. און נאָך איידער איך האָב זיך ארומגעקוקט, איז צו מיר צוגעקומען א דיקער, עטוואָס איינגעבויגענער יונגערמאן מיט

לופט אָננעווואָרפען אויפֿכע צייכענס, וואָס קיינער האָט ניט פאר־שטאַנען און ער אליין אויך ניט. און טוענדיג דאָס האָט ער נע־קוקט, ווי זיין אייגענער שאָטען מאכט איהם נאָך. און ביי דער זייט איז געזעסען א בחור פון א יאָהר עטליכע און צוואַנציג, מיט אַן אויסגעבליבטען, כאראַקטעריסטיש־אידישען פּנים. איך האָב גלייך פּארשטאַנען, אז דאָס מוז זיין דער "רוס", וועגען וועמען דער דינער האָט מיר דערצעהלט. האָב איך איהם גלייך די האַנט דערלאַנגט און אָנגעהויבען רויידען רוסיש.

ער האָט זיך שטארק דערפרעהט און מיר גלייך געשטעלט די פראַגע, ווי איך קום אהער. און דערנאָך האָט ער גענומען רייד־דען וועגען זיך און אליץ געבעטען, אז איך זאָל האָבען געדולד און איהם אויסהערען ביז'ן סוף, כאָטש איך האָב איהם מיט קיין סימן ניט נעוויזען, אז איך האָב קיין געדולד ניט איהם צו הערען.

— איך בין ניט קיין משוגע'נער, איך בין בלויז מיד, אויס־געמאַטערט, — האָט ער געזאָגט, אָנכאַפּענדיג מיך אלע מאָל ביי דער האַנט, — און זיי האָבען מיך דאָ פּארשפּארט... איהר ווייסט דאָך, אז אונזער לעבען, דאָס לעבען פון די פּאָליטישע אימיגראַנ־טען, איז זעהר צרה'דיג, אָהן א ברעקעל פרייהייט. מען וואוינט אין אַרים חדר'ל, ביינאַכט קאָן מען נישט שלאָפען, און פון די פינ־סטערעווינקלען קוקען אויף דיר די געשטאַלטען פון דיינע חברים, וועלכע מען האָט אין די טורמעס פארמוטשעט און וועלכע מען האָט אויף די תליות אויפגעהאנגען. פאַמעליך רוקען זיי זיך אזוי ארויס פון דער פינסטערניס און קוקען אויף דיר מיט די ברייט פאַנאַנדערגעעפענטע, אויסגעשטארטע אויגען, וואָס זיינען פון שרעק פארגליווערט געווארען. מען הערט זייערע שטימען, אזעל־כע אננענהמע, יונגע שטימען. זיי קלאָגען זיך דארויף, וואָס די תליונים האָבען זיי יונגערהייט פון דער וועלט אומגעבראכט. פאר־קלעמט דאָס מיך שטארק ביים הארצען און איך הויב אָן וויינען צוואַמען מיט זיי. עס ווערט מיר שרעקליך שווער, גלייך ווי אי־מיצער וואָלט מיר דאָס הארץ מיט אייזערנע צוואַנגען צונויפּגע־דריקט.

צו אונז איז צוגעגאַנגען דער געהילפּס־דירעקטאָר, דר. ווי־טערמאַן, א הויכער, פעסטגעבויטער בלאָנדער מאַן, מיט א טיפען

פּאטשט. דערנאָך בין אִיך אַרויסגעאָלפען אין גאַס, געכאפט א גרויסען שטיין און איהם אוועקגעלעגט אויף די רעלסען פונ׳ם טראַמוואי... ענטשולדיגט מיר, איך אייל זיך זעהר.

מיט אמאל האָט ער זיך געגעבען א כאפ ביים קאָפ און גענומען לויפען אין אייליגיש איבער׳ן גאָרטען. און ביי יעדען אייגעם האָט ער געפרעגט, ווי דער זייגער האלט.

נאָכדעם איז צו מיר צוגעשטאנען א דריטער. ער איז געווען א קליינינקער, א שווארצער, מיט צוויי אויגען, וואָם רוהען ניט א מינוט, און מיט א שארפער נאָז ווי ביי פויגעל. יעדען איינעם האָט ער געצוואונגען אָנצוטאפען די „פיקע" אין זיין גאָרגעל. און דער־ביי האָט ער זיך געשווארען אז דאָרטען, אין דער „פיקע", ליגען ביי איהם צוויי גילדענע מטבעות.

— נו, אָנגעטאפט, הא? — האָט ער מיט שמחה געזאָגט אויסציהענדיג דעם גאָרגעל. — חאַ־חא, צוויי גילדענע מטבעות!

— אָבער עס איז דאָך דאָרטען גאָר נישטאָ! — האָט א זאָג געטאָן א בלאסער, זעכצעהן יאָהריגער אינגעל מיט א קליינדיג פּנים. — דיר דוכט זיך בלויז, אז אין דער „פיקע" לינען גילדענע מטבעות.

— דו ביזט שוין דאָ לאנג? — האָב איך א פרעג געטאָן דאָם אינגעל.

— שוין באלד דריי חדשים, — האָט ער געענטפערט. — איך בין נישט קיין משוגע׳נער... דאָם האָט מען מיך פאר א גנבה דאָ פארשפּארט... איך בין געווען א משרת׳ל אין א קלייט, האָב איך ביים בעל הבית גע׳גנב׳עט גע׳לט פונ׳ם שיפלאָד..

— פארוואָם האָסטו גע׳גנב׳עט?

— דערפאר וואָם איך האָב ליב מיידלאך... פאר זיי האָב איך דאָם ביים בעל הבית גע׳לט גע׳גנב׳עט, — האָט ער שטיל גע־ענטפערט.

איך בין אוועק אין א ווינקעל פון גאָרטען. דאָרטען איז נע־שטאנען א לאנגער טיש, און ביים טיש האָבען צוויי חולי־נופל׳דינע איטאליענער געשפּילט אין שאשקעס. ניט ווייט פון זיי איז צוגעשפּארט צו דער וואנט געשטאנען א דיקער מאן, אן אידיאָט, מיט א גרויסער גוליע אויפ׳ן האלז. אין דער רעכטער האנט האָט ער געהאלטען א דינינקען שטעקעל, מיט וועלכען ער האָט אין דער

בען קלאָגען דערויף, וואָס זי גיט מיר אַוועק צופיל צייט; מיר אַלע אויפגעוואָרפען, אז איבער מיר האָט זי דאָס לערנען פֿאַרנאכלעסיגט... און איינמאָל, וועו איך האָב מיט איהר אין גאָס געשפּאַצירט, איז מיר מיט אמאָל ווידער געוואָרען שלעכט אויפֿן הארצען, דער קאָפּ האָט זיך מיר פֿאַרדרעהט און איך בין אומנעפאלען... מענשען זיינען זיך צונויפגעלאָפען, און אַלע האָבען נעזעהן, ווי איך ליג אויף דער ערד, ווי איך וואַרף זיך און ווי איך ריים די שטיינער מיט די נעגעל... און איהר איז דאָס ניט אָנגעשטאַנען... און איצט איז שוין באַלד דריי חדשים, זינט איך מוטשע זיך אָט דאָ, אין דעם הויז...

אין מיטען דערינען הער איך ווי אימיצער שטיקט זיך פון גאַלעכטער הינטער מיינע פֿלייצעס. איך האָב זיך אומגעקוקט און האָב דערזעהן א קלייניגקען, אומגאַלומפּערטען מענשעל מיט דינע פיסלאַך, מיט א גרויסען, קייַלעכדיגען, גלאַט אָפּגעראַזירטען קאָפּ.

דאָס איז געווען א משוגע'נער, וועלכער לויפט פון אזא אָנפאל, אז עס שטיקט איהם פון גאַלעכטער.

ווי שרעקליך זיין גאַלעכטער איז געווען! איינבויגענדיג די קני האָט ער נעכר־כיקעט מיט זיין נאָנצען צוקנייטשטען פּנים. און עס האָט זיך נעדוכט, אז יעדער קנייטש אויף זיין פּנים לאָכט אַנדערש. דערנאָך האָט ער זיך צוגעבויגט אויף דער ערד, זיין נאַלעכטער איז געוואָרען הילכיג, נאָכדעם — נאָך הילכיגער, דרעהענדיג זיך פֿיינליך מיט דעם נאָנצען אונגאַלומפּערטען קערפּער זיינעם. דער גאַלעכטער זיינער האָט זיך ווי א כוואַליע צונאָמען און האָט אָנגעשטעקט אַלעמען. די אַלע משוגעים, וואָס זיינען לעבען איהם געשטאַנען, האָבען זיך אויף פֿאַנאַנדערגאַלאָכט. עס האָט זיך אויסגעוויזען, אז די שויבען פון די פענסטער טריים־לען זיך און דער גאָרטען, וואָס איז מיט זונען־שטראַהלען באגאָסען, צעפּאַלט זיך אין די צוואַנגען פון דעם משוגע'נעם'ס גאַלעכטער.

2.

עס זיינען אַוועק עטליכע וואָכען, ביז איך האָב זיך צוגעוואונט צו זיין רוהיג, אכטונג געבענדיג אויף די משוגעים. די ערשטע צייט האָב איך דאָס ניט געקענט, און אַלע מאָל, וועו עס

שניט אויף דער לינקער באק. דער קראנקער האט זיך פאר איהם אויפגעשטעלט.

— נו, וואס הערט זיך עפעס, דוד? — האט דער דאקטאר איהם געפרעגט. — זייט איהר צופריעדן פון אונזער נייעם דינער? איצט וועט איהר האבען מיט וועמען צו רעדן אויף אייער אייגענער שפראך.

— לאזט מיך ארויס פון דאנען! — האט דער קראנקער זיך אנגעהויבען בעטען. — איהר, דאקטאר, וויסט דאך, אז איך בין געזונד, און אז מען האט מיך אהער פשוט פארשפארט.

— בארוהיגט זיך, — האט דר. וויטערמאן געזאגט, קוקענדיג פארטראכט דוד'ן אין די גרויסע אויגען.

דער דאקטאר איז אוועק און מיר זיינען בוידע ווידער געבליבען אליין.

— וואס פאר שלעכטע מענשען זיי זיינען! — האט דוד ווידער אנגעהויבען רעדען. — אלע מענשען זיינען שלעכטע... אפילו ז'י, רחל, איז אויך א שלעכטע... און איהר האב איך אזוי גערן! אבער איהר איז דאס נישט אנגעשטאנען, וואס איך בין אן ארבייטער... נאך איצט קען איך נים פארגעסען יענעם אויף־דער־נאכט, וועו איך האב זיך מיט איהר באקאנט! א ווינטער־נאכט איז דאס געווען. אין דרויסען אין געגאנגען א שניי, פונקט ווי אין יענע ווינטער־נאכט אין דער היים... עס איז געווען א וועטשערינקע פון פאליטישע אימיגראנטען. אלע זיינען געווען פרעהליך, אלע האבען געזונגען, נאר איך איינער בין אין א ווינקעל געשטאנען און אליין ניט געווארט פאר וואס דאס הארץ וויינט אין מיר... און דערנאך, וועו אלע האבען אנגעהויבען טאנצען, האט רחל מיך אויך אריינגעשלעפט אין קאן... אנגעטאן איז זי דאן געווען אין א שווארצען קלייד און אויף דער ברוסט האט זי א רויטע בלום געטראגען... מיר האבען לאנג געטאנצט, און מיט אמאל האט זיך מיר פארדרעהט דער קאפ און איך בין אומגעפאלען... פאר די אויגען האבען זיך מיר עפעס אזעלכע משונה'דיגע פייערלאך געמומען דרעהען... רחל איז נאר פלוצלונג געווארען שרעקליך הויך און די רויטע בלום אוי איהר ברוסט האט זיך אנגעזונדען... פון יענעם אויף־דער־נאכט אן זיינען מיר געווארען נאהענטע פרייגד. אבער ניט אויף לאנג. זי האט זיך אנגעהויב־

וואַרען, און ער איז געווואָרען רוהיגער. איצט חעלפט ער ארוים די דינער אין דער ארבייט און האָט מעהר פרייהייט פאר אנדערע. נאָך מיטאָג, וועו ער דרעהט זיך ארום איבער דער פּאַלאַטע הין אוו צוריק, דערמאָנט ער גאנץ אָפט, אין דער הויך אויפ'ן קול, זיין פאַמיליע, וועלכע האָט זיך פון איהם אינגנאצען דערווייטערט. וועגען זיין עלטערן זוהן איז איהם נאָר קיינמאָל ניט נמאס געווואָרען צו רעידען. אין די טעג וועו קרובים אוו פרייגד קומען די משוגעים באזוכען, פלעגט זיך דער אלטער מאיר ערגעץ באהאלטען. עס האָט איהם גערוהרט ביז טרעהרען וועו ער האָט געהערט ווי זיי, די קרובים אוו פרייגד, רעידען אזוי צערטליך מיט די וואהנזיניגע. אין די פארנאכטען, וועו די זון האלט זיך אין זעצען, האָט ער ליב געהאט צו שטעהן בייס פענסטער, קלאפען שטיל מיט די פינגער אויף די שויבען אוו קוקען ווי דאָרטען, ווייט־ווייט אין שטאָרט, צינדען זיך אָן פייערלאָך אין די הייזער. אוו טוענדיג דאָס אלץ האָט זיך פון זיין הארצען אלע מאָל א טיפער זיפץ ארויסגערוסען אוו ער האָט שטיל פאר זיך געשעפטשעט:

— פּאַרפאַלען!... פּאַרפאַלען!...

דער צווייטער האָט געהייסען מענדיל קאָליו, א נעוועזענער סטודענט. דאָס איז געווען א הויכער, דאַרער יונגערמאָן מיט צוויי גרויסע באַלעכאטע אויגען, וואָס קוקען שטענדיג עקשנות'דיג אָנגעשטרענגט פון הינטער די צוויי געדיכטע טונקעלע ברעמען. וועגען איהם האָט מען מיר דערצעהלט, אז ער איז ארונטער פון זינען פלוצלונג; אין דער שווייץ איז ער נעקומען מיט זיין כלה מאָרוסיא, אוו איינמאָל, וועו ער האָט מיט איהר געשפאַצירט אין גאָס, וואו עס נעהען א סך מענשען, האָט ער זיך נאָר פלוצלונג דערשראָקען, אוו טולִיענדיג זיך צו איהר ווי א קינד געזומען ציטערען מיט'ן גאנצען קערפער: "מארוסיא שפּיאָנען נעהען מיר נאָך אויף שריט אוו טריט... מארוסיא, איך האָב מורא... לאָמיר שוין אנטלויפען פון דאנען, מארוסיא"...

ארומדרעהענדיג זיך הין אוו צוריק אין גאָרטען, האָט ער זיך נעהאלטען פון דער ווייטענס, אוו איהם האָט זיך אלץ אויסגעוויזען, אז אלע זיינען דא שפּיאָנען. דעם דר. וויטערמאן האָט ער עטליכע מאָל ארויסגערופען אויף א דועל, אָנרופענדיג איהם „שפּיאָן" אוו „טרוס". ער האָט חושד געווען, אז דער דאקטאָר

איז מיר אויסגעקומען צו העלפן זייערע געשפּרעכען, זייערע געשריייען און קרעכצען, פלענט זיך מיר אויסדוכטען, אז איך ווער אליין אויך משוגע. באזונדערס שווער איז מיר געווען ביינאכט. בלוטיג־רויטע קאשמארען האבען מיך אלץ נעשטיקט און געדוכט האט זיך מיר, אז די גאנצע וועלט איז א גרויסע מדבר, איבער וועלכער עס שלעפען זיך ארום משוגעים מיט פנימ'ער, וואס זיינען אויסגעקרימט געוואָרען פון צרות און מיט אויגען, וואס ברענען פון בענקשאפט.

איך האב ניט געקענט זעהן, ווי די דינער שלאָגען די קראנקע פאר יעדער קלייניגקייט, ווי זיי לאכען פון זיי; און ווען איך האב געזאגט דר. וויטערמאן, אז עס איז אויף די קראנקע א גרויסער רחמנות, האט ער א ציה געטאָן מיט די אקסלען און געענטפערט:

— שלאָגען די קראנקע טאָר מען טאקע ניט, אָבער די דינער טוען דאס. וואַרט, עס וועט אוועק א שטיקעל צייט וועט איהר אויך דאס זעלבע טאָן...

כמעט אלע קראנקע, מיט וועלכע מען האט געקענט רעידען מיט א טאלק, האבען געגלויבט, אז זיי זיינען פאלקאמען געזונדע מענשען און אהער אין משוגעים־הויז, האט מען זיי פארנארט. אפטמאל פלעג איך אפשטעלען איינעם און איהם פרעגען:

— דו ביזט שוין לאנג קראנק?

— ווער, איך? — האט זיך דער משוגענער געוואונדערט, — איך בין א געזונטער מענש.

— טא וואס־זשע טוסטו דא?

— איך וויים ניט... מען האט מיך אהער פארנארט...

פון אן אנדער פאלאטע האט מען צו מיר ארייניגעבראכט נאך צוויי אידען. איינער איז שוין געווען א זקן, א געבארענער אין דער שווייץ, און נעהייסען האט ער מאיר. אליין איז ער געווען א קלייניקער, א דיקער, מיט צוויי אויגען, וואס רוהין ניט א מינוט, און מיט א גרויען שיטער בערדעל, שוין יאהרען זינט ער איז דא אין משוגעים־הויז פאר עפעס א פארברעכען; די ערשטע צייט ווען מען האט איהם אהער געבראכט, איז ער געווען ווילד און אייניגע מאל האט ער געמאכט א פארזוך צו באגעהן זעלבסט־מארד, אָבער די קאלטע לייליעכער, אין וועלכע די דינער האבען איהם צונויפגעדרעהט, זיינען איהם סוף כל סוף דערעסען ge־

פארנוואלטיגט, איז געשטאנען לעבען איהם און שטיל נערעדט וועגען אויסגעלאסענע הייזער, וואו ער האָט כלומרשט יענע נאכט פארבראכט.

און דוד האָט נערוועז ארומגעשפאנט איבער דער וועראנדע הין און צוריק, און מען האָט גלייך געקענט זעהן, אז עפעס איז מיט איהם ניט גלאט.

פריהר האָב איך אויף איהם קיאמאל ניט באמערקט קיין באזונדערע סימנים פון משוגעת. ער איז נאָר געווען שטענדיג אומעטיג, אויף זיין פנים האָט מען קיינמאל קיין שמייכעל ניט געזעהן, און עס איז ניט אווענ קיין איין טאָג, ער זאָל מיט מיר ניט רעידען וועגען זיך און וועגען רחל'ען; די באגעגעניש מיט איהר האָט ער ניט געקענט פארגעסען און א פארדרוס האָט אין זיין הארצען געברענט.

דוד איז אריין אין דע סהאלב טונקעלען דורכגאנג, וואס צוליבט די פאלאטע פון דער וועראנדע. איך בין איהם נאכגעגאנגען, אָבער ער האָט מיך געבעטען, אז איך זאָל איהם לאָזען צורוה, און דאָ איז אין מיטען דערינען אויענער פון די חולי־נופל'דיגע אטאליענער אומגעפאלען אויף דער ערד, האָב איך דוד'ן געלאָזט אליין און בין צוגעלאָפען צום איטאליענער.

מיט א פאָר מינוטען שפעטער, וועז איך בין אריין אין דעם האלב טונקעלען דורכגאנג, האָב איך דערזעהן ווי דוד זיצט אויף דער ערד. דאָס גארטעל וואס ער האָט אויף דעם רוסישען העמדעל געטראָגען, האָט ער אָנגעטאָן אויפ'ן האלז, און אָנשפאָרענדיג די פיס אָן דער טיר, האָט ער דעם קאָפ פארווארפען אהינטער. ער האָט זיך נעווענלט אויפהענגען.

א דערשראָקענער בין איך צו איהם צוגעלאָפען. וועז ער האָט מיך דערזעהן, האָט ער זיך היסטעריש פאנאנדערגעווויינט.

* * *

מיט עטליכע טעג שפעטער בין איך ביינאכט געווען אויף דער וואך אין דער פערטער פאלאטע, וואו מען האָט דוד'ן אוועקגעלענט אויף א מאנאט אין בעט.

אויף דעם קליינינקען טישעל האָט א קליין נאכט־לעמפעל

שיקט ניט אוועק דו׳ בריף וואָס ער שרייבט מארוסיא׳ן, בעטענדיג, זי זאל זעהן, אז ער זאל וואָס גיכער קענען אנטלויפען פון דער שרמע, וואוהין די שפיאָנען האָבען איהם אריינגעוואָרפען.

עס זיינען אָבער אויך געווען מאָמענטען, ווען דער פּאר־שטאַנד האָט זיך צו איהם אומגעקעהרט, און אין אויעלכע מאָמענטען פלעגט זיין זעהר אנגענעהם מיט איהם צו רייד׳ען; ער האָט געקענט דערצעהלען זאכען זעהר אינטערעסאַנט, און אזוי ווי ער האָט געהאט וואָס צו דערצעהלען, וויל ער איז געווען א מענש אן ערפאהרענער, און האָט איבער א סך לענדער גערייזט, פלעגען מיר, די דינער, איהם שטענדיג אויסהערען זעהר גערן. אָבער אין מיטען דערצעהלען פלעגט ער פארגעסען וועגען וואָס ער רעדט, און זיך ווידער אָנהויבען דרעהען הין און צוריק איבער׳ן גאַרטען.

עס איז געווען א כמאַרנער פריהמאָרגען. דער רעגען איז אי־בער׳ן קאָפּ געהאנגען. די קראַנקע פון דער פערטער פאלאָטע, וואו איך פלעג אָפט זיין אויף דער וואַך, האָט מען אין דרויסען ניט ארויסגעלאָזט. דער עלטסטער דינער האָט מיר אָנגעזאָגט, אז איך זאל מיט זיי בלייבען אויף דער וועראַנדע.

איך האָב אָפּגעראַמט פונ׳ם טיש און נעווארט עס זאל זיך אין דרויסען אויסלייטערען, כדי איך זאל די קראַנקע קענען ארויס־פיהרען אין גאַרטען. די צוויי חולי־נופל׳דינע איטאליענער האָבען זיך אוועקגעזעצט שפילען אין שאשקעס, דער „אינדישער פרינץ" האָט זיך בהרחבה׳דיג אוועקגעזעצט אויף א שטול אוף אויף זיין שטייגער, ענומען טשמאָקען מיט די ליפען. אמאל צעהן האָט ער זיך פאר מיר אין דעם פריהמאָרגען וואושנע פאָרגעשטעלט און מיר דערצעהלט מעשיות וועגען זיין שעהנער בת מלכה און וועגען דעם וואונדערבארען פאלאַץ, אין וועלכען זי וואוינט. דער אידיאָט האָט זיך באהאלטען אין א ווינקל אוף אויף זיין צוקנייטשטען אומגעלומפערטען פנים האָבען שוין געשפּרונגען די פונקען פון זיין שרעקליכען נעלעכטער. עפעס א טיפער מרה־שחורה׳ניק האָט זיך צוגערוקט צו דער וואנט און אָנגעשטעלט די אויגען אויף דער ערד. זיין מאנערער איינגעבויגענער קערפער און זיין פנים מיט׳ן שוואַרצען בערדל האָבען אויסגעדריקט א וועלט מיט לייד׳ען. א שטילער, באשיידענער אינגל, וועלכער האָט זיין אייגענע מוטער

זיי זיינען שוין ווידער דאָ! איהר זעהט, אָט איז וואניא! ער טראָגט א לאנגע, ווייסע העמד, ווי א קיטעל און די אויגען זיינע בלישטשען. פייער שפריצט פון זיי... וואניא, טייערער וואניא! — האָט ער מיט אמאל אָנגעהויבען שרייען.

איך בין צונעגאנגען צום טישעל, זיך אוועקגעזעצט, און זיך פארטראכט ווענען דוד'ן, וועמען איך האָב פאר דער קורצער צייט ווירקליך ליב געקראָגען.

— האקט מיר אפּ דעם קאָפּ! — האָט מען א גאנצע נאכט נעהערטראָם בעטענדע שעפּטשען פון דעם אלטען עמיל.

3.

איינמאל, ווען די בוימער האָבען זיך שטארק צובייזערט אין נאָרטען, און אויף די דינע שטאנגען האָבען שטיל געהלש'ט קראנקע בלומען, האָט זיך צוריסען פון געלעכטער דאָם הארץ פון אידיאָט. דענסטמאל האָט זיין אָנפאל אָנגעהאלטען זעהר לאנג. איך בין שלאָפענדיג געזעסען ביים וואך טישעל און ס'האָט מיר געדוכט, אז אין משוגעים הויז האָבען זיך אריינגעריסען מאָדנע, ווייסע באשעפענישען. זיי לאכען, און זייער געלעכטער מיט זילבערנע, דינע לענטעם שלענגלען ארום זייערע נאקעטע, בויגיגע לייבער, פלעכטען זיך צוזאמען און דרעהען זיך אין א ווילדען קאראהאָד, און ארום, אויף באפליגעלטע וויילדע פערד, שפרינגען שווארצע פרינצען און כאפּען זיי.

וועו איך האָב זיך אויפגעכאפּט און בין צוגעגאנגען צום בעט פון אידיאָט, איז ער שוין געווען טויט און אויף זיין וואקסיג־צוקנייטשטען פנים איז פארגליווערט געווארען א ליידענדער גע־לעכטער.

עס זיינען נעקומען צווויי דינער און האָבען ארויסגעטראָגען זיין קערפער.

א פאָר טעג נאָך דעם, האָט מען דעם אידיאָט איננאנצען פארגעסען און דאָס לעבען אין דער פערטער פאלאָטע האָט זיך געצויגען ווי פריהער. אמאל נאכ'ן עסען פלעגט קומען דאָקטאָר וויטירמאן. אין יענע שטונדען איז ער געווען זעהר אויפגעלענט און האָט ליב געהאט צו פארברענגען אביסעל מיט די קראנקע.

נעבערענט. אלע מאל האָב איך געראַרפט צוגעהן צו אן אנדער קראנקען, וואָס האָט זיך גענומען וואַרפען. פון איין בעטל האָט מען געהערט ווי איינער שפּאַטשעט אין דער שטיל אָהן אויפהער: „האקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! דעם קאָפּ האקט מיר אָפּ!" דאָס האָט נעשעפּטשעט דער אלטער, איינגאַראַרטער עמיל, א געוועזענער דאַרפס־לעהרער, וועמען עס האָט זיך שטענדיג נעדרוכט, אז דער קאָפּ איז ביי איהם פול מיט קאלטען בלוי און שלעפּט איהם אינ־גאנצען אראָפּ צו דער ערד.

לעבען עמיל'ן איז געלעגען אן אנדערער, אויך אן אלטער, א קראנקער סיפּיליטיקער. איהם האָט זיך אלץ אויסגעוויזען, אז אויף זיין לייב קריכען ארום קליינע, מיאוס'ע באשעפענישען: ער וואַרפט זיי ארָאָפּ פון זיך, אָבער זיי קריכען ארויס ווי פון הינטער דער הויט און מען קאָן זיך גאָר אינגאנצען ניט אויסבא־האלטען פון זיי. אלע מאל איז ער אויפגעשטאנען, צוגעגאנגען צו מיר, געמאכט דעם אנשטעל, אז ער שארט דאָס פון מיינע קליידער אויך ארונטער קליינע, מיאוס'ע באשעפענישען, און דערביי האָט ער זיך ניט אויפגעהערט קלאָגען: "וואו נעהמען זיי זיך אזוי פיל? !"

און נאָך א קראנקער האָט מיך ניט געלאָזט צורוה. דאָס איז געווען א פראנצויז, א קעלנער פון א רעסטאָראן. אלע מאל איז ער צוגעלאָפען צו מיר און מעשה קעלנער געפרעגט:

— וואָס ווינשט דער הער? צוויי ליטער רויטען וויין? איין סיגאר? גלייך קרינט איהר דאָס...

פלוצלונג האָט דוד מיך צוגערופען. איך בין צוגענאנגען צו זיין בעטל.

— פארוואָס שלאָפט איהר ניט? — האָב איך איהם ge־פרעגט.

— עס שלאָפט זיך ניט, — האָט ער געענטפערט.

און באלד האָט ער ווידער נענומען רעדען וועגען רחל'ען: ווי ער פלעגט מיט איהר אין אזעלכע נעכט שפּאַצירען און ווי ער פלעגט מיט איהר רעדען וועגען דעם ווי גוט עס איז צו לעבען וועז מען איז פארליבט.

מיט אמאל האָט ער זיך פארקוקט אין א ווינקעל.

— גאָט מיינער! — האָט ער מיט ווייטאָג ארויסגעזאָגט, —

זונטאג און דאנערשטאג פלעגן קרובים און נאָהענטע באַ־
זוכען די קראנקע. מאיר פלעגט זיך דאן באהאלטען. פריהער
פון אלע פלעגט קומען אין דער פערטער פאלאטא עמיל'ס מאמע.
זי איז געווען אן אלטע מיט נוטע פארטרעהרטע אויגען. פלעגט
תמיד ברענגען אין א וויסען זעקעל פרוכטען פאר איהר זוהן און
אויך פאר די איבעריגע„ וועלכע זי האָט באדויערט ווי א מאמע.
זי פלעגט זיך אוועקזעצען לעבען איהר זוהן, זיך איינגעהערט אין
זיין רחמנות'דיגען שעפטשען און האָט שטיל געוויינט. דערנאָך
געגאנגען פון בעט צו בעט און צוטיילט די פרוכטען צו די קראנקע.

דער סיפילִיטיקער האָט באזוכט א ראשינע, פארפוצטע דאמע,
באגלייט פון אן אלטיטשקען מיט רויטע געקאָרטשעטע באקען אין
א געפאסטען פראָק. דער משוגע'נער האָט באלד אָנגעהויבען
ארָאפצושארען די מיאוס'ע באשעפענישען פון זיי. דער אלטיטשקער
האָט מיט עקעל אָפגעקעהרט זיין קאָפ און זיך פארקרימט ווי פון
א שלעכטען גערוך און די דאמע האָט געבעטען:

— הער אויף. עס דאכט זיך דיר אויס. אך, מיין נאָט!

שטיל און פארטראכט, ווי א פריהלינגס־אָוונט, פלעגט קומען
א שעהנע, יונגע פרוי צו א שלאָסער, וועלכער איז משוגע געווָארען
פון א שטארקען קלאפ. א טיפער טרויער איז געלעגען אין איהר
יעדע באווענונג און אין יעדען פאלד פון איהר שווארצען קלייד.
שווייגענדיג, זעצט זי זיך אוועק לעבען זיין בעט, נעהמט זיינע
הענט אין איהרע, קושט איהם און גראָבט איין איהרע אויגען אין
זיין מעלאנכאָלישען פנים.

צום קעלנער פלעגט זיך וווייזען א וויטע קרובה, א מאָגערע
אויסגעבויגענע פויערטע מיט א גוליע אויפ'ן האלז. זי פלעגט
אימער אויסגיסען איהר ביטער הארץ פאר'ן משוגע'נעם, אז איהר
מאן שיכור'ט, איז פויל, שלאָגט איהר און דאָס פעלד איז נישט
באארבייט. דער קעלנער, אויסשטעלענדיג זיינע גרויסע, שטארע
אויגען, האָט עפעס געשעפטשעט. שאָקלענדיג אויף זיי און די פויערטע
האָט אלץ באקלאָגט איהר ביטער מזל פאר'ן משוגע'נעם.

כמעט יעדען פריהמאָרגען פלעגט מיך דוד צורופען און דער־
צעהלען פון די רוט־פארבויגע בילדער, וואָס ער זעהט ביינאכט. ער
בלאָנדזשעט איבער א טאָל פארזעעט מיט צו'הרג'טע קערפערס פון

צוערשט פלעגט ער צוגעהן צו דוד׳ס בעט און ס׳האט זיך תמיד אנגעהויבען דער זעלבער געשפרעך פון דער רוסישער רע־וואלוציע און פון די געהיימע טעראריסטען, וועלכע קומען אפ אין סיביר און זינגען אונטער די קלאנגען פון קייטען הארציגע אייני־טאניגע לידער.

— זינגט מיר אזא ליד, — פלעגט בעטען דער דאקטאר. דוד האט געזונגען, וואס עס איז איהם נאר געקומען אין זכרון. און ארום די פון די טיפע בעטלאך האבען אויף זיי שרעקענדיג גע־קוקט די פנים׳ער פון משוגעים. דערנאך פלעגט ער צוגעהן צו עמיל׳ן. דערקאנענדיג דעם דאקטאר, פלעגט ער נאך רחמנות׳־דינער שעפטשען:

— "האקט מיר אפ דעם קאפ! דעם קאפ האקט מיר אפ!"

— באלד, מיין פריינד, — האט געענטפערט וויטערמאן.

דער קלייניקער, אויסגעארטער עמיל איז ארויסגעקראכען פון בעט, א דערשראקענער זיך ארומגעקוקט און געשעפטשעט אונפארשטענדליכע ווערטער מיט זיינע בלויע, טרוקענע ליפען. איך האב איהם אוועקגעשטעלט ביים וואנט און דער דאקטאר אפמעסטענדיג א פאר שפאן, האט זיך געצילעוועט אין איהם מיט די הענט, אויסשרייענדיג פוה־פאה! פארטיג.

עמיל האט אויפגעציטערט, האט זיך א כאפ געטאן ביים קאפ און פיהלענדיג, אז עס פרעסט נאך איהם אלץ, האט ער גאך אמאל אנגעהויבען צו בעטען: — „האקט מיר אפ דעם קאפ! דעם קאפ האקט מיר אפ!"

דער סיפילימיקער, באמערקענדיג דעם דאקטאר, איז צוגע־לאפען אראפשארען די מיאוס׳ע באשעפענישען פון זיינע קליידער. ער האט זיי פארזיכטיג אראפגענומען און אוועקגעשלייידערט.

פארלאזענדיג די פאלאטע האט וויטערמאן ליב געהאט א רייץ טאן דעם קעלנער פארלאנגענדיג שאמפאניער.

— באלד, מיין הערר, — פלענט אויסשרייען דער פראנצויז, א שפרונג טוענדיג פון בעט.

גאנץ אפט, פלעגט דער עלטערער דינער, וועלכער האט גע־קראגען א פראנק פון יעדען קאפ פאר ארויסנעהמען די געהירען, ארומשפאצירען איבער דער פאלאטא און צעהלען וויפיל ער וועט מאכען די וואך.

געלאָזט פון בארג און ווידער האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אז פון דאָרט הערט זיך א מישׂ־מאש פון קולות און עפעס אזעלכע פארשטיקטע טענער פון אור־אלטע מוזיקאלישע אינסטרומענטען, גלייך ווי רי־טער וואלטען מיט זייערע ראמען וויולד געהוליעט ערגעץ אין א שלאָס, פראוועדינג די שמחה פון העלדישע מלחמות און לוסטינער יוגענט.

זיינע חברים. איבער זיי דרעהען זיך מחנות שוואַרצע וואַלקנעס. דער הימל איז טונקעל רויט און צופליקטע וואַלקנס הענגען נידעריג צו דער ערד. ער איינער בלאַנדזשעט אין טאַל, וויינט און קושט די פּנים'ער פון די טויטע און ווישט אָפּ דאָס בלוט פון זייערע געשפענטע וואונדען. איינמאל האָט ער מיר דערצעהלט, אז רחל איז צו איהם געקומען, האָט ליבלאַך געוועט צו איהם ווי פריהער, צוזאַגענדיג אוועקצופיהרען איהם פון דעם הויז.

אויף מאָרגען איז געקומען צו איהם א חבר און איהם דערצעהלט, אז רחל האָט פארלאָזען די שטאָט. דוד האָט נאָרניט געענטפערט, נאָר אביסעל שפּעטער האָט ער געקראָגען א ווילדען אָנפאל. ער האָט געוויינט, געוועוועט און געריסען פון זיך די העמד. מיט א ווילדער קראפט זי דגעראַנגעלט מיט די דינגער, וועלכע האָבען איהם צונויפגעדרעהט אין א ווייסען קאלטען ליי־לאך.

נאָכדעם האָט מען דוד'ן איבערגעפיהרט אין אן אנדער קלייַ־נער פאלאַטע, וואו עס האָט זיך געפונען בלויז דריי בעטען. דאָרט איז געלעגען מענדעל קאָלען, וואָס האָט ניט לאַנג דערלאַנגט דעם דאָקטאָר א פאטש.

דער צווייטער — א טויב־שטומער איטאַליענער. גאַנצע טעג האָט ער גערעדעט ווי א פארוואונדעטע חיה, זיך געדראפעט אויף די וועגט און א סלונג האָט זיך געגאָסען פון זיין מויל.

ווען הויך־געוויקסיגע דינגרס האָבען דוד'ן אוועקגעלעגט אויפ'ן דריטען בעט און איהם געבונדען די הענט, האָט ער נאָך אלץ נעווויינט און געשריגען מען זאָל צולאָזען צו איהם רחל'ען.

* * *

אין די נערטנער און אויף די קברים זיינען שוין לאַנג די בלומען פארוויאנעט נעוואָרען. איך פארלאָז דאָס משוגעים הויז. איך בין צוגענאַנגען צו דוד'ן. א פארמאטערטער, אן אויסנעמ־משעטער איז ער געלעגען און געשעפטשעט: — „איך בין מיד, פארמוטשעט, איך בין נישט משוגע, נישט משוגע!"

איך בין שנעל ארויס פון דעם שרעקעדיגען הויז, זיך ארא־

Acc # 1021

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it. A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

תלוש בעל

דער ים רוישט תלו

1021

#1021